PIERRE NAUDIN
GLORIA LUI
JACQUES
FAGE

PIERRE NAUDIN

GLORIA LUI JACQUES FAGE

ROMAN

În romînește de GELLU NAUM

EDITURA TINERETULUI

Coperta de P. NAZARIE

Pierre Naudin
Les mauvaises routes
Librairie Gallimard
1959

PREFAȚĂ

Cartea scriitorului francez Pierre Naudin, „Gloria lui Jacques Fage", este un roman inspirat de viața sportivilor, o lucrare realistă. Fără să se lase ispitit de tendința manifestată în proza pe temă sportivă, tendință de izolare a eroilor, de desprindere de mediul lor social, și de idealizare, Pierre Naudin își privește personajele cu ochi critic și sever, în directă legătură cu frămîntările politice și sociale ale timpului în care se petrece acțiunea. În această privință scriitorul francez urmează tradiția stabilită din cele mai bune lucrări generate de lumea sportului. Sportivii nu alcătuiesc o categorie socială aparte, ci se integrează în complexul vieții sociale, în viața grupului din care fac parte.

Eroul lui Pierre Naudin, Jacques Fage, este un sportiv și aparține, social vorbind, mediului muncitoresc. Dar concepția despre viață a lui Fage ca și a tatălui său — fost în tinerețe activist sindical, trecut cu timpul în rîndul aristocrației muncitorești — suferă o deviație de 80 de grade față de idealul și concepția despre viață a oamenilor în mijlocul cărora a crescut. Jacques Fage vrea să scape din mizeria în care se zbate, de promiscuitatea casei Boulanger unde muncitorii locuiesc ca într-o cazarmă. Vrea să iasă din „groapa" băieților de serviciu a casei de editură unde lucrează. Dorința aceasta nu este numai a lui Jacques, ci a tuturor muncitorilor tineri ori bătrîni din Choisy-le-Roi, a muncitorilor francezi ai anilor '32 ca și ai vremii noastre. Diferența este că Jacques Fage în-

cearcă o scăpare individualistă, o parvenire deci. Pe el nu-l interesează lupta clasei, ci lupta lui, cățărarea pe scara socială. Știe că este un talentat ciclist, cîștigarea unei curse i-a dovedit-o. Jacques socotește că drumul spre bani, spre glorie este ciclismul profesionist. Și acestui scop îi dedică toate forțele, îi sacrifică dragostea față de Claire, prietenii de club de la asociația de amatori a cartierului, prietenii intimi. Și cînd își vede visul cu ochii, cînd cîștigă o etapă a turului Franței, Jacques Fage se trezește singur, izolat și stigmatizat; legătura sufletească cu soția lui e demult sfărîmată — moartea lui Claire fiind ultima etapă a acestei rupturi, iar prietenii îl părăsesc. Jacques a cucerit gloria, are bani, dar prețul este enorm; singurătatea și dezumanizarea. A devenit unul din idolii de un an ai mulțimii, unul din răsfățații nu știu cărei firme comerciale, dar și-a pierdut tinerețea, noblețea tinereții. Este un epuizat, gol de sentimente. Jacques a cucerit gloria, o glorie amară însă.

Povestea lui Fage, drumul lui către vedetism se desfășoară pe fondul mișcărilor sociale din anii 1932—1936. Pierre Naudin realizează o vastă frescă socială, descriind mediul muncitoresc, mizeria generată de șomaj, agresivitatea feroce a patronilor, luptele eroice ale proletariatului. Cititorul nu va uita paginile în care sînt descrise evenimentele politice din 1934, în focul cărora s-a închegat Frontul Popular din Franța.

Au fost în adevăr evenimente de o mare importanță în viața politică, în istoria franceză. Profitînd de complicitatea unor cercuri politice burgheze și de duplicitatea unor conducători social-democrați, forțele reacționare și organizațiile fasciste se pregăteau să ia conducerea guvernului. Erau vremuri tulburi, consecință a crizei economice abia închise atunci. Fascismul, încurajat de victoria din Germania, încerca să profite de situație, să preia puterea și să dea lovitura de grație proletariatului. Cîteva guverne prefasciste, printre care cele ale lui Doumergue, Chautemps și Flandin, erau menite să pre-

gătească terenul. Prezența în guvernele acestea a lui Laval — trădător și colaboraționist alături de mareșalul Pétain în timpul războiului — și numirea la prefectura poliției parisiene a unui fascist declarat ca Chiappe erau semnificative. Faptul că politica antipopulară, antidemocratică și antimuncitorească a cercurilor ultrareacționare era sprijinită mai mult sau mai puțin fățiș de partidele radical și socialist, nu făcea decît să agraveze situația și să netezească drumul fascismului. Organizațiile fasciste de atunci — ca și O.A.S.-ul și ultrareacționarii din Franța de astăzi — căutau să lovească în instituțiile democratice ale celei de-a III-a republici, luînd ca pretext corupția ce domnea în cercurile politice. Cazul Staviski le-a furnizat prilejul cel mai potrivit. Cavaler de industrie, Staviski se lansase într-o serie de afaceri oneroase în care cointeresase personalități politice din partidul radical și chiar din cel socialist. În acea situație tulbure, de marasm economic, manevra fasciștilor avea unele șanse de reușită. Partidul Comunist a arătat atunci că nu trebuie confundată coruptibilitatea unor politicieni burghezi cu instituțiile democratice înseși. Așa se face că procesul Staviski n-a mai devenit unul politic, ci, așa cum era în realitate, unul penal. Dar aceasta după evenimentele din februarie 1934. Afacerea Staviski dusese la demisia guvernului Chautemps. S-a instituit un guvern condus de Daladier și dominat de radicali. Șeful poliției, Jean Chiappe, fascist notoriu, ușurează atacul pe care fasciștii îl dau în ziua de 6 februarie asupra președinției consiliului. Guvernul demisionează și fasciștii credeau că au învins. Masele populare au pornit însă o largă ofensivă chiar în ziua de 6 februarie. Partidul Comunist Francez a organizat riposta imediată a proletariatului. Această acțiune a fost începutul eforturilor comuniștilor culminate cu încheierea, în 1936, a Frontului Popular. Vreme de doi ani P.C.F. a luptat cu consecvență pentru a bara drumul fascismului, pentru a închega unitatea de luptă a comuniștilor și socialiștilor — reali-

-zată mai întîi în fabrici — pentru izolarea forțelor reacționare. După doi ani, datorită presiunilor exercitate de către mase, Léon Blum și Edouard Daladier, lideri ai partidului socialist și radical, au trebuit să urce la tribună și să manifesteze alături de conducători ai partidului comunist. Datorită acestei victorii, în urma unor lupte politice deosebit de ascuțite, fascismul a fost înfrînt.

Descrierea uriașelor manifestații de stradă ale muncitorilor, făcută de Naudin, în scopul de a împiedica ascensiunea forțelor fasciste este emoționantă, impresionantă, și deosebit de actuală acum, cînd forțele progresiste ale Franței luptă împotriva dictaturii personale, împotriva organizațiilor fascisto-puciste, împotriva stirbirii drepturilor politice și economice ale maselor.

Fondul pe care se deapănă firul poveștii lui Fage este grav. Personajul principal al istorisirii, un tînăr ciclist care devine campion profesionist în vreme ce se degradează moral, devine antipatic cititorului.

Fage caută să scape de greaua condiție proletară. Situația muncitorului în condițiile capitaliste este aspră și de loc de invidiat. Este firească deci dorința de a scăpa de mizerie, de a avea salarii omenești, de a cuceri demnitatea umană răpită de coaliția patronală. Aceeași dorință îi însuflețește și pe prietenii săi Gilbert și Louis, pe sutele de mii de muncitori ai Franței, numai că drumurile pentru atingerea acestui scop sînt diferite. Jacques Fage alege o cale individuală, își vinde talentul sportiv unor afaceriști în speranța că dobîndirea unor bani îl va scăpa pentru totdeauna de mizerie. Prietenii săi pornesc pe calea luptei colective în scopul cuceririi drepturilor pentru toată colectivitatea muncitorească. Între Jacques și tovarășii de muncă și de generație se sapă o prăpastie. Drama lui Jacques, pentru că el trăiește în adevăr o dramă, este aceea că, orbit de dorința parvenirii, atras de o glorie efemeră, se dovedește totalmente incapabil de a urma lupta colectivă a clasei din care face parte. Influența tatălui său, oportunismul și setea de par-

venire cu orice preț inoculată din copilărie sînt nefaste pentru Jacques, care își pierde repede elanul și nobletea tinereții. Aparent în conflict cu tatăl său, Jacques se întîlnește cu acesta într-o trăsătură comună : oportunismul, înstrăinarea de idealul clasei din care fac parte.

De aici egoismul, parvenitismul care sînt incompatibile cu spiritul de solidaritate, de unitate, al muncitorilor. Cînd Jacques Fage ajunge, din întîmplare, în coloana manifestanților, el se simte degajat, străin de acești oameni. Este un izolat chiar în mijlocul unei tensiuni trăite de stradă. Un moment, văzînd fluviul acesta de oameni ca și el, Jacques se întreabă de ce nu îndrăznește să se alăture acestor oameni. Sînt doar de ai lui. Nenorocirile vieții lor sînt doar asemănătoare cu ale lui. Răspunsul îl dă prietenul său, comunistul Louis, căruia Jacques îi reprosează că se gîndește prea mult la alții, în loc să se consacre familiei sale. „Cum ai să mai poți tu pricepe? Ești sportiv (profesionist — n.n.) și sportul preconizează adversitatea și celebrează pe campion, pe individualist ! Și Jacques dovedește un individualism feroce care găsește în sportul profesionist un cîmp fertil. Pentru că degradarea morală a lui Jacques, năruirea avîntului tineresc și aspirațiile nobile, îndepărtarea de clasa lui, întregul proces sufletesc este agravat de legile de junglă ale profesionismului sportiv. Acest aspect al influenței nefaste pe care profesionismul îl are asupra sportivilor este urmărit de-a lungul romanului de către Pierre Naudin, disecat cu obiectivitatea omului de știință, înfățișat odios în toate amănuntele sale.

Cartea lui Pierre Naudin este profund realistă, vie, dramatică, dovedind o cunoaștere perfectă a moravurilor din lumea sportului profesionist și a cercurilor cicliste în special. Biografia autorului arată că această cunoaștere a mediului sportiv a fost nemijlocită.

Născut în 1923, în același Choisy-le-Roi descris în „Gloria lui Jacques Fage", Pierre Naudin este

fiul unic al unui muncitor. Cum nu s-a bucurat de înțelegerea părinților săi, tînărul a căutat în sport, mai precis în ciclism, satisfacții morale, iar de la tovarășii săi de club căldura și înțelegerea refuzate în familie.

Participă din copilărie la întrecerile cicliste, iar în perioada 1939—1940 dispută primele mari curse. În aceeași vreme își termină studiile liceale. În timpul ocupației hitleriste e luat în batalioanele de muncă forțată unde se îmbolnăvește grav de plămîni. Este pe rînd funcționar la o casă de consignație, laborant la Institutul de agronomie, șomer, vînzător la librăriile Hachette. Din cauza ocupației hitleriste nu se mai desfășoară curse cicliste. Naudin înlocuiește sportul său favorit cu atletismul. Acestuia îi datorește vindecarea de boala de plămîni. În 1947 devine ziarist, lucrînd la diverse publicații. În 1957 începe să publice povestiri și nuvele în diferite ziare și reviste. În 1959 Editura Gallimard publică primul roman al lui Naudin, „Gloria lui Jacques Fage", primit cu căldură de recenzenți și de cronicarii literari.

Cunoașterea profundă a mediului ciclist, a psihologiei alergătorilor și a manevrelor de culise i-au permis lui Naudin să scrie paginile izbutite unde e descrisă prima cursă cîștigată de Jacques Fage. Toată această cursă — adevărată pîndă între concurenți — dezvăluirea gîndurilor eroilor, descrierea eforturilor și durerilor suferite de-a lungul drumului sînt înfățișate cu o mare forță artistică. Întregul capitol ce cuprinde cursa și prima victorie a lui Fage are valoare antologică.

Cititorul romîn va primi cu interes romanul lui Naudin, care îi dezvăluie încă o latură a societății franceze contemporane.

AL. GÎRNEAȚĂ

PARTEA
INTÎI

I

La ieșirea din Boissy-le-Cutté se afla un indicator: *Le Mesnil-Racoin*, 5 km. Încă zece minute și Jacques avea să ajungă la bătrîni.

— Mai e o bucată bună! bombăni el.

De cel puțin o oră gonea prin ploaie. Îi amorțiseră degetele, iar frigul îi tăia încheieturile mîinilor. Apucînd de jos ghidonul, simți imediat cum îl apasă șalele. Gemu și nu-și îndreptă spinarea; dusese atîta vreme dorul după durerile astea, mai ales în timpul exercițiilor de marș! Susținătoarele raniței și cureaua armei îi frigeau pe atunci umărul. La stînga lui, locotenentul Massenet, mîndru pe bicicletă de parcă ar fi fost călare pe roibul Pindar, se oprea din cînd în cînd din pedalat ca să-l silească să țină cadența: „Un, doi... Un, doi... Îndreaptă spinarea, Fage! Un, doi..." Și pe cînd el își pierdea vremea, Claire și Bertin ieșeau împreună...

Vîntul șfichiui și întări picăturile de ploaie. Jacques plecă fruntea. Nu-i plăceau zilele de felul aceleia care începea. Drumul cunoscut își pierdea tot farmecul; ploaia năpădea copacii, ogoarele, desișurile și acoperișurile fermelor. Jacques oftă. Se bucurase că va merge la Mesnil, iar acum, cînd nici nu ajunsese încă, se și zorea să plece înapoi. Și totuși acolo nu-l aștepta nimic neplăcut, ba dimpotrivă. Dar așa era, și n-avea încotro.

La Ferté-Alais, încercase să se țină lîngă o motocicletă. Dar trebuise să renunțe. Și amintirea asta nu-i dădea pace.

— Nu mai e nimic de capul tău! Ți-au sleit puterile porcii ăia...

De după o coastă lungă și joasă se ivi Mesnil-Racoin. Cu pedalele orizontale, Jacques se lăsă să alunece la vale, spre sat. Vremea rea contribuia oare și ea ca să facă să i se pară totul străin? Pentru prima oară de cînd venea aici, și înainte chiar de a-l străbate, satul cu tăcerea și miazmele lui îl stinghereau. Iar tristețea caselor și a șurelor îi sporeau plictiseala...

Jacques încetini și nu vru să mai vadă decît roata din față a bicicletei, dedublată la bază, pe asfalt. Apoi scuipă. Avea gura plină de praf.

Se întrebase de multe ori ce nebunie îi îmboldise pe bunicii lui să se exileze aici, la patruzeci de kilometri de Choisy, departe de gări și de drumuri principale. Ce pustietate! Deși era născută aici, bunica murea de urît, fără să mărturisească asta. Soțul ei, istovit de șaizeci de ani de trudă, își vedea, în sfîrșit, de-ale lui. Jacques îl găsea uneori pe bătrîn în pivniță, tăind lemne pentru foc. „Ia te uită! Ai venit, nepoate?" striga el. Și înfigea repede securea în butuc, își îmbrățișa oaspetele neașteptat, îl întreba de sănătate și, fără să-i dea un pic de răgaz, îi propunea să-i ajute să-și refacă provizia de lemne. Își vîra apoi niște capete de funii în buzunare, lua ferăstrăul la subsuoară și-l zorea: „Hei, vii odată?" Nevastă-sa se împotrivea: „Ia ascultă, Paul, nu cumva ți-oi fi închipuind că Jacques a venit să te vadă numai pe tine?" Cum se depărtau nițel de ea, moșneagul spunea: „Nu există lucru mai plictisitor pe lume decît bunică-ta! Da' să știi, cu toate astea, că e femeie de treabă. Așa că o las să facă gură cînd poftește..." Se înfundau în pădure. Retezînd și legînd vreascurile, bătrînul povestea despre cum își începuse viața la Choisy, despre necazurile îndurate la faianțeria Boulenger și despre afacerea Bonnot. Și

pomenea de asemenea despre Noua-Caledonie, unde făcuse armata șapte ani de zile. Șapte ani! Să-ți iei cîmpii, nu alta...

Jacques descălecă de pe bicicletă și bătu zadarnic în ușa unei cocioabe cu obloanele pe jumătate închise.

— Și totuși, trebuie să fie aici!

Lipindu-și urechea de scîndura roasă de carii, se miră că n-aude nici un zgomot. Ușa unei case vecine se deschise. O femeie ieși în prag și-i făcu semn. Apoi, tîrîndu-și saboții, se grăbi să-l întîmpine. Era negricioasă, greoaie și purta pe ea un soi de anteriu zdrențăros.

— Bătrînii nu sînt acasă — spuse vecina, cu un glas care îi șuiera printre gingiile știrbe. I-a dus al lui Duroc la spitalul din Etampes. Din pricina herniei bunicului...

Jacques îi mulțumi și sări în șa.

— Dacă știam...

Era bucuros că se reîntoarce la Choisy mai devreme decît prevăzuse.

Ploaia se înteți. Jacques hotărî să ia viteză, dar trebui să admită că nu prea se mai putea bizui pe puterile lui: un kilometru parcurs în viteză era de ajuns să-l facă să gîfîie.

— Nu crăpi! Îți lipsește antrenamentul, asta e — se liniști el.

De fapt, Jacques nu prea înțelegea bine de ce trebuie să alerge duminică. Avea nevoie să reînvețe să trăiască. De luni, toate îi mergeau parcă pe dos. La librărie, cu greu își putuse redobîndi slujba: în lipsa lui fuseseră angajați doi cicliști. „Cine pleacă la vînat postul liber și-a lăsat" — rînjise Fromont, șeful. Acasă, părinții îl tratau tot ca pe un țînc. La club ceruse o bicicletă de serviciu; Hévois luase regulamentul în brațe: „Dacă vrei una, atunci cîștigă mai întîi o cursă de clasament". Jacques nu mai izbutea parcă să-și afle rostul și dădea importanță lucrurilor celor mai banale, cuvintelor și gesturilor celor mai firești...

Un cîmp acoperit de buruieni îi reaminti manevrele de toamnă. O săptămînă de joacă de-a războiul pe bărăganul de la Ruchard. O să trebuie oare să-și aducă mereu aminte de armată? O să poată uita vreodată inspecțiile făcute cu de-amănuntul și mutra pîrpiriului aspirant Thuleux care prinsese ură pe el și care, din sadism, îl punea într-una să facă de planton la lăzile cu gunoaie? Și lungile nopți de santinelă: paturile păcătoase de la corpul de gardă, acreala sării picrice și cafeaua fără nici un gust, șobolanii, puricii și țînțarii.... I se spusese: „După ce-ai să faci armata, o să fii om în toată legea..." Vorbe de clacă! O să-și mai poată regăsi oare elanul de odinioară?

Vijelia își schimbă direcția și ghionții ei îl împinseră pînă la Mennecy. Bariera era închisă. Jacques descălecă. Trecu o locomotivă, tîrînd după ea vagoane pline cu pietriș, pietre și cărbuni; platformele cărau tractoare și cisterne. Jacques încercă să măsoare durata pauzei făcute pe neașteptate. În sfîrșit, ultimul vagon zăngăni pe șine. Jacques împinse portițele barierei și sări în șa.

Drumul trecu pe lîngă niște heleșteie cu apă încremenită. Începu o pantă. Héyois îi spunea pantei acesteia *Ocna din Mennecy*. Jacques o urcă plin de rîvnă, convins că liniștea întregii lui zile avea să depindă de felul cum o să-i dea de capăt.

Dacă s-ar lumina cerul, măcar un pic...

S-ar duce, ca și ieri, la Vincennes. Cît hoinărise prin oraș în timpul scurtelor lui permisii! Pe ce stradă și în ce casă locuia Claire? Dacă ar întîlni-o, ar avea curaj s-o oprească? Jacques pleca dimineața din Choisy; și revenea la prînz, apoi se întorcea iar acolo, pînă seara. „Unde tot umbli?" îl întrebau părinții îngrijorați. Și Jacques inventa plimbări prin valea Chevreuse, și ieșiri la aer care nu reușeau să-i înșele...

Curînd, Jacques pedală prin Juvisy. De-aici încolo începeau pavilioanele și grădinile. Încă o pantă, Cour-de-France, anevoioasă și prost pie-

truită. Jacques fu nevoit s-o urce ridicat în picioare.

Apoi trecu prin Athis-Mons, Villeneuve și Orly. Cînd ajunse în Choisy-le-Roi, se miră că nu simte nici pic de satisfacție.

„Nu mai ai chef nici măcar să te întorci acasă!" își spuse el.

În jurul statuii lui Rouget de Lisle mașinile claxonau. Pe trotuarele străzii Jean Jaurès, oamenii forfoteau grăbiți. În fața poștei, un vagabond culegea mucuri de țigări. O femeie intra într-o mezelărie; o altă își împingea băiatul în magazinul de plante medicinale. Într-o vitrină a băcăniei Damoy, vînzătorii aranjau vrafuri de cutii de conserve.

Jacques pedală pînă la gară. De partea cealaltă a Senei se ivi cartierul Gondolelor, unde se opri. Sperase să simtă ceva coborînd pînă aici; se înșelase.

— Încă nu merge!

Și totuși de luni era liber. N-o să-i mai treacă oare niciodată acreala asta care îi îmbibase gura?

Privi cum curge fluviul. Panglici mari și lucioase de grăsimi și de păcură se încurcau în stîlpii podului. Scrîșnind, un excavator ridica, apoi lăsa să cadă într-un camion nisipul dintr-un șlep. Doi zugravi vopseau cabinele de lemn ale Băilor Leffont. În preajmă nu stătea nimeni degeaba. Și faptul că el nu muncea îl mîhni. De aceea se hotărî să-i facă o vizită lui Pérot.

Împingînd bicicleta cu mîna, Jacques înaintă pe strada Halei. Gospodinele aseidau rafturile cu mărfuri. În fața farmaciei Gallet, un olog își scutura talerul între un vînzător de lămîi și un orb care apăsa într-una pe trăgaciul unei brichete pentru aprins gazul. O italiancă îndemna trecătorii să cumpere buchete de mimoze. O clipă, Jacques se simți ispitit să ia și el un buchețel, pentru maică-sa, apoi intenția aceasta i se păru nelalocul ei.

— Și-apoi, n-am un ban! se scuză el.

Călca peste hîrtii și printre resturi de legume. În fața tarabei unei pescării trebui să se oprească.

Midiile albăstrii și păianjenii plini de negi, crabii și homarii cu cleşti amenințători îi împietreau de spaimă pe copiii înghesuiți printre cumpărători. În fața hotelului Bernon, un vînzător striga : „Cumpărați *L'Humanité !*". Pe cealaltă parte a străzii, concurentul lui riposta : „Citiți *L'Action française !*"

Jacques traversă hala întunecoasă și sonoră, ieși în piața bisericii, sări pe bicicletă, pedală pe strada Emile Zola și coti spre stînga, în strada Georges Clémenceau. Apoi merse de-a lungul străzii acesteia pînă la capăt, ca să citească, pe oblonul prăvăliei lui Pérot, un anunț :

Astăzi, închis pentru inventar.

— N-o să mă duc să-i mai bat și eu capul !

Era mai mult mîhnit decît furios. Tot ce încerca dădea greș. Și ce mai spera acum, stînd cu un picior pe trotuar și cu celălalt pe pedală ; „Nimic. Nimic... Fă ceva !" Dar ce ? Aproape că pierduse obișnuința de a se mai descurca singur.

Devenea ciudat. Deși își dădea seama că era stupid, se încăpățîna să descopere semne în cele mai neînsemnate întîmplări și în vise ; avea certitudinea că dacă ar fi încercat să li se împotrivească, ar fi zădărnicit îndeplinirea celor mai scumpe dorințe...

De lunea viitoare o să-și reia slujba la librăria Cognel. Munca o să-i facă bine. La regiment hotărîse să-și ia altă meserie, cînd s-o întoarce acasă. Dar care ? N-avea nici o diplomă. Firește, ar fi putut să lucreze din nou la A.M.F.O. ca salahor. Rezultat : oboseală ; consecință : în fiecare duminică s-ar fi tîrît în coada plutonului. Pe cînd așa, pedalînd toată săptămîna de la Clignancourt la poarta d'Ivry și de la Neuilly la Vincennes, avea să se mențină în formă...

O șleahtă de italieni umplu strada. Locuiau în magherniţele de pe Calea Trandafirilor, îl admirau pe Mussolini, dar se simțeau bine în Franța. În zilele de tîrg, părăsind *Curtea Minunilor*[1] în care

[1] Vechi cartier din Paris ; în Evul-Mediu se retrăgeau aici cerșetorii și vagabonzii (n.t.).

trăiau, zdrenţăroşii ăştia se împrăştiau prin hală. Bărbaţii, slabi şi oacheşi; femeile, grase şi volubile; puştii şi fetiţele în zdrenţe circulau prin faţa tarabelor, pipăiau carnea şi legumele, scuipau, îşi scărpinau păduchii, holbau nişte ochi de înfometaţi în faţa patiseriilor, zîmbeau la dreapta şi la stînga, săreau peste cotete şi peste coşurile cu vînat şi culegeau tot ce găseau pe jos.

— Acum, că-i drumul liber, ce mai încurci locul? se întrebă Jacques.

Dacă s-ar duce să-l aştepte pe taică-său la ieşirea din turnătorie? Zîmbi: în sfîrşit, avea un scop!

Pe strada care dădea spre Sena, simţi o adevărată plăcere cînd se văzu singur. Traversă piaţa Carnot şi ocoli gara. Ca să evite pietrele mari ale pavajului, urcă pe trotuar, de-a lungul magaziilor şi uzinelor, săltînd peste şinele care le legau de chei. Şi regăsi, fără emoţie, sub marile pîlnii de descărcare, movilele de nisip şi de pietriş mărunt pe care se jucase în copilărie. Apoi lăsă marginea şanţului, coti într-o ulicioară, trecu peste o rampă scurtă şi frînă imediat după aceea în faţa clădirilor uzinei A.M.F.O., situate peste drum de depozitul *Tonelinei,* ale cărui rezervoare păreau turlele unei fortăreţe de metal.

Ceasul de pontaj arăta douăsprezece fără zece. În curtea topitoriei, cîţiva muncitori împingeau vagonetele sau cerneau nisipul. La porticurile de beton atîrnau lanţuri ruginite. Cablurile macaralelor scrîşneau ridicînd poverile. Jacques îşi rezemă bicicleta de poarta întredeschisă şi bătu în fereastra portarului.

— Domnu' Musse, pot să mă duc să-l văd pe tata?

— Mda.

Jacques traversă curtea. La dreapta, se afla secţia de mecanică; la stînga, turnătoria. Uşa unei clădiri porni să se mişte, cu un bubuit ca de tunet. În partea aceea a uzinei, toate atelierele răsunau de ciocănirea, de frecarea, de răzuirea uneltelor pe

piese. Un sunet de fier ciocănit mai înveseli puțin zarva aceasta asurzitoare.

Întreprinderea A.M.F.O. fusese construită pe un teren nivelat, apoi înălțată cu resturile din faianțărie; totuși, atelierul de modele se afla pe un teren sănătos. Era situat în marginea unui maidan unde, în amiezele zilelor însorite, muncitorii se tolăneau să mănînce hrana adusă în gamele, în timp ce ucenicii jucau fotbal. O scară de fier, asemănătoare celor de pe nave, îl duse pe Jacques în fața ușii atelierului. Taică-său, rămas singur, lucra.

— Te-ai și întors ? se miră el continuînd să frece un suport de aluminiu.

— Păi sînt plecați la Etampes. Bunicul se pare că nu prea s-a simțit bine. I-a dus un vecin cu mașina.

Oftară. De luni, trebuia să facă eforturi ca să mai poată discuta amîndoi. După ce rosteau cîteva cuvinte, șovăiau și se simțeau stingheriți. Nu îndrăzneau să se mai privească în ochi. O ceartă i-ar fi ușurat poate. Dar Jacques își dădea seama că taică-său, *Pa*, cum îi spunea el, n-avea curaj s-o înceapă.

— Ce vreme ! făcu el, mohorît și stînjenit totodată.

Ascultară pocnîturile forjei și trepidațiile mașinilor de suflat. Deodată, curmîndu-și uriașa ei zarvă, uzina parcă amuți și începu să gîfîie. Apoi o macara zornăi și concertul reîncepu.

Ferestrele unui atelier erau deschise. În semiîntuneric, Jacques ghici agitația scripeților și a pistoanelor. Cunoștea ungherul acela : acolo lucrase prima oară, înainte de-a fi trecut la secția de scule, și apoi la strungurile care dichiseau cîrligele macaralelor OXE. Se săturase repede să tot subțieze cîrligele acelea enorme, să-și taie degetele cu așchiile lor și să le curețe de murdărie în *laptele* care zăcea sub mașina lui.

— Acu' o să sune sirena — spuse Pa.

Și-și puse unealta de răzuit pe placa de marmură ; apoi își deschise dulapul ca să scoată

de-acolo niște resturi de mîncare aduse de acasă. Iar după ce le înveli într-un ziar, explică:

— Sînt pentru motanul pripășit în garaj. N-are nimeni grijă de el. Poate fiindcă e chior...

Își încheie haina:

— Am muncit ca o vită! Sărise o piesă la mașina de suflat. Beste n-a avut încotro, și-a venit să mă caute...

Sirena îl întrerupse, Jacques auzi tropăituri și strigăte.

— La mîncare și la leafă se înghesuie toți — continuă taică-său. La muncă însă, nu prea!

Jacques i-o luă înainte, pe scară. Trecură peste șine, pe lîngă schelete de mașini și pe lîngă grămezi de cocs. Cu cît se depărtau de clădirile întunecate și de magazii, Pa respira mai în voie. Cînd ajunse la garaj, se opri, se răsuci pe călcîie și zăbovi cît să cuprindă cu ochii uzina, și mai ales atelierul lui, căruia nu i se mai zărea decît acoperișul de tablă murdară. Apoi își luă bicicleta de la locul ei și dădu cu ochii de portar.

— Poftă bună, Musse! strigă Pa.

Curînd, Jacques urca, alături de el, panta cu dîre de mașini, plină de zgură, de pe lîngă clădirile direcției.

Pe deasupra căii ferate P.O. trecea o pasarelă. Pa călcă primul de-a lungul ei.

— Nu prea arăți bine! constată Jacques.

— Munca — îi răspunse taică-său, mînios. Mașina aia... Mai am trei șasiuri de curățat! Și bătrînu', care e bolnav...

Pedalară pe strada Anatole France. Afișul de la *Cazino* înfățișa o diligență atacată de indieni, o vampă arătîndu-și soldurile și doi cow-boy care se strîngeau de gît.

— La porcăria asta nu mă duc — spuse Pa. Tu te duci?

— Habar n-am...

De la faianțărie tocmai ieșeau muncitorii. Jacques îi salută pe Delus — un coleg de club — și pe lo-

catarii casei Boulenger. „Faianța" era în plină prosperitate. La A.M.F.O. lucrările mergeau prost ; nu însă și la Boulenger. Dar salariile erau acolo nenorocite de tot...

— La ce te gîndești ? întrebă Pa.

— La nimic care să te intereseze.

Altădată nu i-ar fi răspuns așa. Vru să-și ceară scuze, dar n-avu curaj. De altfel, Pa nu părea supărat. Privea în lungul străzii Anatole France.

— Totuși... — începu el.

Dar renunță să mai vorbească.

La numărul unu al străzii Anatole France se afla casa Boulenger. „O cazarmă" — spuneau burghezii. În legătură cu adunătura aceasta de locuințe, Jacques făcuse încă din copilărie unele constatări amare. Se aflau acolo șase rînduri de clădiri : cele care mărgineau o parte a străzii Jean Jaurès, și cele care dădeau pe străzile Căii Ferate, Libertății și Anatole France — cu fața la gară și la faianțărie. Primele trei erau făcute din cărămidă roșie ; celelalte trei din piatră poroasă, noroită. Unele aveau ascensor și încălzire centrală, w.c., băi și apă caldă ; celelalte n-aveau nici măcar instalațiile elementare. Deosebirea aceasta neîntîmplătoare, feroce, a clădirilor, îl indignase de multe ori. De o parte luxul, de cealaltă parte mizeria cruntă. Burghezii aveau priveliște spre strada cea mai animată din Choisy. Muncitorii trebuia să privească uzina și anexele ei. O cazarmă, casa Boulenger ? Dar clădirile n-aveau nici măcar jalnica uniformitate a cazărmilor !...

— Parcă nu știu cum îmi vine, de cîte ori intru aici — mărturisi Jacques, rezemîndu-și bicicleta de peretele garajului.

Porcăria de la regiment, mai treacă-meargă, dar asta de-aici... La început, în clădirile casei Boulenger locuiseră numai oamenii de la faianțărie ; cu vremea însă, prima lor destinație fusese depășită. Iar acum, dacă mai locuiau acolo numeroase familii de muncitori cinstiți, clădirile mai adăposteau de asemenea și tot soiul de lepre. În fiecare dumi-

nică, pe la zece dimineața, peștii ieșeau la plimbare. Cu șapca pe-o ureche, cu haina scurtă și strînsă pe șolduri, cu pantaloni largi, cu fular la gît și cu toculețe înalte la pantofi, ei se duceau să-și ia aperitivul la *Café des Sports*. Apoi se reîntorceau să ia masa, iar la două porneau spre Paris sau spre Vitry. Și își făceau din nou apariția pe la miezul nopții, amețiți de băutură și de dans.

Trăiau aici locatari care se îmbătau, nervoși care își tîrnuiau nevestele și plozii, încornorați cunoscîndu-și sau nu pacostea, șomeri scoși din circulație, un instalator epileptic și un bețivan faimos: portarul. Copiii, de cum puteau, fugeau din magherniţele lor ca să se joace pe trotuarele străzii Libertății, pe lîngă closetul public. Savanții comunei afirmau că pe locul acestor mari clădiri se înălțase odinioară unul din pavilioanele de vînătoare ale doamnei de Pompadour. Iar mizeria prinsese și ea rădăcini. În serile de vară, tinerii locatari pe care cinematograful nu-i ispitea, se așezau pe treptele măcelăriei cavaline sau ale magazinului de scufe, ciorapi etc. Acolo discutau, glumeau și adesea, cu cît rîdeau mai tare, cu atît aveau inimile mai pline de jale.

— Ei, urcăm odată?

Jacques porni înaintea tatălui său.

Văzîndu-i pe bătrîni cum urcau scările clădirii C., îi urîse din toată inima pe burghezii de pe strada Jean Jaurès, care aveau ascensoare și ale căror scări, noaptea, erau luminate, pe cîtă vreme treptele de-aici se răsuceau sub razele a trei becuri anemice! Pe fiecare palier, un robinet picura într-un biet țucal de zinc; singurul loc de unde chiriașii puteau să-și procure apă. Pe fiecare palier, de asemenea, se aflau w.c.-urile. Cînd trei persoane le ocupau, trebuia să-ți cauți în altă parte un loc liber. Vara, mirosul urinei se scurgea pe sub uși și pătrundea prin pereți. Iarna, urina și apa se contopeau, înghețînd în țevile care crăpau, împrăștiindu-și conținutul pe paliere și pe trepte...

Ajuns la etajul al șaptelea, Jacques se înfundă în culoarul din dreapta. Pa mergea pe dibuite, în urma lui. Trecură pe dinaintea unei uși îndărătul căreia o femeie cînta. Un glas de bărbat se uni cu al ei. Erau fericiții soți Morel!

— Plăcut mai e să te întorci acasă! făcu Pa.

Jacques îl aprobă. Coridorul era tapetat cu hîrtie oranj. La stînga, bucătăria și sufrageria; la dreapta, camera părinților și o mică debara. În fund, camera lui.

— Mi-e o foame de lup — spuse Pa, intrînd în bucătărie.

Cu unelte de cusut împrăștiate pe bufet, mama — sau Man, cum îi spunea Jacques — cîrpea niște ciorapi.

— Ei, i-ai văzut?

— Nu.

Și Jacques, punîndu-și haina de vară pe spătarul unui scaun, le explică de ce plecaseră bătrînii la Etampes.

— Ai putea să mai treci pe la ei.

— Nu chiar așa curînd! Dus și întors, sînt optzeci de kilometri, ce naiba!

Pa își deșertă tașca și puse *L'Auto* pe masă. Jacques răsfoi ziarul, îl împături la loc și-l aruncă pe bufet.

— L-ai și citit? se miră Pa. Măi să fie! Ai început să te antrenezi! L-am văzut pe Hévois azi dimineață, cînd mă duceam la lucru. Mi-a spus că ți-a lăsat ziarul o dată cu bicicleta de serviciu. N-ai parale? O să-ți dau eu...

— Doar nu-ți închipui c-o să trăiesc veșnic cerîndu-ți bani de cîte ori o să am nevoie! izbucni Jacques. Te-am costat și așa destule parale! Mi-ai spus-o și tu ieri seară, nu?

Mihnirea se ivi mai întîi pe buzele lui Adrien Fage, care se strînseră într-un dublu accent circonflex. Apoi îi gîdilă pleoapele. Cu degetul mare, Pa își atinse mai întîi nasul, apoi mustața. Gura i se deschise, lăsînd să se vadă dinții mari și înnegriți de tutun.

— Ți-ar trebui o bătaie bună! De cînd te-ai întors din armată, parcă ți-e lehamite să mai trăiești cu noi!

Pa vorbise cu o gravitate neobișnuită. Părea grozav de stăpîn pe sine. Și gata la orice. Jacques nu îndrăzni să-l privească în ochi. Își sufleca mînecile. Cămașa îi era umedă, dar n-avea chef s-o schimbe. Își afundă mîinile în ligheanul cu apă și spuse, totuși:

— Nu mai am cincisprezece ani!

— Asta se știe! bombăni Pa, instalîndu-se și el în fața jgheabului.

Bucătăria se întunecă de parcă s-ar fi lăsat noaptea. Gazul de la mașina de gătit ardea cu flacără mică. În cratiță fierbea tocana.

— Ai fi putut să-ți schimbi cămașa și pantalonii...

— Da' de unde, Man! Sînt aproape uscați...

Jacques se apropie de fereastră. Peste acoperișurile din față se îngrămădea un munte de nori. O clipă, îi privi poalele dantelate, povîrnișurile și prăpăstiile. Apoi își privi părinții. Față de niște străini, s-ar fi simțit la fel de stingherit.

— Măcar du-te de-ți schimbă pantalonii! stărui mama.

Jacques se duse în odaia lui, deschise fereastra și se sprijini de pervaz.

— Mă plictisesc amîndoi! Cînd isprăvește el, începe ea!

Dincolo de gara neînsuflețită, șinele se îndoiau, formînd o curbă vastă și scînteietoare. Iar Sena cotea și ea. Un remorcher trăgea trei luntre mari. Cîte vise îi stîrniseră luntrele! Odinioară și le închipuia încărcate cu arme, cu țesături rare, cu diamant, cu robi triști, așteptînd căderea nopții ca să-și cînte melopeele. Pe atunci, joia după-amiază, se ducea cu Kratovski și cu alți prieteni să se joace pe cheiuri...

Cerul se întunecă spre Vincennes. Jacques se reîntoarse în bucătărie.

— Ce-ai moșmolit acolo? Credeam că te schimbi...

— Acum începe să toarne — prezise mama, ca să-şi întrerupă soţul.

Şi, îndată, norii se revărsară. Apa se sparse pe ţigle şi gîlgîi în jgheaburi. Jacques aprinse lumina, apoi se aşeză la masă, rupse trei bucăţi de pîine, le puse lîngă fiecare tacîm, şi îşi turnă de băut.

Man ridică apoi capacul de pe cratiţă. Aburul tocanei umezi pereţii.

— Ia, băiete ! spuse Pa.

Jacques îşi puse o bucată de carne în farfurie.

— Numai atîta iei ?

— Nu mi-e foame !

Man încruntă sprîncenele, dar preferă să tacă. Pa îşi şterse nasul. Jacques molfăi puţin, apoi, după o tăcere de cîteva clipe, spuse cu glas răguşit :

— Nu-ş' ce naiba am !...

Părinţii, pesemne, îşi spuneau că sînt ceva mai simpli decît el. Asta era adevărul. Şi îl năpădi un orgoliu ciudat : el era *chiar* aşa şi n-avea de ce să se justifice. Iar datoria lor era să-l înţeleagă. Totuşi, simţi un fel de căinţă şi-i veniră pe buze explicaţii pline de cuvinte duioase. Dar nu îndrăzni să le rostească...

Cînd se săturară de tocană, Man aduse camembertul. Ca să-l facă mai *uşor*, întinse puţin unt peste o felie de pîine prăjită. Man ţinea să slăbească, dar pîinea prăjită, pilulele şi ceaiurile ei n-o ajutau de loc. Iar Pa rîdea adeseori cînd o vedea cu cîtă poftă mănîncă. Jacques refuză felia de pîine cu camembertul preparat.

— Nu vrei ? N-ai mîncat mai nimic !

Pa îşi mişcă picioarele, nervos.

— Nu te-nţeleg ! făcu el.

Acum cîţiva ani, cînd se întîmpla să nu mănînce, aproape că îl ameninţa : „O să vezi tu cînd o să-ţi faci armata !" Mîhnit că nu mai poate folosi argumentul acesta, Pa repetă, privindu-şi porţia de camembert :

— Nu te-nţeleg !

Apoi se opri din mestecat, bău și-și șterse buzele cu dosul palmei. După care, începu să mănînce din nou. Iarna, Pa strănuta cînd înghițea supa. După ce ducea toată ziua lipsă de aer, se lăcomea să respire prea mult cînd ieșea din atelier.

— Pe vremuri... — începu el.

Pumnul pe care îl ridicase recăzu deznădăjduit pe masă.

— Hai, nu te supăra ! îi spuse Jacques. Mă duc la culcare. Că altfel iar începem cearta...

* * *

De luni încoace, Jacques părea un animal căzut într-o capcană și refuzînd să se lase domesticit. Făcea totul altfel decît te-ai fi așteptat de la el. Și cum părinții căutau să nu-l lase din ochi, atențiile lor deveneau tot mai numeroase și mai iritante. Dacă ar fi putut să trăiască numai cu Claire...

Jacques se lungi de-a curmezișul patului, refuzînd să lupte împotriva toropelii digestive, atît de apreciată la cazarmă. Acolo, imediat ce ieșea din sala de mese, se întindea pe salteaua lui de paie și rămînea așa cîte un ceas, visînd, ascultînd zarva celorlalți soldați și chiorăiala propriilor lui mațe. Picioarele strînse în moletiere îi amorțeau încetul cu încetul. Apoi începea plictiseala. Iar după ea, pe nesimțite, venea somnul. Și, în clipa cînd somnul se pregătea să înghită plictiseala, se găsea totdeauna vreun gradat care să intre urlînd : „Ținută de campanie ! Adunarea peste zece minute ! Mișcă mai repede !"

Jacques se ridică, deschise fereastra și privi străzile din Choisy.

La dreapta, se afla pașnicul cartier al parcului, unde șomerii și rentierii, mamele și copiii lor hoinăreau din primăvară pînă în toamnă. Colo, țuguiul acela de țigle în mijlocul unui vălmășag de copaci era biroul notarului. Cînd bătea soarele, fundurile sticlelor prinse în pereții faianțăriei îți atrăgeau

neapărat privirea. Iarna, zăpada le făcea să lucească, după cum făcea să lucească și peroanele gării, și movilele depozitului de cărbuni. În fiecare seară, înainte de a se culca, lui Jacques îi plăcea să privească îndelung cum luminile, cu ajutorul cărora mecanicii de pe locomotive își desluşeau drumul, sfredeleau pînzele cenuşii ale nopții.

— Credeam că dormi...

Jacques tresări. Pa tocmai intrase în odaie.

— Nu-i prea uşor să dormi...

Un soi de respect, cumpănind între enervare și neîncredere, înlocuise admirația pe care o avusese față de taică-său. Man, ținînd în mîini o farfurie și o cîrpă de șters vasele, se ivi și ea. Mîhnirea care i se citea pe față îl surprinse pe Jacques.

— Ce tot ai, de luni încoace? Ar trebui să-ți dai seama cum te porți cu noi! Zău, crezi că e cine știe ce de capul tău! Dar nu ești decît un muncitor; ca și noi!

Mîinile lui Pa se urniră o clipă, apoi recăzură într-un gest de oboseală și de neputință.

— M-am săturat! Auzi? adăugă el.

— Lasă, Adrien... — şuşoti Man.

— Of! nu mai începe iar, Simone! I-am spus ce aveam pe suflet.

Și se reîntoarse spre fiu-său:

— Dacă nu-ți mai place aici, nimeni nu te reține, băiete! Dar, pentru Dumnezeu, ce ai?

— N-am nimic! Mă plictisești cu întrebările tale!

— Măcar fii politicos! interveni mama.

Oare nu înțelegeau că trebuia să-l lase dracului în pace? De ce se încăpățînau să-i răstălmăcească gesturile, cuvintele și chiar tăcerile?

— Așa și cu Hévois — continuă Pa, indignat. Mă întîlnesc cu el. Și-mi zice: „L-am văzut pe fiu-tău. M-a întrebat ce-i trebuie ca să-și recapete forma. N-a mai pedalat de aproape un an. Și-atunci i-am recomandat să meargă pe patruzeci și șapte-șaptesprezece". Va să zică, acum asculți de alții!...

Hévois e un tîmpit ! N-a făcut în viața lui nimic ca lumea !

— A cîștigat șase curse !

Jacques ar fi vrut să adauge : „Iar tu, una singură".

De cînd se urcase pe bicicletă, Pa ținuse cu tot dinadinsul să-l antreneze el. Cînd intrase la C.C.C. nu mai știe pe cine să-l asculte. Pa îl intimida. Hévois și Pérot îi inspirau încredere. Și acum ? „Acum n-ai moral" — își zicea el. Zilele începeau să se scurgă iar, uniforme. Să te scoli, să mănînci, să te culci, să discuți și, curînd, să lucrezi. Doar cursele mai puteau să-i procure emoții și bucurii mari. Și Claire, de asemenea. Dar Claire...

Cînd părinții ieșiră din odaie, Jacques vru să se dezbrace și să se culce. Îl auzi pe Pa spunînd : „M-am săturat !", ca pe vremuri, cînd se întîmpla cîteodată să fie neascultător, și se gîndi că nu regretă de loc anii de odinioară. Vai ! Timpul pentru Pa era format din prezent și trecut, iar pentru Jacques, numai din viitor.

Pe Pa îl reîntîlni pe culoar.

— Pleci la uzină ? S-a și făcut unu și douăzeci ?... Cobor și eu cu tine.

— Ai de gînd să ieși astăzi după-masă ?

— Un pic... Dacă vrei, mergem împreună la reuniunea de la club.

Pa mormăi :

— Mda-a... și constată : Pari ceva mai potolit acum.

— Eu mă bucur că și tu pari mai potolit !

— Nici nu-ți dai seama cît ne îngrijorezi !

Jacques îl apucă pe taică-său de braț.

— Înainte nu vă mai spărgeați atîta capul ! Man se temea să nu mă calce vreo mașină pe drum. Tie îți era teamă ca nu cumva să-mi sucească mințile vreo fată. În fiecare joi, cînd eram la cursul complimentar, făceai pe dracu' în patru ca să nu întîrzii prea mult cu băieții !

Vorbise fără pic de răutate în glas. Cîte probleme avusese de rezolvat ! Într-o seară, cînd voise

să afle la ce oră se întîlneau un expres cu un omnibuz între Paris şi Coutances, Pa îl avertizase: „Dacă faci vreo trăsnaie, nu te mai las o lună de zile pe bicicletă!" Şi Jacques se întrebase dacă mai tîrziu bătrînul n-avea să-i condiţioneze, cumva, toate actele vieţii: „Dacă nu cîştigi cursa asta...", „Ori mănînci asta, ori...", ba poate chiar: „Sau te însori cu fata asta, sau..."

Se aflau în curte. Trebuia să se despartă împăcaţi. Pa nu era ranchiunos. Cam nestatornic din fire, cam dispreţuitor, voios cînd totul mergea bine acasă şi la uzină, era, în general, un om cumsecade.

— O să înceapă să toarne! spuse el, arătînd cerul.

Jacques îl privi depărtîndu-se, apoi ridică ochii spre ferestrele împodobite cu scutece, aşternuturi de pat, combinezoane şi prosoape. La al şaselea, nişte jaluzele se izbiră cu zgomot. Se auzi strigătul unei femei, plînsetele unui copil bătut, apoi, din nou, se aşternu liniştea. Lui Jacques i se strînse inima: dacă măcar ziua de azi nu i-ar fi tot atît de tristă pe cît îi fusese ziua de ieri!

Şi apucîndu-şi bicicleta de ghidon, intră în garaj.

* * *

La dreapta se afla o odăiţă întunecoasă. Jacques trecu pragul şi se izbi cu genunchiul de-o ladă. Clintită din loc, lada lovi un cazan, care răsună ca un gong.

În remiză erau totdeauna îngrămădite prea multe lucruri. Acolo se aflau lăzi cu gunoi negolite complet, cîrpe şi zdrenţe infecte, cratiţe vechi, cărucioare şi biciclete. De nişte grinzi atîrnau bucăţi de pînză vechi. Toate aveau o culoare verde-albăstruie. Cîteva secunde, Jacques stătu în întuneric, nemişcat, cu ochii ţintă la o bicicletă veche, de curse, agăţată într-un cîrlig: prima lui bicicletă!

În privința ei, și Jacques și Pa erau de acord: trebuia păstrată. Era un *Alcyon* cam caraghios, cu furca după moda veche, cu cadru de pistă, cu baieuri sistem „furtunuri de stropit". Fusese stricată mai ales la pedale, lovită de bordura trotuarelor. Rulmenții îi jucau. Cît despre cuvetele pedalierului, erau atît de subțiate, încît trebuia unse în fiecare trimestru cu unsoare consistentă.

Alcyonul avea manivele greoaie și ruginite, ale căror buloane erau blocate de piulițe stricate, și care se bițiiau în ciuda contrapiulițelor speciale aduse de Pa de la turnătorie. Un strat gros de izolierband acoperea ca un pansament ghidonul scofîlcit. Pinionul avea toane și se transforma adesea în pinion fix. Toate piesele jucau, dar bicicleta mergea.

Jacques își agață bicicleta la stînga *Alcyonului*, luă o cîrpă dintr-o lădiță și o plimbă peste cadrul murdar de noroi. Frecă șaua și pedalierul, încercă frînele cu degetele, apoi apucă de cadru, pe dedesubt.

— Ah! De-ar începe odată întercluburile!

* * *

Cînd o reîntîlni pe Man, ea tocmai termina de pus la loc vasele. Jacques se apropie de oglinda prinsă în cîrligul ferestrei, și-și examină coșul care îi ieșise pe bărbie. Apoi îl apăsă pe dedesubt cu cele două degete mari. Coșul se sparse, murdărind oglinda. Jacques o șterse cu batista.

— S-a făcut? se interesă mama.

— Sigur că da.

Pe raftul unde se aflau cutiuțele cu mirodenii de bucătărie, calendarul arăta, într-un dreptunghi mare cît un număr de concurs: joi, 9 februarie 1933.

— Nu-l mai înțeleg pe taică-tău, dragul meu — mărturisi Man. Săptămîna trecută l-am întîlnit pe Beste. Și el mi-a spus: „Bărbatul dumitale e nervos rău. Îi lipsește fiul". Acum, te-ai întors. Iar de

schimbat, nu se schimbă! Tu ce-ai de gînd să faci?

— Să mă culc.

— E și timpul!

— Timpul n-are nici un amestec în toate astea, Man! Și eu mă gîndeam: „Cînd o să te reîntorci la Choisy, o să ți se schimbe viața". Și uite că se schimbă. Da, da, se schimbă! Mi-am ieșit din minți!

Asta era adevărat; și nu exista nici un fel de leac... Ba da, unul singur: Claire. Se gîndea îndeajuns la ea?

— Nu ți-ar face plăcere să te duci deseară cu taică-tău la reuniunea de la club?

Jacques ridică din umeri. Cînd se afla cu prietenii, se liniștea. Și Pa la fel. Certurile patronatului cu muncitorii se stingeau și se aprindeau din săptămînă în săptămînă. Muncitorii nu se uneau îndeajuns împotriva celor ce-i foloseau. Jacques își aminti toate zilele de 25 ale fiecărei luni cînd mizeria îi preschimba pe cei mai mulți dintre vecini în diavoli; de marșurile șomerilor, înaintea plecării lui la regiment...

— Știi, Man, la ce mă gîndeam? La vremea pe care și-a pierdut-o Pa de pomană. Mai bine și-ar fi petrecut-o cu mine, la club. Pe-atunci aveam nevoie de el. Acum...

— Dacă te-ar auzi!

Dacă trebuia să se plîngă cineva de sindicat în casa asta, nu s-ar fi cuvenit să se plîngă ea mai întîi? Man păstra o amintire urîtă despre politică: două slujbe pe care bărbatu-său le pierduse, la Debard și la Defleury; și serile cînd soțul i se reîntorcea tîrziu acasă, cînd se credea că o înșală; și cele cînd el abia gusta ceva, ca să dea fuga la întruniri.

— Ai fi putut să ștergi oglinda! În privința asta nu te-ai schimbat de loc: cînd te vede omul, îți spargi coșurile!

— M-am schimbat chiar atît de mult? Nu crezi că și voi...

— De mine; nu știu — bîigui Man. Ai de gînd să ne părăsești ?

— Da' de unde !

Leafa lui de ciclist la librăria. Cognel însemna nimica toată. Dacă pleca de acasă, urma să plătească chirie, să nu mănînce pe săturate, să n-aibă destui bani pentru haine. Nu voia să cunoască zile de lipsuri și de mînie. Iar dacă se însura cu Claire, nu voia ca ea să devină, ca majoritatea femeilor din partea locului, posacă, istovită, lălîie ; și nici să fie nevoită să poarte toată ziua o bluză și niște gioarse de pantofi scîlciați. În viața unora dintre vecini, Jacques nu vedea decît o succesiune de zile deprimante, în care dragostea — și ce dragoste mucegăită ! — și vinul erau singurele distracții. Rezultat : hoardele astea de copii firavi și bețivanii ăștia.

Trebuia să cîștige bani. Mulți ! Dar cum ?

Jacques își privi picioarele. Dacă ar cîștiga măcar cinci sau șase curse anul acesta !

— Atunci, ce-o să faci ?

În curte, un cvartet adunase cîțiva oameni. Un bătrîn cînta din trompetă ; un caraghios sufla într-un clarinet. O femeie cu țeasta strînsă într-un turban zgîria o chitară, iar un orb, cu bastonul prins la brîu ca o spadă, chinuia un acordeon. Din cîntecul lor șiroia mizeria. Un cîntec urlător, grav și deșucheat totodată. Înfășurați în hîrtie, banii mărunți începură să cadă spre muzicanți.

— Săraci care își fac pomană cu săracii ! spuse Man.

Jacques aprobă din cap și se întrebă dacă ea era fericită, dacă dobîndise, măritîndu-se cu Pa, viața pe care și-o dorise în tinerețe. Man își scoase șorțul.

— Mă duc la tușa Marîn.

Tușa Marin trăgea să moară. De pe vremea cînd își tîra angina din piept... După ce-o consultase ultima oară pe bătrînă, doctorul vecin o chemase pe Man deoparte, ca să-i spună că bolnava mai avea cel mult o săptămînă de trăit. Drept familie, bătrîna nu-i avea decît pe vecinii din clădirea C. Iar

dacă femeile se adunau la căpătîiul ei, n-o făceau cu speranța că își vor împărți moștenirea. Man îi făcuse inventarul : muribunda n-avea decît un pat, patru cearșafuri, două crăticioare și trei farfurii, o cratiță, o sobiță de tuci și o găleată de cărbuni !

* * *

— Hei ! Jacques !

Băiatul, care tocmai ieșea din garaj, se întoarse.

— Antoine ! Măi, să fie ! Te credeam la sanatoriu !

— Am ieșit de două zile. O ! Nu m-am vindecat ! Mîine plec din nou la țară... La Villard-de-Lans, un hogeac, în munți. Va să zică ai scăpat de armată...

Jacques îi strînse mîna.

Slăbuț flăcău Antoine ăsta ! Niște obraji trași, o frunte palidă și plină de zbîrcituri, niște ochi enormi pentru tărtăcuța lui. Cînd familia Kratowski sosise din Polonia, mama avea cinci copii. Acum îl aștepta pe al doisprezecelea.

— Mă bucur că te revăd.

Jacques îl bătu pe umăr. Antoine nu mai avea mult de trăit. Și știa asta. Glasul îi slăbise. Să nu mănînci pe săturate, să înduri atîtea, să n-ai bani ca să-ți continui școala... Și totuși, Antoine fusese totdeauna printre primii din clasă ! Taică-său îl trimisese ucenic la Defleury, apoi, cînd se îmbolnăvise, îl angajase la ferma Grignon, spunînd că aerul curat o să-i facă bine. Antoine petrecuse acolo o iarnă întreagă. De cîte ori se întîlnea cu el, Jacques era mîhnit că-l vede tot mai gălbejit, tot mai slab. Îi dădea mîncarea pe care și-o aducea de acasă. Îi plătea biletul la cinema. Bucuriile și necazurile li se potriveau aidoma. Jacques îi punea întrebări stîngace : „O să te trimită maică-ta la doctor ?" Privirea speriată a bolnavului se agăța parcă de a lui... Cînd prietenul lui tușea și scuipa sînge, Jacques ura și mai mult bîrlogul ăsta imens în care trăiau, îi ura și mai mult pe bogătașii din cartier.

— Mai dau pe la tine înainte de-a pleca.
— Mă și părăsești ? se miră Antoine, mîhnit.
— Sînt grăbit. Am de făcut un drum...

* * *

În josul străzii Saint-Mandé, niște cioburi de sticlă îl siliră să descalece de pe bicicletă. Mergînd pe trotuar, văzu, în vitrina unei librării, cărțile editate de librăria Cognel. De luni, o să-și reia slujba la librărie. Bine o mai duceau profesioniștii : să pedalezi, să alergi și să încasezi gologani !

Strada urca spre Bois de Vincennes ; la jumătatea pantei, Jacques încălecă. Pe-aici cunoștea perfect terenul.

O să fie astăzi mai norocos decît ieri ?

Orașul era plin de zarvă, de strigăte, de lătraturile claxoanelor întrerupte de vijeliile tramvaielor. Jacques nu privi decît roata din față, sperînd să aibă plăcuta surpriză de-a se pomeni sus cînd va ridica ochii.

În sfîrșit, își îndreptă spinarea.

La dreapta lui, o bătrînă așeza, cu ajutorul unor cîrlige, ziarele pe sîrmele întinse peste pereții chioșcului.

La stînga...

Jacques frînă brusc.

Fata asta roșcovană, care stătea neclintită în fața unei parfumerii. nici vorbă, era Claire !

* * *

— Nu prea pari mulțumit...
— Ba da — afirmă Jacques, atîrnîndu-și bluza de vară în cuier.
— Dacă ar vedea taică-tău cum arăți...
— Te rog, Man, nu începe iar !

Şi Jacques se gîndi: „Dacă aş fi avut curaj..." Nu ştiuse să folosească prilejul. Căci, în sfîrşit, de data asta se ivise un prilej favorabil. Dar tocmai cînd să înceapă vorba cu fata, şovăise. Ce să-i spună, ce ton să folosească? Se apropiase tocmai cînd ea pleca. Şi o urmărise cam o sută de metri, privind numerele caselor, prefăcîndu-se că are de dat un plic unui portar. Un tramvai se oprise la o răspîntie. Claire sărise din fugă pe o platformă. „Şi eu am rămas ca un tîmpit, pe trotuar, pe bicicleta mea!"

— Nu ştiu ce ai! Critici tot! Are dreptate taică-tău să fie necăjit foc; îi vorbeşti de parcă ai fi de vîrsta lui!

— Vîrsta! M-aţi înnebunit cu vîrsta! Altă vorbă nu vă mai iese din gură! Ăsta e argumentul şi pavăza voastră. Noi, tinerii, sîntem nişte dobitoci! Habar n-avem de nimic! Şi chiar dacă am şti cît voi, sau chiar mai mult, trebuie să ne punem lacăt la gură, tot din cauza vîrstei!

— Înainte n-ai fi vorbit aşa! Uite că vine taică-tău. Dar ce-o fi căutînd în odaia ta?

— Habar n-am! Mă duc să văd...

Jacques se duse după taică-său. Acesta tocmai îi pusese pe pat un pachet cît toate zilele, învelit în carton ondulat.

— E pentru tine.

Jacques smulse, tremurînd de nerăbdare, sforile, rupse cartonul şi scoase din cutia lor nişte roţi strălucitoare.

— Roţi! Cu baieuri! Din cele mai fine! Marca *Mouettes!*

Le cîntări în mînă, mîngîie spiţele fine şi cauciucurile de curse; subţirimea lor îl încînta. I se păreau ca din basme.

— O minunăţie! făcu el. Ai cheltuit, nu glumă...

— Crezi?

Erau amîndoi emoţionaţi, cu ochii aproape în lacrimi, şi se ţineau totuşi într-un fel de defensivă. Darul acesta îi lega. Pentru prima dată, poate, în viaţa lui, Pa se purtase cu gingăşie. Voia ca viaţa

din casa lui să redevină *ca mai înainte*... Dar asta era imposibil...

Frumoase roți, de duraluminiu, solide, ușoare ; și niște baieuri de-ți venea să te întrebi dacă n-or să plesnească de cum te-oi urca pe bicicletă.

— Le pun, și cum termin cursa, le scot și pun la loc gențile mele de lemn și cauciucurile vechi.

— Da, băiete. Mergi să le montăm ?

* * *

Acum, în fața ușii garajului, Pa centra cu plăcere roțile, blocînd fluturii și verificînd dacă geanta nu atinge cumva patinele frinelor. În sfîrșit, patinele lunecară tăcute în furcile lor.

— Mă duc să le încerc.

Jacques pedală prin curte, sub licăririle piezișe ale luminii care răzbătea acolo. Spițele, ficsîndu-se la locurile lor, trosneau abia auzit. Niciodată Jacques nu se simțise mai ușor în șa.

— Grozav ce s-a schimbat ! Le-ai cumpărat de la Pérot ?

— Da. A ținut să le monteze chiar el.

— Ies numai două minute.

Pavajul străzii părea oglindă. Prin ochiurile de geam ale vopsitoriei ieșeau lumini aburite. Jacques își privi umbra în vitrinele opticianului, ale lui *Vinima*, ale lui *Maggi*, ale curelăriei și ale salonului de coafură. După ce străbătu strada Libertății, merse de-a lungul anexelor „Faianței", depăși *Cazinoul* și ajunse în dreptul parcului, la a cărui intrare îndrăgostiți se îmbrățișau. Aici, strada Anatole France devenea o stradă a bogaților. Teii o însoțeau de-a lungul unor trotuare mai largi. Asfaltul acoperea cu grijă pavajele. Clădirile aveau fațade spilcuite, ușii lustruite, împodobite cu sonerii și cu clanțe de aramă cizelată... Aici domnea electricitatea. Lumina gazului fusese alungată.

Jacques se reîntoarse cu părere de rău la garaj.

— La ce te gîndești ? se neliniști Pa. La vreo fată ?

Tonul lui mînios îi displăcu băiatului. Ar fi putut să-i răspundă, dar nu avu curajul. Își agăță bicicleta, se duse după taică-său și-l prinse de mijloc.

— Haide — zîmbi el — nu te mai necăji...

Supărarea îi trecuse brusc. Aștepta acum un cuvînt, un gest de prietenie, poate chiar de duioșie.

Dar Pa rămase nepăsător.

II

Duminică, 2 aprilie, societarii Ciclo-Clubului Choisyen deschiseră sezonul de curse la Etampes. Primăvara şovăia să se arate. Era răcoare. Pe cer pluteau cîţiva nouraşi.

De cum ieşiră din gară, Adrien Fage îl apucă pe fiu-său de braţ.

— Faci o mutră ! Nu cumva îţi închipui că ai să te cureţi ? Poţi să cîştigi, dacă ai încredere. Şi-apoi, o să treci pe la Mesnil ; bătrînii au să fie la poartă...

„Ca şi cum asta ar fi de ajuns !" se gîndi Jacques.

Nu-i plăcea să se tirască în pluton. Sări în şa. Taşca îi alunecă pe şold. O lăsă acolo : îi era silă să facă cea mai mică mişcare. Tovarăşii lui mergeau pe trotuar, la dreapta, pretinzînd că au tot timpul să pedaleze. În afară de Pa, care îşi adusese bicicleta ca să se ducă la Mesnil, toţi veteranii veniseră pe jos ; Dubios şi Hinger, care trebuia să alerge după-amiază la Vincennes, erau şi ei pe jos.

— Nu-ţi face griji, băiete !

Pe chipul lui Adrien Fage se vădeau oboseala şi neliniştea. Era emoţionat că se află în pragul unui nou sezon de întreceri intercluburi. Ce nădăjduia ? Să cîştige fiu-său, iar viaţa familiară să-şi reia cursul normal ?

La gîndul acesta, Jacques oftă. Buna înțelegere cu ai lui nu mai era posibilă...

Castani cu frunze fragede mărgineau drumul. Pe după garduri, cireșii își înălțau crengile în floare. Cicliștii, îndreptîndu-se spre start, se iveau la toate răspîntiile.

— Nu prea pari în formă, Jacques — constată Prévost, mototolind hîrtia pe care Idiard, în glumă, i-o prinsese cu ace în spate.

— N-o să rezist nici zece kilometri!

I se făcuse piele de găină și inima îi bătea cu putere. În timpul ultimei curse de clasament, se temuse de cinci sau de șase ori să nu fie lăsat prea în urmă. Iar cînd îi venise punctul mort, îi dăduse prin gînd să abandoneze. Dacă Prévost nu l-ar fi încurajat: „Hai, Fage, ce naiba! Ține-te bine, că o să-ți treacă!" — s-ar fi lăsat în voia moleșelii care îl cuprinsese. Se întreba într-una: „La ce bun să alergi?" Răspunsul îl primise întrecîndu-l pe Idiard la sprint. La pornire, n-ar fi crezut nici în ruptul capului că va cîștiga proba. Se afla în aceeași dispoziție ca astăzi. Deși o ducea prost cu banii, taică-său plătise un rînd într-o cîrciumioară din Corbeil, pe malul Senei. Și după primele sorbituri, șicanele reîncepuseră în legătură cu atribuirea ultimei biciclete de serviciu. „Ar fi vrut să pună la socoteală și ieșirile de iarnă. Pérot era contra, dar Hévois, Bohan și Roncé au spus că așa e logic. Pînă la urmă Prévost a căpătat bicicleta în locul meu". Coborî capul. Totuși, bicicleta lui era destul de bună: albastră, atrăgătoare; era de ajuns s-o vadă, că și simțea dorința de a pedala.

— Mare baftă pe tine să ai asemenea tată — spuse Nalot, arătînd cu bărbia roțile sclipitoare.

Posibil. Și totuși în fiecare seară se luau la harță. Orice motiv era bun ca să se contrazică; timpul, sportul, politica. „Ce mai ceartă a fost cînd a fost incendiat Reichstagul!" Era în ziua de 28 februarie, într-o marți. Pa spunea că e rușinos să te legi de

monumente, iar Jacques susținea că pietroaiele astea nu meritau decît să le dai foc...

Jacques își privi picioarele pedalînd. Putea să se încreadă în ele? Le cunoștea duplicitatea; cînd le credea tari, ele osteneau repede; iar cînd gîndea că l-ar putea trăda, o vigoare de necrezut le însufleția uneori. Încetini pasul și își examină mîinile crispate în josul ghidonului. Și deodată, fără să-și dea seama cum, se simți puternic, curajos și capabil să cîștige. Era ca și cum inima și plămînii ar fi început să-i funcționeze mai cu spor; ca și cum n-ar fi cîntărit decît jumătate din greutatea lui. Apoi, brusc, recăzu în melancolie. Bicicleta păru că se îngreunează iar...

Un bărbat țîșni dintr-o ulicioară, pe stînga, traversă strada și intră în grupul celor de la Clubul ciclist din Choisy.

— Noroc, Collet! îi strigă Hévois.

Conducătorul C.C.A.-ului și cel al C.C.C.-ului își dădură mîna.

— Merge?

— Și încă cum!

Collet se întoarse, vîrî două degete în gură și fluieră. I se răspunse prin chiote. Cicliștii, însoțiți de vreo șase fetișcane, ieșiră din ulicioară.

— Ei — se interesă Roncé, arătînd cu degetul mare înapoi — echipa ta e în regulă, Collet?

Conducătorul făcu o ușoară strîmbătură și, pe cînd admiratoarele intrau într-o brutărie, băieții de la Steaua Ciclistă din Ablon (S.C.A.) se amestecară cu cei din Choisy. Îmbrăcămintea lor uniformă se compunea din pantaloni de golf gri și tricou de lînă maro, tăiat în diagonală de două dungi verzi. Șepcile și pantofii variau după gustul fiecăruia. Erau toți cam de aceeași înălțime, îndesați și vioi, în afară de Di Mario, un vlăjgan pe care Pentier abia dacă îl depășea cu cinci sau șase centimetri.

— Fetele nu s-au temut să-i însoțească — observă Lucas.

— Hei, Dédé! strigă Dilgard — fără Berthe ești mai norocos?

— Noroc, Fage!

— Noroc, Grandaire! N-ați venit cu trenul...

— Nu. Avem o camionetă. E garată sub hală. Anul trecut nu te-am văzut...

— Mi-am făcut armata... La Tours...

Grandaire nu conducea nici măcar cinci sute de metri într-o cursă, dar de cum se zărea linia de sosire, îl și vedeai în frunte! „Și merita să vezi ce gură făcea cînd cîștiga. Ai fi zis că numai el muncise!" Alergătorul din Ablon avea păr castaniu, pomădat din belșug, ochi albaștri, grijulii, înfundați într-o față plină de pistrui, brațe scurte și picioare foarte musculoase. Ținea un magazin de biciclete la Villeneuve-le-Roi. Dacă nu cîștiga el cursa, fără îndoială că va ieși printre cei dintîi.

Un Talbot decapotat condus de un maior de aviație trecu pe lîngă Jacques. Cîteva capete de bărbați și unul de femeie se înclinară. Niște brațe se agitară spre dreapta.

— De mult n-am mai văzut mutra asta! făcu Delus.

Maiorul Létier, socrul lui Grandaire și Mecena al Stelei Cicliste din Ablon, purta în capătul unui gît subțire și vînos un cap spînatic, palid, posomorît, aureolat de-o casketă turtită. În duminicile de vară, cînd își îmbrăca marea ținută albă, ar fi putut fi luat drept un liftier. Maiorul avea mașină proprie, avion propriu și ținea ca asta să se știe. *L'Auto* îl pomenea adesea, nu în rubrica aviației, ci în aceea consacrată ciclismului amator. Iar dacă vreunul din Ablon cîștiga vreo cursă, nu era o raritate să citești cîteodată, marțea, în acest ziar: *zburînd la mică înălțime cu Dewoitine-ul propriu, maiorul Létier urmărea îndeaproape eforturile protejatului său.* Ca și cum dintr-un avion ar putea urmări un efort! Mai în toate duminicile, „mînjii" lui participau la 80 și 100 kilometri de Paris, la mici curse de sărbătoare. Și culegeau victorii ușoare, în urma cărora maiorul le ținea tovărășie

învingătorilor săi în *L'Auto, Cyclo-sport, L'Echo des Sports* și *Vélo*...

* * *

— Hei, Nénesse, merge ?

Hinger, care împrumutase bicicleta lui Idiard și venise să pedaleze lîngă Jacques, dădu din cap că nu.

— Și totuși nu te poți plînge ! După-masă alergi...

— Nu prea aș avea chef să mă duc la Vincennes.

Nénesse își îndoise ușor gulerul cămășii lui de proastă calitate. În loc de șort, purta o pereche de pantaloni albaștri tăiați de la genunchi... Familia Hinger nu prea înota în bani. De șase luni taică-său încerca să scape de șomaj ; mama cîrpea și spăla rufe pe la vecini. Ernest, care abia se întorsese și el din armată, le dădea toată leafa lui de instalator. În unele duminici, după-amiază, ca să poată să meargă și el la dans, Nalot îi împrumuta un costum.

— Mă simt moleșit.

— Și eu — spuse Hinger.

Montier alerga oare ? O fi venit Claire să-și însoțească fratele ? Jacques nu îndrăzni să fie optimist. De ce nu încercase s-o acosteze pe fată, alaltăieri ? E ușor de spus o vorbă plăcută. Ușor ? Băiatul își repetă că n-avusese curaj. Dacă o va zări înainte de start sau după sosire, îi va vorbi și n-o să se mai emoționeze. Iar dacă n-o întîlnește aici, o s-o caute cît de curînd la pista municipală...

— Mă întreb dacă o să pot s-o scot la capăt...

Și cum Hinger schița un gest de ignoranță :

— Nu mă simt sigur pe mine — mărturisi Jacques.

În el se îmbinau îndrăzneli de condotier și spaime de ageamiu. Cîteva minute de frămîntare și avea să alerge. Inima n-o să-i mai bată ca acum. În schimb, o să se sufoce, și-o să-și iasă din minți. Pînă la istovitoarea și preafericita liniște a sosi-

rii, va fi purtător al suferințelor, planurilor și invidiilor.

— N-ai grijă ! spuse Hinger.

* * *

Spectatori și ciclişti se îmbulzeau pe terasă la *Café des Sports*. Mulțimea de copii nu-și mai lua ochii de la oficialii așezați în fața foilor de control întinse pe măsuțe. Unul cerceta legitimațiile și distribuia numerele, altul se ocupa de semnături. Acele pentru prins numere costau cinci bani. Talerul se umpluse cu mărunțiș. Pe jos se aflau mulțime de ziare și de hîrtii unsuroase în care fusese împachetată mîncare.

După ce îi încredință bicicleta lui taică-său, Jacques intră în prima încăpere a localului și-și puse tasca pe un scaun. Prévost veni lîngă el.

— Ți-ai și luat numărul ?

— Da — spuse Prévost. Idiard și-a uitat legitimația. Iar o să înceapă...

— Mă întorc imediat — spuse Jacques.

Și își părăsi tovarășul.

Doi băieți de la C.S.I. discutau așezați pe marginea trotuarului ; alții se izbeau cu umerii sau cu coatele scoțîndu-și bicicletele din grămada rezemată de pereți și de lăzi. Jacques își deschise portofelul, își pregăti legitimația și aștepta să-i vină rîndul. Țipetele, rîsetele, discuțiile îl enervau. Gînduri nesănătoase îi trecură prin minte. „Ai să fii bătut... Nu alerga, căci ai să suferi... Te-ai simți mai bine acum, acasă, în pat..." Concurenții care treceau pe lîngă el zîmbeau. Unii erau la fel de palizi ca și el...

— Te miști și tu, Fage ? Poftim, ia un creion.

Cu un deget păros, comisarul îi arătă dreptunghiul în care trebuia să semneze.

— 112 ! se miră Jacques, privindu-și numărul.

— Eu am 119.

Jacques se întoarse. Geneens continuă, prinzîndu-și pătratul de pînză la reverul bluzei :

— Ce naiba a învîrtit Roncé ? Că doar de două săptămîni ne-am înscris ! N-am fi găsit niște numere mai proaste nici dacă veneam în ultima clipă.

— Ai văzut cîți musterii sînt — spuse Jacques.

Alergătorii de la V.C.L. își umflau baieurile, își învîrteau roțile de la biciclete și strîngeau fluturii. Doi societari ai A.C.B.B.-ului se ocărau reciproc. Mai la o parte, cicliștii din cluburile mici își verificau fără tragere de inimă materialul. Pe drum, gata urcați în șa, cei din partea locului meditau, înconjurați de suporteri. Bărbați, femei și copii care mîngîiau frînele, cadrurile și șeile, traversau mulțimea asta gătită pentru cursă.

Jacques se reîntoarse în locul unde mirosea acum a *Sloan* și a ulei camforat. Îi arătă numărul lui Pa, care îl aștepta stînd pe un colț al mesei de biliard, și-i spuse mînios :

— Cu ăsta o să plec în coada plutonului !

— M-ar fi mirat să nu bombăni ! O să ai timp să treci în frunte. I-am văzut pe Carton și pe Deprèle...

În jurul lor, cîțiva băieți se dezbrăcau. Unii se masau cu îndemînare ; alții schimbau între ei sticle, prăjituri, portocale. Jacques își scoase cămașa.

— Și ? întrebă el.

Pa păru mirat. Nu multă vreme însă.

— Tu, firește, nu-l știi decît pe Montier ! Așta nu înseamnă însă că dacă nimerești în roata lui Carton...

Jacques își îmbrăcă tricoul, își scoase pantalonii și își puse chiloții. Pe cînd taică-său îi prindea cu ace numărul pe șoldul stîng, mai aruncă o privire prin cafenea. Patronul trebuise să împingă mesele și scaunele lîngă pereți, dar totul se afla acum răvășit, după bunul plac al celor de față. Întîrziații căutau unde să-și mai țină, cu ce să-și mai apere sau de ce să-și sprijine gențile, valizele și țoalele. În curte, la w.c., era coadă. Cîțiva nerăbdători țopăiau frecîndu-și burțile, alții citeau vreo frîntură de ziar...

— Şi-apoi, pe Montier nici nu l-am văzut — continuă Pa, stăruitor.

Carton şi tovarăşul său trecură pe-aproape, se aşezară jos, se descălţară şi îşi puseră pantofi de ciclism, curaţi. Se gîndiră apoi să tragă o duşcă. Deprèle îşi destupă bidonul. Carton scoase două banane din taşcă şi-i oferi una vecinului său.

— Dacă nu mănînc acum — spuse el — o să am punct mort peste zece kilometri...

— Ar trebui să-l imiţi, băiete — îşi dădu cu părerea Pa.

— La şcoală mă certau cînd copiam după vecin.

Pe cînd taică-său îl masa, Jacques mestecă totuşi o prăjitură uscată. Mai mult din bunăvoinţă decît din poftă. Era ameţit şi suporta din ce în ce mai greu zarva şi mulţimea care se frămînta în preajma lui. Ceilalţi ciclişti umblau de colo-colo, cu o vioiciune pe care le-o invidia. Altădată parcă nu se simţise atît de impresionat. Îl frămînta o uşoară nelinişte, dar rîdea de ea şi nu se mai întreba cum o să se comporte. Dacă o să se ţină în pluton pînă la capăt, şi tot o să fie bine. Dar acum se lupta cu sine ; se încuraja să cîştige.

Îşi privea pulpele pline de ulei camforat, cînd auzi nişte rîsete izbucnind pe terasă.

— Mergem să vedem ce e ?

Era un băiat scos din sărite de glumele comisarilor.

— Vine de la Arthenay — explică Geneens. L-a întîrziat o pană de cauciuc...

Controlul se închisese. Oficialii refuzau să-i dea număr. Rabla asta, cu anvelopele acoperite de cicatrice, proptită de unul din stîlpii cu banderola *Vélo,* care patrona cursa, era fără îndoială a întîrziatului. Hévois, căruia îi tremura bărbia, Idiard, Dubois şi Nalot asistau indignaţi la scenă. La primul etaj al casei din faţă, două femei scoteau nişte cearşafuri la aer.

— În loc să vă pierdeţi vremea bătîndu-vă joc de el — le spuse Prévost organizatorilor — mai bine i-aţi da un număr !

Cei de față protestară o dată cu el. Jacques își luă bicicleta, pe care și-o rezemase de-o ladă. Tocmai verifica presiunea cauciucurilor, cînd Prévost veni lîngă el.

— Ai văzut gagicile de la fereastră ?

— Ei și ?

— Pe cea din dreapta aș lua-o cu mine !

— Ai de făcut o sută de kilometri !

— Nu știu dacă o să țin pînă la capăt — mărturisi Prévost, scărpinîndu-și buricul. Am o...

Un fluier îi întrerupse. Mulțimea înghesuită în față, la *Café des Sports,* se împrăștie și se așeză de-a lungul trotuarelor. Un comisar luă o portavoce și strigă :

— La start !

Lîngă Jacques, un flăcău de la E.C.A. exclamă : „Doamne ! S-a dezumflat !" Pa îl ajută să-și schimbe cauciucul.

Văzîndu-l pe întîrziatul care semna în sfîrșit foaia de control, Jacques se întrebă dacă o să mai aibă timp să se dezbrace. Prévost căscă prelung. Lucas umbla să găsească un zid ca să-și facă nevoile. Organizatorii, maiorul Létier, fiica lui și un tînăr ziarist care își mușca mereu stiloul, discutau lîngă mașina însoțitoare. Un lungan chel se instală în fața alergătorilor și, supărat, le porunci :

— Înapoi ! Înapoi !

Apoi își agită brațele orizontal. Băieții, glumind, se dădură înapoi. Începu apelul :

— 1 ?

— Prezent !

— 2 ?

— Mda.

— 4 ?

— Da.

— 5 ?

— Eu sînt !

Concurenții pontați la trecere se aliniară la o sută de metri în fața startului.

— 7 ?

— ...'zent !

„Noi avem timp berechet" — își spuse Jacques. Își cîntări pentru ultima oară șansele și se pomeni dintr-o dată fără curaj, pierdut în vălmășagul acesta de băieți nepăsători, îngrijorați, visători, printre care se afla și cel ce avea să cîștige cursa. La proba asta se gîndise toată săptămîna : „Duminică am o cursă grea cum nu s-a pomenit ! Două tururi a cincizeci de kilometri și trebuie să le fac..." Azi dimineață, la deșteptare, renunțase la pretenția aceasta. La urma urmei, de ce s-ar neliniști ? Nu e oare sportul o distracție în care fiecare, bun sau rău, își găsea răsplata cuvenită ? Cicliștii miroseau a frecție proaspătă. În lumina pură a soarelui, zidurile și acoperișurile caselor păreau proaspăt spălate. Toate i se părură puternice, și clădirile, și adversarii. Numai el se simțea slab.

— Vezi să te ții bine ! îi strigă taică-său.

— 79 ?

— Prezent.

Curînd, de o parte și de alta a startului, la cincizeci de metri interval, se afla cîte un număr egal de alergători. Plutonul din coadă își pierdea oamenii, unul cîte unul. Porneau pe rînd să-și vîre roata din față între roțile dinapoi ale celor care îi precedau.

— De-am porni odată ! spuse Prévost.

Echipierii C.C.C.-ului nu priveau cu aceiași ochi întrecerile intercluburi. Se aflau printre ei și indiferenți, și nervoși, ba chiar și „speriați". Aceștia își și pierduseră curajul. Le zvîcneau inimile în piept. Totul îi înspăimînta : drumul, rîsetele celor voinici, propriile lor intestine care, de cu zori, începuseră să-i supere. La „Cyclo" numai taica Fage și Pérot se pricepeau să le alunge gărgăunii. Pa îl încuraja pe Gossin :

— Nu te speria, băiețaș. Cît ai ? Patruzeci și opt-șaptesprezece ! Păi zău, e prea mare ! Du-te mîine la Pérot. Magazinul lui nu duce lipsă de plăci de patruzeci și șapte. Și-apoi, o să trebuie să-ți iei și un schimbător...

Spaima lui Gossin, Jacques o bănuia aidoma cu a lui. Totuşi, cînd se uită în preajmă, se mai linişti puţin: în afară de Idiard, vecinii lui erau, dacă nu tot atîta, atunci şi mai chinuiţi decît el. Jacques oftă din adîncul inimii.

— 95?

— Prezent.

95 era Pausec. Cîţiva băieţi îl priveau cu invidie: *ageamii*, de la care nu se aştepta nimic, cei care nu se alegeau din sport decît cu neînsemnata plăcere de a se costuma în alergători, duminica, şi de-a pedala un sfert de oră, cîteodată şi mai puţin chiar, în pluton.

— 111?

— Yes! strigă Idiard, urnindu-se din loc.

— 112?

— Da.

Jacques porni spre mijlocul străzii, apoi ocupă loc lîngă trotuarul din dreapta. Colegii de club veniră în spatele lui. Idiard se întoarse.

— Gata, băieţaşi?

Cele două victorii din sezonul trecut îl cam ameţiseră pe Bibi. Se şi vedea alergînd în Tur, peste trei sau patru ani. Jacques îi invidia buna dispoziţie. Îi privi torsul pe care tricoul bleu-petrol se mototolise, şi picioarele unse din belşug.

— Ce naiba zăbovesc atîta? întrebă Lucas, livid.

— Se pare că trebuie să vină Roudier. Îl aşteaptă.

Jacques îl zări pe Paul Espeit de la *Cyclo-Sport*, împreună cu un ziarist de la *L'Echo des Sports*, care ţinea un fanion roz în mînă. Se pregăteau amîndoi să se urce în Talbot-ul maiorului Létier.

Bicicletele înaintau în salturi. Concurenţii se apropiau atît de mult unii de alţii, încît te întrebai dacă plutonul se va putea întinde şi apoi fragmenta după primele rotiri de pedală. Adesea, era de ajuns ca vreun pripit, mai îndrăzneţ decît alţii, să dea semnalul de plecare, şi rare erau duminicile cînd să nu se găsească vreunul, spre desperarea

organizatorilor și a starterului, care își agita în vînt steagul inutil!

Era clipa de semităcere cînd cureaua ratrapei prinde pantoful, cînd inima zvîcnește, cînd trupul tremură. Jacques mai nutri o clipă speranța că va cîștiga, apoi își spuse că e ridicol să viseze victoria. Ce putea face în mulțimea asta de pretendenți la victorie, mai puternici și mai antrenați decît el?

Lăsă ghidonul din mîini și respiră adînc. Avea nevoie de toată tăria ca să-și înlăture spaima care îl năpădise. „Fii liniștit" — își spuse. La dracu', nu se mai dă o dată plecarea? Cu cît aștepta mai mult, cu atît îl treceau mai des fiorii; și se simțea parcă olog. Împotriva senzației acesteia, voința n-avea putere. Și nici ochii; căci picioarele, dacă le priveai, păreau robuste.

Automobilele lăsau loc liber, iar în fața lor, în fața lui, drumul, îngustat de perspectivă, se sfîrșea într-un mănunchi de copaci și case.

— Ei, ce mai așteptați? întrebă Prévost. Și tot el adăugă: Poftim, iată-l pe Roudier!

Directorul revistei *Vélo*, care tocmai saluta oficialitățile, își petrecea duminicile urmărind cursele. Și nu numai pe cele mari. Asta era una din pricinile popularității sale. Cînd un pluton înainta desfășurat în evantai, barînd drumul, era suficient ca unul din băieți să strige: „Iată-l pe Roudier!", și concurenții strîngeau pe dată rîndurile, pentru a-i face loc să treacă.

— Începe? strigă Idiard.

— Gata! spuse Prévost.

Jacques se lansă, scăpă ratrapa, fu dublat la dreapta și la stînga. „Nu mișca!" îi strigă Martin din goană. În sfîrșit, piciorul îi intră la locul lui, zimții pedalei îi prinseră talpa. Strînse cureaua ratrapei.

Pierduse treizeci de locuri. Roudier trecu pe motocicleta lui zgomotoasă.

Bătea vîntul. Neținînd seama de șfichiuirile lui, Jacques înainta pe stînga plutonului. Idiard, care îl preceda, se lăsă să alunece pînă la el.

— Nu prea pari în formă...
— Păstrează-ți suflul !

Cum Deprèle îl urmărea pe Bibi, Jacques încetini și se plasă în roata lui. Clănțăni din dinți, multă vreme, pe pavajul unei alei. Pumnii și gleznele începuseră să-l doară. O scurtă coborîre — prima : vîntul, mai răcoros, mai viu îl trezi și, pe cînd pedala pe un asfalt nisipos, avu senzația că i s-au solidificat plămînii.

O să poată rezista pînă la capăt ? Picioarele i se mișcau fără suplețe. Îi ocărî în gînd pe conducători că angajaseră clubul într-o cursă atît de importantă. O sută de kilometri ! O să fie în stare să parcurgă zece, cu viteza asta ? Împingea cît putea. Sîngele, în sacade, îi înfierbînta vinele. Tîmplele, apăsate de efort, îl dureau.

Și, deodată, vecinii începură să sprinteze. Pausec evadă. Idiard goni multă vreme în urmărirea lui. Apoi se întoarse : nu voia nimeni să vină lîngă el. Duraluminiul genților, oțelul spițelor și al ghidoanelor scînteiară la o cotitură. Un povîrniș turti plutonul.

— Merge ? se neliniști Prévost.

El pedala cu ușurință. Jacques se strîmbă. Simțea cum îi vîjîie și îi arde tot corpul. Și o încetinire neașteptată nu izbuti să-l liniștească.

Alergătorii străbătură Mesnil-Racoin. Jacques îi supraveghea atent pe cei din fața lui și n-avu timp să se uite spre casa bunicilor. După coborîș, datorită unei noi clipe de acalmie, fiecare mai respiră puțin. Unul își suflă nasul în degete, altul, dînd drumul la ghidon, își desfăcu bidonul și trase o dușcă, altul pipăi baieul strîns sub șa, un al patrulea își ridică ochelarii pe frunte. Jacques trecu lîngă începătorul căruia comisarii voiseră să-i interzică plecarea. Îmbrăcat într-un tricou verde și larg, tinerelul învîrtea arțăgos pedalele.

Era vremea cînd oamenii încep să plece la băi, anotimpul cireșilor și al caișilor în floare. Lîngă Boissy-le-Cutté, cîmpia îi întîmpina pe turiști. La Fertés-Alais, mulțimea spectatorilor era nume-

roasă. Răsunară aplauze. O cădere împrăștie cinci alergători pe un trotuar. La o răspîntie, un jandarm se înțepeni într-o poziție de sperietoare. Apoi iar cîmpia, ogoarele ei, ciucurii mari ai mărăcinișurilor, plopii înalți și drepți, satele depărtate și parcă inaccesibile, mirosul nedefinit al pămîntului. Lîngă grilajul înalt al unui parc, poposiseră niște țigani nomazi. Speriat de ciclișți, un cal de-al lor necheză și se ridică în două picioare...

Treceau kilometri unul după altul, și deodată Jacques avu certitudinea că o să se dea bătut înainte de sfîrșitul acestei prime părți de drum. Lipsa de antrenament. Și cînd te gîndești că Pausec se plimba în voie la cinci sute de metri! În față, un flăcău se răzvrăti:

— Ei, drăcie! A luat avans. serios!

— Du trena!

— Numai asta am făcut!

— Hop! Hop! Hop!

Zvîrlit din fundul plutonului și transmis din gură în gură, avertismentul trecu de-a lungul pachetului de alergători. Capetele se întoarseră spre stînga, ca să-l vadă pe îndrăznețul care demara.

— E Deprèle... Nu trebuie lăsat! strigă Lucas.

Și trecu în frunte. În vîjîitul roților, plutonul se subție, iar după un kilometru îl ajunse din urmă pe fugar.

— Am inima prăpădită — spuse Chupin, care pedala lîngă Jacques.

La douăzeci și trei de ani, Chupin era timid și păgubos. Avea o privire tragică, părul șters, bărbia proeminentă. Iubea o femeie: Marcelle. Dar ea umbla cu Labre. Strungar la Defleury, Chupin trăia la Thiais împreună cu maică-sa oarbă și neputincioasă. Trecuseră opt ani de cînd taică-său se electrocutase reparînd cabluri de înaltă tensiune pe unul din pilonii pe care societatea la care lucra îi montase la Belle-Epine...

Itteville.

Drumul mare fu inundat de tricouri. Localnicii îi întîmpinară pe alergători cu „Bravo!" și cu „Haide! Haide!" Cursa urmă în același ritm, pînă la Bouray. Pe creastă, plutonul din cap se subție, se fragmentă; dar, după ce trecu de vîrf, redeveni compact. Atunci, cu coatele depărtate, Idiard demară.

Jacques îl privi cu invidie cum evadează. Bibi era din același club și el trebuia să pună frînă. Delus, Prévost și Dilgard chiar începuseră să facă asta. Dar Jacques nu putu să-i ajute: se sufoca. Vîntul îi lovea buzele deschise, fără să-i pătrundă în gîtlej. O tristețe care semăna a sfîrșeală se îmbina cu plăcerea simțită la gîndul că încă n-a abandonat. „N-o să pot goni așa într-una!" se consolă el. Apoi îl năpădi iar superstiția: „Dacă termin cursa, o văd curînd pe Claire!" Gîndul acesta i se păru că îi dă puteri noi. Și era pe cale să se felicite pentru asta, cînd Carton își luă vînt, ducînd după el zece alergători.

Dublat, depășit, Jacques suferi și mai mult. „Dar n-o să mai țină așa! Nu se poate să țină!" Ar fi vrut să se împotrivească freneziei acesteia colective. Să strige: „Aveți tot timpul să-mi prindeți din urmă tovarășul de club!" Plutonul pedala în dezordine și zarvă. Bibi avea să fie ajuns. Și merita, la urma urmei!

Fugarul fu prins din urmă la trei kilometri de Cheptainville.

— Ei, cum mai merge?

Jacques se afla lîngă un flăcău mărunțel și oacheș, cu ochelari. Brouilhet, de la V.C. din Sainte-Geneviève-des-Bois. Un tricou verde, cu dungă portocalie îi flutura în jurul pieptului. Un baieu îi umfla buzunarul de la spate, de care își prinsese cu ace numărul. Privindu-i nasul roșu, ai fi zis că-i un bețivan. Picioarele lui slabe și vînjoase, cu pulpe umflate, pedalau necontenit. Chiar și la coborîrea pantelor.

— Sînt pe pinion fix — explică el.

— O să-ți spargi capul și-o să ni-l spargi și nouă!

— N-avea grijă, că mă pierzi curînd pe drum... Am zăcut toată iarna. Am căzut la antrenament, știi, în decembrie, cînd cu poleiul... O javră traversa strada... Am frînat brusc. Și m-am ales cu trei luni de stat la pat...

— Hei, lăsați prostiile! O să flecăriți la sosire! spuse Prévost.

Departe, drumul se pierdea în Cheptainville. Pausec, Roudier, motocicliștii poliției și mașina organizatorilor dispărură.

Urmăritorii lor coborîră o mică pantă și intrară în sat. Plutonul se subție din nou; din pricina pavajului prost, a drumului îngust, și mai ales pentru că, la traversarea satului natal, se găsesc totdeauna cîțiva ambițioși care să accelereze.

Distanțat, Jacques se alipi de pluton, se lăsă iar întrecut și cursa era să devină plimbare, cînd Yvic, un alergător de la Bretonii din Paris, încercă să evadeze.

De data aceasta, Jacques trebui să muncească din greu ca să se mențină alături de ceilalți.

De ce se omora atîta? N-ar fi fost mai fericit dacă în dimineața asta ar fi făcut, așa cum fac nenumărați băieți de vîrsta lui, o mică plimbare terminată la tejgheaua unei cîrciumioare? Sudoarea îi muia sprîncenele, îi șiroia pe frunte și pe umeri. Ce chin viteza asta! Dacă băieții mai pedalau încă un kilometru, tot atît de repede ca acum...

Nu! Iată că încetinează!

Cu atît mai bine!

Lui Jacques i se încețoșaseră ochii și i se îngreuiaseră antebrațele. Oboseala începea să-i împietrească șalele. Dureri la rinichi și la ceafă... Încercă să accelereze. Imposibil. Toate puterile i se refugiaseră în inimă. Și inima nu era oare prea strîmtă ca să le poată cuprinde? Șovăia să bată și, deodată, zvîcnea să-i spargă pieptul.

Se ivi un panou de semnalizare:

Arpajon, 3 km 500.

Treizeci de kilometri parcurşi.

Alergătorii încetiniră. Unii pedalau în picioare. „Bun" — îşi spuse Jacques. Nu era singurul greu încercat. Şi putea să respire în voie, căci Yvic renunţase la evadare.

Brouilhet reveni în dreptul lui. Ascultară concertul lanţurilor, vîjîitul baieurilor, automobilele urmăritoare şi strigătele alergătorilor care încercau să treacă în frunte. Idiard demară din nou. Cînd nechibzuitul se întoarse, după două sute de metri de goană, Deprèle pedala în roata lui iar, după el, Yvic, Prévost şi Geneens. Plutonul, dus de cei de la V.C.F., îi urma la douăzeci de metri. Şi ei îl aşteptară.

Profitînd de încetinirea care urmă, Jacques mîncă o tartină şi-şi bău menta cu apă. Lichidul nu-i potoli setea. Simţea nisip între dinţi. Îl ardea esofagul. Peste ochi îl apăsa plumbul dublu al unui somn de neputincios. La stînga lui, lunganul de Pentier se strîmba.

— Mi-e şi silă de goana asta ! strigă el cu glas răguşit.

— De s-ar domoli odată ! făcu Lucas.

Cuvintele lui îl liniştiră pe Jacques. Dacă Dédé, care era în formă, se văieta... Acum, vîntul potrivnic părea un meterez pe care trebuia să-l străpungă neîncetat. Îl mînca pielea din pricina tricoului, mai ales la subsuori, iar gulerul i se părea că-l strînge. „N-o să abandonezi ! Nu trebuie ! N-ai punct mort !... Va să zică ăsta ţi-e curajul ?" Dar voinţa i se topea. O toropeală dulceagă i se răspîndea în vine, îl făcea să dorească tihna, îi strica suflul şi-o moleşea genunchii. „Acum ţi-e teamă de dureri ?" Îşi ieşi din minţi, încercă să se identifice cu cei mai buni din pluton, să-şi spună că-l va întrece pe Pausec, s-o cheme pe Claire în ajutor. Necruţătoare, chinurile îl năpădiră în întregime.

Cu vîrful limbii, Jacques îşi umezi buzele crăpate. Respiră cu putere, în căutarea unui al treilea

suflu cu neputință de aflat. Se apropia istovirea totală. Uscăciunea dureroasă îi atacă gingiile și amigdalele. Apoi, deodată, răul i se lăsă în mărunțaie.

* * *

Arpajon se ivi printr-o balustradă de arbori și de stîlpi telegrafici. Drumul, mărginit de tei și pavat gfosolan, coti curînd printre clădiri. La o răspîntie, suporterii urlară: „Hai, Di Mario! Hai, Mimile! Pausec e la o sută de metri! Hai, băieți, că nu sînteți la plimbare!" Cu mîinile pe frîne, în scrîșnetul patinelor, plutonul înainta prudent. Stînd în pragurile prăvăliilor, împreună cu muștelriii, negustorii îi priveau trecînd, nepăsători.

Prévost scoase o banană din buzunar, îi reteză coaja dintr-o mușcătură și o aruncă. Pentier veni lîngă el. După cum gîfîia, Jacques înțelese că urîașul, rămas în urmă, îi ajunsese.

— Ai văzut al doilea pachet? Nu sînt departe de noi...

— Mai bine uită-te înainte, lungule, că ai mai mult de cîștigat — îl sfătui Grandaire.

Alergătorii de la C.C.C. nu erau singurii care se temeau să pedaleze după — sau în roata lui Pentier. Lucrurile mergeau normal vreo douăzeci-treizeci de kilometri, apoi, după un demaraj sau o îngrămădeală, colosul, înțepenit pînă atunci, își dădea drumul la vale culcînd în drum cîțiva alergători. Cei doi metri ai lui îl făceau să nu fie prea vorbăreț. Și nici de fotografiat nu era prea ușor; de aceea, cînd voia cineva să ia o poză cu grupul de la C.C.C., cea mai bună metodă de a-l cuprinde în peliculă era să-l oblige să se așeze pe vine, sau chiar să se lungească la pămînt. Lîngă picioarele tovarășilor săi aliniați, „lunganul" lua poziții de odaliscă. Factor de meserie, Pentier făcea așa fel încît să-și aibă liberе diminețile de duminică.

Pentier avea niște bicepși cît pătlăgelele vinete ; și totuși, dacă avea brațele robuste, în schimb picioarele îi erau lipsite de vigoare. Nu-și forța bicicleta ! Pedala lin, „mîngîietor" cum spunea Pérot, care găsea totdeauna cuvîntul potrivit. Fusese poreclit „Labă-de-Catifea". Avea un nas și niște ochi umflați, de pugilist, buze disprețuitoare, un mers lenevos care era, mai mult decît vocea lui de adormit, semnul unei moleșeli fără leac.

— Au să... — gîfîi el.

— Ei, fii atent ! îi strigă Rathé din urmă.

Forța gelatinoasă a lui Pentier și înșelătoarea firavitate a lui Rathé formau un contrast uluitor. Plăpîndul alergător de la C.C.C. era pe atît de șiret și de violent, pe cît era Labă-de-Catifea naiv și blajin. Cînd îl contraziceai, Rathé avea un fel caraghios de a ridica tonul, de a strînge pumnii și de a face un pas înainte. Pedalînd o clipă lîngă colos, îi strigă :

— Mă-ntreb cum de poți rămîne în urmă cu cîtămai carapacea și cu niște labe ca ale tale ! Ia te uită la ale mele !

Și arătîndu-și picioarele de cocostîrc, oftă :

— Ah, dacă aș fi turnat ca tine !

— Ai avea cel puțin un tur înainte ! zbieră un glumeț.

— Haide, haide ! mormăi Pentier.

La ieșirea din oraș, alergătorii accelerară. Jacques îndură din nou arsuri în gît și în piept. Picioarele și șalele i se îngreuiară. Ce importanță avea linia de sosire ? Nu cumva se țicnise, de-și scotea atîta sufletul pentru o dungă albă ? Erau zile cînd, din pricină că se chinuia așa, de bunăvoie, se socotea nebun și era convins că aceste competiții îl lipsiseră de o sumedenie de lucruri prețioase : sculatul tîrziu, dumînica dimineața, mersul la cinema sau balurile de noapte din fiecare sîmbătă...

Nalot își săltă capul ciufulit, se scotoci în buzunarul deschis pe piept și-i întinse o bucățică de

zahăr. Jacques refuză, explicîndu-i că nu poate să înghită nimic.

— Fii atent, să nu te apuce leşinul!

După ce trecu panta de la Etrechy, plutonul ajunse la cincizeci de metri de Pausec. Ca să ajungă în frunte la Etampes şi să umfle o primă, fugarul îşi prelungea efortul, dar nu mai avea avîntul care, pe o distanţă de patruzeci de kilometri, îi zăpăcise pe ceilalţi concurenţi.

Drumul devenea neted. Sanchi profită ca să demareze. Plutonul organiză urmărirea şi încă o dată Jacques se temu că va rămîne în urmă.

— Ce ticălos şi Manuel ăsta! La ce i-o fi folosind? Lasă că odată şi odată am să fiu şi eu în formă...

Sanchi fu ajuns din urmă.

Jacques pedala printre ultimii. Nu mai putea. „Lasă-te păgubaş!" îşi spunea el. Junghiurile îi răscoleau pieptul. Pedala gemînd. Cum să respiri pe nas, cînd ţi-e plin de murdărie? Sau pe gură, cînd oboseala nu te lasă? Zgomotele, strigătele îl loveau drept în inimă. Dacă măcar nu s-ar mai gîndi! Sau dacă ar fi puternic, ca Pausec! Ah! Bine o să mai arate la sosire (dacă o rezista pînă acolo): cu plămînii arşi de căldură, cu limba ca iasca şi cu ochii cît firul de aţă! Iar deseară, gîndindu-se la cursa asta şi la Claire, o să se sucească şi-o să se răsucească în pat. Apoi, teama de crampe. Şi toată noaptea plutonul o să-i defileze prin faţa ochilor...

* * *

Etampes şi pavajele lui îngrozitoare.

Concurenţii, zguduiţi rău, încetiniră. Începătorul cu tricou verde trecu în frunte. Jacques se minună că rezistase pe rabla lui veche. El, cu roţi „ultraşoare", şi cu baieuri fine, gîfîia din greu.

Curînd, Jacques se intercală între Prévost şi Lozach. Negricios, roşcovan şi uscăţiv, Lozach purta o cască cu dungi negre şi albastre. Şi se

uita neliniștit în preajmă. Buzele i se mișcau de parcă și-ar fi istorisit lui însuși cine știe ce povești...

Iar pavajele; iar concertul bicicletelor care trepidează și, o dată cu el, mîncărimile și durerile în glezne și în pumni. Localnicii aplaudau. Un „psitt" dădu de veste spargerea unui cauciuc. Spărsese unul de la V.C.F. Alergătorul ridică mîna și continuă să înainteze încet, pe geantă, ca să se lase depășit de plutonul pe care îl tăia în două.

„Nu — își spuse Jacques, după ce văzu cafeul-vestiar — nu abandonez. Ce risc? Cînd s-o întinde prea mult coarda, mă las păgubaș..."

Dar știa că o să se țină scai de ceilalți.

O pantă, Jacques nu se mai gîndi. Mai întîi n-o simți de loc, apoi i se păru că urcă mai mult decît în primul tur. Și trebuia totuși s-o urce! La fel de bine.

La fel de repede.

Mai repede!

La stînga, la dreapta, ceilalți îl dublau. Roțile parcă i se lipiseră de asfalt.

„Drace! Nu mai e nimeni după mine!" constată el, abia trăgîndu-și sufletul.

Era leoarcă de sudoare. Prévost se întoarse, încetini și-i strigă în chip de ocară:

— Astăzi te tîrăști, băiețaș!

După un kilometru de goană, intrară și ei în plutonul care îl ajunsese din urmă pe Pausec.

Peisajul și alergătorii plutiră multă vreme în fața ochilor lui Jacques deznădăjduit. „Nu ești în formă! O să rămîi ultimul! Nu ești în formă!" își repetă el pînă ce îl cuprinse o spaimă cumplită; dacă n-o să mai fie niciodată în formă? Suferea, și totuși, drumul fiind larg și bine asfaltat, se putea pedala în voie.

Deodată începu joaca de-a „cel mai isteț". Un fel de joacă „de-a prinselea"! Și cînd te gîndești că dacă băieții ar fi vrut, cursa ar fi putut deveni o plimbare lungă, încheiată cu un sprint!

Dacă nu s-ar mai gîndi...

Da, dacă ar fi putut să nu se mai gîndească, s-ar fi mișcat mai bine... Dar nimic nu atîtă mai mult mintea decît un trup supus la efort.

Și dacă abandona?

N-ar fi fost primul. Nici ultimul! Era ușor: n-avea decît să-și smulgă numărul, și gata!

„Hai, hotărăște-te!"

Ar fi fost de ajuns să-și sfîșie numărul prins de șold... Știa ce rușine și ce remușcări au să-l roadă după aceea. Încercă să se refugieze în mijlocul plutonului, printre alergători. Îi veni greu, dar izbuti și, pătimind mai puțin, i se potoliră și temerile. Apoi, după o accelerare, slăbi iar. Din nou i se îngreuiară șalele; morișca picioarelor începu să nu mai funcționeze bine...

„S-a zis cu tine!"

Îl părăseau ultimele puteri, cînd o mînă i se așeză pe umăr: mîna lui Delus.

— Am...

— Nu vorbi!

Avea dreptate Marcel: trebuia să-și economisească suflul.

Jacques se lăsă împins un kilometru.

Traversînd Mesnil-Racoin, Jacques își zări bunicii și tatăl. Îl recunoscuseră oare? Se îndoia de asta. Își destupă sticluța cu porto. Băutura era caldă, vîscoasă și, după ce bău o înghițitură, vomită.

Simțea că i se apropie punctul mort.

La zece metri înaintea plutonului, văzu tricoul lui Deprèle, de culoarea smaraldului, aplecîndu-se la un viraj. Carton, în frunte, lupta să ușureze evadarea tovarășului său; totuși, băieții țîșneau de pretutindeni.

— Nu-i lăsa! strigă Idiard.

La coborîre, Jacques se pomeni în spatele lui Brouilhet. Flăcăul din Sainte-Geneviève învîrtea nebunește pedalele, pe cînd alergătorii alunecau

cu roțile libere, cu capetele înghesuite între umeri, strigînd: „Nu mișcă!... Ține drept!... Fă loc!..." într-un vacarm de frîne încleștate pe genți.

— Maica mă-sii! urla Brouilhet exasperat.

Lanțul îi sărise și i se prinsese în spițele roții din spate, blocînd-o. Cauciucul rîcîi asfaltul, cîrîind ca o găină sugrumată. Bicicleta se duse de-a curmezișul drumului. Carton frînă, dar n-o putu evita. Urlînd un: „Fir-ar mama ei să fie!", se ciocni de Brouilhet. Jacques ciocni un șold cu cotul, îndreptîndu-și involuntar ghidonul spre cicliștii căzuți.

Și se prăbuși.

Bicicletele și trupurile încurcate între ele îl acoperiră.

Gemînd, Brouilhet se ridică.

— Cap de gîscă! îi strigă Carton.

Ținînd roata dinainte a bicicletei strînsă între picioare, favoritul încerca să-și redea direcția.

— Ghinion! gemu el.

Jacques îl aprobă. Umărul drept, coatele și genunchii îl înjunghiau. Și le pipăi, pe rînd. Numai cotul drept, adînc jupuit de asfalt, îi sîngera.

Carton sări în șa, pedală, descălecă și făcu să se învîrtească roata strîmbată.

— A încasat o lovitură zdravănă! mugi el.

Și, furios, își smulse numărul.

Un ciclist de la V.C.F. sărea într-un picior, căutîndu-și pantoful pierdut. Pînă la urmă, îl găsi pe șoldul unuia de la V.C.A., care zăcea fără cunoștință, cu fruntea izbită de angrenajul bicicletei lui Brouilhet. Jacques îl recunoscu: era cel care spărsese puțin înainte de plecare, și pe care taică-său îl ajutase. Carton și Brouilhet îl ridicară și-l rezemară de un taluz. Trecură cîteva automobile și cîțiva cicliști rămași în urmă.

— Mare dobitoc! îi spuse Carton lui Brouilhet.

— Mai las-o și tu! protestă celălalt, timid.

Jacques fornăi zgomotos de cîteva ori. Ciclistul de la Sainte-Geneviève-des-Bois se mira că

mai are ochelarii. Le pipăi ramele, apoi își atinse nasul; în sfîrșit, își privi cotul însîngerat.

— N-ai mai alergat pînă acum, nu-i așa? Haimana nenorocită!

Și Carton explică:

— Îl dibuisem eu! Și mi-am zis: „Nu pedala lîngă ăsta! Cu pinionul lui fix, dacă îi sare lanțul, e lată rău".

Tricoul îi atîrna în zdrențe pe stînga pieptului. Umărul și cotul îi sîngerau. Alergătorul de la V.C.A. se văietă și-și duse palmele la frunte. Dinții angrenajului îl mușcaseră cu o lăcomie care îl mira pe Jacques.

— Te-ai învîrtit!

— Din cauza tîmpitului ăstuia! începu iar Carton.

— Lasă că știm noi!

— Cînd ți-oi arde una!...

Cei doi cicliști se repeziră unul la altul. Jacques îi despărți.

— Haide, haide! Mai bine să ne ocupăm de ăsta!

Le arătă rănitul care gemea și-și ținea capul.

— Am niște apă în bidon.

Bidonul lui Brouilhet se rostogolise pe jos și se destupase. Dar mai avea în el destulă apă ca să îmbibe cu ea cascheta pe care Carton o puse peste rană. Pînza absorbi sîngele. Talbot-ul maiorului Létier trecu fără să se oprească, deși Jacques le făcuse semne celor din mașină.

— Mai bine intrai într-un autoclub! Pe băieții maiorului nu pot să-i sufăr!

— Bicicleta mea...

— Nu te necăji, băiete — vorbi iar Carton — roata dinainte e făcută praf. Mai are și-o frînă paradită. Dacă n-ar fi fost tîmpitul ăsta să ne dărîme! Și cînd te gîndești că azi pedalam clasa una!

Mașina însoțitoare sosi și ea. Conducătorul coborî și se plecă peste rănit:

— Ai încasat o lovitură afurisită, băiețaș!

Pînzele camionetei se dădură la o parte. Se iviră cîteva fețe curioase. Conducătorul mașinii se întoarse spre Jacques și Brouilhet:

— Urcați bicicletele în mașină, băieți... Tu, Carton, adu-mi cutia cu medicamente de pe banchetă.

Jacques le dădu bicicletele celor din mașină. Apoi o verifică pe-a lui. Roțile și frînele avuseseră de suferit, dar le mai putea folosi. Se va duce deci la Mesnil-Racoin.

Cînd se urcă iar în șa, conducătorul camionetei dezinfecta rana ciclistului căzut. Acesta strîngea și desfăcea picioarele și își sucea degetele de durere.

— Noroc, băieți! le spuse Jacques concurenților strînși în jurul rănitului.

Deși nu-i mai vedea după cotitură, îl auzi pe Carton explicînd: „Din pricina timpitului ăstuia!" și pe Brouilhet protestînd.

*
* *

Jacques își întîlni bunicii și tatăl și le descrise căderea.

— Nu-i nimic! Duminica viitoare o să meargă mai bine...

Nu se putea altfel; fiindcă el se necăjea, Pa era plin de încredere. Bătrînii îl îmbărbătau:

— Data viitoare o să izbuteșți.

— Te doare ceva?

— Intră să bei o dușcă.

— Trebuie să te îngrijim.

Îi părăsi fără părere de rău.

Prima speranță de dimineață pierise: nu terminase cursa. Acum nu-i mai rămînea decît s-o întîlnească pe Claire. Dacă fratele ei alerga, Claire avea să fie, curînd, la pista municipală...

Roata din față a bicicletei abia trecea prin furcă. Pa pedala vîrtos. Vederea alergătorilor îl stimulase.

— N-am cadența, dar duminica viitoare trebuie să mă clasez.

— Nu trebuie să zici *trebuie*, ci *vreau*. Fără voință nu faci nimic.

— Și tu ce-ai vrut și ce-ai avut în viață?

— Mă plictisești — zîmbi Pa, mărind deodată pasul.

Ajunseră la Etampes.

— Hei! strigă Pa — visezi? Aici e vestiarul!

* * *

Sala din dos a cafenelei, goală, mirosea a medicamente, Jacques se strecură printre mese și scaune. Îi plăceau mirosul și dezordinea asta.

Își găsi tașca printre ale celorlalți băieți, îngrămădite într-un colț. Pe cînd și-o lua, intrară Chenard și Vasseur de la E.C.A. La fiecare cursă, amîndoi abandonau inventînd cauciucuri sparte și nenumărate lanțuri sărite. Chenard, care purta la genunchi și la mîini pansamente mînjite cu tinctură de iod, se așeză pe-un colț al mesei de biliard.

— Noroc, Fage! Te-ai lăsat păgubaș?

— Da, după Mesnil-Racoin. Eram în pachet...

— Piele-lungă ăla de Pantier al vostru ne-a pus pe asfalt! Oricum, tu nu prea te-ai cotonogit în căderе...

Chenard precizâ, arătîndu-și pansamentele:

— Geană la mine care vin de la farmacist!

De data asta, cînd avea o scuză temeinică, ținea să vorbească politicos!

Jacques își scoase tricoul și chiloții de curse. Cei doi beteqi îl priveau, intrigați de mutismul lui.

— Nu prea pari în formă... — începu Vasseur.

— Și ce belea ai tu?

— Haide-haide, n-o lua așa! se strîmbă Chenard.

— În mașina însoțitoare e unul de-al vostru, cotonogit rău!

— Cînd nu știi să pedalezi... — aruncă Vasseur.

— Adică tu știi?

— A pedala e o artă — precizează Chenard, gînditor.

— Vorbești ca o carte, dar ești tîmpit ca o copertă! îl repezi Jacques.

Apoi, rînjind, își luă prosopul și începu să se frece cu el. Pe clavicule și pe spate și se ivirăă imediat pete roșiatice. Nici vorbă că avea fața congestionată și ochii cercănați. „Nu-i momentul s-o întîlnesc pe Claire" — gîndi el, scoțîndu-și pantalonii și cămașa din sac. După ce își scutură boarfele, le îmbrăcă. În fața unei oglinzi, încercă să-și turtească niște șuvițe de păr rebele. „Ce mutră!" Avea fața rotundă, părul șaten, gura mare, dinții deși. Albastrul pupilelor îi displăcea. Și din pricina asta oftă adînc.

— Bă, Fage — se miră Vasseur — parcă nu te-ai mai fi văzut pînă acum!

— Da, zău, stăteai așa și te admirai! se amestecă Chenard, încheindu-și cămașa și făcîndu-și loc la oglindă.

Jacques înălță disprețuitor din umeri:

— Mă plictisiți!

Înainte de-a închide ușa cafenelei, le strigă:

— Noroc, mălăieților!

Și se aplecă brusc, evitînd un tricou trimis cu toată viteza în direcția lui.

* * *

Printre curioșii care așteptau sosirea, o fată îi spunea unei prietene:

— Tu, Françoise, dar mult le mai trebuie!

Françoise era brună, subțirică și sprințară.

— Da, da! aprobă ea.

Jacques le îmbrînci fără jenă. Geneens se apropie de el.

— Ia te uită, popa ! Ai abandonat și tu ?

Geneens era evlavios. Mergea cu credința pînă acolo încît înghițea o împărtășanie înaintea fiecărei mari sărbători religioase. La club, băieții se săturaseră făcînd haz pe socoteala acestei ciudate pofte. Uscat și lugubru ca un diavol, Geneens avea obicei să privească pe furiș, pe sub ochelarii cu rame subțiri. Gesturile lui domoale și cumpănite semănau cu ale lui Pentier.

— Am spart — spuse el.

Și se depărtă.

Jacques îl zări pe taică-său, peste drum.

„De nu m-ar vedea", gîndi el.

Și totuși fuseseră atît de prieteni amîndoi !...

Într-o duminică se luaseră la întrecere, în glumă. Pa pedala din răsputeri și se distanța. Îl lăsase mult în urmă, pe coasta de la Châteaufort. Toate astea se întîmplau la începutul primăverii, acum vreo patru sau cinci ani. Se opriseră amîndoi, la fel de obosiți și unul și altul, în fața unei cafenele din Christ-de-Saclay. Mîncaseră acolo ce-și aduseseră de acasă și discutaseră multă vreme, cu coatele sprijinite de-o masă de pe terasă. Erau neobișnuit de mulțumiți unul de altul și gata să găsească totul nemaipomenit : soarele, miresmele cîmpului, gustul berei, aroma șuncii și a pîinii pe care o ronțăiau. Rezultatul acesta îl obținuseră după cincizeci de kilometri de luptă înflăcărată. Fără lupta asta, poate că nu s-ar fi petrecut nimic în ziua aceea, iar ei ar fi continuat să țină unul la altul așa cum trebuie să țină un fiu la taică-său, și un tată la un băiat care nu-l nemulțumește. Simțămintele lor se adînciseră neașteptat de mult. Ajunseseră la un acord deplin al părerilor : o patetică încredere reciprocă. Frecîndu-și fruntea sau bărbia, Pa discutase cu el despre schimbări de pas sau despre demaraje, ca și despre *L'As* sau despre *Miroir des Sports,* pe care îl învățase să citească... Ai fi putut jura că starea aceasta de fericire neașteptată era un dar al soartei înduioșate de traiul lor. Jacques începuse să-i spună lui Pa : Adrien. La început în glumă, apoi serios.

Și noutatea asta li se păruse atît de firească, încît nici nu se miraseră mai apoi : Jacques că își striga tatăl pe nume, iar taică-său că era tratat de la egal la egal. Asta îi mirase grozav pe cei de la club. Și pe Man, de asemenea.

— Ce-i, Fage ? Ai abandonat ?

— O cădere...

— Eu i-am pus capac la Ferté-Alais — spuse Sancci. Am spart...

Spaniolul nu-și îmbrăcase decît pantalonii. Tricoul, cîrpit, grosolan, făcea cute-cute peste pielea lui oacheșă. După ce privi păsărelele care ciripeau vesele pe streșini, Sanchi le zîmbi unor fetișcane.

— Ia te uită, Fage, ce mai păpuși !... Mergi să le agățăm ?

— Nu... Sînt pocite...

Sanchi se duse lîngă Geneens și Jacques își închipui plutonul pedalînd la cîțiva kilomeri de start, iar în pluton pe Pausec, Rathé, Nalot, Idiard cu spinările încovoiate sau turtite de ultimele eforturi. Cîteva fete se aplecau, se lipeau de frînghiile întinse de-a lungul trotuarelor, și Jacques vedea pînă departe, pe drum, în șiragurile albe-cenușii ale publicului, zambilele și macii de pe rochiile și de pe bluzele lor.

Sunînd din claxon, Talbotul maiorului Létier sosi. Lulu Grandaire și ziariștii coborîră din el, trîntind cu putere ușile. Pe cînd ofițerul pleca să-și gareze mașina, urmăritorul de la *L'Echo des Sports* strigă că evadaseră patru, că *ei* vor sosi într-un minut și că devansaseră plutonul cu o sută de metri. Nerăbdarea publicului spori. De la o fereastră, un puști strigă : „Uite-i !" Vecinul lui adăugă : „Sînt mulți !" Și Jacques se gîndi că fugarii, absorbiți de pluton, își plăteau scump încercarea. Comisarii se mutau de pe o parte pe alta a liniei. Hévois strigă : „Loc ! Faceți loc !" Zarva deveni generală. Apropiindu-se, ea se impregnă de : „Oh !... Ah !..." și de „Hai... iiii !" Aerul vibra. Sunînd și pocnind, sosi Peugeot-ul organizatorilor. „Nu văd nimic !" se văietă o femeie în spatele lui Jacques. Ridicîndu-se pe vîrfu-

rile picioarelor, ea se sprijini de umerii lui. El renunță să se desprindă. Își spuse în gînd : „Sînt frînt de oboseală !" Tremura. Cămașa, leoarcă de sudoare, îi îngheța șalele și subsuorile.

Cînd fanaticii năpădiră strada, Jacques protestă. Vijîitul roților și glasurile se contopiră. Răsunară strigăte de bravo. Capetele se înălțară sau se plecară. Motocicliștii, care mergeau înaintea plutonului, îi aruncară pe indisciplinați înapoi, spre trotuar. Jacques căută să vadă tricourile : unul verde, unul negru, unul roșu. Apoi fu îmbrîncit, tras deoparte, pe cînd alte spinări colorate treceau cu o viteză care nu-i permitea nici o identificare. Îl văzu pe Pausec purtat pe sus și învîrtind în mîini un buchet de flori, apoi îl văzu cocoțat pe-un scaun de lemn pe comisarul care striga numele concurenților, în ordinea sosirii :

— O sută cincisprezece (Jacques se gîndi : „E din clubul nostru"), șaptesprezece, o sută zece (tot din clubul nostru), patru, șaizeci...

Mulțimea se liniști. De cealaltă parte a străzii, un polițist își ștergea cu batista interiorul chipiului. Lîngă el, Lucas, speriat, își destupa bidonul.

— Hei, Dédé, merge ?

— Sînt mort...

Jacques îi ținu bicicleta de șa.

Dédé puțea a sudoare. Fața lui roșie, prăfuită, nu exprima decît suferință. Un fir de spumă cenușie i se întărise pe bărbie. Trase două înghițituri din bidon și le scuipă.

— Ptiu ! E caldă...

— Mult aș fi vrut să te văd în pluton pînă la capăt, Fage ! spuse Hévois, care venea fuga.

Sub cozorocul șepcii, un smoc de păr cărunt i se împletea parcă printre riduri. „Da, să te văd !" stărui el scărpinîndu-și nasul mare și bleg. Gîfîind, băieții din club se apropiară.

— Duminica viitoare am să fiu la sosire, domnule Hévois.

Și cum Idiard tușea parcă dinadins, Jacques adăugă :

— Dacă nu era căderea, poate eă îl luam pe tîmpitul ăsta !

— Tot ce se poate — admise Bibi. Al cîtelea sînt, domnu' Hévois ?

— Al patrulea.

— Asta-i bine — spuse Pa.

Căutînd o aprobare, el își privi prietenii de *birou*.

— Nu-i rău — spuneau ei, clătinînd din cap.

Bibi murea după laude, de aceea, ca să-l facă să turbeze, băieții îl felicitau totdeauna cu mare zgîrcenie.

În jurul lor, mulțimea pornise să se împrăștie. Deodată, Rathé se lungi pe asfalt și începu să se zvîrcolească, apucat de cîrcei. Jacques și Bibi se aplecară și începură să-i fricționeze pulpele.

— Oh ! mormăi Rathé — mama ei de porcărie ! M-au apucat la sprint. Am forțat și pac ! Nu mai puteam să cobor de pe bicicletă !

Era livid, mort de oboseală, dar mulțumit de sine. Cîte dureri răbdase ca să poată rămîne în pluton pînă la capăt !

— Acum mi-e mai bine — spuse el, tînguitor. Lăsați-mă să mă scol.

Jacques îl ajută să se ridice. La mai puțin de un pas, Nalot, visător, ronțăia o bucățică de zahăr, iar Labre își ștergea obrajii cu casceta.

— Păcat că n-a fost și Marcelle aici — spuse el. Am fost tare !

Chupin îl privi cam ciudat, apoi se întoarse spre Geneens, care îi explica lui Roncé :

— ...și Pentier, care se lasă trîntit la Mesnil-Racoin ! Mai fusese o cădere, ceva mai sus... A, uite-l pe Prévost !

Prévost își căra bicicleta pe umăr.

— O mașină m-a doborît la un kilometru de-aici — explică el, cu o furie care nu-l distră decît pe Dilgard. Și unde pui că țineam dreapta ! Șoferul a luat-o razna ! Mi-a rupt cadrul !

Pe cînd prietenii lui Prévost îi luau bicicleta, Hévois ridică tricoul ghinionistului și-i examină rănile.

— Au ! uşurel, că mă doare !

— Ai o jupuială serioasă la şold. Trebuie să te duci la farmacist. E unu' colo, în stradă.

— Merg cu tine — se oferi Delus, apucînd braţul lui Prévost.

La treizeci şi opt de ani, Marcel Delus spunea că nu aleargă decît ca să se mai destindă un pic. La club, băieţii se prefăceau că-l cred. Avea cadenţă bună şi tinerii i-o invidiau. În fiecare seară, cînd ieşea de la faianţărie, se ducea să se antreneze. Nimic şi nimeni nu se putea împotrivi patimei acesteia tîrzii ; nici chiar soţia şi copilul pe care îi neglija, nu fără părere de rău. Nu putea suferi să fie socotit bătrîn şi regreta că îşi ratase, din nepricepere, tinereţea sportivă. O evoca adeseori, cu o nostalgie care nu stîrnea rîsul nimănui ; auditorii ştiau că şi ei vor cunoaşte într-o bună zi un început al sfîrşitului asemănător cu al lui.

* * *

— Deci Pausec a cîştigat ! Nu mai era nevoie să mă ţin de el, la Arpajon !

— Nu ne mai sparge urechile cu isprăvile tale, Bibi ! spuse Martin.

Martin abia împlinise şaptesprezece ani. Lucra în hale, la o brînzărie. În fiecare duminică aducea cu el două sau trei camemberturi. Le punea la bătaie cînd începea masa cu mîncarea adusă de fiecare. Dacă mai rămînea o cutie, şi-o însuşea Roncé — contramaistru la o fabrică de ciocolată — fără ca vreunul dintre conducătorii clubului sau vreun alergător să-i facă observaţie, într-atît acapararea aceasta devenise un obicei. Idiard făcea adeseori bancuri pe seama „frumoasei perechi de picioruşe" a lui Martin : două roţi harnice care lucrau pentru el şi de care avea mare grijă, răzîndu-le la două săptămîni o dată, masîndu-le şi ungîndu-le din belşug, o jumătate de oră înaintea fiecărei curse. Îşi uita careva sticluţa cu *Sloan ?* Îi cerea lui Martin.

Avea cineva nevoie de talc sau de o bandă Velpeau, de-un ac sau de plasture ? Îl căuta pe Martin. Despre viața lui nu se știa mai nimic. Lui Martin îi plăcea să stea mai mult pe lîngă Geneens ; fără doar și poate, fiindcă era la fel de lung, la fel de slab și la fel de reținut ca și el.

*
* *

— Gata ! Am clasamentul ! anunță Mégain, agitîndu-și carnetul.

Șaizeci de ani îi brăzdau fața. Avea un cap ca un balon de rugbi, pupilele negre, obrajii roșcovani, o mustață à la Jean Bouin.

— Cred că o să ciupim premiul — spuse el.

— Vezi să nu ! mormăi Roncé.

— Ce facem, nu ne punem țoalele ? Mi-e frig ! strigă Nalot.

Jacques își invită prietenii în cafeul-vestiar. Norocoșii ! Ei terminaseră cursa ; discutau și se vîrau unul într-altul, fără să se ocupe de el ! În inimă i se frămîntau simțăminte complexe : rușine, plictiseală, invidie, admirație și mînie. În jurul mesei de biliard, pe marginea căreia se așezase, duhnea a sudoare. Băieții se îmbrăcau într-o zarvă plină de veselie. Lozach intră și se ghemui pe podeaua de lespezi, printre picioarele băieților. Deodată, se lungi cu capul pe sac.

— Ce te-a apucat ? întrebă Rathé, aplecîndu-se peste ruina asta de alergător.

— Zău, eram bun-zdravăn ! gîfîi Lozach, între două accese de tuse. Și m-a apucat un cîrcel...

— Erai zdravăn — admise Rathé. Dar scoală-te, nu mai trîndăvi ! Și-apoi, o să răcești...

— Ai văzut cînd a demarat Grandaire, la Bouray ?

— Tu ai dus grozav trena ! recunoscu Lucas, răsucindu-și gulerul tricoului. Dar ridică-te odată !

În fundul cafenelei, Pentier îl amenința pe Dilgard care, cu un tac de biliard în mînă, îl hărțuia și scotea limba la el.

— Mereu faci gură că am să cad! Nu-ți cer să rămîi în roata mea!

Trecu Hévois.

— Ce s-aude cu premiul? întrebă Jacques.

— S-a dus! L-au umflat băieții de la V.C.L. Erau numai șase, dar unu' și unu'!

— E nenorocire! făcu Dubois, ghemuit pe vine în fața unui sac de mînă.

Hévois îi întinse lui Roncé clasamentul. Peste umărul lui Bohan, Pa consultă foaia.

— Chupin a mers bine — spuse el.

— Al douăzeci și șaselea — constată Roncé.

Buza lui groasă, de jos, se întinse înainte, disprețuitoare. Hévois își propti pumnii în șolduri.

— Ai fi vrut poate să-l bată pe Pausec?

— Și Peudot? Ați văzut: face progrese — remarcă Idiard.

— E prima dată cînd nu spui o porcărie! bombăni Peudot, îndesîndu-și tricoul în valiză.

— Nici Gossin n-a mers rău...

— N-a mers rău, Adrien? se miră Roncé. A terminat la douăzeci de minute după primul sosit.

— Da' pretențios mai ești! Aș fi vrut să te văd pe tine la vîrsta lui!

— Adu-ți palmaresul într-o seară, la reuniune.

— E prea greu...

— Adu-l cu roaba!

Hévois, Pa și Idiard nu se mai stăpîniră. Hohotele lor se amestecară, pe cînd Roncé înălța furios din umeri.

Gossin? Era un flăcăiaș plăpînd, arțăgos și plin de voință. Lucra într-o tîmplărie, la Vitry. Tot ținînd rindeaua și gealăul, tot tăind cu ferăstrăul, tot mînuind scîndurile de brad, mîinile i se umpluseră de bătături și de așchii. Mîini aspre, care, totuși, nu strîngeau ghidonul destul de tare. Gossin n-avea un ban. Imposibil să ai cînd ești fratele mai mare a șapte țînci și cînd abia ai împlinit șaispre-

zece ani. Părinții lui, la fiecare 30 ale lunii, îi beau leafa. Noroc că Gossin mai păstra ce scotea făcînd peruci [1]. Pantofii lui de ciclist îl încălțaseră mai întîi pe Prévost. Pantalonii lui de golf îi purtase Dubois doi ani de zile, iar bluza lui fusese a lui Lucas. Gossin nu conta pentru premiu, dar asta nu-l împiedica pe Pérot să-i prezică un viitor de campion.

— Bem un rînd și-o ștergem — hotărî Hévois.

În grupe mici, alergătorii se instalară la tejghea. Gossin, ai cărui ochi semănau cu ochii de motan, se așeză lîngă Jacques, la marginea tejghelei.

— Ți-e sete? Ei, jupîne, mai dă o halbă!

— Dă două! strigă Labre, apropiindu-se de ei.

Se uitară în jurul mesei de biliard, la cei rămași în urmă — totdeauna aceiași: Rathé își transformase prosopul poros în șort; Peudot, cu pieptul gol, muta valizele și sacii de mînă, repetînd: „Hei, băieți, n-ați văzut cămașa mea?" Lozach se pieptăna. Se ivi Delus, apoi Prévost. Rănitul își scoase chiloții. Pentier, de foarte aproape, îi examină soldul și coapsa pline de pansamente prinse în cruciulițe de leucoplast.

— Nu-i grav...

— Arăți bine, lungule!...

Durduliu, neastîmpărat, Prevost fusese rînd pe rînd fotograf, tîmplar, măturător, rotar, mecanic. De o lună lucra la Sud-Lumière, și prietenii lui se întrebau dacă o să rămînă mult timp electrician...

— Bei un pahar, Geneens? întrebă Jacques.

— Mulțumesc. Mă gîndeam că Pérot trebuia să fi venit pînă acum... E unsprezece.

— Parcă nu l-ai cunoaște!

Jacques își goli paharul și adăugă:

— I-o fi căzut cineva cu tronc, pe drum...

Apoi lovi ușor, cu piciorul, tașca, pe cînd își făcea inventarul, în gînd: cascheta, bidoanele, tricoul al-

[1] „A face peruci" înseamnă, pentru un lucrător, a meșteri pentru sine în timpul orelor de muncă reglementare. (n.a)

bastru cu stele negre pe guler, baieurile de rezervă, flanela de corp, pantofii de ciclism, prosopul. Nu uitase nimic.

— Nu trăgeam nădejde să rezist pînă la capăt — le explică el prietenilor. La prima pantă, mă și simțeam sfîrșit.

Își examină palmele năclăite, roșii de unsoare, și, ridicînd capul, zise :

— Uite-l pe Pérot !

* * *

— Noroc, băieți ! Ce se mai aude ? V-am văzut trecînd la Arpajon, în al doilea tur... N-am sosit mai devreme, că m-a necăjit o bujie... Ce tot căutați în coada plutonului ? O cursă se face în cap !

— Ca să fii în cap, trebuie să poți — vorbi Geneens, agale.

— Tu, nătăfleață, mă faci să rîd...

— Bea un pahar cu noi — îi propuse Labre constructorului.

— De acord. Dar eu plătesc... Cînd vă spun că nu știți să vă plasați : uite, și aici, v-ați așezat în curent !

Băieții răspunseră, oftînd plictisiți :

— Ne e cald !

— Am asudat două ture.

După o clipă de tăcere meditativă, Geneens adăugă :

— Era prima cursă...

— Tocmai... Și băieții nu erau rodați. Trebuia mai mult curaj ! Hei, jupîne, un vin roșu !

Patronul puse un pahar pe tejghea. Vinul curse din gîtul sticlei în zvîcniri scurte și Pérot se supără :

— Ascultă, jupîne, să știi că duminica dimineața nu port guler scrobit !

Patronul bombăni ceva ; vinul curse din plin.

— Așa mai merge — spuse veteranul.

Şi se plecă spre pahar. Jacques privi cum scade nivelul lichidului.

— Sportul — începu iar Pérot — nu e cum scrie la *Declaraţia Drepturilor Omului*... Băieţii nu sînt liberi şi egali...

Era singurul căruia îi plăcea să stea de vorbă cu alergătorii şi să le spună altceva decît : „Ai gologani pentru angajament ? — Ai fotografia pentru diplomă ? — N-ai uitat cotizaţiile ?" Vorbea într-una : cînd asista la plecare, ca să alunge spaima celor slabi, în îmbulzeala sosirilor, ca să-i felicite pe învingători şi să-i consoleze pe ghinionişti. Era destul de înalt şi de lat în spate. Mîinile lui oacheşe, cu degete scurte şi umflate, aduceau a lopeţi. Avea ochii albaştri, foarte vioi. Mustaţa căruntă îi ştergea de pe faţă tot ce mai avea copilăresc.

— Ştiţi că aveţi haz...

Entuziasmul lui Pérot ascundea multă tristeţe. Tocmai îşi cumpărase dugheana din strada Georges Clemenceau, cînd o cunoscuse pe Francette. Şi se însurase cu ea, asociind voioşia lui de bărbat sănătos cu nostalgiile ei de femeie-care-a-trecut-prin-multe, entuziasmul lui cu plictisul ei, banii lui cu sărăcia ei. Într-o joi, pe cînd se reîntorcea de la antrenament, Bonnin, un tovarăş de club, intrase în prăvălia unde Francette servea clienţii. Şi de atunci revenise de mai multe ori. Pérot ţinea mult la Bonnin. Alergau împreună în curse americane şi Francette venea să-i aplaude. Într-o dimineaţă, ea îi mărturisise lui Bonnin că e însărcinată şi el o îmbrăţişase de mai-mai s-o înăbuşe. La o săptămînă după mărturisirea aceasta, Francette fugea cu seducătorul ei.

* * *

— O gară e ceva trist şi murdar, nu-i aşa ?

Cu capul, Jacques îl aprobă pe Chupin.

Un rapid trecu urlînd. Curentul îndoi colţurile orarelor şi ale afişelor şi împrăştie pe ciment tichete şi bucăţi de ziar.

— Grăbiți-vă ! le spuse Hévois băieților, care își dădeau bicicletele la bagaje.

Hévois își ascundea afecțiunea pentru ei sub o înfățișare ursuză. Fiică-sa le oferea buchete de flori învingătorilor, în cursele organizate de C.C.C. Cea mai mare fericire a lui ar fi fost ca un alergător să-i devină ginere. Dar Fernande, slabă și zbîrcită înainte de vreme, nu inspira decît milă. „Să ai de-a face cu fata lui Hévois, ar mai merge — admitea Idiard, cu un glas de sacrificat — dar numai pentru o noapte !" La reuniuni, Fernande venea cu mai-că-sa. Proprietar al unui garaj situat la marginea Gondolelor, și pe care îl ținea împreună cu Mégain, cumnatul său, Hévois era unul dintre cei ce se lasă duși de viață.

Funcționarul de la bagaje se enervă completînd buletinele de expediție și ceru ajutor. Un măturător care, cu o stropitoare în mînă, făcea opturi în fața chioșcului cu ziare, veni să-l ajute. Se auzi vocea lui Bohan :

— Mai repede ! Haide, haide !

Ciclistul se mai credea încă în cursă !

— Grăbiți-vă ! le strigă el lui Jacques și lui Chupin, care își înregistrau bicicletele.

Pérot își puse motocicleta pe platoul basculei.

— Dă-i zor ! îi spuse el funcționarului.

Holul se goli, într-o zarvă de strigăte și de rîsete. Pa îi strigă de departe pe cei doi flăcăi :

— Hei !

— Plictisitor mai e ! oftă Jacques.

— Mai bine să ai un babac plictisitor, decît să n-ai de loc !

Chupin făcuse constatarea asta cu un glas atît de ciudat, încît Jacques rămase încremenit. De acum înainte avea să simtă și față de el jena pe care o simțea față de taică-său ?

* * *

După ce-şi săltară bicicletele şi motocicleta la bagaje, alergătorii şi conducătorii clubului se urcară în ultimul vagon, un soi de ladă făcută din lemn şi tablă, care păru că-şi leapădă coaja de la primele smucituri ale trenului. Acolo, se despărţiră după prietenii şi după locuri libere, îşi desfăcură sacii de mînă, îşi trecură unul altuia băutura, bidoanele cu apă, pîinea, îşi împărţiră portocalele. Martin făcu să circule două camemberturi, Roncé, mărinimos, scoase la iveală două pachete de ciocolată.

— Priviţi desertul !

— N-o să ne îndopăm ! observă Bibi.

Pe culoar, Pentier stătea pe gînduri, singuratic. Jacques se apropie de el.

— Ce-i cu tine, lungule ?

Uriaşul făcu o strîmbătură. Trebuia să-şi retrăiască eforturile şi să audă iar glumele stîrnite de căderea lui. Liniştit, fără să se mai gîndească acum la necazuri, Jacques se văzu în gînd pedalînd alături de Claire, pe un drumeag pe care trenul îşi întindea umbrele, ca mai apoi, urmărit de un fermier şi de dulăul lui, să se ascundă după un pîlc de copaci. Uitîndu-se la Pentier, i se păru că are ochii umezi. Vru să-i vorbească, dar se temu să nu-l tulbure. Trenul se opri. Cei doi tineri priviră liniştita haltă Chamarande, cu peluzele ei pline de flori — apoi îşi îndreptară privirile spre şeful de gară rotofei, care sălta un fluier în palmă.

Sanchi se apropie de ei :

— Aveţi nişte mutre !

— Ne gîndim, Manuel — spuse Pentier.

— Trebuie să fie al naibii de obositor să gîndeşti.

— Mai puţin obositor decît să munceşti... — începu Jacques, cu gîndul la librăria Cognel.

În spatele lor, băieţii începuseră să facă mare zarvă, ceea ce nu-i împiedica de loc pe Martin şi pe Nalot să moţăie, înghesuiţi unul într-altul. Bibi îl mustra pe Peudot că băuse singur o litră de vin alb,

iar Dilgard, în gardă, îi povestea lui Prévost un meci de box.

— De-am ajunge odată la Choisy! spuse Jacques.

Clipa de față îl mai interesa doar în măsura în care îi îngăduia să-și prevadă favorabil viitorul. Însemna oare că e prea îndrăzneț dacă se gîndea că, în după-amiaza asta, avea s-o întîlnească pe Claire? De doi ani voia să se împrietenească cu ea. Și n-avea cine să le facă cunoștință. În afară de fratele ei și de Bertin, Claire nu mai cunoștea pe nimeni... O să-i piară curajul de cîte ori s-o apropia de ea?

Trenul mergea fără grabă, potrivindu-și timpul prin gări. Nu-și mări viteza decît lîngă Brétigny. Casele deveneau din ce în ce mai numeroase. Cîmpia înflorită se tîra, apoi sălta pe deasupra povîrnișurilor și se tîra iar. Un stol de vrăbii punctă văzduhul și se năpusti spre rețeaua de fire mișcătoare. La schimbările de macaz vagoanele trosniră și scrîșniră. Compartimentele se goliră. Alergătorii aveau toți acum aceeași expresie: oboseala și mulțumirea li se așternuseră pe față. Dilgard avea niște zbîrcituri ca de babă. Idiard, care sugea o bomboană de mentă, își freca pleoapele obosite. Ochii lui Rathé erau roșii și umflați; un zîmbet îi încrețea buzele palide.

— Ce faci după-masă?

— Mă duc la Cipale.

— Singur? se miră Chupin.

— Prefer... — spuse Jacques.

III

Megafoanele hîrîiră şi o voce morocănoasă anunţă :

— Prima serie a handicapului, la start !

Şpicherul numi concurenţii care se aşezară lîngă frînghie, pe locurile indicate de arbitru. Cîte un tovarăş de club sau un conducător le ţinea bicicletele de ghidon şi de şa, pe cînd ei îşi strîngeau curelele ratrapelor sau îşi potriveau cureluşele căştilor.

Jacques cunoştea preparativele acestea şi nu le dădu nici o atenţie. Cînd se uită pe pistă, concurenţii terminau primul viraj. *Scratch*-ul îşi ajungea uşor adversarii. Se jucară de-a v-aţi-ascunselea în dosul trunchiurilor celor trei plopi şi atinseră ultima linie dreaptă unul după altul, pe cînd aplauzele răpăiau.

Hinger participa la a doua serie. De la plecare, el lăsă în urmă un alergător, încă unul, apoi un al treilea. Al patrulea îi rezistă. În urmă, *scratch*-ul revenea, irezistibil. Era un favorit al publicului ; înainte, în timpul şi după trecerea lui izbucneau aprecieri şi strigăte delirante.

Ultimul viraj. Mulţimea vociferă : „Do-li-vet ! Do-li-vet !" Torentului acestuia de încurajări Jacques îi opuse : „Hai, Hinger !", apoi îşi reluă plimbarea.

Ridicat de neîncetatul du-te-vino al publicului, praful velodromului pudra hainele și pantofii. Femeile își legaseră eșarfe peste păr ; unele se plictiseau vizibil și, indiferente la cuvintele soților, păreau că se pregătesc pentru revanșă.

„Eu am să mă însor cu o sportivă" — se gîndi Jacques.

Întîlni alergători și conducători care fuseseră în deplasarea de la Etampes.

— Unde ți-ai lăsat amicii ? îl întrebă Di Mario, pe care îl însoțeau Chenard și Vasseur.

— Dorm.

Asta era adevărat, nici vorbă, în privința lui Delus și a lui Rathé.

Probele urmară una după alta. Megafoanele anunțau numele învingătorilor, cluburile, „timpul", și difuzau uneori cîte o romanță sau un tango la modă. Un entuziasm frățesc îi apropia pe spectatori.

Mulțimea asta care se înghesuia ca să fie de față, pe marginea pistei, la viraje, și se istovea să coboare ca o cascadă spre tribunele ticsite, mulțimea asta care, înainte de a se așeza pe bănci sau de a se rezema de balustrade, lovea cu coatele, vîslea cu brațele, împingea cu coapsele și cu dosurile, lui Jacques îi era dragă. Oare avea să-l iubească și ea, într-o bună zi, atîta cît îl iubea pe Dolivet ?

Jacques făcu ocolul virajului de sosire, golf alb și verde în golul căruia, întinși printre biciclete, cîțiva alergători moțăiau înfășurați în halate, în prosoape, sau acoperiți cu vreun ziar pe cap. O pocnitură îl făcu să tresară. Începeau seriile de viteză. Fără să le pese de protestele publicului, sprinterii își începeau cursa cu un *sur-place*. În echilibru pe pedale, cu roata dinainte a bicicletei oprită în unghi drept, așteptau să încerce vreunul să evadeze.

Jacques se afla prea departe ca să le vadă fețele, dar își imagină picioarele lor arcuite, cu mușchi vînjoși, și mîinile sudate pe ghidon. Un puști suflă

într-o pungă pe care o sparse apoi în palmă ; o femeie rîse ; un sugaci începu să plîngă, cu un glas ca de trîmbiță spartă...

Jacques porni din nou.

— O ! Pardon, domnule...

— Nu face ni...

Dar nu putu să termine : spectatoarea care îl îmbrîncise era Claire !

Rămase cîteva clipe încremenit, uluit. Îi ardea gîtlejul și nu știa ce să facă cu mîinile. I se părea că o să se înăbușe, într-atît de mare îi era fericirea. Claire îi zîmbi. Și uite-l că roșește ! Întorcîndu-și capul, ca să scape de privirea ei, dădu cu ochii de Bertin, care se îndrepta grăbit spre ei.

— Vino, Claire, vreau să-ți explic ! strigă Bertin de departe.

— Nu, Georges, e inutil...

— Hai, vino !

Bertin se oprise îngrijorat, aproape neclintit. Să tot fi avut douăzeci și cinci de ani. Semăna cu Henri Garat, deși era mai înalt și mai plin decît actorul acesta. Purta o bluză de vară, niște pantaloni de flanel gri, noi-nouți, și pantofi de ciclist, deosebit de eleganți. Jacques se rușină de hainele lui purtate și răspurtate.

— Vino ! stărui Bertin.

— Nu ! Lasă-mă ! Dacă Gilbert...

— Frate-tău e pe pistă...

Jacques își ațintise toată atenția asupra lui. În cursele intercluburi, Bertin era un concurent loial, ducînd trena mai des decît îi venea rîndul și împărțindu-și mîncarea și băutura cu ceilalți. Jacques se mira că omul poate să difere atît de alergătorul pe care îl cunoștea. Se afla în el un amestec de energie, de ironie și de vanitate jovială. Avea ochi albaștri și dinți mărunți, foarte albi, și-și bîțîia mereu capul. Pînă la urmă, își umflă pieptul și-și puse mîinile în șold.

— Ei ? făcu el nerăbdător.

Și cum Claire se depărtă, o prinse de pumn.

— Vii odată ? se mînie el, trăgînd-o înapoi.

— Dă-i drumul, Bertin ! porunci Jacques.

Oricît de puține cuvinte ar fi rostit, știa că le bîlbîise. Cum Claire îi mulțumea că-i luase apărarea, înțelese că intervenția lui fusese necesară și că ea o dorise chiar.

— Ai putea să nu-ți bagi nasul...

Bertin vorbise cu familiaritate mîhnită. Îi privea atent, simțind, după cît se părea, mai mult supărare decît mînie.

— Haide — făcu Jacques, împăciuitor — nu te enerva !

N-avea pică pe Bertin. Băiatul avusese norocul s-o cunoască primul pe Claire. Atîta tot. În mintea lui se formară totuși niște imagini groaznice. Cu o precizie și o repeziciune dureroasă, își aminti gîndurile de la regiment, lunga renunțare la plăceri mari și mici, pe care și-o impusese ca să cîștige iubirea Clairei ; visele împărtășite cu ea... Toată această alchimie a inimii se dovedise eficace. Și, deodată, îl străpunse un gînd : nu cumva era nebun ? Căci întîmplarea, și numai întîmplarea, îl adusese în fața ei. Ar fi putut s-o întîlnească de-o sută de ori ; de-o sută de ori renunțase. Bertin i-o luase înainte. Ca într-o cursă. Și acum, flăcăul ăsta, pe care îl invidiase necontenit, se afla în fața lui, ridiculizîndu-i pe amîndoi.

— Las-o în pace, Bertin ! repetă el.

— Da, pleacă, lasă-ne în pace ! spuse și ea, frecîndu-și pumnul.

Cîțiva spectatori se uitau la ei. Zîmbeau prostește și se întrebau din ochi.

— Haide, vezi că...

Jacques nu apucă să termine : Bertin îl apucase de umeri și nu se putu desprinde decît printr-o smucitură.

— Doar n-o să vă bateți ! se sperie Claire.

— O, nu, domnișoară ! N-avea teamă...

Dar Claire țipă, îngrozită, pe cînd Jacques eschiva, din instinct, o primă lovitură de pumn. Cînd

lovi și el, simți fața lui Bertin cedînd sub dreapta lui. Nasul se îndoise; prin buzele sparte, ale adversarului dinții îi pătrunseră în carne. Jacques se dădu înapoi. Bertin urlă. Din nas îi curgea sînge, Jacques se răsuci, bloca, eschivă cîteva lovituri. Îl durea antebrațul și se mișca foarte lent.

Din ce în ce mai lent.

Apoi gemu și se clătină, lovit în frunte, în nas și sub ochiul drept. Se temea să nu fie doborît la pămînt, cînd spectatorii săriră să-i despartă.

— Ticălosule! strigă Bertin.

— Dați-mi drumul! Dați-mi drumul!

Jacques reuși să scape din strînsoare. Se clătina, gîfîind. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Ar fi vrut să plîngă. O fierbințeală de neîndurat îi ardea obrajii. Își privi mîinile care îl dureau, apoi se uită la cei cîțiva gură-cască din preajmă, care rînjeau făcînd aprecieri, și, în sfîrșit, la Claire. Se temea să nu se fi făcut de rîs.

— V-ați pierdut mințile! V-ați pierdut mințile! repeta o cumătră.

Jacques vru să spună ceva, dar buzele lovite nu-i îngăduiră.

— Frumos, n-am ce zice! începu polițaiul, chemat la fața locului.

— Ăsta e de vină! interveni cumătra. Cine l-a pus să se amestece!

— Dar dumneata de ce te amesteci? îi strigă Claire.

— Unde e celălalt? întrebă polițaiul.

Jacques se strîmbă și-și frecă obrazul.

— S-a dus...

— Îl cunoști? Vrei să faci plîngere?

— Nu — șopti Jacques.

Claire îi puse batista ei pe gură.

— Vino cu mine! Ține-mă de umăr! Să plecăm de-aici... Oh! ți s-a descusut mîneca de la haină!

— Nu-i nimic...

— Îți mulțumesc...

— Era firesc! Acum mi-e mai bine...

Mințea. Publicul, arborii, cerul, toate se clătinau. Iar lui i se părea că e pivotul unui imens amalgam de oameni și de plante...

Se simți fericit cînd putu să se rezeme de balustradă, la ieșirea de pe pistă. Îi era rușine de fața lui umflată. Din fericire, publicul era atent la o cursă individuală. Plutonul, strîns, furios, se învîrtea de zor. Un rămas în coadă abandonă. Montier, țîșnind din urmă, duse trena o jumătate de tur, apoi demară.

— Frumos merge fratele dumitale ! spuse Jacques, admirativ.

Claire păru că nu-l aude. Un torent de încurajări se prăvăli de pe înălțimea tribunelor de onoare, clocoti în virajul de sosire și se întinse peste băncile din față.

— Nu cumva a pornit prea devreme ?

— Nu, nu, are dreptate ! strigă un tinerel. Cîștigă, e sigur !

— Ai să vezi că o să se moaie ! spuse cineva.

— Mda, dar după sosire, amice !

— Uite-l că s-a și muiat !

Pesimiștii și invidioșii își recunoscură cu greu nepriceperea, cînd fugarul trecu linia de sosire ca învingător.

— Te-am văzut de multe ori, dar nu știu cum te cheamă, domnule — spuse pe neașteptate Claire.

Rostise apăsat *de multe ori*. Cum de nu se gîndise că trebuia să-l fi văzut la plecări și în timpul curselor ? Jacques își spuse numele și adăugă :

— Eu știu cum te cheamă. Sînt aproape doi ani de cînd vreau să te cunosc...

Claire întoarse capul și Jacques îi admiră fruntea, nasul ușor ridicat în sus, buzele palide, genele blonde și lungi, sprîncenele roșcate, aproape negre, și alunița, mare cît o confetă, așezată pe bărbie.

— Hai să plecăm de-aici ! O să ne reîntoarcem să-l așteptăm pe fratele meu, la șase...

Jacques o luă de braț.

— Tț! făcu ea, desprinzîndu-se.
Dar, dîndu-și seama cît îl mîhnise, se scuză:
— Tare mai ești sensibil!
Și rîse. Degetele li se unîră.

* * *

— E nemaipomenit! făcu Jacques. Îmi ziceam: „Cînd o s-o cunosc, am să-i spun cutare și cutare lucru", și n-am avut curajul să-ți spun nimic!
— A trecut prea repede timpul... Și de multe ori ți-am tăiat vorba...
— Cîteodată ai făcut-o spre binele meu...
Rezemați de grilajul velodromului, asistau la ieșirea spectatorilor. Jacques era mîndru că putea fi văzut cu o fată atît de frumoasă; totuși, cînd îi zări pe Dubois, Hinger și Bohan, lăsă ochii în jos: „Mîine, tot clubul o să afle" — își spuse el.
— S-a mai dus o duminică — spuse Claire.
— Mîine o să-ți regăsești mașina de scris, la firma Draiv și facturile de sticlă securit...
— Și dumneata o să pedalezi prin Paris. Dactilografele sînt bine plătite la librăria unde lucrezi?
— Da' de unde! E mai bine că lucrezi la Montreuil. La noi, șefii sînt niște încuiați.
Jacques se gîndea adesea la Lausq, la disprețul lui pentru „personalul mărunt", dispreț care se transforma în ură dacă vreunul dintre subordonați vădea, în gesturi sau în cuvinte, vreo urmă de ambiție. La I. P. avuseseră loc concedieri fără motiv și „luări de grade", ca la armată. Iar Rodels, care abia de-o lună învăța munca lui Sincère, Rodels, care nu știuse să-i răspundă directorului comercial, vreme de cincisprezece ani, decît: „Da, domnule Lausq!" — Bine, domnule Lausq", și care, după cît se vorbea, își „turna" colegii expeditori, Rodels, dimpotrivă, încasa acum, ca brigadier, cu o mie de franci mai mult decît slujbașii de rînd! Lingușitorul ăsta era un incapabil. Vreme de cincisprezece ani acceptase un post mizerabil, fără să ceară cea

mai mică avansare. Ca să-i răsplătească răbdarea și lipsa de vlagă, patronul îi făcuse o *situație*.

— La Cognel e o porcărie.

Jacques voia să părăsească librăria aceasta, unde, chiar din ziua angajării, descoperise în același timp aroganța parveniților și slugărnicia unită cu invidia mediocrilor. N-ar fi avut niciodată destulă ambiție ca să le poată face față.

— Fratele meu ne-a văzut.

Gilbert Montier frînă în fața lor și rămase în șa, zîmbitor, ținînd pe umăr, cu o mînă, cadrul bicicletei de pistă. Claire făcu prezentările.

— Te cunosc! Ai alergat azi dimineață la Etampes?

— Da. Și am pățit-o! spuse Jacques.

— Ei, de data asta, am preferat pista... Dar o să ne mai întîlnim...

— Unde îți sînt florile? întrebă Claire.

— I le-am dat lui Wingerter. A avut ghinion; iar nevastă-sa era chiar lîngă linia de sosire...

Montier trebuie că măsura un metru optzeci. Era blond și bine făcut. Jacques îi compară fața cu a lui *David* de Michel-Angelo, care figura pe coperta unui manual de italiană, editat de Cognel.

— Să plecăm de-aici — spuse el. Hai să bem ceva.

Se așezară pe o terasă și, pe cînd Gilbert vorbea despre cursele din ziua aceea, Jacques se întreba cum să facă să-i dea o întîlnire fetei. De cînd o cunoscuse, ea îl întrebase într-una:

— Îți place ciclismul la fel de mult ca lui Gilbert?

— Sigur, cu toate că eu n-am clasă.

— Clasa — observă Gilbert, după ce-și goli paharul — o capeți la antrenament, dragul meu! Principalul e să ai moralul bun. Nu știu dacă-i datorez tatii faptul că alerg așa... Ziariștii vorbesc de ereditate, dar, în cazul ăsta, de ce nu devin scriitori toți copiii scriitorilor, și pictori toți copiii pictorilor?

— Cînd eram puști, tatăl dumitale era campionul meu preferat. Mariani l-a doborît într-un viraj, nu-i

așa? Dar există o dreptate pe lume, fiindcă macaronarul a murit și el, un an mai tîrziu, la Berlin.

— Sînteți mulți la club? întrebă Gilbert, căruia amintirile acestea păreau că-i displac.

— Vreo douăzeci. Ar trebui să faci și tu parte din el!

— Sînt mai liniștit ca individual. Cînd am cîștigat prima cursă, mi s-au făcut o mulțime de propuneri. Eu rămăsesem credincios lui V. C. Vincennes. Dar acolo era și Bertin. Într-o zi, le-am spus conducătorilor: „Ori el, ori eu". Acum alerg pentru mine. Nu-i mai rău...

Hainele — bluză bej și pantaloni golf maro — Gilbert se vede că le purta cam de multă vreme. Și avea, ca și Pa, mîini puternice, groase, murdărite de unsori care nu se curățau prea ușor.

— Unde lucrezi?

— La Montreuil, la turnătorie. Sînt ajustor...

— Și eu am lucrat într-o turnătorie. Nu mult... Mă bucur că te-am cunoscut!

— Ești un băiat simpatic. N-o să uit ce-ai făcut pentru surioara mea... Tot mai mi-e sete... Nu, nu te mișca! Mă duc eu să comand, la tejghea.

Jacques profită de absența aceasta neașteptată.

— O să ne despărțim curînd — îi spuse el fetei. N-ai vrea să ieși cu mine duminică?

Se temea de-un refuz politicos, dar hotărît. Claire plecă fruntea. Jacques își înfrînse emoția:

— Spune, ești de acord?

— Da — răspunse Claire. Unde vrei să ne întîlnim?

* * *

În coridorul întunecos, niște chenare galbene, trase pe ciment, indicau apartamentele. Jacques observă că atinge pereții. Dezgustat, întinse mîinile înainte.

Era zdrobit de oboseală. Și îngrijorat. „Bine ar fi să se fi culcat tata!"

— Da' mult mai îți trebuie să ajungi acasă ! oftă Pa, cînd îl văzu ivindu-se în ușă.

Pa își vîrîse degetele mari pe după bretele. Celelalte degete și le mișca necontenit. Avea o poziție teatrală și știa asta. Man încetă să-și frămînte batista.

— Dacă îți închipui că la ora asta se vine !

Discutaseră amîndoi, îndelung, Pa și ea. Mînia lor era identică : neplăcută, copilăroasă și solemnă totodată. Altminteri, Man nu prea îndrăznea să și-o exprime pe-a ei, de teamă să n-o dezlănțuie și pe a soțului și să nu pară caraghioasă în fața băiatului.

Jacques se înfundă în umbra culoarului. Pa strigă :

— De trei ori ți-a încălzit maică-ta supa !

— S-a făcut piftie !

— N-ar trebui să vă supărați...

— Asta-i bună ! exclamă Pa, înfuriat. Vii la ora nouă, maică-ta se omoară să-ți tot încălzească mîncarea și tot ce găsești de spus e : „N-ar trebui să vă supărați !"

Jacques strînse din dinți. Rău ajunseseră, dacă pînă și o mîncare încălzită însemna pentru ei un motiv de ceartă ! Buzele rănite îl dureau. Și rămase în fața ușii, neîndrăznind să păsească în lumină. Deși stupidă, mînia lor îl mîhnea. Un tremur neplăcut îl înfioră. Abia aștepta să bea o gură de apă și să se culce.

— La nouă ! începu și Man, descurajată. Crezi că o să slugăresc de două ori acum ?

— Nu mi-e foame. Lasă...

— Atunci nu mînca !

Man își puse șorțul și începu să spele tacîmurile. Jacques ascultă clipocitul apei în lighean. Un avion trecu pe-aproape de acoperiș, făcînd să zbîrnîie geamurile, apoi un rapid trecu șuierînd.

Pa se apropie deodată de fiu-său și, întinzînd gîtul ca să-i vadă mai bine obrajii plini de vînătăi, îi strigă :

— Apropie-te !

Jacques se dădu înapoi. Dar Pa îl apucă de mînă și-l trase în mijlocul bucătăriei.

— Lasă-mă !

— Apropie-te ! Ce-i asta ?

— Te-ai bătut ! făcu Man, lăsînd vasele.

— Da. L-am întîlnit pe Marcel Thil.

Îi sfidă cu privirea. Pe cînd o expresie de plictiseală, de jenă și de neliniște se ivi pe obrazul mamei, Jacques observă că mînia și curiozitatea tatălui sporiseră.

— Cu cine te-ai bătut ?

— Devii curios la bătrînețe !

— Lasă-l în pace, Adrien ! Îl enervezi !... Oh ! Ia te uită ! Haina ! Frumos ai aranjat-o, n-am ce zice ! Noroc că e doar descusută. Cine ți-a făcut asta ?

— Lasă-l, Simone ! Lasă-l să-și păstreze secretele...

Pa părea ceva mai potolit. Se așeză pe-un taburet și-și răsuci o țigară.

— Ia spune — făcu el cu o falsă liniște în glas — ce-au făcut Dubois și Hinger în americană ?

— Habar n-am !

— Cum ?! Păi n-ai fost la Vincennes ?

— Ba da, dar aveam altceva de făcut decît să mă uit la ei.

— Ce ?

— Cunoștință cu Claire Montier.

Pa știa să se stăpînească : uimirea abia dacă îi clinti trăsăturile feței. Își trecu limba peste foița de *job* și constată, cu un ton de nepăsare țîfnoasă :

— Bravo ! Și-o s-o vezi iar duminică ?

— E ceva rău în asta ?

— Rău, rău, că doar știi că Bertin...

— Bine, bine, nu te mai obosi, că mîine trebuie să te scoli devreme !

Pa era prea buimăcit ca să răspundă la neobrăzarea asta, și Jacques se întrebă dacă nu cumva îl tulbura mai mult decît bănuia. Stăteau nemișcați unul în fața celuilalt. Man spăla calmă vasele, întorcîndu-se din cînd în cînd să-i observe. Tatăl și fiul nu se priviseră niciodată așa. Jacques era atît

de încordat încît, la un moment dat, i se păru că taică-său e gata să-l pălmuiască.

— Fir-ar să fie ! izbucni iar Pa. Apoi mormăi de cîteva ori : O-la-la ! şi adăugă : Ai văzut-o cum arată ? Face pe artista...

— Habar n-ai ce înseamnă cochetăria.

— Ea te-a făcut să întîrzii ? întrebă Man, cu glas piţigăiat.

— Da. Şi ce dacă ?

Ce însemna judecata asta ?

— Mă duc la culcare, că e mai bine aşa — spuse Jacques.

Şi, călcînd liniştit, se îndreptă spre odaia lui.

După ce se dezbrăcă, se întinse gol în aşternut. Privi lampa sărăcăcioasă, de pînză, împodobită cu ghinde poleite, scrinul de brad, lavoarul şi scaunul cu fibre desfăcute la spătar, unde îşi punea hainele.

Dacă i-ar fi spus lui taică-său că mobila din odaia lui nu era plăcută de loc, şi că patul lui de fier semăna a pat de spital, bătrînul ar fi sărit imediat, ca ars : „Nu ! Nu-i urît aici ! Unii n-au nici atît, dorm pe-o saltea, întinsă pe jos !"

Jacques se ridică şi-şi puse pe faţă un prosop umed.

Nu numai el, ci întregul Choisy nu putea să adoarmă. De cealaltă parte a Senei, pe faţada invizibilă a unui imobil, se detaşa un *F* luminos : trei lumini străluceau la etajul trei, două la al doilea şi una la parter. Lăcaşurile scărilor formau nişte *I*-uri de lumini stingîndu-se şi reaprinzîndu-se la intervale nerequlate. Semnalele gării clipeau, albe, verzi, roşii şi violete. În Sena se împlîntau spade de aur.

„Duminică trebuie să stau mai mult cu ea" — se gîndi Jacques. „Au de gînd să plece în concediu. Mari norocoşi mai sînt !"

Săptămîna o să treacă încet. Dar nu treceau oare toate încet, de cînd reintrase la librăria Cognel ? Două luni ! De două luni lucra iar la Cognel ! Gîndindu-se la astă, Jacques simţi cum îl năpădeşte oboseala. Îi displăcea din ce în ce mai mult cuşca

în care n-avea nici o perspectivă de viitor, unde majoritatea salariaților nu prețuiau mai mult decît șefii. „Pentru moment, ei mă disprețuiesc, dar dacă aș deveni campion, mi-ar fi toți prieteni". Zîmbi: era aproape grandios să se poată gîndi la librărie cu atîta luciditate! Mai ales că peste cîteva ore avea să se deschidă!

— De-ar veni odată concediul! oftă Jacques.

Și, cum tocmai trecea un rapid cu luminile aprinse, îl urmări mult timp cu privirea, visînd umbrare, trupuri bronzate, lungite pe plajă, ceruri senine, sieste și plimbări în amurg, pe cîmpiile de nu importă unde...

IV

Se auzi răsunînd soneria. Jacques și băieții de prăvălie, care discutau în fața porții librăriei, se repeziră în curtea interioară și deschiseră dulapurile individuale, în care își vîrîră hainele de stradă, cîte doi sau trei la un loc.

— N-am nici un chef de lucru azi — spuse Dudule, punîndu-și bluza peticită.

— Nici eu n-am — mărturisi Jacques.

Băieții, cu care era egal în grad, trebuiau să înceapă lucrul cu o oră și jumătate înainte de venirea funcționarilor. Jacques făcea curățenia împreună cu ei, fără silă ; ba chiar i se părea caraghios că trebuia să facă pentru alții ceea ce nu făcea acasă la el. Totuși, îi invidia pe Bruman și pe Hugues, cei doi ciclișți angajați în lipsa lui, și care, fără nici un motiv, erau scutiți de corvoada asta.

Dudule fluiera. Și deodată se întrerupse ca să-i spună vecinului său, privindu-l drept în față :

— Măi, dar serios te-ai cotonogit ! Ai la vînătăi !...

— Și ce dacă ?

Dudule — Harold pentru șefi — se așeză în gardă și boxă cu lovituri încete ușa dulapului. Era în al patruzeci și cincilea an de existență. Plăpînd, murdar și trîndav, avea o față de cotoroanță și purta niște ghete à la Charlot. După ce se opri din boxat,

își scoase batista din buzunar, o despături cu grijă și, arătîndu-i găurile :

— Parcă-i șvaițer, nu-i așa ? Și asta încă mai merge. Dar am una cu atîta dantelă, că nu mai știu unde să-mi vîr cîrma !

Făcea haz de necaz.

— Măi, vino ! — îi spuse Jacques.

Plecară să-și ia măturile, cîrpele și gălețile cu rumeguș. Curînd după aceea, fredonînd melodiile lui Tino Rossi, curățau linoleumul din holul magazinului.

* * *

La opt și douăzeci, Jacques goli gălețile cu rumeguș murdar într-o ladă de gunoi, iar Dudule le puse la un loc cu măturile și cîrpele, în dulapul de menaj.

Apoi își spălară mîinile și se apropiară de ghereta portarului.

Împărțiți în mici grupuri și după vîrstă, funcționarii discutau sau citeau ziarele. Soneria fu întîmpinată cu oftaturi și vaiete. Jacques nici nu se sinchisi măcar : supus regimului de băiat de prăvălie, avea dreptul să intre și să iasă oricînd, fără nici un fel de bilet de voie. Totuși, imediat ce moș Marcel, cu mîinile în șolduri, făcu un pas spre el, își părăsi postul de observație. Portarul n-avea decît o grijă : sciatica lui. Și-i plăcea grozav să-i discute toanele. Jacques îl salută și se urcă în hol.

Acolo, dădu de nenumărate ori bună-ziua. În librăria asta, unde oamenii se gelozeau pînă la ură, raporturile dintre slujbași erau cît se poate de politicoase : „Cum o mai duceți ? — Vi s-a făcut bine soția ? A, cu atît mai bine ! — Și mama dumneavoastră ? Nu-i grav ! O să vedeți că v-ați speriat degeaba ! — Nu mai spuneți ! V-a reușit fiul la concurs ? Mă bucur pentru dumneavoastră ! — Și nepoțelul, l-ați înțărcat ?" Fiecare se amesteca în viața colegilor și, ascunzîndu-și indiferența, dezamă-

gîrea sau plăcerea, se bucura cînd aceştia îşi arătau motivele de mulţumire, şi se văieta cînd ei îşi povesteau necazurile.

Jacques intră la serviciul de ambalaj, salută femeile de acolo şi ridică perdeaua care separa odăiţa lor de *groapa,* numită astfel pentru că biroul acela n-avea tavan şi pentru că, din galerie, puteau fi văzuţi acolo, la lucru, expeditorii şi mînuitorii de mărfuri.

— Noroc, Raymond ! Cum merge ?

— Potrivit. Ia spune, te-ai bătut ?

Jacques îi povesti păţania din ajun. Raymond împături *L'Auto,* şi se aşeză pe tejghea, lîngă basculă. Crainlot, Baurant şi Loucault, colegii lui, ţăifăsuiau în hol cu doamna Poivrey şi cu ajutoarea ei. Cît despre Marthe, arhivara, ea se dusese să mănînce ceva.

— Va să zică Pausec a cîştigat ! Tu ai făcut o cursă bună ?

— Nu. Dar tu ?

În fiecare duminică de primăvară şi de vară, Raymond, care făcea parte din clubul C.O. Billancourt, alerga cîte o cursă de-o mie cinci sute sau de trei mii. Iarna, făcea cross-country.

— O pistă nenorocită, cu iarbă, la Juvisy — explică el. Am ieşit al treilea, cu 4'20". Dar tu ?

— Am abandonat... Un ageamiu a căzut în faţa mea...

Dar n-avu timp să-şi termine comentariile.

— Face, de cîte ori ţi-am spus să nu calci în serviciul ăsta ? tună o voce. Şi tu, Vannier, nu mai ai nimic de făcut ?

— O, ba da, dom'le Lausq !

— Atunci ?

Jacques o şterse, nemulţumit de umilinţa îndurată. „Astăzi a pornit-o cu noaptea în cap !" Apoi zîmbi : de-acum încolo, vreme de cel puţin şase luni, dimineaţa, băieţii din groapă aveau să fie liniştiţi.

Bondoc, înfumurat, cu o mustaţă à la Hitler, directorul comercial sosea de obicei pe la ora zece.

De cum îl zăreau, vînzătorii și ajutoarele lor păreau copleșiți de muncă, iar casierii își numărau grăbiți mărunțișul. Lausq dădea mîna cu vînzătorii, dar mîna băieților părea că n-o vede. Îi plăceau discriminările și insultele, pe față sau insinuante. Era mare tipicar și mare afemeiat...

Crainlot, Baurant și Loucault se împrăștiaseră prin hol. Se prefăceau că aranjează cărți, în rafturi. Doamnele Poivrey și Dory scuturau de praf, grave, hărțile și pachetele cu plastilină. Jacques intră printre rafturi și tejghele. Atinse din mers scările rulante. În hol se aflau douăsprezece bucăți. O șină de fier, prinsă pe sub galerie, mîna angrenajul de oțel instalat la capătul lor.

— Noroc, Fage!

Baurant se aplecase să ia o gramatică. Nu importă care. Se ridică.

— L-ai văzut pe Lausq? E căzut din pat, pe cinstea mea!

Apoi plecă.

Sosiră cîțiva clienți. Unul din ei răsfoi lucrările expuse pe o masă; un altul îi trecu o comandă lui Trézieux, al cărui raion se afla în fața casei. O fetiță alergă pînă în sala rezervată membrilor Învățămîntului Public *(I.P.)* și se admiră în oglinzile fixate de fiecare parte a ușii cu două canaturi. Apoi veni înapoi și se lipi de maică-sa, căreia domnișoara Coligny îi vindea un atlas.

Pe domnișoara Coligny merita s-o vezi. Înaltă, urîtă și cocoțată pe niște picioroange subțiri și pline de varice, se îmbrăca în catrafuse străvechi, acoperite în timpul zilei cu un soi de patrafir din voal verzuliu, peste care trîntea un colier, al cărui triplu șir de perle îi cădea pînă la buric. La mîini îi zornăiau cel puțin șase brățări de argint. Îi plăceau ploconelile și laudele. Cochetă, își petrecea, la începutul și la sfîrșitul fiecărei zile de lucru, cîte un sfert de oră aranjîndu-și buclele și potolindu-și cîrlionții oarecum blonzi. Deși era vădit o rămășiță caraghioasă a vremurilor de demult, unele femei

îi cereau părerea. Ea le alegea rochiile — în *La Mode Pratique* — filmele și cărțile de citit. Domnișoara Coligny admira un cvintet heteroclit : Botticeli, Napoleon I, mareșalul Pétain, Paul Bourget și Mussolini. Cînd directorul librăriei italiene, vecină cu firma Cognel, venea să cumpere vreo carte, ea îl primea cu salutul fascist. Gestul ei îi indigna, ce e drept, și pe funcționari, și pe clienți, dar direcția librăriei găsea că e comercial.

Domnișoara Réguin, a doua vînzătoare, trona la masa vecină. Fecioara aceasta de șaizeci și opt de ani, care devora Biblia între două vînzări, își consacra o bună parte din salariu operelor filantropice. Cumpăra din cînd în cînd cîte un pachet de *Parisiennes* și le împărțea băieților cărora, totuși, le era silă să o servească. Domnișoara Réguin vindea cărți seminariștilor, popilor și militarilor de grad inferior, pînă la locotenent — domnișoara Coligny acaparînd gradele mai mari — și clienților prost îmbrăcați. În fiecare dimineață, pe la orele zece, ea își lua gustarea în dulapul în care funcționarii de la I.P. își agățau hainele. Acolo își bea de fiecare dată cafeaua adusă într-un termos și, dacă te duceai la serviciul poștal sau treceai prin fața cuierelor, o auzeai trîncănind, închisă în mobila imensă, pe cînd muia bucățile de pîine în paharul termosului.

Jacques îi strînse mîna, apoi strînse mîna lui Dory, un vînzător care *așteptase* șaptesprezece ani în *groapă,* pînă cînd Lausq îi făcuse o „situație" ! Dory era maniac de fotografii, tapițerii și automobile. Nevastă-sa era ajutoarea doamnei Poivrey, la papetărie. Locul lui Baudger, brigadierul serviciului de vînzări, era gol.

— Hei ! Fage ! Fage, ce naiba, ai asurzit ?

Sincère, sosit și el de dimineață, venea zorit. Subșeful I.P.-ului, mărunțel, grăsuliu, miop, guraliv și prost îmbrăcat, nu scăpa nici o ocazie să-și justifice reputația de idiot.

— Uite două pachete urgente de dus pe boulevard des Italiens, și încă unul pentru Neuilly. L-am anunțat pe Fromont. Poți să pleci. Repede ! Repede ! E urgent !

Săptămîna începea cu adevărat.

* * *

Cînd ieșeai din hol, unde oamenii umblau nepăsători de colo-colo, și cînd coborai scara care ducea la parter, te năuceau zarva, chemările și exclamațiile care, pe neașteptate, te întîmpinau.

Instalați într-un soi de hangar uriaș, luminat de dimineață pînă seara, expeditorii serviciului de vînzări în străinătate — de la A la Z — trimiteau lucrările, editate de casa Cognel și de alte firme, în toate părțile globului. Iar volumele își luau drumul nu cu pachetul, ci cu lăzile, cu tonele. Treizeci de dactilografe-facturiere, optzeci de expeditori, douăzeci de oameni însărcinați cu ambalatul, treizeci cu punerea la o parte, doisprezece cu adresele și cîțiva șefi se agitau în magazia asta de cărți.

S.E.C. se bucura de o înaltă prețuire în întreprindere. Jacques prefera însă Învățămîntul Public. Acolo, totul era rînduit cu zgîrcenie, dar slujbașii își mai îngăduiau cîte o clipă de răgaz și trimiteau maximum zece cărți pe o factură, pe cînd jos, lucrurile erau privite în stil mare : comenzi interminabile, liste pe mai multe pagini, predări diverse, mișcare neîncetată, deși munca era cel puțin de două ori mai grea decît a colegilor de la primul etaj, și cu toate că se făcea în condiții jalnice — împinsul cărucioarelor, lumina continuă, zgomotul lăzilor bătute în cuie, strigăte, certuri, soneriile ascensoarelor — expeditorii de la S.E.C. primeau salariu egal cu cei de la I.P. Ca să muncești în subsolul acesta, trebuia să ai curaj, nu glumă...

Jacques ajunse în curtea plină de baloturi, de pachete cuprinzînd revistele nevîndute și de saci poștali. Puse coletele lui Sincère în geantă și aruncă

o privire spre panourile rezervate direcției și C.G.T.-ului. Și unul și celălalt erau cu desăvîrșire goale...

* * *

Coborînd pe strada Soufflot, se lăsă să alunece pînă la podul Saint-Michel. Departe, pe latura bisericii Nôtre-Dame, copacii își arătau frunzișurile proaspete. Pe Boulevard de Sébastopol, se înghesuiau mașinile. În fața cafenelelor, a prăvăliilor și a hotelurilor, niște bărbați voinici, în bluze, și cîteva fete, așteptau clienții. În aer plutea miros de legume stricate și de grăsimi, dar de cum treceai de răspîntia Réaumur, nu mai existau nici mirosurile urîte, nici hamalii din hale, întîrziați, nici prostituatele în așteptarea clienților. Orașul nu-și arăta încă toată fața lui, dar era mai curat și mai aerisit.

Jacques îi cunoștea toate străzile. I-ar fi plăcut să le poată străbate toată viața, dacă ar fi cîștigat o leafă mai ca lumea cărînd pachete și scrisori.

La Richelieu-Drouot, opri în fața imobilului *Noii Societăți de Publicitate* și dădu plicurile unui băiat de serviciu. Apoi pedală pînă la Madeleine, coborî pe rue Royale și ieși în avenue des Champs-Elysées.

Cînd traversă grădinile stropite de ploaia fîntînilor arteziene, își încetini goana. Vasta arteră mai era încă plină de funcționari în drum spre birouri, de modiste și de vînzătoare. Strîngătorii de zdrențe răscoleau lăzile de gunoi, iar măturătorii curățau gurile de canal și trotuarele.

Jacques privi afișele spectacolelor și plănui să se ducă foarte des la cinema, cu Claire...

V

Prin ploaie, un ciclist țîșni din întuneric și veni lîngă Jacques, care se ghemuise în impermeabilul lui.

— Noroc, Faqe ! Ce zici de vremea asta ?

— Noroc, Bibi !

O luminiță trecu peste fața lui Idiard. Un strop de ploaie îi alunecă pe nas.

— Potop, nu alta ! strigă el. Așteaptă-mă, să-mi las bicicleta la Pérot.

Ploaia șopotea în copacii de pe avenue de Paris. Șuvoaiele clocoteau și cărau o apă luminoasă parcă.

— Grăbește-te ! spuse Jacques.

— E o beznă, să-ți bagi degetele în ochi ! strigă Idiard. Mă-ntorc acuși...

O clipă mai tîrziu, Idiard trînti poarta de la peticul de curte în care Pérot înghesuia ziua bicicletele aduse la reparat. Apoi traversară în fugă strada și, cînd intrară în cafeneaua unde conducătorii și alergătorii C.C.C.-ului se adunau în fiecare joi seară, Gommier, patronul, le arăta o rogojină la stînga.

— Tîmpită vreme ! spuse el. Ștergeți-vă un pic !

— Să fie a naibii ! bombăni Bibi. Nu ne lăsa să venim !

Ploaia îi turtise freza. Idiard își scoase impermeabilul și-l puse pe-un radiator. Jacques îl întinse deasupra pe-al lui.

Patronul spăla pahare. Era rotofei, cam ghebos și avea o față tăiată parcă în osînză.

— Scîrboasă vreme, nu-i așa-l începu el iar.

Și arătă geamurile șiroind de ploaie, pe cînd buzele, peste care atîrna o mustață deasă și roșcovană, i se săltară în colțuri.

— Ați rămas la coadă ! Ceilalți sînt aici de zece minute.

Băieții se îndreptară spre cealaltă sală a localului și urcară cele cinci trepte care duceau acolo. Jacques intră primul.

— Ușa !

— Închide ușa !

— Ușa, n-auzi !

— Gura ! strigă Idiard, punîndu-și palmele pîlnie.

În fiecare joi era la fel, dacă nu cumva, ca să mai varieze distracțiile, vreun membru al clubului lua inițiativa saluturilor. El începea, de pildă, cu un : „Noroc, Fage !", iar un altul adăuga imediat, cu totul pe un alt ton : „Noroc, Fage !" Următorul continua cu glas subțirel : „Noroc, Fage !" Și imitau fețele, bătrînii, țîncii, un bîlbîit ; se spunea „Noroc !" în javaneză sau cu nasul astupat. În sfîrșit, întîrziatul trebuia să apuce — fără să neglijeze nici una — vreo douăzeci de mîini întinse, aspre, blînde, groase, nervoase, osoase, moleșite. Unele abia îi atingeau degetele, altele i le strîngeau îndelung. Și tărăboiul nu înceta pînă cînd Pérot sau Hévois trînteau cu pumnul în masă.

Jacques se simțea bine în odaia asta îngustă, unde și lui și celorlalți le plăcea să se întîlnească la mijlocul săptămînii. Aici, se aflau cîteva mese și scaune șchioape, de nefolosit în prăvălie. În fața ferestrei, pe un perete neprofanat de cartoanele care, pe ceilalți pereți, lăudau băuturi ca *Suze* sau *Pernod,* se afla tabloul de onoare al clubului, agățat între două vechi afișe înfățișînd unul niște alergători în plin efort, pe o pantă, altul un învingător purtînd tricoul C.C.C.-ului... Cîteodată, arătîndu-l cu degetul pe învingător, Rathé spunea : „Flăcăul ăsta ne poartă ghinion !" Era felul lui de-a

explica lipsa victoriilor, de care Cyclo suferea de vreo zece ani. Firește, conducătorii clubului și alergătorii se puteau lăuda cu cîteva succese, dar ele nu erau de loc grăitoare. Un membru al clubului cîștiga o dată, de două ori într-un sezon de curse, dar niciodată de trei ori. De altfel, unii, ca să rămînă în categoria a doua, se mulțumeau cu locuri de onoare. Marii clasici îi înspăimîntau. Pe la sfîrșitul sezonului, se întîmpla ca veteranii să forfeteze cu cîteva minute înainte de pornirea vreunei probe. Alergătorii consultau lista celor înscriși, scoteau în evidență numele clienților, își luau numere, dovedind astfel că erau hotărîți să participe la cursă și, dintr-o dată, își pierdeau curajul... Prin septembrie, pe Idiard îl dureau genunchii : Nalot lipsea sub motiv că are niște dureri de burtă permanente ; lui Dilgard îi scădea pe neașteptate moralul. Pentier, rezumînd părerile recalcitranților, spunea : „Ce să mai alergi, ca s-o încasezi !" Iar Hévois își călca șapca în picioare de necaz.

Jacques luă scaunul pe care i-l întinse Rathé și se așeză la locul lui favorit, lîngă intrarea asemănătoare cu a unui „saloon" din Far West, în fața căreia Labre tocmai mima moartea unui cow-boy. Cu picioarele crăcănate, ținîndu-și mîinile încîrligate pe inimă și horcăind, Labre dispăru deodată în dosul jaluzelelor care se clătinară multă vreme după aceea.

— Tîmpit mai poți să fii cîteodată ! îi spuse Hévois muribundului, cînd îl văzu revenind să-și ia locul.

— Parc-ar avea cinci ani ! adăugă Bibi.

— Tu vorbești ! sări Labre. Alaltăieri, cînd am fost pe la tine, ai păpat o cană cu lapte !

— Atunci cînd e plecarea, duminică ? La șase ? se interesă Delus, enervat. Eu n-am timp de pierdut...

— Așa e — răspunseră cîteva glasuri.

Cei de față se agitară o clipă. Apoi Nalot se ridică.

— Șase e prea devreme pentru mine. La noi e de lucru și sînt în echipa care, sîmbătă, lucrează pînă la miezul nopții. Pînă ajung acasă și mă culc, se face două. Și ați văzut ce se întîmplă : sînt praf înainte de-a face treizeci de kilometri !

Oboseala îi cercăna ochii și-i încovoia spinarea. Atmosfera sălii era grea și parcă încărcată cu toată rușinea lipsei lui de formă, justificată totuși.

— N-ai decît să stai acasă — își dădu părerea Lozach. Odihnește-te !

— Aș vrea să te văd pe tine în locul meu !

Rezemat de fereastra al cărei drug îi înțepa spatele, Nalot se uită la Dilgard, la Labre și la Gossin care șușoteau și rîdeau într-un colț. El povesti că fusese la director să-i explice cazul lui și să capete învoirea de-a părăsi uzina la orele nouă seara, în fiecare sîmbătă, rămînînd să-și recupereze orele în celelalte zile ale săptămînii.

— Nu cumva îți închipui că o să-mi dezorganizezi mie serviciile, ca să petreci dumneata duminică dimineața ? mi-a spus nemernicul ăla. Dacă nu-ți convin orele de muncă, n-ai decît să te cari de-aici !

— Trebuia să te aștepți la asta — spuse Prévost.

— Dar tot am să vin.

Și Nalot se așeză, resemnat.

Geneens se strîmbă. Șase era prea devreme : pierdea o liturghie.

— Șase și jumătate ar fi tocmai bine ! începu Idiard. Sau, dacă nu, să închiriem o camionetă și-atunci putem pleca mult mai tîrziu...

— Adevărat — insistă Dilgard. N-avem decît să închiriem o camionetă...

— Cu ce, deșteptăciunea pămîntului ? făcu Hévois. Vi s-au mai plătit bilete pentru Etampes !

— Să plătim !... N-am nici un chef să pornesc de la șase dimineața.

— Tu, Bibi — îi strigă Prévost prietenului său — n-ai decît să nu te mai duci sîmbătă seară la cinema... Dumnealui iese cu o fată...

— Parcă numai Bibi !

Jacques observă că Roncé, Bolhan, Dubois și Hinger îl priveau. Coborî capul. Hévois îl scoase din încurcătură, spunîndu-i lui Nalot, cu un glas ca de duhovnic, blînd dar hotărît :

— Du-te la culcare, dragul meu !

Și continuă :

— Haide ! Și mai ales, lasă gluma ! Dacă te plictisește patronul, ține-ți firea. De lucru nu găsești pe toate drumurile. E caraghios, zău așa — adăugă el — că atîtea uzine se închid cînd altele nu mai prididesc cît au de lucru !

— Vin și eu cu tine, Nalot — spuse Lozach.

Își puse bluza și ieșiră amîndoi în zarva produsă de sosirea lui Pentier.

— Uite-l și pe Labă-de-Catifea !

— Ai cam întîrziat !

— Ai derapat pe drum ?

— Aluneca pavajul ?

— Unde ai fost ? La optician ?

— Termină odată, derbedeule !

Uriașul agita o mînă mare și păroasă. Era îmbrăcat în uniformă de factor poștal. Își prinse chipiul de un cîrlig. Rathé, gelos pe succesul pe care îl avea, spuse :

— Pariez că duminică o să fim iar două sute la plecare !

— Mie, numai cînd mă gîndesc la valea Chevreuse, mi se și face rău ! mărturisi Martin. Nu-mi plac urcușurile.

— Fă ca mine : aleargă pe pistă — spuse Dubois.

— Pentru asta e nevoie de materiale... Și eu sînt lefter.

— Ce materiale, puiule ? se strîmbă Idiard. Eu, cînd mă duc la Cipale, îmi scot frînele, pun pinion fix și-mi înlocuiesc fluturii cu niște buloane. Material ? Zi mai curînd că ți-e frică să nu mănînci bătaie în fața lumii. Nu-i așa, Labă-de-Catifea ?

— Mda, boule ! admise Pentier, care rontăia un biscuit.

La stînga lui Hévois, Chupin răsfoia *Cyclo-Sport*. Jacques veni lîngă el.

— Noroc !

— Noroc. Uite un scaun liber...

Jacques se așează și-l arătă pe Hévois :

— Unde și-a lăsat haremul ?

— Fernande e bolnavă...

Zarva crescu deodată : Martin și Rathé se certau pentru un cauciuc împrumutat și dat înapoi spart. Prévost le arbitra conflictul și nu știa cui să-i dea dreptate.

— Se fac înscrierile pentru premiul Parmelin — strigă Roncé. Lăsați gura și grăbiți-vă, băieți, că e tîrziu.

Își deschise carnetul și se pregăti să scrie.

— Dați gologanii !

Banii și biletele căzură în fața lui.

— Bun. Îl scriu pe Geneens... și pe Gossin... Nu vă mai îmbulziți, ce naiba ! O să răsturnați masa...

— Ia și gologanii mei ! strigă Dilgard.

— Eram înaintea ta ! protestă Pentier, trăgîndu-l înapoi.

— Să te aud că mai zici asta după cursă !

— Nu-i uitați pe Nalot și pe Lozach — spuse Bibi. Am să plătesc eu pentru ei.

După ce se făcură înscrierile, Mégain, care nu scosese nici o vorbă pînă atunci, citi clasamentul campionatului de club. Jacques nu se miră cînd își auzi numele printre ultimele. Pérot își răsuci o țigară ; ceilalți se ridicară și se împrăștiară prin odaie. Roncé se apropie de Jacques și-i puse mîna pe umăr.

— Ascultă, Fage, te anunț că o să fii liber peste trei săptămîni. O să se alerge sigur premiul Perrinet, la Juvisy, pe formații de cîte zece oameni.

— Și eu n-o să fac parte din echipă ?

— Nu. Echipa e formată... În fine, aproape formată... Înțelegi ? Cînd te întorci din armată, nu prea poți să scaperi... Dar n-o să fie numai Juvisy în ziua aceea. Am să te înscriu altundeva, cu neselecționații...

— Ce-i aiureala asta ?

— Nu-i aiureală... E logic !

Jacques simți cum îl străbat fiori de rușine și de furie. Cînd conducătorul se depărtă, îl luă pe Pentier ca martor :

— Ai auzit ce mi-a spus ?

— Vezi-ți de treabă ! Nu se știe nici măcar dacă voinicii clubului au să se ducă să alerge la Juvisy ! Asta a fost ideea lui Roncé, dar Pérot e contra... Lui nu-i place să nască gelozii...

Împinseră ușa și se coborîră să stea puțin la teiqhea.

— Nu te necăji degeaba, Fage — spuse Pentier, mișcat.

Roncé veni lîngă ei.

— Ia spune, Fage, te-apucă furia că nu ești selecționat ? Ascultă aici ! Ai fost văzut cu o drăguță, duminică. Și bagă-ți bine în cap : dacă vrei să fii cineva, lasă încolo fetele...

Roncé își țuguiase buzele într-un fel caraghios. Jacques îl luă martor pe Pentier :

— Auzi ce spune, prietene, auzi ?

Oare îl năpădea mînia ? Era cel mult enervat. Nu putea să-l vadă pe Roncé și să nu se enerveze. Pentier zîmbea tăcut și-și scutura mîinile uriașe :

— Haide, nu vă mai certați !

— Nu ne certăm, dar eu am dreptate — insistă Roncé.

— Ah ! Cară-te de-aici !

Și Jacques îl măsură cu privirea pe Roncé, mai urît și mai dezgustător decît oricînd. Buzele i se dezlipiră cu un pocnet ușor ; fața palidă i se încreți. Trufia și disprețul îi străluceau în privire.

— Cară-te de-aici ! repetă el.

Delus, intrigat, se apropie.

— Ce v-a apucat ? Aveți niște mutre !

— Păcat că n-ai fost aici, Cécel ! spuse Pentier. M-au distrat grozav...

— Vă las — spuse Roncé, furios că se află în minoritate.

Și pe cînd se depărta, luîndu-l cu el pe urias, Delus se interesă cu glas blînd :

— V-ați certat din pricina surorii lui Montier, ai ?

— Da.

— Dubois și Hinger nu și-au ținut clanța!

Jacques se căzni să pară nepăsător:

— Ce-au spus?

— Păi de... Ar fi vrut să fie ei în locul tău!

Jacques își privi prietenii. Unii zîmbeau, alții rîdeau cît îi ținea gura și-și dădeau ghionți; și se gîndi: „În fond, nu sînt răi". El însuși, în lipsa lor, parcă nu-i bîrfise pe toți? Martin și Rathé beau ceva, stînd spate în spate pe o masă. Ca totdeauna, Dilgard și Pentier se necăjeau unul pe altul. Factorul își acuza prietenul că i-a șterpelit chipiul.

— Ei, băieți, ce beți?

— Nu zău, Bibi! se miră Delus. Faci cinste?

— Da. N-avea grijă, că a și început ploaia...

— Eu aș bea o mentă.

— Și eu la fel — vorbi Jacques. Ia spune, Bibi, ți-a picat vreo moștenire?

— Atunci dă trei mente, jupîne! Da, mi-a picat o moștenire. Îți pare rău?

Și cum Labre se invita singur:

— Tu te-ai umflat! oftă Idiard.

— Nu mai există politețe în ziua de azi — făcu Labre, proptindu-se în tejghea.

Își pusese pelerina și, scoțîndu-și brațele afară, le ridica și le cobora pe rînd, ca o paiață.

— Și mie mi-ar plăcea să-mi pice o moștenire! Pentru însurătoare e nevoie de gologani.

— Te însori curînd?

— Habar n-am. Citeodată mi se face silă de Marcelle.

Chupin, care discuta cu Hévois, se întoarse.

— Mă gîndesc că poate fac o porcărie — continuă Labre. Marcelle e fată bună: cinstită și drăguță. Dar e rece...

— Ai încercat-o?

— Așa crezi? Păi, e fată serioasă!

— Adică?

— Adică, nimic! Ce te-a apucat, Fage, de te holbezi așa la mine?

— Nimic. Ce dracu' vrei să mă apuce?

— Ar trebui să te cauți, băiețaș!

— Ia mai lăsați gura! făcu Delus.

— Mda — continuă Labre, mîrîind parcă. La început, cînd am cunoscut-o pe Marcelle, nu era chip să ieșim o dată împreună, fără să încerc să mă dau la ea. Și-acum, sînt rece, ca statuia lui Rouget de Lisle...

— N-o iubești — spuse Delus, convins.

Jacques îl privi pe Chupin. Acesta părea atent la cuvintele lui Hévois, dar de fapt îl asculta pe Labre. Chupin o iubea pe Marcelle. Dacă ar fi ales, ea ar fi cîștigat măritîndu-se cu el. Dar, luîndu-l pe Chupin, ar fi trebuit s-o ia și pe maică-sa! Și asta era de-ajuns să depărteze o logodnică.

Jacques încercă să fie atent la ce se vorbea. Idiard spunea: „Noi sîntem mai cinstiți, mult mai cinstiți". Și Delus îl aproba. Apoi Labre vorbi de o fată pe care o cunoștea el, și care era foarte săracă. Și zicea că Flanquart, măcelarul de pe strada Thiers, i-a spus că i se spusese că fata cunoscuse un tip, care cunoscuse o femeie, care avusese un copil, și copilul... Era ceva foarte încîlcit, și asta îi interesa grozav pe Delus și pe Bibi... Ce-o fi făcînd Claire acum? O să vină oare la întîlnire? Și se amestecă în discuția prietenilor, spunînd: „Cum?"

— În fond, ea avea inimă, nu-i așa? îl întrebă Labre, blajin.

— Sigur că da — admise Jacques.

Cine avea inimă în povestea asta plină de fese? Puțin îi păsa. Își dădu pe gît paharul și simți o clipă cum i se taie respirația. Localul rămăsese aproape gol. Își dădu seama că strînsese o mulțime de mîini, în preajmă, poate chiar și pe a lui Roncé.

— Ce fetișcană nostimă! continuă Labre.

— Cine?

— Marcelle!... De unde ai picat?

— Marcelle — stărui Idiard. Deschide-ți pîlniile, Fage!

Și se duse după impermeabile. Jacques și-l puse pe-al lui pe braț și își luă rămas bun de la Gommier,

care îl apucase pe Bibi de mînecă cerîndu-i să plătească consumațiile.

— De ! Și taică-tău ce-are de n-a venit ? se îngrijoră Labre, deschizînd ușa localului.

— Are de lucru. De marți, face ore...

* * *

Adrien Fage oftă :

— Ce naiba o fi făcînd ? De ce n-o mai fi venind odată ?

După ce măturase bucătăria și strînsese, pe o carte poștală, o grămăjoară de praf pe care o aruncase în sobă, Simone se dusese la culcare. Adrien, citind foiletonul din *Petit Parisien,* și un mare artícol despre traficanții de opium, nu dăduse nici o atenție vîjîitului trenurilor, huruitului avioanelor, care decolau de la Orly și nici zbieretelor lui moș Macaire. Acum, cînd tocmai împăturise ziarul, noaptea plină de zgomote redevenea prezentă prin vaietele portarului.

Adrien Fage era supărat că nu putuse să ia parte la reuniunea clubului. „Pentru Fage e totdeauna de lucru cu ghiotura ! Patronul întreține o șleahtă de ageamii... Și care-încasează, nu glumă ! Dacă aș conduce eu șandramaua, i-aș pune la muncă. Chosnieux nu se pricepe nici măcar să împartă munca pe oameni... Și să-l vezi la turnat, cu bluza lui albă și cu cravata la gît !" Șefului turnătoriei îi alunecă mereu ochelarii peste nasul cocîrjat și buburos. Le dă el zor algerienilor, care mișună în jurul cuptorului, dar cînd cade fonta cu un „pleosc" enorm, șeful asistă de la o mare distanță la manevră. „Și se mai și încurcă în calcule ; o dată e prea multă fontă și iese o harababură ; altă dată e prea puțină ! Atunci să-l vezi și să-l auzi, face cît zece !"

El, Fage, ar fi putut foarte bine să conducă munca asta. E drept că nu făcuse școala respectivă, dar își procurase cărți și broșuri de la uce-

nicii care urmau cursurile. Copiase ce era mai important pe trei caiete, cu un scris frumos, drept și înalt. Ah! dacă o să aibă vreodată prilejul să arate ce știe!... Dar asta n-o să se întîmple așa curînd!

— Și cînd te gîndești că birocrații ăia care cîștigă cît mine încep la opt și jumătate și pleacă la șase, proaspeți ca bobocii de trandafir!

În pragul bucătăriei se ivi Man, îngrijorată.

— Nu te simți bine, Adrien? Mi s-a părut că te aud vorbind.

— Da' de unde! Du-te de te culcă! Vin și eu acuma...

Adrien Fage oftă din greu. Abia putuse să guste ceva. Simone îi propusese să-i facă un ceai de tei. Dar vai de ea cum fusese primită! Atunci, înțelegînd ce fel de gînduri îl frămîntă, îi trecuse mîinile peste obraji, acolo unde barba zgîrie ca un darac, și, după aceea, știuse să-l lase singur.

Jos, Macaire urla *La Madelon*. În apartamentele din față erau dezbrăcați copiii, iar părinții se dezbrăcau și ei, fără să-și mai dea osteneala să lase perdelele.

— N-o să se întoarcă la unsprezece?

Cămașa îi era leoarcă. Se întrebă dacă înainte cu vreo patru sau cinci ani transpira tot așa. Acum, pentru nimica toată îl treceau sudorile, și-și simțea gura amară. Oare îmbătrînise atît de mult?

Era totuși uimitoare, astă-seară, odăița fără suflet în care se frămînta. Aici își făcuse Jacques lecțiile vreme de nouă ani; aici se plecase el peste *L'As* și *Le Miroir des Sports*. Iar cînd băiatul fusese militar, pe masa asta îi scrisese el scrisori nesfîrșite. Căutîndu-și gîndurile, Pa privea șirul de crătiți, gazometrul și, mai ales, calendarul... Aici, de asemenea, îi anunțase Jacques întîlnirea lui cu Claire Montier...

Pa se apropie de fereastră. Lumina poleia cîteva geamuri. Pe sîrma întinsă în fața odăii ei, doamna Toussaint întindea niște chiloți. Umbrele lor se-

mănau a boturi de vulpe, şi Pa se gîndi la sperietorile pe care grădinarii începeau să le pună printre semănături. Auzind paşi, tresări cînd ei îşi prelungiră sunetul pînă la etaj, şi bombăni cînd se pierdură în direcţia opusă.

— Ei, drăcie ! E zece şi jumătate ! De obicei nu se termină aşa de tîrziu !

Se simţea singur ; de cele mai multe ori reuniunile se terminau pe la unsprezece jumătate, ba chiar pe la miezul nopţii, dar îi plăcea să-şi găsească motive de nelinişte.

Noaptea albastră era blîndă şi catifelată. Luminile de la ferestre se stingeau una după alta. Dacă or fi ieşit *amîndoi ?* Îl plictisea că fata era atît de frumoasă şi că legătura ei cu Bertin stîrnise atîtea istorii. Într-o seară, la Gommier, pe cînd fiu-său era încă la regiment, Pa spusese cu o convingere de care nu-i plăcea de loc să-şi amintească : „E o tîrfă !" Acum, degeaba se mai înfuria, că tot aveau să rîdă de el ! Oricare alta, numai asta nu ! Cu atît mai mult cu cît se vorbea că ar fi şi tuberculoasă.

— Tuberculoasele se zice că toate ajung aşa...

Îşi aminti de Lydie. O întîlnise prin 1907, 1908 — nu mai ştia exact. La nouăsprezece ani, ea plecase într-un sanatoriu. Trebuia să ajungă acolo, căci muncea cîte douăsprezece ore pe zi, într-o sticlărie. *Un sanatoriu modern* — îi spusese ea — *în Vosci, între Thann şi Cernay*. El luptase pe-acolo. Compania din care făcea parte avusese pierderi serioase, în pădurea de pini unde se înalţa colosul de piatră cenuşie. Luat cînd de unii, cînd de alţii, cele două artilerii îl făcuseră praf într-o săptămînă. Acolo, Lydie învăţase multe lucruri. Seara, bolnavele treceau una în patul alteia şi se lipseau de bărbaţi. Voiseră s-o destrăbălleze şi pe ea, dar Lydie preferase să se întoarcă la Choisy. Ca să moară acolo. Strîmbîndu-se înduioşat, Pa recunoscu că o iubise mai mult decît pe toate celelalte. Mai mult chiar decît pe nevastă-sa...

Aici, Jacques ar fi avut tot ce-i trebuia ca să trăiască fericit, dar era major şi liber să se însoare cu Claire. Dacă se însura şi locuia la Choisy, lucrurile aveau să se petreacă astfel : mai întîi, avea să dea pe la bătrîni în fiecare seară, să le facă o scurtă vizită ; apoi, peste cîteva luni, avea să vină pentru cinci minute şi numai de două ori pe săptămînă. Apoi avea să urmeze vizita săptămînală, lăsînd să se prevadă vizita bilunară, şi apoi cea lunară. El, Adrien, ştia asta din experienţă. Se temea ca fiul său să nu se îndrăgostească de vreo femeie care să nu îndrăgească familia şi care, mai întotdeauna, să fie împotriva lui Simone şi mai ales a lui.

În curte, Macaire, răcorit de-o găleată cu apă, urla şi suspina ca un martir.

Da, el, Fage, îşi iubea fiul ca pe ochii din cap. Jacques era o parte din eul lui. O parte care se emancipa ! „Am greşit cînd am vrut să am numai un copil. Dacă ar mai fi avut acum un băiat, numai de doisprezece-treisprezece ani..." Da, dar cum să-i fi crescut pe amîndoi puştii ? Şi cu unul singur, în unele luni, abia dacă...

De data asta, fără îndoială, *el* era.

— Cu Delus — spuse Jacques împingînd uşa — l-am cules pe moş Macaire. Cineva i-a turnat o găleată cu apă în cap ! Dar degeaba, că tot puţea a băutură !...

— Au mers bine lucrurile la Gommier ?

Jacques strînse pumnii. Îl privea ca şi cum ar fi făcut parte din alt neam de oameni, sau ca unul care se întreabă dacă merită să-şi piardă timpul şi scuipatul cu el.

— Nu — răspunse el, în sfîrşit.

Apoi îi strigă :

— Rău ai făcut că ai rămas aici ! Era cît pe-aici să fac scandal cînd Roncé m-a anunţat că nu sînt în echipa care o să alerge pentru premiul Perrinet ! Nu înţeleg ce naiba faceţi în birou, de-l răbdaţi pe nemernicul ăsta ! Faceţi gură împotriva lui cînd nu e de faţă, şi pe urmă, cînd vă adunaţi toţi...

Pa făcu un gest, încercînd să-l potolească :

— Nu ești în formă ca să participi la premiu...

Vocea lui păru lugubră. Jacques căzu pe gînduri.

— Și Rathé ? strigă el, deodată. Și Geneens, Bibi, Prévost, sînt toți în formă, ai ? Ce tot îmi înșiri mie la povești ?

Pa coborî fruntea.

— Dacă-ți închipui cumva că tocmai tu nu dai ocazia să se înșire la povești pe socoteala ta...

VI

Veni și duminica. Jacques spera să facă o cursă bună. Dar i se rupse schimbătorul la urcușul de la Chat-Noir. Pedala în fruntea plutonului și pe dreapta ; se așeză lîngă trotuar exact cît să evite o ciocnire. Taică-său, care, din vîrful pantei, asistase la trecerea alergătorilor, îl găsi plîngînd cu sughițuri la o cotitură, pe cînd se ducea la sosire.

— Duceam trena ! Și mă simțeam bine ! Aș fi putut să cîștig !

— Nu te boci, că nu merită... Ai vrut să iei un *Super-Champion* și iată rezultatul ! Ți-am spus eu că nu face doi bani !

Jacques nu-și aștepta prietenii ca să se reîntoarcă la Choisy. Tocmai termina să se îmbrace, cînd Pa îi deschise ușa camerei.

— A cîștigat Bibi, la sprint — îl anunță el, oarecum necăjit. Ah, dacă nu ți-ai fi rupt schimbătorul !

Despre asta vorbi tot timpul mesei, și Jacques se mulțumi să-l aprobe, clătinînd din cap.

Tînărul se ridică de la masă înainte de a-și lua desertul. Pe cînd își punea haina, maică-sa îl întrebă :

— Unde te duci ?

— La bois d' Boulogne. Trebuie cumva să-ți cer bilet de voie ?

Afară, Jacques încercă să uite fața îngrijorată a tatălui său.

* * *

În vagonul înțesat de lume a unui direct-Paris, Jacques se gîndi la dragostea lui.

Claire avea să vină la întîlnire. Îi avea scrisoarea în buzunar. Temîndu-se de privirile indiscrete, se abținu s-o mai citească o dată.

Călătorii făceau glume. Era vreme frumoasă și duminică; un soi de punte aruncată între două săptămîni de criză. La regiment, Jacques nu avusese timp să se intereseze de căderea guvernelor. Era hrănit, cazat, ocupat și, cu toate că hrana, locuința și ocupațiile fuseseră ca vai de lume, el avusese alte griji și rezolvase alte probleme decît acelea pe care i le punea acum viața.

Fiecare preconiza leacuri pentru criză. Burghezia plîngea din toată inima „clasele conducătoare", *clarvăzătoare dar istovite, dominînd păturile inferioare ale societății* — cum citi el în ziarul unui vecin de vagon. Jacques făcea și el parte din păturile inferioare. Cu ce se ocupau clasele conducătoare? Cu născocirea de noi impozite. Ziarele și radioul afirmau că Henry Chéron va învinge toate greutățile financiare. Cu ajutorul a cinci tehnicieni! Chéron stătea bine. Ca să te convingi, n-aveai decît să-i privești burta... S-ar fi putut acoperi unele deficite: „Germania ne datorează peste un miliard, dar Hoover vrea ca ea să nu ne plătească". Ce s-or fi amestecînd și americanii ăștia?

Ciudată țară, Franța! Se zvîrleau afară din ea cele mai frumoase inițiative: „Să luăm numai afacerea Couzinet, de pildă. Tarapanaua tipului ăstuia ar fi trebuit să fie gata din 27... Și abia acum fusese terminată!" Nici în alte țări viața nu era mai plăcută. De la alegerile din luna trecută, nu se vorbea decît de Hitler. Hitler le făgăduise germanilor fericire, prosperitate, dreptate și libertate.

De-abia îl aduseseră însă la putere, că el şi începuse să strîngă şurubul. În America, guvernul încerca să împiedice douăsprezece milioane de şomeri să crape de foame şi să se revolte. Şi în Anglia era criză.

Pretutindeni mizerie...

Şi din nou Jacques îi invidie pe profesionişti : să pedalezi şi să treci apoi pe la casă, ăsta da, ideal !

Apoi închise ochii şi ascultă cum bubuiau roţile vagoanelor pe şine.

*
* *

Înainte de a porni pe unul din trotuarele drumului care ducea la Suresnes, Jacques reciti scrisoarea trimisă de Claire la librărie :

Dragă Jacques,

Trebuie totdeauna să aştepţi. Cînd eşti bolnav, ca să te faci bine, iar în prietenie, ca să vină dragostea. Dar eu prefer să-ţi spun de la bun început : nu te gîndi prea mult la mine. Mai sînt şi alte fete, mai frumoase şi mai inteligente în preajma ta. Mai există apoi sportul, munca pe care o faci, spectacolele, cărţile. Şi toate astea preţuiesc mai mult decît tovărăşia mea.

M-a cam buimăcit, îţi mărturisesc, scrisoarea ta.. Eşti un băiat drăguţ, Jacques, şi ţin mult la tine. Pe duminică deci.

Prietena ta,
CLAIRE

De ce subliniase cuvintele *prietena ta?* Oare pentru el n-avea să fie decît atît?

Jacques simţea nevoia să se liniştească înainte de-a ajunge la locul întîlnirii, şi izbuti, dimpotrivă, să se tulbure şi mai mult. Se mira că alesese debarcaderul din bois de Boulogne, cînd Vincennes le era atît de aproape şi de familiar. Dar aici măcar n-au să întîlnească nici un cunoscut...

Vîntul aducea de departe rîsete și vijîit de motoare. Păsările ciripeau prin frunzișuri. Jacques trecu pe lîngă un desiș de pini. Apoi ocoli lacul și se îndreptă spre debarcader. Claire nu se afla acolo.

O împiedicase ceva să vină? Îl revăzuse pe Bertin?

„O să vină. Altfel nu mi-ar fi scris".

Se reîntoarse, strecurîndu-se prin mulțimea din ce în ce mai numeroasă. Cîteva elegante, răsturnate într-o trăsură, trecură rîzînd; lui Jacques i se păru că își rîd de el. Și se rușină de hainele lui răspurtate și prea strîmte.

— Uite-o! își spuse el cu jumătate glas. M-o fi văzut?

Trecu peste niște sîrme, călcă peste gazonul unei peluze și, dintr-un salt, ajunse pe trotuarul pe care venea Claire.

Apoi alergă s-o întîmpine.

Ea purta o rochie albă și îi zîmbi — Jacques era sigur de asta — fericită că îl revede.

— Ce mulțumit sînt! spuse el.

— Deci ți s-a potolit nerăbdarea?

Se uită la el, vrînd parcă să-l necăjească, iar obrajii i se înroșiră.

Jacques o privea fermecat. Dacă nu s-ar fi temut că o să-i pară stupid, i-ar fi lăudat frumusețea rochiei.

Îi propuse o plimbare cu barca, dar ea nu părea să aibă prea mult chef. Se așternuse o tăcere care-i stingherea pe amîndoi. Părea obosită...

— Știam că o să se întîmple așa... — vorbi Jacques, cu greu. Îmi zisesem: „Ai să spui cutare și cutare lucru". Și de cînd sînt cu tine, tot ce pregătisem mi se pare prostesc...

Vorbea cît putea mai bine și mai serios. I se părea că fiecare cuvînt îi trădează tulburarea. Privirile Clairei erau de-o sinceritate și de o intensitate cu adevărat stînjenitoare.

Ea își duse mîna la șiragul de mărgele pe care îl avea la gît. El constată că rochia îi era cîrpită

cu grijă la subsuoară. O cusătură imperceptibilă, pe care îi păru rău că o zărise. Ca și îmbrăcămintea lui, rochia purtată de Claire cerea să fie reînnoită. Un val de compătimire îi străbătu inima. Claire îi înțelese tăcerea.

— Vezi — începu ea, cu o simplitate care îl entuziasmă — nu sînt bogată. Odinioară, cînd îmi trăiau părinții, nu duceam lipsă de nimic. Nici acum nu pot să zic că trăiesc în mizerie! Gilbert muncește, și eu la fel. Dar o să plece curînd în armată... Viața e grea...

Claire se opri să-l privească mai bine. Părea că așteaptă un răspuns. Voia oare să-i vorbească despre munca lui? Jacques n-avea de loc poftă s-o facă. „Nu ești decît un pîrlit de ciclist!" își spuse el. Își coborî fără să vrea ochii pe sînii fetei, și-i păru nespus de rău cînd văzu că ea îl observase. Nu mai știa ce să spună și ce să facă.

Mergeau amîndoi pe malul lacului, și cum stăruiau în mutismul lor, lui Jacques i se păru că sărăcia îi unește la fel, dacă nu mai mult chiar decît unele confidențe. Socotea de prisos să vorbească. Claire se afla lîngă el. Îl privea și-i zîmbea; atîta era de ajuns ca să-l facă fericit.

— Numai atîta ai să-mi povestești?

Ce-ar fi putut să-i răspundă decît că ar fi vrut s-o răsfețe, să-i cumpere rochii frumoase, să-i ghicească și să-i satisfacă dorințele? Și, o dată mai mult, se simți neînsemnat și de-o micime de nespus lîngă ea. Fericirea erau banii. Dacă ar fi putut să devină campion...

— Fratele tău a alergat azi dimineață?

— Da. La Chenneviéres. A spart de două ori...

— Mie mi s-a rupt schimbătorul.

— Îți place mult ciclismul?

— Îmi place!... Dar de cînd te cunosc...

— Ssst! Altfel o să spui o mare minciună!

Claire îl luă de mînă. La atingerea mîinii ei moi și călduțe, Jacques simți un fior.

— Vezi — urmă Claire, netulburată — Gilbert e foarte drăguț. Dar nu se gîndește decît la bicicleta

lui. Iar eu numai ca să mă distrez îl însoțesc la plecările curselor.

— N-ai prietene ?

— Ba am una : Alice. E mamă de familie...

— Tu n-ai încă vîrsta să fii mamă !

Claire se roși și-i lăsă mîna. Jacques se miră că vorbele lui o impresionaseră atît. Crezuse că îi face un compliment ! Oare făcuse o gafă ? De ce ? O să-l mai țină ea oare de mînă ? Altfel nu s-ar mai fi simțit pe deplin fericit...

Nu îndrăzni s-o mai privească în față, dar ghici că e mîhnită, tulburată, și că nu mai știe cum să-și revină. Claire se întoarse spre el și, făcînd un efort puternic ca să-i zîmbească, îi spuse :

— Nu te necăji, Jacques !... Am să-ți explic eu... dar nu acum...

Nu îndrăznea să-l privească în ochi. Vocea îi era furișată parcă și îndurerată. Părea că e cuprinsă cînd de silă, cînd de speranță.

— Să mai încetinim un pic — spuse ea. Ce repede mergi !

Jacques se opri și-o admiră, frumoasă, în lumina soarelui. În spatele ei, bărcile alunecau de-a lungul apei peste care cerul își pierdea culorile. Claire îl privi acum în ochi.

— Vorbește-mi, Jacques ! Despre orice, în afară de mine ! Nu vrei ?. Cînd ți-am primit scrisoarea, eram enervată... Acum sînt neliniștită...

Îi dădu iar mîna și, cînd o prinse într-a lui, îl năpădi un val de optimism. Dar chipul lui Pa îi veni deodată, fără să știe de ce, în minte, și-i alungă bucuria.

— Prima întîlnire e totdeauna plină de emoții. Dar după ce ai devenit intim și după ce s-au dus unele rețineri și unele jene... O ! Jacques, noi trebuie să rămînem prieteni !

— Nu spune asta !

— De ce nu, dacă așa gîndesc ? Și-apoi, sînt cu doi ani mai mare decît tine...

— Ei și ?

Era deznădăjduit din dragoste? Înainte de-a fi făcut cunoștință cu Claire, fusese și mai deznădăjduit, iar cunoștința aceasta i se păruse aproape imposibilă. Minunea se înfăptuise totuși. Bucuria și teama cea mai adîncă se înfruntau în inima lui. Iar Claire, bănuind parcă frămîntarea aceasta sentimentală, rosti:

— Acum, după cele ce ți-am spus, sînt sigură că n-o să mai îmi dai nici o întîlnire pentru duminica viitoare!

— Ba nu! Nu mă cunoști bine...

Și cum ea înălța neîncrezătoare din umeri:

— O să ne vedem în toate duminicile — spuse el. Ba chiar în cursul săptămînii, seara; în fiecare seară, dacă vrei!

Și cînd te gîndești că își construise în minte o discuție care să-i distreze și să-i apropie! Îi arătă o bancă.

— Ai vrea să știi tot despre mine — spuse ea, așezîndu-se și trăgîndu-și fusta peste genunchi.

— Da. Eu nu ți-am spus aproape nimic, și tu știi tot despre mine...

— Eu nu ți-am spus nimic... și tu nu știi nimic.

Claire rîdea. Nu mai vorbea cu subînțelesuri. Ochii și mîinile îi ardeau.

Jacques îi privi părul, nasul, bărbia și-și spuse iar că era prea frumoasă pentru el.

Claire pomeni din întîmplare despre vigoarea și curajul tatălui ei.

— Mult mi-ar plăcea să-i semăn! spuse Jacques.

— A alergat multă vreme. A ieși din competiție i se părea egal cu a recunoaște că a îmbătrînit. Pentru o femeie, trebuie că e groaznic cînd îmbătrînește; pentru un campion, nici vorbă că e la fel de groaznic...

Claire se plecă, smulse un fir de iarbă și-l spintecă cu unghiile. Jacques o asculta, sorbindu-i cuvintele.

— Mama îl iubea mult. Dar îl avea rareori lîngă ea. Și-apoi antrenamentul are cerințe pe care unele femei cu greu le admit. La patruzeci de ani, el ar

fi trebuit să „se lase păgubaș", cum spune fratemeu. Da, știu, pentrn un *stayer* e încă o vîrstă frumoasă...

Aruncă fărîmele de iarbă.

— Erau zile cînd mă simțeam mîndră că sînt fiica lui, dar cînd mama îi făcea scene, eu treceam de partea ei, iar Gilbert de a lui. Abia la înmormîntare, văzînd mulțimea după dric, am înțeles ce înseamnă pentru oameni un campion... Nu te plictisesc cumva? E pentru prima oară cînd vorbesc despre toate astea... Nu, a doua oară, fiindcă i-am mai vorbit despre ele și lui Louis... Haide, nu mai face mutra asta! Louis e bărbatul lui Alice.

Jacques suspină adînc și caraghios, iar rîsul Clairei îi răsună ca un clopoțel în urechi. Apoi ea continuă domol:

— Papa spunea că n-avea meserie ca să ne întrețină, dară că avea mijloace de a-și cîștiga din plin traiul. Nu presimțea catastrofa. Și totuși, în ziua cînd a fost să se întîmple, nu se simțea de loc îmboldit să se ducă la Vel' d'Hiv'...

Jacques se gîndi la cei ce muriseră ca Montier: Mettling, Nelson, Dangla, Brecy, Leander, Elkes, Darragon...

— Eram fericită — continuă Claire. Papa ne spunea că o să mai alerge doar cîteva curse, că o să iasă din competiție și că ne vom retrage la țară. L-am făcut să zăbovească cerîndu-i să mă sărute de mai multe ori. A bombănit că o să-l fac să piardă plecarea. Curînd, a coborît scara împreună cu mama. Atunci am sărit la fereastră. Din stradă, ne-a mai făcut o dată semn. Gilbert mormăia și spunea că ar fi trebuit să ne ia și pe noi! Alice și Louis veniseră și ei... Abia se căsătoriseră, pe atunci... Oh! Ne-au anunțat imediat! Tata era în agonie, iar mama îl veghea... După șase luni, a murit și ea... Alice și Louis ne-au ajutat. Eu am lăsat baltă școala... Cînd ai dus o viață fără lipsuri și cînd, apoi, trebuie să muncești fără să fii pregătită, e greu... Gilbert avea unsprezece ani... Alice, care e cu două luni mai mare decît mine, era însărcinată...

Trebuia să mă descurc singură... De atunci, n-am mai schimbat uzina. La Draiv, înainte de a deveni dactilografă, am început cu făcutul curățeniei și cu tăiatul sticlei. Dactilografia am învățat-o la cursul seral.

Claire tăcu. Privirile lor plecate se ridicară în aceeași clipă. Jacques citi atîta chin în ochii fetei încît, încurcat, își duse mîna în dreptul buzelor. Apoi, îi propuse pe neașteptate :

— Mergem pe Champs-Elysées ? Haide, vino ! Trebuie să te distrezi ! Pe ziua de azi sînt sătul de tristețe !

Claire se ridică atît de supusă, încît Jacques se miră. Traversară împreună o peluză. Claire îi dădu brațul. Își zîmbiră.

— Tu crezi că o să izbutești ?

În fața lor se ivi iar criza.

— Pedalînd de dimineață pînă seara, sper să capăt o cadență ca a fratelui tău și să devin profesionist.

Îi răspunsese cu multă siguranță, dar ea își dădu seama că viitorul îi dădea serios de gîndit. Vîntul îi ciufuli părul și Jacques se temu că va trebui să-i dea drumul ca să și-l aranjeze.

Lăsînd în urmă Arcul de Triumf, coborîră amîndoi pe Champs-Elysées. Merseră un timp pe trotuarul din dreapta. Apoi, cum vitrinele erau rare pe-acolo, se reîntoarseră și trecură pe partea cealaltă, în dreptul străzii Balzac.

— Nu ți-e cumva sete ?

— Ba da — spuse Claire.

Sub umbrelele unei terase mai rămăseseră cîteva locuri libere. Se strecurară amîndoi printre consumatori, fără ca Jacques să-i lase mîna. Cînd trebui totuși, plin de mîhnire, să-i dea drumul, își atinseră picioarele.

Jacques comandă două mente și se încruntă cînd Claire vru să plătească.

— Ești nebună !

Rămaseră multă vreme tăcuți, el privindu-și paharul, ea ascultînd larma uriașei străzi și privind

valul de trecători. Din cînd în cînd, privirile li se întîlneau; atunci își zîmbeau, deschideau gura să spună ceva și nu scoteau o vorbă, împiedicați de sfiala căreia îi găseau farmec...

Cînd reintrară în mulțime, Claire se opri în fața vitrinelor, pantofăriilor și parfumeriilor. În fața cinematografelor, pe frontoanele cărora titlurile filmelor în exclusivitate străluceau în litere multicolore, se aflau cozi lungi. Pipăindu-și monedele rămase în buzunar, Jacques făcu în gînd socoteala banilor pe care îi mai avea. „Cincisprezece franci!" Putea să-și permită un lux.

— Mergem la cinema?

— Dacă vrei!

Se opriră în fața lui *Marignan-Pathé*.

— Nu, nu! N-o să mergem aici! se împotrivi Claire. Prea costă scump!

— Vream doar să văd fotografiile.

Recenta deschidere a lui *Marignan* fusese, ca și deschiderea lui *Rex*, un eveniment. Asistase la ea întreaga „lume bună" a Parisului: miniștri, ambasadori, ziariști, artiste, cocote și academicieni... Un baldachin în fața intrării, soldați din garda republicană, aliniați, cu săbiile scoase; smochinguri, rochii lungi și decoltate, decorații și plecăciuni...

— La ce te gîndești?

— La cei ce fac coadă ca să intre aici... sînt unii la fel de... bogați ca tine și ca mine, care își cumpără bilete la *Marignan* sau la *Rex* în fiecare duminică! Ia uită-te la băieții ăia doi, în costume gri... Cînd te plimbi cu tocurile scîlciate, cu vîrfurile pantofilor răsucite ca vîrfurile schiurilor...

Se întrerupse. Claire se oprise în fața unei vitrine cu taioare de demisezon, cu bluze și cu fuste plisate.

— Uită-te la jacheta aia gri, din dreapta... Așa-i că-i frumoasă! Oh! și costă o sută de franci!

Dacă ar fi putut să i-o cumpere...

Aici se juca *Capul unui om*, iar mai încolo *I.F.I. nu răspunde, 14 iulie* și *Porcul de Morin*. Discu-

tară. *Capul unui om* era titlul unui roman de Simenon. Lui nu-i plăceau romanele polițiste și nici ei. I.F.I. nu răspunde ?

— Cu Charles Boyer și Jean Murat — citi Jacques pe fotografia unui soi de portavion. Ți-ar plăcea ?

— Jean Murat ? Nu știe să joace decît roluri de căpitan...

— Eu abia am scăpat din armată și nu-i mai înghit...

Se hotărîră pentru *14 iulie*.

Vreo zece inși staționau în fața cinematografului. Se așezară și ei la coadă și, curînd, Jacques izbuti să ia două bilete. În timp ce plasatorii îi conduceau în sală, Claire îi șopti la ureche :

— Nu pierde tichetele ! Să-l păstrăm fiecare pe-al lui, ca amintire.

Deranjară o pereche și se instalară pe scaunele lor. Jacques își trecu brațul pe după umerii lui Claire. Amețit de parfumul ei, se plecă spre ea pînă ce obrajii li se atinseră...

Marele film le plăcu de la primele scene.

— Amintește de *Sub acoperișurile Parisului* — șopti Claire.

Toată povestea avea darul să-i încînte și pe bogați, și pe săraci. Părea improvizată. Annabella și Raymond Cordy jucau bine. Din cînd în cînd, Jacques își contempla vecina, apoi își cobora privirea pe mîna dăruită de ea. Îi simțea bătăile inimii în palmă. Cînd Annabella era necăjită, Claire îl strîngea ceva mai tare. Ah ! cît îi plăcea *14 Iulie !* Refrenele balului aveau același ritm ca inima lui.

— Îmi place genul ăsta — spuse Jacques, pe cînd ieșeau. E un film de dragoste...

— Dragostea trebuie să fie simplă de tot : îndrăgostiții se plac, sînt fericiți, au copii...

— Spui asta pe un ton !

Se plimbară prin fața vitrinelor. Cînd Claire privea mai de aproape vreun bibelou, putea, aplecîndu-se deasupra ei, să-i admire gîtul alb ca lap-

tele, urechile cu puful lor abia vizibil, și să-i respire mireasma amețitoare a părului. Și atunci, ca un copil, Jacques se oprea în fața fiecărei vitrine și-i arăta obiectele expuse cît mai jos cu putință.

Pe rue de Rivoli, motoarele automobilelor pocneau și duduiau.

— S-a și făcut șapte! oftă el.

Jacques regretă: „Dacă aș fi avut parale, ne-am fi dus la restaurant!" Și, din nou, se necăji că e atît de sărac.

Apoi bagă de seamă că iubita lui șchiopăta și se întristă amintindu-și ce spusese despre pantofii vechi. De ziua ei, în loc să-i cumpere cine știe ce nimicuri, o să-i dăruiască niște pantofi. Dar cînd va fi asta?

Îl luară pe 3, de la Louvre, și rămaseră de vorbă pe platforma tramvaiului. Dar drumul pînă la Vincennes li se păru grozav de scurt.

— Zău că nu pot să mă despart atît de curînd de tine!

— Atunci mai condu-mă!

Cădea seara, întunecînd pietrele castelului. Oamenii ieșiți la plimbare zăboveau pe trotuare, și pe aleile scuarurilor. După zarva străzilor pariziene, totul în preajma marelui turn părea calm.

— Ești născută aici?

— Nu, la Auberivilliers, la etajul șase al unei clădiri, avînd ca orizont acoperișuri, curți înguste și străzi mocirloase... Tata ne-a scos de-acolo la timp... Îmi place la țară. Dar ție?

— Și mie îmi place! Uite, la Mesnil-Racoin, unde locuiesc bunicii mei, e nemaipomenit de odihnitor! Nu există vecini care să te spioneze și să facă gălăgie. Și flori, cîte vrei! Și nu din cele care cresc la Paris, pe pervazul ferestrelor, în cutii de conserve sau în crăticioare...

— Trebuie să fie foarte frumos.

— Da... Ești fericită?

— Da...

Claire șovăi, apoi se opri din mers:

— Ești atît de diferit de celălalt...

Era pentru prima oară cînd pomenea despre „celălalt" și lui Jacques complimentul acesta indirect îi făcu mare plăcere.

Coborîră pe aleea Poligonului.

Cerul părea tot mai albastru și mai catifelat. În fața lor, pădurea se acoperea de umbre. Jacques o prinse pe Claire de braț. Ea se desprinse, se depărtă puțin, fără să spună o vorbă, iar lui îi păru rău că se purtase atît de prostește: erau în cartierul ei, și-ar fi trebuit să se gîndească la asta!

Jacques presimțea că o să încheie ziua supărat pe el și pe Claire și că o să se reîntoarcă trist la Choisy.

N-ar fi fost mai bine să nu-și ia dragostea în serios? Claire îl privea, fără să-și ascundă uimirea, ba poate chiar dezamăgirea. Oare din pricina gestului de adineauri, sau fiindcă nu-i mai vorbea? Și iată: mergeau înainte, erau necăjiți, stingheriți și absurd de tăcuți. Ce să-și spună? Fuseseră atît de cinstiți, atît de *ei-înșiși*, o după-amiază întreagă... Acum Claire părea întruparea răcelii și a neîncrederii. Jacques îi avea la dreapta frumosul trup, al cărui șold îl atingea din cînd în cînd din mers. Ar fi trebuit să fie mulțumit; doar nu putea căpăta totul deodată!

— Trebuie să ne despărțim! Ne întîlnim iar, duminică.

— N-am să pot aștepta pînă atunci!

Trecură pe dinaintea unei jandarmerii și se opriră în pragul unei clădiri la fel de înalte ca imobilul Boulenger. În față se întindea o piață plantată cu tei, unde se ținuse un tîrg, apoi, dincolo de piață, se întindea cetatea cu foișorul, cu crenelurile și cu turlele ei asaltate de amurg.

— De la al cincilea, avem o privelițe destul de frumoasă — spuse Claire. Vino la noi. Gilbert o să se bucure cînd te-o vedea.

Jacques mai voia să umble un pic.

— Dacă vrei...

Ar fi dorit s-o oprească locului, în vreun colț liniștit, s-o cuprindă în brațe și s-o țină multă vreme la piept. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Trecură pe dinaintea unui zid acoperit cu iederă, traversară un drum și se opriră în fața unei cabane de cantonier, la marginea pădurii.

Era atît de întuneric acolo, încît Jacques abia putea să deslușească chipul Clairei. Și nu știu nici el cum se făcu de-i cuprinse mijlocul cu brațele, și-o trase spre el.

— Te iubesc, Claire!

— Lasă-mă! Lasă-mă, n-auzi?

Claire se desprinse și se trase înapoi cu un pas, apoi, părîndu-i rău că-l respinsese cu atîta hotărîre, îi luă mîinile.

— Nu mă cunoști de loc! se aprinse ea. Sînt fete care...

Jacques zări două dîre lucitoare pe obrajii ei.

— De celelalte fete puțin îmi pasă!

Ceea ce voia el, era s-o ia de nevastă. Hotărîrea asta nu păru s-o mire. Claire oftă. Își recăpătase tăria. Și, cum Jacques părea supărat, îi spuse:

— Hai, nu fi copil!

Și-i zîmbi. Dar era îngrijorător de palidă. Jacques tremura de enervare și de mîhnire.

Merseră în tăcere un timp, apoi se opriră la intrarea clădirii în care locuia Claire.

— M-am purtat ca un dobitoc! recunoscu Jacques.

Se temea că-i displăcuse prea mult ca să mai vrea acum să-l revadă. Și unde mai pui că socotise terminate pentru totdeauna planurile șovăielnice și încertitudinile! Nerodul! Pînă duminică, iar o să se frămînte. Imediat ce s-o despărți de ea, o să încerce să-și reamintească tot ce i-a spus. Și-o să dea un sens și tăcerilor ei, ca și celor mai neînsemnate cuvinte rostite... Claire putea să-și piardă încrederea în el. Ba chiar într-un fel, o insultase, încercîndu-și atît de repede norocul! *A-și încerca norocul:* adevărată expresie de sportiv!

Şi pe cînd el o privea cu teamă, Claire îi şopti :

— Cînd ţi-am spus că ţineam mult să te revăd, era adevărat. Dar n-am adăugat nimic altceva !

Îl privi drept în ochi, iar el simţi că-i e ruşine. Claire părea că-l deplînge. Să plîngă pentru ea, că nu-l iubea, şi pentru el, că o iubea prea mult !

— Nu te merit ! Sînt uşuratică şi pretenţioasă... Şi-apoi, sînt bolnavă, Jacques... Nu fac doi bani, ăsta e cuvîntul... Sînt mîndră că ţi-am inspirat un sentiment atît de puternic...

— Gata ! Am făcut ce-am făcut, şi am stricat seara !

— Da' de unde ! Ai fost cît se poate de sincer, şi-ţi sînt recunoscătoare pentru asta. Dar încearcă să mă înţelegi. Pune-te tu în locul meu ! Pentru moment, să rămînem prieteni buni !

— Da, da, ai dreptate — spuse Jacques, fără convingere.

— Pleci ?

— Da.

— Eşti supărat cumva pe mine ?... Ne mai vedem... duminica viitoare ?

— Sigur că da !

Şi pe cînd Jacques privea o bicicletă aflată în fundul coridorului — pesemne, bicicleta lui Gilbert — se întîmplă ceva neaşteptat : Claire îi cuprinse faţa în palme şi, brusc, înainte de a dispare, îl sărută pe frunte.

VII

Adunați în prăvălia lui Pérot, cicliștii rîdeau cu hohote de sfîrșitul unei povești pe care tocmai le-o povestise Prévost.

— Noroc, băieți! spuse Jacques.

Pe cînd dădea mîna cu ei, întrebă:

— Ați citit *L'Auto*? Mîine au să fie trei sute, la start!

— Mda — comentă Bibi. Dar nu sînt decît trei linii pe cursa noastră! Una la o sută de alergători... Ce băşcălie! N-ar lipsi mult să-l dea ca favorit pe Pentier... Nu zău, băieți, îl vedeți pe piele-lungă ăsta?

— Lasă gura!

— Spuneți, băieți, îl vedeți pe nea-cutare ăsta favorit?

Uriașul își înălță umerii lui grei. Nu se uita la nimeni. Se afla acolo, între prieteni, ca o statuie mare căreia i s-ar fi luat soclul. Rathé îl privea cu un aer drăgăstos. Dilgard rîdea în pumni.

În prăvălie era bine și cald. Jacques îi admiră voioșia lui Bibi. Se întreba ce stare de spirit ar fi putut avea dacă ar fi cîștigat o cursă, cînd băieții îl împinseră în atelier.

Îl salută pe Pérot și se așeză pe-o ladă. La dreapta lui, Rathé îi destăinuia lui Geneens:

— Era grubă! La sfîrșit, cînd soldații îi iau la goană pe indieni, iese o mardeală nemaipomenită...

La stînga lui, Labre și Prévost vorbeau pe șoptite.

Mîine, cursa... și Claire va fi de față la sosire. În clipa aceea, cîți dintre cei trei sute de băieți înscriși se gîndeau la întrecerea asta, tot atît cît se gîndea și el? Își propti obrajii în palme, strînse pleoapele și simți cu plăcere cum un fel de noapte înstelată îi învăluie gîndurile. Era în formă. Sau, mai degrabă, în mod logic, ar fi trebuit să fie. Picioarele și le simțea suple, iar inima îi pompa și-i împingea liniștită sîngele. Gîndul apropiatelor eforturi îi aducea în suflet o mare veselie. Se înfiora de plăcere. Avea șanse să învingă. Numai moral să aibă! Ei, drăcie! Își repeta ceea ce îi tot spusese taică-său!

— Cum merge, Fage?

Pérot, cu o cheie de spițe în mînă, îl privea atent.

— Am trac...

Totuși se simțea voinic și era mulțumit de antrenament. Luni, cinci treceri peste Avaucourt cu Gilbert; marți, douăzeci de kilometri în treizeci de minute; miercuri, odihnă; joi, Choisy-Melun-Mennecy-Choisy cu Gilbert — la reuniune nu se dusese; ieri, în zorii zilei, o plimbare de zece kilometri, ca să se dezmorțească. Și nu mai punea la socoteală drumurile prin Paris toată săptămîna.

— Eu n-am avut niciodată trac!

Pérot nu apucă să termine: reîncepea gălăgia obișnuită în fiecare sîmbătă seara. Idiard și Pentier se înghionteau și se ocărau. Cîțiva protestară: „Haide! —Stați la un loc! — Puștimea, acasă!" Începură apoi să se înghiontească toți. Pérot trebui să se supere:

— Nu mă plictisiți! Cărați-vă afară, în curte!

— Aici nu-i ring! preciză Dilgard, ștergîndu-și ochelarii.

Dar nu ieși nimeni. În furca brațelor lui întinse, Pérot învîrti roata, pe care tocmai o spițase.

— La tanc! făcu el, rezemînd-o de-un picior al mesei de lucru.

Apoi atîrnă bicicleta lui Idiard în cîrlige:

— Eu, Bibi, cînd eram tinerel, îmi puneam singur la punct bicicleta. Pe-atunci habar n-aveam de schimbătoare de viteză, de duraluminiu și de toate șmecheriile voastre!

Dilgard își puse batista la loc în buzunar și constată, proptindu-și ochelarii pe nas:

— N-ai moral, Fage! Și doar ar trebui să fii fericit!

Ce însemna oare aluzia asta?

Soneria de la ușa magazinului răsună.

— Mă duc să văd cine e — se grăbi Jacques, ca să scape de cuvintele cu subînțelesuri ale lui Dilgard.

Mușteriul era un puști care voia ratrapa.

— Uite, dom'le, ca alea din vitrină...

Jacques privi eticheta, luă hîrtia netezită a puștiului și-i dădu restul. Cînd se reîntoarse în atelier, băieții nu mai erau acolo. Îi auzi făcînd gălăgie în curte.

— Aș vrea să fie adusă mîine...

— Nu te mai gîndi la asta! spuse Pérot. Ia vino să-mi dai o mînă de ajutor!

Jacques îl privi mirat:

— Adică Idiard face pe prostul cînd îi repari bicicleta, și eu trebuie să te ajut?

Vorbise aspru. Se enerva. Îl treceau sudorile și, pe neașteptate, simțea cum se moleșește.

— Nu te obligă nimeni — spuse Pérot, strîngînd frîna din față a bicicletei. Nu te obligă nimeni!

Bătrînul era supărat. Își șterse fruntea cu dosul palmei.

— Nu că n-aș vrea... — căută s-o întoarcă Jacques.

Și privi bicicleta cum ai privi un animal docil. Bătrînul învîrti pedalele înapoi, apoi înainte. Trecu lanțul pe dinții pinionului, dar lanțul, neascultător, zgîrie furca schimbătorului.

— Schimbarea de viteză nu merge. Ca și la bicicleta ta! Și totuși, te sfătuisem să iei un *Simplex!*

Răsuci furca, reglă întinzătorul cablului, se plecă spre pedalier, și-l unse de patru sau de cinci ori cu pompița de ulei.

— E-n regulă! făcu el. Întoarce pedalele... Ah! Vezi că trece?... Scutură-te, ce 'naiba, Fage! Ai o mutră de parcă ți-ai fi rupt acum ața! Du-te acasă, mănîncă zdravăn, și culcă-te...

— Nu sînt obosit.

— Atunci du-te de ia aer! Schimbă-ți gîndurile!

Jacques se supuse...

Puțin mai la o parte de cei ce făceau gălăgie, întorcînd spatele bicicletelor reparate, Geneens și Dilgard discutau despre criză. Jacques se feri să ia parte la discuția lor. Îl auzi pe Labre afirmînd:

— Forma e cînd ai vîntul în bot, cînd tot plutonul vede asta, și cînd tu crezi că-l ai în dos!

Prévost atrăgea atenția lui Rathé și lui Peudot:

— Băgați de seamă pe Gometz: sus, pe dreapta, se fac reparații. Am trecut alaltăieri pe-acolo.

Sanchi, întinzînd două degete, se făcu că-l tunde pe Dilgard.

— Trebuie să mă întorc la clienți. Pe mîine, băieți!

Jacques izbi cu piciorul o pietricică. Rathé se apropie de el:

— Ei, Fage, ești în formă?

Ochii lui mici licăreau, atenți, între pleoapele care îi clipeau într-una. Strălucea de bucurie. Îi era gîndul numai la curse.

— Știi, nu-i de loc glumă: o sută de kilometri!

— Parcă ai fi un puști care așteaptă Crăciunul — spuse Pentier.

— Tu n-ai nevoie de Crăciun ca să te culegi de pe jos...

Pentier păru că nu-l aude. Își lăsă laba imensă pe umărul lui Rathé. Zîmbea. Era iertător. Băieții priviră cerul pe care vîntul împingea niște nori

ca de cîlți cenușii. Rîndunele zburau foarte departe, în direcția Senei.

— Sigur că o să fie frumos! urmă Dilgard, care se apropiase. De altfel, apă, vînt sau soare, mi-e totuna! Chiar dacă ar ploua cu rahat!

— Oh! tu spui asta...

Poarta curții se deschise. Intră Martin.

— Noroc, băieți!

Își propti bicicleta în fața w.c.-ului, apoi, intrînd în atelier, îi spuse lui Pérot:

— Știi, trebuie demontată roata din față! Are un sabot care se freacă.

— Altul acum! făcu Pérot.

Veni și Lucas. Ținea în mînă o șa, pe care tocmai o aranjase, și care lucea pe toată fața ei de piele bine lustruită, prinsă în șase nituri de aramă.

— O șa *Brooks*, dragă Fage! De la bazarul de vechituri... Ocazie, nu glumă... I-am zis ăluia de-o vindea: „Îți dau șaua mea și șase franci pe deasupra!" S-a învoit. Uită-te un pic la ea! Asta nu-i din carton fiett!

* * *

Adrien Fage părăsi clădirea băilor-dușuri. În fiecare sîmbătă seara, înainte de-a merge să se îmbăieze, trecea pe-acasă de-și lua rufe curate. Încă de miercuri, toate după el începeau să-l mănînce și să miroasă a ulei și a pilitură de fier. Mirosul acesta de uzină îi intra în piele. Și se freca degeaba cu săpun, căci mirosul persista și-l incomoda, mai ales în serile cînd se gîndea la lucrul rămas în atelier. Atunci îl apuca sila de atelier. Timp de cîteva minute nu știa cum să scape de sila asta, apoi, privind în jurul lui, își spunea că n-avea o locuință prea rea, că și de cîștigat cîștigă binișor, și că, dacă s-ar văieta, ar fi un nerod.

După ce se ștergea bine, îi era neplăcut să-și simtă pe obraji barba pe care moș Besnard avea să i-o radă. Frizerul locuia tocmai în capătul căii

Republicii, în cartierul Hautes-Bornes. Anarhist, palavragiu și slugarnic, Besnard juca la curse cu destul noroc. Cum nevastă-sa ținea o prăvălie cu mărunțișuri, lipită de frizerie, perechea își petrecea zilele certîndu-se. Besnard era surd. La șaptezeci de ani, îi mai spunea nevesti-si „drăguța mea" sau „puicuța". Ea, înțepenită de reumatism, bombănea și tușea ca un motor învechit. Pe vremuri, bărbatu-său ținea cîrciumă, dar pierduse fiindcă nu cuteza să-și fure muștériii și-i plăcea cam mult să ciocnească cu prietenii. Cîrciuma devenise frizerie, iar sala de biliard prăvălie de mărunțișuri. Cînd intrai la frizer, erai sigur că o să-ți vorbească despre „marasmul actual", despre *Honorius III* și despre *Fantasio* în premieră, sau despre fiul lui, pictorul și publicistul, ale cărui tablouri și schițe le arăta uneori „cunoscătorilor".

În vitrina frizeriei, printre piepteni, perii, tuburi cu cosmetice și cutii cu lame de ras, sclipeau litri de apă de Colonie și sticluțe cu fricțiuni care — după spusele lui moș Besnard — înlăturau chelia.

„Poate n-ar fi rău să le încerc și eu" — gîndi Pa, pipăindu-și părul.

Frizerul, cu un pămătuf plin de spumă în mînă, discuta cu clienții. Pa intră într-o zarvă de clopoței cu sunet firav.

— ...'ziua — spuse el.

— Ce mai faci, Adrien?... Ia loc... Un minut și sînt al tău!

„Am de așteptat cel puțin un ceas" — gîndi Fage.

Clienții? Nu-i cunoștea. Printre ei se afla unul care pesemne lucra la terasamente, căci purta pantaloni de catifea, un tricou de lînă cu gulerul răsucit și niște bocanci plini de noroi. Se mai aflau acolo un adolescent, care semăna a funcționăraș, și un bătrîn mustăcios, care spunea, clătinîndu-și teasta de mumie:

— Da, da! Pe vremea mea oamenii erau mai voinicoși! Avem un guvern de cîrpă!

Pa se instală pe un scaun. „O să te plictisești al naibii — își spuse el. Mai bine du-te de te plimbă și reîntoarce-te ceva mai tîrziu". Avea inima strînsă. Nervii și-i simțea parcă pe fiecare în parte. Ce se mai întîmpla cu el? „Ai muncit prea mult astăzi. Te spetești pentru patroni. Iar flăcăii tăi din atelier, Joseph și Gégène, nici nu se sinchisesc măcar!"

Încercă să citească *Dimanche Illustré,* dar i se făcu silă. Se uită în treacăt la aventurile lui *Bicot* și ale lui *Zig și Puce*, apoi îl privi pe frizer lucrînd, și-i invidie munca ușoară și limbuția. Dacă ar fi fost să-și reia viața de la capăt, și-ar fi ales meseria asta...

Tot dînd din gură, moș Besnard își prăpădise vocea. Cînd nu vorbea, respirația lui zgomotoasă părea o discuție cu sine însuși. Acum stătu o clipă nemișcat, apoi, plecîndu-se spre oglindă, își tunse cîteva fire de păr.

— Ah, Hitler ăsta! făcu el. Cînd te gîndești că în '914 nu era decît caporal!

— Micul caporal — precizează lucrătorul de terasamente. Ca Napoleon, de!

Pa se enervă și mai tare.

Starea asta de neliniște o cunoscuse în primele zile de căsătorie. Era gelos. Simone avea farmec. Primele lor săptămîni nu fuseseră decît certuri și îmbufnări. Acum, își vărsa toți nervii pe fiu-său. Și se mira că i se mai putuse înăspri firea!

— Te-am întinerit cu douăzeci de ani! îi spuse moș Besnard clientului care se ridică, se plecă peste chiuveta plină cu apă și începu să-și clătească obrajii. Se auzi un clipocit, un oftat adînc, și fosnetul prosopului frecat pe pielea lucioasă. Clientul își încheie gulerul cămășii, desfăcu portofelul și-i întinse o hîrtie frizerului.

— Cu restul dă-te-n călușei!

Ia te uită, avea bani! Și trebuie că era totuși căruțaș de meserie. Putea a bălegar de trăsnea, chiar după ce Besnard îi parfumase teasta cu iasomie.

— Hm... Mă întorc imediat!. Păstrează-mi rîndul!

— Bine, Adrien!

Afară, Pa se miră că e atît de melancolic. Munca și criza îi produceau puține neplăceri. Firește, se putea gîndi la Hitler. „Trebuie să-ți bagi nasul în treburile altora, ca și cînd n-ai avea destule de făcut la tine acasă! Din '918 nemții sînt fierți!" Și prima slăbiciune a Societății Națiunilor, cînd cu afacerea chino-japoneză, despre care ziarele scriau atîta, îl lăsa indiferent. El trebuia să fie fericit; oare nu-i spusese, chiar în seara asta, Chosnieux: „Cred, dragă Fage, că o să avem vești bune pentru tine, curînd, curînd. Domnul Bouceraye are să-ți facă o situație!" Era cald. Hainele începeau să i se umezească de sudoare. Taşca în care avea acum schimburile murdare îl stingherea. Pa merse doar pînă la clinica doctorului Klein.

— Noroc, Fage! Te plimbi?

Roncé avea buza de jos umedă și ironică. Și propuse:

— N-ai vrea să bem un păhăruț?

— Să bem, dar repede. Am rînd la frizer.

Fage își trecu mîna pe sub gulerul cămășii.

Femeile purtau rochii subțiri. Și aveau forme minunate, și picioarele goale, ca de chihlimbar, și părul lucios. Și le vedeai intrînd în farmacii, în băcănii, în pescării. Unele împingeau la cărucioare. Femeile... Să vezi atîtea și să te gîndești la ce-a ajuns biata Simone...

— Ei, ce luați? îi întrebă Gommier, politicos.

Pa comandă un Pernod. Tocmai se pregătea să-l bea, cînd Roncé îl întrebă:

— Ce-i cu fiu-tău? E la mare amor cu fata lui Montier! De-o lună de zile o ține lanț...

— Și ce-ți pasă ție?

— Sigur — Roncé parcă răgușise acum — sigur, e nostimă foc! Dar tu îl lași pe fiu-tău să ia ce-a lăsat Bertin?

— Și tu ce te amesteci? E liber să facă ce vrea!

Pa se miră că își apără feciorul și se simți deodată plin de intenții bune. Să-l facă fericit pe Jacques trebuia să fie singura lui dorință. Se văzu, după-masă, stînd lîngă fereastra bucătăriei, cu cîte un nepoțel pe fiecare genunchi, spunîndu-le povești și uitîndu-se cum trec trenurile. Nora ar spăla vasele împreună cu soacra, pe cînd băiatul...

— Eu atîta îți spun...

— Lasă! Lasă!

Lui Jacques trebuie că-i era dragă fata, cu zîmbetul ei frumos — ce-i drept, cam dulceag — cu privirea deschisă și cu mers de baiaderă...

Pa dădu băutura pe gît și scoase portofelul. Roncé se împotrivi, moale:

— Lasă-mă pe mine...

Se despărțiră repede și, imediat ce rămase singur, Pa se simți și mai trist. „Îmbătrînești, dragă Fage, îmbătrînești..."

Și asta era greu de admis...

* * *

Pa intră în odaia lui Jacques.

— Hai la masă — îi spuse el, mîngîindu-și obrajii proaspăt rași.

Jacques stătea lungit, cu picioarele spre căpătîiul patului, cu cămașa descheiată, cu pantalonii suflecați pînă la genunchi. Pe pernă se aflau două fotografii. Pa le luă.

— E frumoasă — admise el, cu un fel de indulgență în glas.

Nu-i mai rămăsese nici urmă din prima intenție, care fusese de a-l întreba pe fiu-său: „Ia ascultă, e ceva serios între tine și ea?" Aruncă fotografiile pe pat, și cum Jacques, palid, le luă repede, îl privi cu milă disprețuitoare.

— Nu trebuie să fii prea legat de fata asta.

— Și dacă-mi place?

Din nou, Pa simți cum îl pătrunde mînia, cum încolțește în el și cum, udată de sîngele în fierbere, crește și capătă proporții uriașe.

— Aud tot felul de vorbe despre tine și despre ea, și nu-mi place de loc. La urma urmei, ce speri?

— Ce speră orice bărbat de la fata pe care o iubește.

— Adică?

— Să se însoare cu ea!

— Te-ai țicnit!... Zău dacă nu te-ai țicnit!... *Ce speră orice bărbat...* — vorbi el, după ce își recăpătă respirația.

— Nu veniți la masă? întrebă Man, neliniștită.

Cei doi ieșiră din cameră. Masa era pusă. Se așezară.

Man îi supraveghea cu o atenție de care ar fi rîs, cu doi ani înainte, cînd ei îi făceau farse și cînd ea le spunea, privindu-i pe rînd: „Cine a făcut asta?" Mîncară tăcuți. Și cînd Jacques plecă în odaia lui:

— Are fotografii cu *ea* — spuse tatăl.

— Lasă-l în pace!

— Uiți că a trăit cu Bertin.

— Poate că sînt numai vorbe... Se întîmplă cîteodată, Adrien, ca dragostea să fie mai tare decît orice pe lume. Și atunci n-ai încotro.

— Taci, că uite-l!

Jacques intră. Îi auzise? Nu, fără îndoială.

Își găsiră toți de lucru cu tașca lui. Man o ținu deschisă, pe genunchi, Jacques vîrî înăuntru tricourile, chiloții, cascheta, ochelarii, pantofii de sport, sticluța cu *Sloan*, iar el, Adrien, strînse baieurile și le prinse cu o curelușă de la ratrapă.

— Ai un ou proaspăt pentru mîine?

— Da. Și ți-am făcut o budincă de orez. E la răcit, pe geam...

— Mulțumesc, Man.

Jacques se apropie de fereastră și privi prăjitura pusă în formă. După ce o să stea acolo toată noaptea, mîine, în zori, o s-o scoată ca de la gheață...

VIII

— Nu m-aș mira de loc dacă s-ar vedea brumă pe cîmp... Tremur de frig, pe cinstea mea! Ai putea să-ți pui o foaie de ziar pe burtă... Ei, mă asculți?

— Da — șopti Jacques, supus.

Pa păru satisfăcut. Traversară hala. În semiobscuritatea acestui uriaș templu de fontă, precupeții se strigau unii pe alții, trînteau ușile camioanelor, aruncau scînduri peste caprele care sprijineau tejghelele, își atîrnau sau își etalau marfa.

— Sper că nu ți-ai pierdut moralul...

Jacques nu răspunse.

Piața bisericii era goală, ca și străzile Anatole-France și Georges Clemenceau, dar ceva mai depărtișor, în fața prăvăliei lui Pérot, se agitau cîteva siluete.

Erau acolo Nalot, zîmbitor și ostenit; Martin, stînd pe trotuar, ciupindu-și și fricționîndu-și pulpele; Lozach și Lucas, care discutau despre pedale; Sanchi care nu-și mai găsea locul.

— Ei, merge?

— Așa-i că nu prea-i cald?

— Mda — făcu Jacques. Mi s-a încrețit pielea...

Degeaba făcuse mișcare, căci nu-și putea stăpîni tremuratul. Se uită la cafeneaua lui Gommier, închisă, apoi la Chupin, care tocmai sosea cu casca

legată de ghidon. După el veneau Dubois, Labre și Gossin, discutînd cu o însuflețire care se potoli de cum puseră piciorul pe pămînt. De-abia apucară să-și salute prietenii, că Pérot și trase zăvorul de la poartă :

— Vin imediat, băieți ! Doar să mă îmbrac...

— O să începenim — spuse Jacques. O sută de kilometri...

Își cercetă rinichii, plămînii, inima. Au să reziste oare ? Dacă n-o s-o scoată la capăt, n-o să fie din vina lui. „Dar n-o să mai înțeleg nimic despre antrenament... Și-apoi, cînd nu m-apucă burta, rezistă..." Iată, se apropie Hévois și Roncé.

— Controlul se închide la opt — spuse Roncé. Grăbiți-vă ! Montrouge e departe...

— Trebuie să plecăm — insistă Hévois.

— Să-i așteptăm și pe ceilalți ! își dădu părerea Jacques.

— Și pe voi v-am așteptat ! adăugă Dubois.

— Au să ne ajungă ei din urmă. Trebuie timp pînă acolo. Mie, la urma urmei, puțin îmi pasă, că doar nu alerg eu...

Și Roncé își frecă brațele, spunînd că se întoarce iarna. Hévois povesti că dormise prost din pricina țînțarilor. Pa își răsuci o țigară...

Dinspre răspîntia căii Parisului, Jacques îi văzu venind pe întîrziați. Un mic grup, condus de Idiard, cobora din Vitry ; un altul, cu Pinter în frunte, ocolea statuia lui Rouget de Lisle. Ajunseră toți odată în fața prăvăliei. Exclamații, strîngeri de mînă, glume ; întîlnirile și despărțirile erau totdeauna la fel. Nu mai lipseau decît Bohan, Mégain și Pérot. Și nu era neapărată nevoie să-i aștepte...

*

* *

În Fresnes, lui Gossin i se sparse cauciucul din față. Se opriră toți. La Croix-de-Berny, în fața

stadionului U.S. Métro, Dilgard descălecă: i se dezumflase cauciucul din spate. Îl repară, suflîndu-şi din cînd în cînd în pumni.

— N-am cauciuc de rezervă pentru cursă! oftă el. N-am avut gologani. Trebuie să-mi schimb neapărat meseria! Cum plătesc haleala, rămîn lefter!

Prévost îl ajută.

Mai jos de Butte-Rouge, Rathé strigă deodată:

— Ce v-am spus eu, băieţi? Cînd sparg doi, sparge totdeauna şi al treilea! Mi s-a dus dracului cauciucul din faţă!

Tremura tot şi era galben de furie şi de teamă. Roncé îşi pierdu răbdarea:

— Grăbiţi-vă, e opt fără douăzeci!

Şi-şi continuă drumul, singur, coborînd de pe bicicletă cînd panta deveni prea dreaptă.

Rathé, ajutat de Sanchi, îşi schimbă baieul. Apoi trebui să se grăbească. Coasta fu urcată în viteză şi Jacques putu cu greu să se ţină pe urmele celorlalţi. În urma lui, Dilgard, Prévost, Delus şi Pantier se răsuceau dansînd în şa. Cînd ajunse sus, grupul se opri ca să-i aştepte pe veterani.

— Nu mai are rost să ne grăbim — strigă Idiard. Am pierdut plecarea! Din ce dracu' v-aţi făcut cauciucurile?

Îşi lăsase ghidonul şi se uita furios la Dilgard şi la Rathé. Dilgard se simţi jignit:

— Nu e vina mea!

— Ia nu ne plictisi, Bibi! spuse Rathé, mai energic. Te-a silit cineva să ne aştepţi! Şi-apoi, ai sosit la coadă!

Lîngă Tour-Biret, cîţiva alergători gata de drum le strigară în trecere:

— Grăbiţi-vă, băieţi! Se dă plecarea!

— Să pierzi plecarea! Parcă aţi avea cauciucuri putrezite, pe cinstea mea!

— Lasă gura, Bibi!

— Degeaba ne mai omorîm! oftă Martin.

— Încă n-a început apelul. Poate că avem noroc...

Cînd te gîndești că Gossin spunea asta!

* * *

Hévois parlamenta cu doi oficiali. Unul dintre ei împăturea foile de control, celălalt, mărunt și gros, împacheta numerele necerute. Purta pantaloni golf și bocanci de schi. La mîneca dreaptă a hainei, avea o brasardă mov. O mutră de pisălog.

— Nu-i vina noastră — insista Hévois. Purtați-vă frumos: întîrziați plecarea cu cinci minute! Uite, cît ne-am pierde vremea discutînd...

— Ora e oră! se încăpățînă bondocul, țopăind într-una și săltîndu-și umerii căzuți.

Roncé, sufocat de indignare, abia se mai putea stăpîni.

— Regret, dar nu se poate...

Pa îl apucă de brasardă pe minusculul oficial:

— Și mai ziceți că sînteți sportivi?

„Gata, acum își dă drumul!" se înspăimîntă Jacques.

— Vă garantez eu că n-o să mai alergăm în sectorul vostru! O să ne ducem unde sînt oameni pe care îi cunoaștem!

— Și care ne cunosc — adăugă Roncé, tremurînd.

Doi organizatori se iviră pe terasa cafeului-vestiar. Hévois le adresă și lor cererea dar, înainte de-a apuca să termine, bondocul, presimțind o mustrare, se dădu bătut:

— E-n regulă!

Și, întorcîndu-se spre alergători:

— Gărbiți-vă! Semnați foile de control. Lucien, verifică-le legitimațiile și dă-le numere!

Ca să și-l ia pe-al lui și să semneze primul, Idiard îl îmbrînci pe Chupin, care se afla în fața mesei oficialilor.

— A dracului nevoie de educație ai mai avea, Bibi!

— Asta așa e! făcu Pentier.

Pérot veni lîngă ei și se miră văzînd că băieții *lui* se dezbrăcau în bătaia vîntului.

— Ați fi putut intra în prăvălie!

— Nu ne-a dat prin gînd — spuse Idiard.

— Nu vă enervați, că vă așteaptă...

— Mare deștept mai ești!

— Acoperă-ți c..l, Rathé!

Tremurau. Își puseră în grabă chiloții, înjurînd cînd li se încurcau bretelele. Fiindcă unele capete nu prea intrau ușor prin gîtul strîmt al tricoului, se auziră plesnituri. Ca să nu fie nevoie să se descalțe și să piardă vremea, Sanchi își răsuci cu grijă ciorapii. Gossin îl imită. Martin și Labre își vîrîră în buzunare, de-a valma, zahăr, pesmeți, ciocolată și banane. Pentier învîrtea în mînă o pulpă de găină.

— Vai, ce bombonică! se miră Prévost. Uitați-vă la el, băieți! Mănîncă găină! O să alergați bine, domnule conte?

— Lasă gura!

Idiard și Dilgard, împăcați, își prindeau cu ace numerele, spunîndu-și unul altuia „vită încălțată" și alte drăgălășenii. Delus, Lozach, Peudot se ajutară între ei să-și îndese hainele în saci. Bohan, pe care Pérot îl adusese pe motocicletă, vru să le aranjeze în cafenea.

Pa plecase pe parcurs.

— Hei, băieți, care îmi prinde numărul?

— Vrei să te ajut eu, Fage? propuse Roncé.

— A, nu! Hei, Chupin, vino să-mi prinzi drăcia asta!

— Sînteți gata, băieți?

Idiard, care tocmai stropea o ladă, răspunse afirmativ pentru tot grupul.

Jacques verifică dacă fluturii de la bicicletă erau strînși, încercă tăria camerelor cu degetul și învîrti roțile.

— La fix!

Apoi sări în șa, coborînd și ridicînd maneta schimbătorului. Lanțul, docil, se ridică și se coborî pe cele trei rînduri de dinți ale pinionului.

Esențialul era să pornească chibzuit și să urce cu bine acest Tour-Biret, pe care trebuia să-l treacă din nou, la sosire.

Jacques tremura, mai puțin speriat de cei o sută de kilometri, decît de cei trei sute de adversari. Și totuși își simțea corpul virgin parcă: nici urmă de oboseală sau de înțepenire, nimic altceva decît o ciudată senzație de disponibilitate.

Întorcînd capul, zări în ultimul șir de alergători statura uriașă a lui Pentier, apoi îl văzu pe Geneens, cu ochii aplecați spre roata din față, de parcă s-ar fi rugat. Nalot bea ceva. Idiard se miră:

— Tot mai îmi vine să mă p... !

— Ai să te p... în drum — spuse Labre.

— Ține-ți bicicleta ! stărui Idiard.

— Du-te dracului !

O plecare în plus ! O emoție suprapusă peste celelalte.

O pocnitură îi alungă neliniștea lui Jacques. Întovărășit de strigătele concurenților, de fluierăturile oficialilor și de zgomotele mașinilor și ale motocicletelor însoțitoare, plutonul se puse în mișcare.

Desfășurarea ținu doar o sută de metri, apoi băieții împinseră.

Oare își supraestimase forțele ? Prea goneau ticăloșii ăștia ! Jacques ținea piept ca să poată păstra adăpostul pe care i-l oferea, fără să vrea, uriașul Di Mario. În jurul lui, concurenții strigau: „Nu faceți pe tîmpiții ! — Duceți trena !..." Jacques era din toată inima alături de ei, dar nu îndrăznea să li se asocieze protestelor.

După trecerea coastei, o încetinire, datorită unei căderi întîmplate în dreapta lui, îl satisfăcu. Nu pentru mult timp. Înjurături, strigăte, frîne, claxoane; plutonul trecu prin piața din Petit-Clamart și porni la vale, pe povîrnișul de la Bièvres.

Acolo, nici o bătaie de cap; era de ajuns să bagi pe pasul cel mai mare. Pavajul? Cu plăcere, Jacques constată că avea cauciucurile umflate cum trebuie. Nu-i mai clănțăneau dinții. Simțea în jurul lui cum se adună și cum sporește viteza, pînă la amețeală.

Dacă ar cădea acum?

„Nu te gîndi la asta!"

În fruntea plutonului se formase un fel de săgeată albastră și verde, al cărei vîrf — cinci alergători — se detașa rapid. Au să fie oare ajunși din urmă? Firește că da!

Fiindcă îi ardea pieptul, Jacques își îndreptă spinarea, ținînd mîinile pe frîne. Uneori, pedalînd în gol, asista, încîntat dar și oarecum neliniștit, la hora nebunească a propriilor lui picioare.

După bariera de la Bièvres — din fericire, deschisă — pe coasta Chat-Noir, alergătorii se regrupară. Chupin se plasă lîngă Jacques. Își înfundase șapca pînă la sprîncene. Ochelarii i se bălăbăneau prinși la gît.

— Merge?

— Prost!

Într-adevăr, Chupin nu prea părea „în formă". Scuipa și respira greu. Sudoarea îi șiroia pe obraji. Contrar obiceiului său, de la a treia turnantă a urcușului începu să danseze în șa. Pentier trecu înainte, legănîndu-și trupul uriaș.

— Azi e cam moleșit — suflă Chupin.

Înainte de vîrf, avu loc o busculadă. Căzuse careva? Da. Jumătate din concurenți trecură pe la dreapta ciclistului căzut. Cealaltă jumătate, pe la stînga.

Pe asfalt, înjurînd cît îl ținea gura, se zvîrcolea Pentier.

* * *

Bièvres rămăsese acum departe și se zăreau, la capătul drumului, casele din Christ-de-Saclay. As-

faltul era neted, vîjîitor. Cerea viteză, și alergătorii din fruntea plutonului i-o ofereau, Jacques îi vedea departe de el, și nu prea, totuși, dacă voia să-și dea osteneala să-i ajungă. Dar la ce bun să se epuizeze? Tufele își întindeau brațele înflorite spre alergător. Frunzele tinere păreau că-i aplaudă. În lanurile de iarbă și de grîu vîntul făcea valuri. Cerul era plin de păsări și florile năpădiseră șanțurile.

Cu ghidoanele pline de flori, se iviră, pe stînga, cîțiva bicicliști ieșiți la plimbare.

— Haide! Haide! începură ei să strige, dîndu-se la o parte din drum.

Jacques mări viteza pe lîngă trotuar, și, curînd, ajunse în frunte.

— Pînă acum, merge. Dacă n-aș sparge!

Conducea; asta îl amețea. Nu știa cum să-și dozeze ritmul și mărea viteza la întîmplare, după impulsii.

Ce preț avea o cursă? A alerga însemna pentru el a trăi. La Choisy, numai parcul mai amintea de natură, de viață. Firește, duminica, ogoarele și crîngurile din împrejurimi erau locuri de pelerinaj; dar pe cîmpia veștejită, orașul își punea pecetea aruncîndu-și, ici-colo, clădirile noi, stîlpii și rampele de gunoaie. Drumurile erau plantate cu tei și castani la fel de triști ca și oamenii ieșiți la plimbare. Rădăcinile lor atingeau pretutindeni cimentul, fierul, pietrele care le răneau, făcînd să li se scurgă un fel de zeamă neagră din răni. Să fi fost sevă? Toamna, crengile se frîngeau, trunchiurile crăpau, iar vîntul jupuia nestingherit bieții copaci. Nevoiașii culegeau roadele și vreascurile căzute. Uneori, cantonierii dezrădăcinau vreun castan sau vreun tei, care se prăbușea cu tot cimentul prins de trunchi. Cantonierii săpau adînc, la poale, și atunci se vedeau, în pămîntul murdărit de resturile faianței, rădăcinile încleștate de țevile pentru apă și pentru canalizare. Tentacule care nu mai aveau ce să soarbă din pămîntul acesta civilizat, printre zeii

de email schilodiți sau decapitați, printre ciobu-rile bolurilor și ceștilor de porțelan.

Jacques însă avea privilegiul mișcării. El se putea reîntoarce la sursele vieții : iarba cîmpului, aerul curat și lumina. Și n-avea nevoie să admire peisajul ; dacă îl străbătea, chiar și în viteză, îi era de ajuns.

* * *

Pe pietrele pavajului din Orsay, plutonul, subțiat, încetini și redeveni compact ; apoi se ivi din nou asfaltul și o evadare a lui Idiard îl dezagregă. Două cauciucuri plesniră aproape în același timp. Accidentații ridicară mîna. Alergătorii îi ocoliră și-l ajunseră din urmă pe Idiard.

„Merge ! Merge !" se gîndi Jacques.

Cît de exactă era expresia „a pedala în unt !" La fiecare mișcare, pedalele parcă îi pătrundeau în unt. Acum însoțea fără nici o greutate micul grup care se formase imediat după ce Bibi fusese ajuns din urmă. Niciodată nu fusese mai încrezător în cursă.

— Plutonul la douăj' de metri ! strigă un flă-căiu care întorsese capul.

Jacques pedala între Idiard și un concurent negricios, cu nasul coroiat, strîns între niște ochelari groși, de automobilist. Un italian, fără îndoială. Italianul purta un tricou roșu. Cînd accelera, Jacques citi pe spinarea lui, scris cu gotice albe : *Forbini.*

— Du trena, Jacques ! Du trena sau ia-le înainte ! strigă Bibi.

Jacques mări viteza și se depărtă, după ce gonise kilometrul cuvenit. Idiard veni să preia trena.

— Mai încetișor !

Italianul ocupă locul din frunte.

— Me întrebo daca se merita ?

— Lăsă gură, Mussolini ! Pedalează !

Ajunseră la mica pantă care preceda urcușul de la Gometz. Jacques îi lăsă să ducă trena pe ceilalți doi, care evadaseră cu el. Bicicleta luneca lin. O privire peste peisaj : la stînga, vacile, pe un iz-laz ; la dreapta, plopi cu frunzișuri fremătătoare.

Și, deodată, primele case din Gometz.

Jacques apăsă curelele ratrapelor. Nu putea să sufere panta asta dreaptă, lungă de aproape un kilometru, greu de urcat încă de la poale și cerînd un efort deosebit, mai ales în cei o sută de metri dinaintea crestei. Dintre toate pantele de prin partea locului, ea îl speria cel mai mult. Trebuia atacată deschis, pe deșelate, apăsînd pedalele calm, dar cu toată forța. „Nu te gîndi că urcă ! Nu te gîndi..." Italianul în tricou roșu se strîmba, cu fesele lipite de șa, gîfîind :

— Che panta ! Che panta !

În urma lor, plutonul se strîngea din nou.

— O să ajungi bine... sus... — își făgădui Jacques.

Trebuia să se afle în frunte, la locul potrivit : cu cincizeci de metri înainte de vîrful crestei, acolo unde, fără doar și poate, plutonul avea să se desfacă iar.

Cîți metri mai sînt ? Cinci sute. Poate mai mulți. Cinci sute de metri ! „Pe loc neted asta-i nimica toată : catifea ; dar cinci sute de metri pe Gometz ! O-la-la !" O să vadă el. Încă n-a ajuns pe drojdie. Împingea din greu. Și ceilalți la fel. „Trebuie să reziști !" Doar atît. „Un', doi... un', doi..." Să reziste ! Creierul poruncește, picioarele se supun.

Dar se mai întîmplă și altfel.

Creierul spune : „Rezistă !", iar picioarele răspund : „Sîntem zdrobite !"

„Dacă te lași doborît... Dacă te zăpăcești, o să-ți pară rău imediat după aia... Uite, primul din pluton care ne ajunge, Pausec. Fir-ar să fie ! Încă unu' ! Și încă unu' !"

„Nu te lăsa !... Panta urcă !"

„Dar urcă pentru toți ! Uite-i pe Bibi și pe Geneens ; și pe Sanchi... Prévost, Lucas. Îi auzi ? „Hai, Fage !" „Unde o fi Chupin ? Ce naiba face ? Și tîmpitul de Idiard, care demarează ! Ah ! Asta !..."

Cu tot chinul îndurat, Jacques trebuia să rămînă între ei. Îi trebuia picioare și plămîni proas-

peți! Și-apoi, creasta nu mai era departe. „Un' doi... un', doi... Să-i las!"

Nu, la ce bun...

Idiard se uita înapoi și încetinea. Pausec, se vedea cît de colo că obosise. Dorința de-a nu se lăsa îl stimulă pe Jacques. Se temea că n-o să mai poată, dar se apropia de creastă. Dacă își putea învinge dorința de-a o lua înaintea plutonului, putea să fie liniștit pentru tot restul cursei.

Nasul i se înfundase. Oboseala făcea să-i vîjîie capul. Sudoarea îi picura în ochi, usturătoare. Grea porțiune: ai fi zis că panta e binevoitoare și că se căznește să fie netedă, apoi, deodată, o vedeai că urcă mai mult ca oricînd, în fața mulțimii bucuroase că-i vede pe cicliști mișcîndu-se încet.

Bărbații și copiii strigau încurajări care pe Jacques nu-l impresionau de loc. Femeile parcă amuțiseră.

Acum, cînd rula pe teren neted, bine apărat de vreo douăzeci de alergători, la adăpost de vînt, Jacques putea să privească liniștit înainte. Lucas ducea trena. În urma lui, Grandaire, Pausec, Idiard și macaronarul care ofta: „Cando urca asta, de fiecare dată..." goneau cu mîinile în susul ghidonului.

Jacques întoarse capul și tresări: Bertin se afla în plasa lui.

Un pluton de cincizeci de alergători, regrupați din pricina terenului neted, goneau după ei.

Băieții din frunte întîlniră cîțiva drumeți încovoiați sub greutatea rucsacurilor; apoi pătrunseră într-un crîng și umbra îi făcu să încrunte sprîncenele. Drumul se îngusta. Jacques scoase o bucată de prăjitură, îi rupse învelișul de hîrtie, rontăi puțin din ea, iar restul i-l dădu lui Lucas.

Lucas îi era drag. Lucra la un șantier de ambarcații, în Villeneuve-Saint-Georges. Și fiindcă era totdeauna de aceeași părere cu băieții cu care discuta, pînă la urmă sfîrșea prin a se contrazice singur. Iar dacă îi arătai lucrul acesta, el răspun-

dea: „Nu-mi plac istoriile!" Avea destule cu Berthe, logodnica lui... Lucas trăia într-un imobil din piața Carnot, la maică-sa, o văduvă de război care își petrecea zilele făcînd cutii de medicamente. Era blond, cu ochii aproape lipsiți de gene și de sprîncene, lăcrimoși; nimic nu-ți arde mai rău genele și sprîncenele decît sudura autogenă! Pe fața lui slăbuță și gravă, nasul cît un nasture și urechile păreau niște pete roșii ca focul. Băieții spuneau în glumă că Lucas pedala în vin roșu...

— Mă simt bine — spuse el.

Jacques îi făcu cu ochiul, prietenește.

La intrarea în Limours, evadații fură ajunși din urmă. Dintre urmăritori, mulți rămăseseră pe drum, așa că numai vreo patruzeci de alergători mai traversară satul. Pavaj de piatră, gură-cască, strigăte de „bravo", pocnituri de motociclete urmăritoare și de automobile. Jacques era prea prins de efortul făcut ca să le mai dea vreo atenție. Marele acord dintre voința și mușchii lui îl entuziasma.

* * *

Plutonul se îndrepta spre Rochefort-en-Yvelines. Jacques își supraveghea mai puțin roata din față: în plutonul acesta redus, care își urma drumul cum trebuie, nu se mai temea de căderi. O coborîre, un urcuș, și iată-i la Bonnelle. Grandaire, care pedala la dreapta lui, avea degetele pline de unsoare. „Fără îndoială, i-a sărit lanțul în Orsay" — se gîndi Jacques. Faptul că Grandaire, care nu făcea doi bani la urcușuri, se mai afla printre ei, îl mira: de ablonez trebuia să se teamă.

Demaraj, pedalat nebunește: Idiard încerca o evadare cu doi băieți după el.

Iar împreună.

Din nou demarajul lui Idiard. Iată și Bourgneuf: trei case, două prăvălii, o stradă pavată...

— Dacă aș duce trena? Cu evadările astea, e mai bine să fii în frunte. Ah! am uitat să mănînc...

Jacques înghiți încă o bucată de prăjitură și o banană. Se simțea în stare să digere tot. Pe lîngă eforturile făcute pînă acum, cele care îl așteptau i se păreau mai puțin primejdioase. „Cînd ai urcat Gometz-ul în frunte..." își repeta asta, ca să-și amintească parcă de ce e în stare. Ah ! Dacă l-ar vedea Claire...

Pausec luase un avans de zece metri. Jacques apăsă pe pedale și îl ajunse. Își puse ochelarii. Prin sticla prăfuită, aerul tulbure i se păru plin de vîrtejuri. Să se întoarcă o clipă, să vadă cine-i după el : „Ia te uită, Lucas... Ce naiba face Lucas ?" Să încerce să pună frîna ? Imposibil : ginerele maiorului Létier accelera.

După ce anulă atacul ablonezului, Jacques se uită din nou înapoi. Între pluton și Dédé, spărtura se lărgise... O mașină trecu pe lîngă ei și Lulu Grandaire, scoțîndu-și capul peste portieră, strigă : — Magnatti și Di Mario sînt la două sute de metri !

Ăștia doi nu trebuia să mai revină în pluton ! Jacques se hotărî să-și sacrifice prietenul. Și, de altfel, Dédé n-avea decît să-i aștepte pe cei de la Ablon și să se țină după ei. Idiard înțelesese : gonea cu toată viteza. Pausec veni lîngă el.

— Goniți cu patruzeci și cinci pe oră ! le strigă din mers un motociclist.

Acum părea *într-adevăr* Pausec, cu pedalarea lui tăioasă, cu mîinile în jurul ghidonului, cu capul legănîndu-se și dînd cadența picioarelor. În fața plutonului duduia motocicleta „sticletelui" din serviciul de ordine și aceea a unui oficial pe care se mai cocoțase și un ziarist. „Frumoasă viteză ! Cînd te gîndești că profesioniștii fac cîteodată o sută cincizeci de kilometri cu cadența asta !... Dar profesioniștii se antrenează". El, Fage, dacă s-ar antrena mai bine... Băieții nu puteau, nu trebuiau să gonească mai tare. Zău ! Ați înnebunit, pe cinstea mea ! În sfîrșit, un răgaz ! Mai poți respira un pic ! Sudoarea îi șiroia pe sprîncene și pe obraji.

Să țină ! Să nu se lase ! „Dacă ar fi Pa pe parcurs..." Unde s-o fi dus ghiujul ăsta bătrîn ca să asiste la trecerea plutonului ? În Chateaufort ? La Buc ?

„Mă țin bine !"

Jacques lăsă ghidonul ca să curețe o banană din care își vîrî jumătate în gură și aruncă restul într-o groapă. „La Rochefort-en-Yvelines o să fie treizeci de kilometri !" Nici măcar o treime din cursă. Dar treizeci de kilometri ăștia, în afară de cei de la Gometz, aproape că nu-i simțise. Și o amețeală plăcută îi năpădi inima : mai știi ? s-ar putea să cîștige...

Primele case din Rochefort-en-Yvelines.

Gardul viu al spectatorilor pe trotuare.

Pînă la Rambouillet, o să mai meargă cum o să mai meargă ! Dar apoi vor urma Chevreuse, Saint-Rémy, Chateaufort, Buc... și plutonul o să se fărîmițeze.

După ce străbătură orășelul, drumul se lărgi. Mulțimea automobilelor îi stînjeni pe alergători. Claxonau și țîșneau din urmă... Șoferii, nepăsători, priveau înainte ; pasagerii zîmbeau ironic. Cîteodată — minune a cursei — cîte un țînc de bogătași striga : „Haidee !" din treacăt.

Și Bertin ?

De ce i-ar păsa de el ?

Niciodată Jacques nu se simțise mai în formă, în ciuda lui Bertin și a tot ce îi amintea el...

Doamne, ce goană, din pricina lui Grandaire ! Băieții erau de forțe egale, și plutonul nu se subția de loc. Cu toate astea, era mai bine să fii în frunte. Mai spre coada plutonului, nu te omori : te ții după alții ; dar e riscant. Nu trebuie să neglijezi nimic cînd te simți în stare să cîștigi. Ajunge să apeși frînele și să privești roțile. Să nu ții dreapta, deși plutonul s-a subțiat, de teamă să nu fi înghesuit în bordura trotuarului, ci să împingi pe stînga, puternic, și să te menții în frunte.

Așa cum un puști își spune pe dinafară lecția învățată, Jacques își repeta sfaturile pe care le auzise de nenumărate ori și cărora niciodată pînă în dimineața asta nu le dăduse atîta importanță. Convins de cumințenia lor, încetini, se lăsă întrecut și se pomeni în coadă, lîngă Sanchi.

— Merge, mormolocule ?

Sanchi parcă încremenise. Își săltă ochelarii pe cascheta albastră cu dungă neagră și fixă cu privirea capătul drumului.

— Nu prea...

Minunat mai era drumul ! Pe bornele kilometrice se aflau scrise nume de toată frumusețea : Clairefontaine, un sătuleț cu casele îngălbenite în golurile pădurii Rambouillet ; Maincourt, printre stejari și mesteceni fremătători ; și Villeneuve.

Sanchi întoarse capul :

— Atenție la tipii din Ablon !

Trebuia ca Di Mario și Magnatti să fie distanțați. Cu atît mai rău dacă Lucas îi urma ! Încă zece secunde de așteptare, și ar fi fost prea tîrziu !

— O-la-la ! Hei, băieți, să alergi repede nu înseamnă să sprintezi ! Cu ritmul ăsta, o să vă cocoșați de tot !

Rambouillet 0 km 500.

Mulțime pe trotuare. Mai ales femei. Asfaltul începea să frigă. Aerul era limpede și cald, și tremura, ca deasupra jarului. Lui Jacques i se făcu sete. Drumul se îngustă, se lărgi și coti. Jacques aruncă o privire spre stînga.

Calea era liberă.

În frunte, Pausec mînca un biscuit.

— Merge ?

— Mda... — făcu Jacques.

Era prima oară cînd îndrăznea să evadeze împreună cu unul din „cei tari". O ușoară roșeață îi împurpură obrajii cînd bretonul, accelerînd, îl imită. În urma lui se auziră strigăte :

— Hei, băieți ! Nu faceți pe nebunii !

Viraj.

Lungi dîre luminoase coborau între arbori şi clădiri. Pausec se uită la Jacques şi-i făcu cu ochiul. Ce voia să spună ? „Încercăm ?"

Jacques demară. „Hop-hop !" se auziră glasurile furioase ale celorlalţi. Jacques privi la dreapta, la stînga...

Nici urmă de Pausec.

Ce însemna jocul ăsta ? Se înşelase în privinţa semnului pe care i-l făcuse ? Pedala cu tot trupul, plin de bucurie, în vîjîitul bicicletei şi în strigăte.

Drumul coti din nou şi începu să urce. Jacques încetini şi-şi scoase bidonul din buzunarul de la spate. Vinul se încălzise din pricina contactului cu şalele. Jacques schimbă pinionul şi-şi puse bidonul la loc.

Idiard trecu pe la dreapta lui şi toate privirile se îndreptară într-acolo. Jacques îşi reţinu respiraţia o clipă, apoi dădu aerul afară, cu putere...

Avea să evadeze la urcuş, căci pe teren plat ceilalţi i-ar fi ajuns destul de uşor... Drumul cotea printre arbori.

Se ivi o coastă, nu prea mare. Un mic urcuş plin de cotituri, pe care îl cunoştea şi care avea să-l slujească.

Dar dacă evadarea nu reuşea ? „E al cincizecilea kilometru şi mă simt bine. Atunci ? Şi-apoi, drumul are cotituri"... Cînd urmăritorii au să-l piardă din vedere, va putea să-şi sporească avansul.

Nu erau oare prea îndrăzneţe hotărîrea şi anticiparea asta ? Plămînii lui, plini de aer, arătau că suflul o să ţină. Picioarele, bine strînse în ratrape, păreau sudate pe pedale. O motocicletă rula la stînga lui ; ziaristul, aşezat pe şaua din spate, îl privea de-ai fi zis că-i ghicise planurile. De la ce ziar o fi flăcăul ăsta ? Fanionul albastru, întins pe aripa din faţă, îl lămuri : *Cyclo-Sport*.

— Bine, amice, ai să vezi !

Ce frumos era totul ! Curînd, avea s-o revadă pe Claire. O zi minunată şi pentru sportivi, şi pentru îndrăgostiţi !

A şi ajuns la coastă !

Aici, trebuia să atace.

Aici, la începutul coastei ăsteia.

La început, neapărat!

Era extraordinar și curajul, și teama care puseseră deodată stăpînire pe el!

Jacques trecu pe pasul mare; se săltă în șa. Pausec se lansase și el. Și Sanchi... În trei, puteau să facă treabă bună. El și cu Sanchi puteau să-l închidă pe Pausec, la sprint... În urmă izbucniră strigătele de alarmă ale plutonului: „Hop! Hop!... Atenție!... Sînt tari... Nu-i lăsați să se ducă, ce naiba!"

Distanța începu să crească.

Jacques pedala din toate puterile. Auzea sprintul celorlalți: neliniștitorul foșnet al cauciucurilor care, cînd mergi în picioare, freacă asfaltul cu marginile. Pausec și Sanchi se țineau lîngă el. Sanchi muncea din greu, legănîndu-se cînd pe dreapta, cînd pe stînga. Punea toată inima și toți mușchii ca să reușească încercarea de evadare. Gonea cu coatele în afară, cu spinarea la orizontală, suplu, pe cînd Pausec, cu brațele întinse, cu șira spinării arcuită, dar fără să se legene, împingea de pasul mare.

Trebuia să se detașeze. Să-și învingă tulburarea!

Dacă izbuteau...

Pe asfaltul muiat, caii lăsaseră urme de potcoave și, din loc în loc, grămăjoare de bălegar. De după o cotitură, se ivi un soi de furgon, ai cărui cai, cu spinările pătate cum e cerul toamna, abia tîrau după ei două trunchiuri uriașe de arbori.

Dacă hărdăbaia asta ar putea să se așeze de-a curmezișul drumului...

„Doamne, Sanchi, mai încetișor!"

Ah! dacă ar putea să-i strige asta! Să nu-și slăbească propria lui viteză! Să reziste!

Cu ce preț!

Să reziste, la naiba!

Inima bătea să-i spargă pieptul. Abia se ținea să nu vomite. Picioarele abia și le mai simțea. Pasul

ăsta mare e prea greu de dus la urcuș ! Să treacă pe 17...

Așa. E mai bine acum...

Nu. Să treacă iar pe un pas mai mare. Să reziste ! Nu mai știa cum să se încurajeze, în pragul speranței celei mai pure și al spaimei celei mai cumplite...

La răspîntia de colo, pe-un petic de iarbă grasă, o pereche dormea sau se prefăcea că doarme. Ceva mai departe, lîngă o livadă, pe un cîmp plin de mărăcini, creștea un arbore singuratic, și crengile lui păreau mîhnite că nu se pot freca de alte crengi. Ici, se afla un crîng plin de păsări. Colo, se auzea murmurul unui pîrîu...

Ce liniște !

Dacă încetinea, dacă se pierdea de ceilalți doi, n-ar fi însemnat că e slab : ar fi trecut drept un dobitoc !

Degeaba pedalase Jacques, de mai-mai să-și strice tălpile ; roțile celorlalți îi scăpau. Sanchi se uită înapoi... Roata lui Sanchi. Să mă țin în plasa lui Manuel, care mă așteaptă... Să mă lipesc de roata lui ! Să mă lipesc !

Să mă lipesc !

„Uite-o că mă duce roata lui din spate ! Să n-o las !"

Curînd o să fie mai bine ! Ceilalți se omoară împingînd, la jumătatea coastei. „Eu, peste cincizeci de metri, am scăpat ! Și Bertin ? L-am învins, vita dracului !"

Și apăsă cu atîta putere pedalele, încît bicicleta făcu parcă un pas înainte.

Pe sub frunzărișuri, drumul se întunecă. Era o răcoare plăcută. Pe-o lungime de-o sută de metri, Jacques încercă să se convingă că va cîștiga cursa, chiar după cîte îndurase. Spaima prin care trecuse cîteva clipe, mai mult decît efortul, îl făcuse să asude. Întoarse capul.

Flăcăul în albastru, care încerca să-l ajungă din urmă, era Idiard. Prea tîrziu ! Plutonul răspundea la

atacul lui şi îl înghiţea cu toată viteza. Urmărirea frînsese pachetul care se subţiase atîta, încît alergătorii goneau în şir indian.

— Du trena!

Sanchi se depărtase. Jacques apăsă de maneta schimbătorului. Lanţul, refuzînd să urce pe placa mare, şerpuia în gol.

— La naiba! strigă el.

Destul de rău: zalele săriseră pe deasupra plăcii.

— Drege-l cu mîna! strigă Sanchi, împingîndu-şi prietenul.

Dacă l-ar vedea Pa sau Pérot! Sigur că amîndoi i-ar spune: „Vezi, Jacques, dacă ţi-ai fi cumpărat o siguranţă!"

Drumul le oferi un scurt coborîş. Sanchi gonea cu furie. Pausec, calm — era obişnuit — se uita înapoi destul de des.

— S-a făcut! Îi avem în buzunar!

Sanchi, care se depărtează, Pausec care se apropie de el, apoi se depărtează. O sută de metri fiecare. Amîndoi încovoiaţi pe ghidon. În urmă, strigătele şi zgomotele motoarelor s-au mai domolit. În faţă, motocicleta poliţistului şi cea a ziaristului străbătuseră vesele.

— Trebuie să forţaţi ritmul, băieţi!

În trei, izbînda era posibilă. Au să se ajute unul pe altul şi apoi au să aştepte sprintul. Acolo, să se descurce fiecare!

Să împingă! Trebuie împins!

Jacques nu era nici obosit, nici nu gîfîia. Sigur că avea să facă o cursă frumoasă! Şi dacă o să ţină pînă la sosire, nici vorbă că va şti cum să scape de supravegherea celorlalţi doi. Sanchi nu-i prea tare la sprint. Cît despre Pausec...

„Nu-i încă vremea să fac planuri!" Simţea în gură un gust ca de cenuşă. Să bea. Nu, o să-şi păstreze bidonul pentru la sfîrşit. Să mănînce? Nu-i era foame. „Trebuie să mănînc, totuşi". Îşi şterse mîna pe tricou.

„Ce dracu' are Sanchi?"

Spaniolul pedala mai anevoie acum. Să bîjbîi după maneta schimbătorului ; să nu găsești pinionul potrivit : semn rău.

Plutonul, la trei sute de metri...

— De !... Trei sute de metri nu sînt cine știe ce...

Dar nu trebuie să fii pretențios, după o goană de cinci kilometri.

* * *

Drumul urca și cobora, iar „fugarii" goneau din răsputeri pe toboganul lui. Pămîntul părea că-i cîntărește în palmă înainte de a-i lăsa să cadă în ghiocuri uriașe de verdeață. Uneori, la coborîșuri, cei din pluton îi vedeau pe cei trei rulînd cu o ușurință care li se părea miraculoasă.

Geneens, Rathé și Prévost, în frunte, țineau plutonul. Pe Idiard îl numeau într-una „ticălos", fiindcă, o clipă, condusese urmărirea.

— Amatorii, gonesc individual. Nu știai asta, Prévost ?

— Lasă, că o să evadezi și tu într-o bună zi, Bibi !

Trecură prin Cernay, un sat frumușel, și întîrzierea lor, destul de mică totuși, stîrni mai mult glume decît încurajări. Spectatorii strigau : „...sînt la trei secunde... nu sînt departe... la trei sute de metri... Păi asta nu-i plimbare !" Imposibil să afli ceva exact. Capete ieșite de prin prăvălii, cu guri căscate larg ; brațe agățate, palme scăpărătoare ca focurile de vreascuri. Băieți în slip, fete în șort ; copii pe cîmpul de luptă ; cotituri unde se înghesuiau curioșii ; răspîntii și jandarmi...

La ieșirea din sat, Bertin demară. Prévost îl ajunse din urmă. Puteau să evadeze amîndoi. „Dar Bertin are un sprint afurisit" — se gîndi Prévost. Și apoi, de cînd i-a suflat Fage fata... Douăzeci de metri avans. Puteau să profite de ei ! „Da, dar Bertin, la sprint... Ei îl au pe Pausec ! Le ajunge atît !" Pausec mai cîștigase și altădată ! Sanchi la fel. Dar

Fage, nu... Şi Fage e în formă astăzi. Ia te uită, Geneens l-a lăsat şi pe Carton să iasă..."

— Ei, părinte, vrei să încerci?

Bertin şi Carton. Cum să-i stăpînească el, Prévost? Să meargă în plasa lor? Sigur! Să-i lase să crape urmărind. Şi încă cum! Dar ceilalţi unde or fi? „Ei, drăcie, şi italianul încearcă! Moare de ciudă!"

Drum ca în palmă, pînă departe. În zare, cei trei fugari.

— Trebuie să-i ajungem! bombăne Carton.

— Îi luăm noi, n-avea grijă! spuse Bertin.

— Tare m-aş mira! strigă Prévost.

— Du trena, şi-o să meargă!

— Îţi rîzi de mine, Bertin? Am doi băieţi din club înainte!

De la Cernay la Dampierre, patru kilometri prin pădure! Numai cotituri. Imposibil să-i vezi pe fugari. Prévost socoti că ei trebuie să fi luat acum cel puţin cinci sute de metri avans.

„Zău că nu I-aş fi crezut în stare pe Fage! Şi Bertin ce mutră face!... Cincizeci de metri avans faţă de pluton. Cincizeci de metri, datorită lui Bertin, care se spetează! Carton a ajuns la capătul puterilor; italianul, la fel. Eu, zero..."

Prévost jubila. „Acum o să tragi o duşcă şi-o să şi mănînci ceva. La urma urmei, dacă băieţii fac joncţiunea înainte de sosire ai timp berechet... Iar dacă Sanchi şi Fage or să aibă punct mort..."

Îşi scotoci buzunarul de la spate. Şi se miră:

— Ei, drăcie! N-am ce ronţăi! Unde mi-or fi biscuiţii?

Îşi pipăi desperat buzunarul din faţă.

Îşi uitase în taşcă şi bananele, şi biscuiţii.

* * *

Maşina organizatorilor îi însoţea pe fugari. Semn bun.

— I-am semănat pe drum ! spuse Pausec, care tocmai se întorsese.

— S-a zis cu ei, îți garantez !

— Îl cunoști pe tipul de pe motocicletă ?

— Nu — spuse Jacques, fără să ridice capul.

— E Douard — continuă Sanchi. Un prieten de-al lui Bertin și de-al băieților maiorului. Trimite dări de seamă la *Cyclo-Sport* și la *Vélo*.

Coborîră în vîjîitul vîntului care le izbea obrajii și li se rostogolea pe spinare.

— Te cam înșeli, Pausec ! Sînt patru în urma noastră — spuse Sanchi, venind lîngă breton. Și gonesc pe rupte !

Luară un viraj și abia izbutiră să nu răstoarne o namilă de cicloturist, care își umfla cauciucurile vehiculului rezemat de trotuar. Accelerară și mai tare, și mai tare, înnebuniți la gîndul că ar putea fi ajunși din urmă.

Dampierre.

Mulțime. În fața hotelurilor, mașini, cu duiumul. La dreapta, castelul ; la stînga, ca o orgă uriașă, o terasă pe care se înălțau trunchiurile castanilor. Ce bine ar fi acolo, cu Claire... O să vină într-o zi... Și-au să mănînce amîndoi la han, apoi au să se plimbe împreună pe sub castani. Și el o să-i spună...

— E rîndul tău să duci trena, Fage !

Fața schimonosită de efort a lui Sanchi. Azi, Sanchi n-o să fie în stare să mai *ia* pe nimeni la sprint !

Jacques privi cum se învîrtește roata din față și ascultă cîntecul lanțurilor și scrîșnetul arcurilor de la șa, mlădiindu-se în ritmul pedalelor. Pausec scuipa din cînd în cînd ceea ce mestecase : felii de portocală și prăjituri uscate. Stomacul începuse să-l necăjească.

Bretonul preluă trena. Jacques se dădu la o parte și trecu în plasa lui Sanchi. Era fericit și-și reaminti o glumă de-a lui Pérot : „Să faci dragoste ? Mare lucru !... Să încerci o evadare într-o bună zi, să-i lași pe drum pe cei care te urmăresc, și-atunci abia o să înțelegi ce-i aia plăcere !"

I-ar fi plăcut ca Claire și Gilbert să fie lîngă el. Totul i se părea realizabil. Trecea printr-o perioadă bună. Dacă l-ar vedea băieții din „groapă" !

Printre cei trei sute de slujbași din strada Soufflot, casa Cognel număra zece sportivi. Și nu era nevoie să ai o minte bolnăvicioasă ca să-ți imaginezi, sub haina lustruită, sub gulerul de celuloid și sub pantalonii înguști ai bărbaților, trupurile lor jalnice. Jacques îi vedea o dată pe an, la ședințele obligatorii de radioscopie. Spectacolul acesta îi frîngea inima. Baland avea un pîntec concav, un spate convex, omoplații ca niște aripioare. Korn avea coșuri vinete și roz pe obraji și pe piept ; în dreptul bicepșilor îi atîrna o piele fleșcăită. Și ceilalți, oameni-gorile, senili, îmbătrîniți înainte de vreme, cu carnea moale ca aluatul, buhăită de prea multă ședere ; pe trupurile lor își aveau vad sigur abcesele, adenitele și antraxurile, ca să nu le pomenim decît pe acestea dintre bolile cunoscute, și care încep cu litera *A*.

De cum se gîndea la nefericiții de la Cognel, suferința lui Jacques căpăta un sens. El n-o să le semene niciodată ! Niciodată... Ce mutre au să aibă la șaizeci de ani ! Dacă au s-o ducă pînă atunci...

Lanțul angrena bine. Nici o grijă de pante : o să le treacă... „Dacă ai urcat Gometz-ul..." Umbra lui deșelată i se întinde înainte, pe drum.

— Nu mai pot ! strigă deodată Sanchi.

Și se strîmbă :

— Cîrceii...

Apoi își întinse brusc piciorul drept.

— Lipsă de antrenament — spuse Pausec, privindu-i piciorul înțepenit.

Și-l împinse cu putere pe spaniol.

— O să-ți treacă... Ai timp să recuperezi pînă la Chevreuse.

Sanchi făcu o strîmbătură. O strîmbătură care voia să spună : „Păcat !" Pausec îl împinse iar.

— Ei, ia spune, 54, ai nevoie de ajutor ?

Pausec se întoarse ; îl privi pe oficialul aplecat peste portiera Peugeot-ului sforăitor și înălță din umeri.

— Îl cunosc... Nu voia să ne lase să plecăm. Dacă...

Jacques se stăpîni. Era-cît pe-aci să spună : „Dacă cîștig, o să facă o gură !"

Sanchi ajunsese la capătul puterilor. Ceva verzui i se scurgea dintr-o nară. Își suflă nasul, aplecînd capul. Oftă. Nu îndrăznea să întindă piciorul. Înnoda pasul. „Totuși, n-o să riscăm să ne lăsăm ajunși din urmă pentru el !" se gîndi Jacques. Dar Sanchi îi era prieten. De cîte ori intra în prăvălia lui mos Massoubre, Sanchi lăsa baltă clienții și se ocupa de el, pe cînd un ucenic, Tatave, îl înlocuia. Dorința lui cea mai înflăcărată nu era să devină profesionist. Visa, cînd o avea destui bani economisiți, să plece la Barcelona, unde părinții și două surori îi trăiau în mizerie.

„N-am de ce să mă înduioșez — își spuse Jacques. La urma urmei e un străin !"

— În trei e mai bine — strigă Pausec.

Firește, în trei puteau să răărească schimburile și nu erau nici singuri. Sanchi se apropie de Jacques, și îi șopti : „Merge." Și Jacques, liniștindu-se, scoase o bucată de prăjitură.

— Mănîncă !

Sanchi mîncă, privindu-și roata și forțîndu-se să-și uite piciorul.

Pausec se sacrifică trei sute de metri.

— S-a făcut ? întrebă el, întorcîndu-se.

Din automobil, oficialul strigă :

— Ați luat cel puțin un minut.

Ce înțelegea cretinul ăsta ? Sanchi zîmbi, se săltă în șa, întinse piciorul și apăsă puternic. Se uită recunoscător la Jacques, ca și cum prăjitura lui îi făcuse bine. „Oare o să rămînem toți trei împreună pînă la capăt ?" Jacques își aminti de panica lui la demaraj. Un minut ; nu era mare lucru, ce e drept, dar ajungea și atîta ca să atace mai ușor urcușurile. Nu exista pericolul de-a fi scuturat, ca

atunci cînd se aflau mulți laolaltă. Acum se mai temea doar să nu spargă sau să nu i se defecteze ceva. Zău, solid mai e Pausec ăsta!

Stînd pe șaua trasă mult înapoi, așezat frumos, cu mîinile în josul ghidonului, cu coatele înțepenite spre în afară, bretonul dădea o impresie de ușurință nepăsătoare; piciorul lui, atacînd cu vîrful, trăgînd în sus, pedala lin. Efortul abia dacă i se ghicea pe pulpa întărită în suiș și după unele mișcări ale șoldurilor la trecerea pantelor. Era specialist la urcat. Pe străzile din Chevreuse, Jacques se gîndi că poate aștepta panta de la Saint-Rémy, ca să-i lase în urmă și pe Sanchi, și pe el.

Pavajul și asfaltul vîjîiau sub cauciucuri. Localnicii se strînseseră buluc pe trotuare. La o răspîntie plină de mașini, doi agenți întinseră brațele spre Saint-Rémy. Strigătele copiilor izbucniră, reînsuflețindu-l pe Sanchi, care iar nu se simțea bine.

— Haide... Manuel! Nu te mai gîndi la picior...

Uneori, ridicînd capul, Jacques vedea pe o parte și pe alta a șoselei fețele acestea cu guri negre, din care izbucneau strigătele: „Haide! Haide!" Totuși, mai mult decît încurajările îl stimulau gesturile oamenilor. Era mai sensibil la ele, pentru că propriei lui mișcări îi răspundeau mișcările celorlalți; pentru că ritmul lui depindea de frenezia lor.

Sudoarea îi picura pe gît. Cînd falangele, crispate pe curba ghidonului, începeau să simtă începutul cîrceilor, le schimba poziția, le strîngea pe frîne sau își prindea pe portbidon degetele mari.

Sanchi luă trena, coti și se distanță puțin. Pausec se ținu în plasa lui.

— Primul pluton e la un minut — le strigă Douard, care își stopase motocicleta la intrarea în oraș, pentru cronometrare.

Și adăugă:

— Bertin încearcă să vă ajungă!

Motocicleta trepidă și se plecă spre stînga, ducîndu-se lîngă a polițistului-pilot. Jacques se întoarse. În urma lui, în afară de mașina oficialilor, drumul părea pustiu.

— I-am lăsat ! S-a zis cu ei !

— Trebuie să împingem — spuse Pausec. Cu mo-vilele astea, nu se ştie niciodată...

Şi din nou Jacques se întrebă dacă lui Pausec îi plăceau pantele. Cît despre Sanchi, el le urca des-tul de bine.

— Merge ?

Spaniolul se strîmbă şi din nou îşi întinse piciorul chinuit.

— Iar începe ! se necăji el.

— Ah ! Manuel tot Manuel !

Jacques îl împinse o dată, de două ori, apoi a treia oară. Din maşină, cineva îi strigă :

— Dacă o să-l mai ajuţi, am să-ţi ard o amendă !

— Lasă-mă ! gemu Sanchi.

Pausec, îngrijorat, se întoarse :

— Totuşi nu putem pierde timp !

— Căraţi-vă ! strigă Sanchi. Căraţi-vă odată !

— Nu te simţi mai bine ?

— Căraţi-vă, n-auziţi ?

Micul spaniol se ridicase pe pedale, cu amîndouă picioarele întinse, fericit de scurtul coboriş pe care i-l oferea drumul şi pe care l-ar fi dispreţuit cînd se afla în mare formă. Jos, trebui să pedaleze iar. Im-posibil.

— Căraţi-vă, căraţi-vă ! se necăji el, iarăşi.

Motoarele motocicletelor, care încetiniseră, pufă-iau în imediată apropiere ; ziaristul îi privea fără pic de compătimire.

— Goniţi cu treizeci şi opt ! strigă poliţistul.

Jacques îl încurajă pe Sanchi care avea faţa mo-horîtă şi negricioasă ca a unui văcsuitor de ghete.

— O să-ţi treacă ! Nu te da bătut...

Se lăsă o scurtă tăcere, întreruptă de strigătele unei cete de cercetaşi.

— Haide ! Haide ! Coborîţi capetele !

— Puşti tîmpiţi ! le strigă Pausec.

— Căraţi-vă odată ! gemu Sanchi, plesnindu-se peste coapsă.

Jacques privi piciorul înţepenit al prietenului său. „De nu mi s-ar întîmpla şi mie la fel !" Îl nă-

pădi un fel de moleșeală. Oricît ar fi dorit să accelereze, simțea că n-o să poată. „Treizeci și opt pe oră!" Și dacă ceilalți, cei rămași în urmă, rulau cu patruzeci? Sau cu patruzeci și cinci?

Un indicator kilometric, pe șosea.

Saint-Rémy, 0 km 500.

La dreapta, între două case, cu albia ei îngustă și albastră mărginită de plopi, Yvette.

— Dați-i drumul! Cară-te, Fage! se rugă Sanchi.

Pausec demară și Jacques îi fu recunoscător că luase el inițiativa asta. Întoarse capul. Spaniolul, la doi metri de ei, încerca să reia contactul. Imposibil.

— E rîndul tău — spuse Pausec. N-avem timp de sentimentalisme acum.

Jacques luă trena, simțindu-se parcă scăpat de o povară. Îl distanță pe Sanchi cu o bucurie aproape nebunească, de parcă prietenul lui, fără să vrea, ar fi personificat teama de-a fi ajuns din urmă, care, de zece kilometri, îl frămînta cu tot mai multă înverșunare. Nu trebuia să se gîndească la felul în care putea evolua cursa, nu trebuia să-și imagineze ce se petrecea înapoia *lor*. Singurul lucru important era doar să apese mai tare pedalele.

Jacques se dădu la o parte și-l lăsă pe Pausec să ia trena. Acum era ușor: n-avea decît să privească roata bretonului; i se părea că Pausec îl trage după el și că roata se turtește.

Jacques întoarse iar capul. Departe, Sanchi pedala în picioare.

„Cît trebuie că se chinuiește!" Avusese și el, de multe ori, picioarele prinse de cîrcei. Cîrceii îi mușcau șoldurile, îi împietreau pulpele, îi înfigeau sub genunchi șuruburi încinse. Și, oricît de rezistent ar fi fost la dureri, trebuia să se dea bătut. Că Sanchi avea punct mort, asta făcea parte dintre legile cursei. Iar spaniolul nu era singurul care suferea. În plutonul pornit să-l urmărească se aflau poate zece inși cu pulpele și cu genunchii torturați.

Ce dimineață frumoasă! Ieri, la ora asta, căra pachetele prin Paris. Iar mîine are să le care din

nou : n-o să fie decît un biet ciclist, ca atîţia alţii... Ah ! cînd o să poată părăsi casa Cognel ?

Raymond Vannier trebuia şi el să ia parte la cursă. Pesemne că se gîndea la librărie ! Imposibil să nu te gîndeşti la librărie, duminica...

Raymond, ca toţi expeditorii de la I. P., nu-şi mai făcea iluzii în privinţa situaţiei pe care Lausq i-o făgăduise încă de cînd intrase în slujbă. Cum rămînea vacant un post mai ca lumea, directorul comercial îşi şi informa prietenii. Îşi căpătuiseră fiul sau nepoţelul ? Şi se găsea totdeauna vreun prieten de-al prietenilor lor care trebuia plasat. Se proceda aşa prin tradiţie, şi iată de ce găseai numai trîntori şi incapabili, plătiţi cu lefuri grase, în posturi bune.

La prînz, Raymond mînca în sufrageria cocoţată la etajul şase, deasupra birourilor lectorilor-corectori. Îi întîlnea acolo pe Baurant şi pe Crainlot, aşezaţi la masa lor. Şi, după ce-şi spălau gamelele, plecau să hoinărească puţin prin Luxembourg sau pe cheiuri.

Casa Cognel era o întreprindere uriaşă. Vitrinele ei de pe strada Soufflot ocupau treizeci de metri de trotuar. Cu cei patru administratori şi şapte sute de salariaţi — dacă punem la socoteală şi anexa de pe cheiul Grenelle — forma o fortăreaţă a literelor şi a finanţelor. Holul era posomorît, tăcut, prea vast ca să te simţi bine în el. La dreapta, după casa şi tejgheaua unde Bigoureaux ambala cumpărăturile clienţilor, se vedea uşa de serviciu a secţiei de gravură, apoi un culoar, două ascensoare şi, în sfîrşit, într-un ungher întunecos, intrarea în *groapă*...

— Nu încetini ! strigă Pausec.

Clienţii erau întîmpinaţi de busturile lui La Fontaine, Corneille, Racine şi Molière, şi de o tăbliţă : *Fumatul oprit !* Apoi, trebuia să urce opt trepte ca să ajungă pe un palier : trei trepte, încă opt trepte, şi încă opt, ca să ajungă în sala de vînzări. Urcînd,

vedeau din treacăt vitrinele în care se aflau expuse ultimele noutăți...

— Dă-i bătaie, n-auzi ? Dă-i bătaie, ce naiba ! Visezi ?

Da, visase. Și acum panta își înălța în fața lui imensul baraj de asfalt.

Spinările celor doi alergători se legănară în același ritm, apoi, cum pasurile erau diferite, umerii li se mișcară în contrasens, spărgînd frumoasa cadență a urcușului.

Jacques se ridică în picioare. Pausec, lipit de șa, se forța să pedaleze rotund, fără să încetinească. Chinuite de conducătorii lor, motocicletele pufneau. „Ah ! dacă am putea merge în plasa lor, la adăpost... ca în cursa Bordeaux-Paris..." — se gîndi Jacques.

Panta urca din ce în ce. Pausec schimbă pasul. Jacques vru să rămînă mai departe pe pas mare. Era chinuitor, dar șalele mai puteau să suporte efortul. N-o să piardă nici o clipă plasa lui Pausec. Dar ce-o să facă bretonul cînd o să se vadă sus ? O să demareze ? Fără îndoială că nu : Pausec era clădit la fel ca el, așa că îndura același chin.

O să reziste ? După ce a mers atît de frumos pînă aici, să se dea bătut la treizeci de kilometri de sosire ? Nu !

Simțea cum îl ard plămînii. În gură avea gust de sînge.

Imposibil să scuipe.

Trebuia să uite că panta urcă și că ritmul impus de breton îi depășea puterile ; trebuia să uite că-l durea pieptul din ce în ce mai tare și că era leoarcă de sudoare.

— Merge ? întrebă Pausec.

Ce glas ciudat ! Ajunsese la capătul puterilor ? Jacques îi răspunse, clătinînd afirmativ capul.

Și totuși o pînză de moleșeală îi învăluia trupul. În sinea lui, un alt Jacques mișca picioarele, creștea, protesta : „E prea repede ! Mai încet ! Mă chi-

nuiești!" O durere surdă îi cuprindea rărunchii. Tusea îi sfîșia pieptul și-i acidula saliva.

Pausec ducea trena prea repede... Se distanțau... Jacques strînse ghidonul cu mîini de sugrumător, reveni în plasa lui și se menținu acolo cu greu.

Parcurseseră jumătate din pantă. Bretonul se întoarse.

— Nu-i mai văd!

Vorbise încet, cu teamă, și cuvintele lui păreau totodată că vor să alunge cine știe ce diavoli. Jacques, cu fălcile strînse, nu întoarse capul. La urma urmei, chiar dacă ceilalți s-ar fi văzut, îi depășiseră cu o jumătate de kilometru, iar distanța asta se va dubla pe teren neted.

Ce s-o fi întîmplat cu Sanchi? Dar cu ceilalți băieți din club?

Jacques își săltă mîinile în susul ghidonului, încetini și gustă o clipă de fericire trecătoare, înainte de a-și relua cadența. Oare Chupin și Labre, pierduți în pluton, se gîndeau și ei la Marcelle, așa cum se gîndea el la Claire? — Chupin, mai mult decît Labre. Și Prévost, Dilgard, și ceilalți ce-or fi făcînd? Ce griji îi frămîntau? El, Fage, își oferea efortului pieptul aprins, gîtul cleios și picioarele care, acum, i se îngreuiau la fiecare mișcare. Cu neputință să-și păstreze elanul. Să fixeze un ritm de urcuș? Imposibil! „Un, doi... Un, doi..." Cu cît panta creștea, cu atît ritmul îi slăbea.

Jacques schimbă pasul, fără să-și amelioreze pedalarea. Coasta i se părea lungă, nemiloasă, pe măsura celor de talia lui Pausec. Fir-ar să fie! Uite-l că iar se distanțează! Cînd oare o să se termine totul? Și Pausec se gîndea, ca și el, să cîștige cursa; iar în plutonul care curînd avea să înceapă urcușul, se mai găseau și alții care se gîndeau să învingă. Goneau toți după o aceeași pradă. Unii izbuteau isprava asta de patru sau de cinci ori pe an. Apoi deveneau profesioniști. Și-atunci, urmau probe noi, victorii noi, sau, cel mai adesea, deziluzii. Pentru că nu erau serioși sau pentru că eforturile cerute erau totodată și prea îndelungi, și prea severe.

— Uf ! S-a făcut ! spuse Pausec, cu glas stins.

Şi totuşi, glasul lui suna ca un strigăt de uşurare.

Jacques se întoarse :

— Sînt în urma noastră !

În faţa a două maşini însoţitoare, se legăna un ciclist în tricou albastru : Sanchi. Iar ceva mai încolo, atingînd flancul stîng al vehiculelor, într-un mic şirag care se destrăma, cîţiva alergători începuseră evadarea.

Pausec acceleră. Nevrînd să treacă drept un profitor, Jacques luă trena. Din nou, Pausec îl depăşi. În urma bretonului, Jacques îşi termină prăjitura şi trase o duşcă din bidon.

Dorea victoria asta. Şi altele, după ea.

— Iar îi lăsăm...

— Nu. Te-nşeli. Pot să ne ajungă...

Trebuia să atingă Chateaufort cît mai repede cu putinţă. Pe coasta satului, puteau să-şi mărească avantajul.

— O să fie... — începu Jacques.

— Dă-i bătaie ! Nu te ocupa de rest, altfel ne-am ars...

* * *

— Gata, i-am lăsat iar...

— Mda — gîfîi Pausec.

Deveniseră prieteni la toartă. Îşi puneau ambiţiile şi posibilităţile în comun. Acord perfect în privinţa cursei ; şi totuşi, cîte deosebiri ! N-aveau nimic asemănător, în afara dorinţei de a învinge. Voinţele lor se asociau într-o voinţă unită, capabilă să-i ducă uniţi pînă la o sută de metri de sosire. După aceea... După aceea ? Jacques nu vru să se gîndească la momentul acela.

Şoseaua începea să urce. Ca să-şi învingă teama că va fi lăsat în urmă, Jacques se gîndi la alte urcuşuri, la alte drumuri : la vechile şleauri din Touraine, mărginite cu castani, sau cu platani şi cotind printre izlazuri ; la drumurile mai noi din Beauce,

încă golașe sau străjuite de copăcei, adeseori netede ca-n palmă și poleite cu asfalt nou ; la drumurile bătrînelor meleaguri mărginașe, ca Moissy-Cramayel sau Lieusaint, părînd spinarea solzoasă a unor reptile antediluviene ; la șoselele naționale jalonate cu atîtea pietre, semne și stîlpi indicatori cu viraje ridicate ca marginile farfuriilor ; și la cele din cîmpia de la Mesnil, pline toată noaptea de țîrîitul greierilor...

Claire o să meargă într-o bună zi la Mesnil. Astăzi o să asiste la sosire. O să cîștige, în fața ei ! Jacques savură bucuria aceasta anticipată pînă la prima turnantă a urcușului, apoi trebui să nu se mai gîndească decît la efortul lui.

Pausec schimbă pasul. Jacques îl imită și începură amîndoi să pedaleze în picioare. Capota mașinii oficialilor era atît de aproape de șoldul choisyenului, încît îi simțea căldura. Cînd șoferul schimba vitezele, lui Jacques i se părea că mașina o să se oprească ; și el, o dată cu ea !

La al doilea viraj, Pausec încetini, sufocat ; Jacques trecu să ducă trena. Bretonul rulă în plasa lui.

Acum, Jacques știa că numai el trebuie să ducă trena. Erau și mai strîns legați decît fuseseră cu cîțiva kilometri în urmă ; capabili să se sacrifice unul pentru altul, și asta pentru interesul lor comun. Capabili să-și stăpînească dorința de a-l lăsa în urmă pe celălalt. Căci și unul și altul puteau să evadeze, odată ajunși sus, ca să termine singur cursa și să scape de chinurile sprintului. Dar asta ar fi însemnat totodată și riscul de a se istovi : de a fi ajuns din urmă, demoralizat și *lăsat* pe drum, foarte departe de linia de sosire.

O motocicletă trecu pe lîngă ei.

— Hai, băieți ! le strigă cel ce o conducea.

Vocea i se păru cunoscută și Jacques se întoarse: era Pérot. Pérot știa că trebuie să se mulțumească doar să treacă. Dacă ar fi adus cu el vreun oficial în locul lui Bohan !... Așa însă, încetini o clipă și, ținînd lîngă mașină :

— Haide, haide ! strigă el. Bertin e pe drojdie ! Prévost se omoară cu ceilalți !

Și, accelerînd, porni la vreo cincizeci de metri în fața fugarilor.

— Îi avem în buzunar ! spuse Jacques.

Pausec nu-i răspunse. Gîfîia.

Choisyenul nu-și mai simțea bicicleta sub el.

Forma, cînd e formă ! Și cînd e mai mult decît forma : clasă ! „Acum, o să fiu otelit. Dacă am să cîștig cursa asta, nu văd de ce n-aș cîștiga și altele !" Cursa de azi n-o să o uite ușor, și nici eforturile făcute. Chiar dacă va ajunge profesionist. Se gîndi că unui campion trebuie să-i pese prea puțin de succesele lui, și că, dacă e profesionist, înseamnă că aleargă să cîștige curse, dar că aleargă mai ales să cîștige bani. Poate că, într-o bună zi, va apărea în vreo reclamă, arătînd că bea *Claquesin* și că își dă pe păr cu briantina *Roja* ; doar ca să capete gologani, fără nici o osteneală... La profesioniști nu există șomaj. Gologanii pică regulat, cu condiția să se antreneze și să ducă o viață convenabilă...

Dacă o să cîștige cursa asta, va putea să cîștige și altele. O să facă echipă cu Montier.

Trebuia să uite că șaua îi ardea fesele, că degetele îi amorțiseră și că ratrapele îl strîngeau prea tare.

Pausec își stropi capul cu ce mai avea în bidon, apoi, bănuitor, se uită înapoi. Motocicliștii se uitau și ei, Pérot mai des decît ceilalți.

— Nu încetiniți, băieți !

— Și nu vă tot întoarceți ! adăugă Bohan.

Să mărească viteza, chiar dacă distanța care îl despărțea de urmăritori oferea un interval de siguranță satisfăcător. Să pedaleze ! Să pedaleze pînă la istovire ! Să împingă !

Sosiră la Buc. Aerodromul se ivi la stînga, presărat cu hangare și cu avioane lucioase. Cîțiva cunoscători îi încurajară : suporterii și conducătorii cluburilor participante la cursă, veniți aici, fiindcă terenul era dificil — cu pavajele lui mari — și apropiat de sosire.

— Hai, Pausec!

El, Fage, era *necunoscutul* probei. Ca să-și uite mîhnirea, Jacques își închipui că e un profesionist în plină acțiune; la fel de popular ca Magne, ca Leducq sau ca tatăl lui Gilbert și al lui Claire.

— Uf, ce mai bolovani! gemu Pausec.

— Da — făcu Jacques.

Pedalau unul lîngă altul. Așa, efortul lor nu stîrnea nici o bănuială.

— Zău — spuse Jacques — dacă ar fi așa în fiecare duminică...

— Glumești!

Pausec dîrdîia. Glasul lui îl făcu să zîmbească pe Jacques.

— Ți-am spus că-i avem în buzunar!...

Voința de-a învinge îi aprindea mușchii. Dar trebuia să-l aștepte pe Pausec. Firește, bretonul putea să recupereze înainte de sosire și să-l *aibă* la sprint. Era, totuși, mai sigur să ruleze împreună cu el. Plecați împreună, aveau să ajungă la capăt împreună. La cîteva sute de metri de linia de sosire, victoria nu va mai fi decît o chestiune de voință, de putere și de pas.

— Urcă tîmpita asta de pantă!

Pausec pedala din nou în picioare. Se răsucea pe o parte și pe alta, dar asta nu părea să-l ajute prea mult. Jacques urca stînd în șa, în suplețe.

Mulțimea, rară la început, dar tot mai numeroasă acum, deveni deodată, pe o distanță de cincisprezece-douăzeci de metri, un gard viu, care urla și gesticula.

Pausec schimbă pasul; picioarele i se învîrtiră grăbite, apoi își reluară cadența lor lentă. Jacques îi privi mușchii bronzați, întăriți de efort. „Nu mai contează nici un urcuș, o dată ce ai trecut peste Gometz!"

Din loc în loc se zăreau fîntîni. Să bei cît mai puțin cu putință. Uite, o fată cu părul ca arama aplaudă, dar nu e Claire.

Aici, mulțimea e atît de nedisciplinată încît, după trecerea motocicletelor, năvălește în drum și nu

le lasă alergătorilor decît o potecă îngustă pe unde să treacă.

— Parcă ar fi o sosire a cursei Bordeaux-Paris ! Bretonul se gîndea şi el la profesionişti.

— Ai dreptate !

Jacques jubila. Ceea ce îl handicapase pînă astăzi nu erau motivele pe care le avea — întemeiate sau nu — să se subestimeze, ci dorinţa de-a nu întreprinde nimic pînă nu era aproape sigur de reuşită. Iar acum, ştia că trebuie să te laşi mînat de cele mai fantastice imbolduri, să consideri toate planurile realizabile, dacă te ajută norocul. Niciodată bicicleta nu i se păruse mai uşoară ; niciodată nu ascultase cu atîta zel şi atenţie glasul lanţului. Şi cînd te gîndeşti că dacă n-ar fi putut să-l repună pe pedalier, ar rula şi acum în pluton, întrebîndu-se dacă va fi în stare să reziste ! Ba te pomeneşti că ar fi spart, sau poate chiar că ar fi căzut... Acum nu-l mai privea bănuitor pe Pausec. După şaptezeci şi cinci de kilometri, se simţea mai puţin obosit decît în serile cînd revenea de la antrenament.

Motocicleta cu Douard încetini mersul.

— I-aţi lăsat de tot ! strigă ziaristul.

Era un flăcău de vreo douăzeci de ani, cu faţa lucioasă, cu privirea şireată. Îşi pusese şapca cu cozorocul spre ceafă şi-şi suflecase mînecile cămăşii de cow-boy.

— Haide, Fage ! strigă el, cît îl ţinea gura.

Îl încuraja un ziarist ! Şi cu toate că nu era decît un biet zgîrie-hîrtie visînd să devină celebru, încurajările lui îi mergeau drept la inimă. Joi o să-şi citească numele în *Vélo*, în *L'Echo des Sports* şi în *Cyclo-Sport* ! Şi nu numai la clasament !

— Ce mai mutră o să facă Roncé !

Pedalau pe drumul spre Villacoublay. „Am cîştigat !" se bucura Jacques. Sigur, mai era afurisitul de Tour-Biret, dar o să poată să-l urce. Şi-o să bage bine de seamă la sprint. Ah ! dorinţa de-a reînvia goana asta la infinit, în frumoasele dumi-

nici ! Şi tata, mîine, ce-o să le mai povestească prietenilor lui din atelierul de modele ! „Băiatul meu, ei, nu vă spuneam eu ?" Şi Man : „Jacquot, drăguţule, ştiam eu că într-o bună zi..." Victoria asta, ei o prevăzuseră toţi. Iar bunicii au să se mîndrească foc. Şi Claire, şi Gilbert, cîteva cuvinte de laudă au să-i spună amîndoi !

O maşină decapotată se alipi de maşina oficialilor. Unul din ocupanţi, un bătrîn cu mustăţi uriaşe, lăsate pe oală, îşi săltă braţele deasupra capului, şi le strigă : „Mai repede ! Mai repede !" ca şi cum le-ar fi fost uşor să mărească viteza. Ca şi cum ar fi fost datori să i se supună !

— Treci tu, boule, în locul nostru ! urlă Pausec.

— Parcă ar fi Clemenceau !

— Pare la fel de tîmpit !

Cînd trecu prin faţa militarilor din Villacoublay, în bucuria lui Jacques se strecură un pic de milă : „Săracii de ei ! Iar e vorba să-i ţină doi ani !" De ce doi ani, cînd n-aveau de gînd să-l atingă pe Hitler ?... Frumoasă evadare din pluton ! Roncé o să zărească sosind pe drum punctele albastru şi roşu care vor fi *ei*. Şi-o să zică : „E cineva din clubul nostru", apoi : „E Idiard. E Idiard sau... nu, e Geneens. Geneens, acum pedalează... ba nu, că are pantofi albi... atunci e Prévost !..."

Pausec îşi încruntă sprîncenele. Trupul lui de uriaş părea că împrăştie un soi de tristeţe.

— Nu mai pot !... Îmi vine s-o dau dracului...

Jacques se ridică pe pedale :

— Să nu faci asta ! Mai e puţin !

Şi trecu la trenă.

— Ţin-te de mine ! strigă el. Ţin-te !

Nu putea să-l *lase* pe Pausec. Plutonul avea să-l aibă curînd în faţa ochilor. Băieţii vor accelera ; îl vor ajunge ; apoi, ştiind că în frunte e Fage singur, vor încerca să-l ajungă şi pe el. Numai că Fage...

— Mai avem doar zece kilometri !

Pausec dădu drumul ghidonului. Pedală, cu spinarea dreaptă, bălăbănindu-şi braţele.

— Gata ! gemu el, frecîndu-şi burta. M-a ajuns punctul mort...

— Se zice că bretonii sînt solizi. (Jacques îi întinse bidonul lui.) Bea, dar lasă-mi şi mie !

Pausec scoase dopul cu dinţii. Înghiţi două guri de lichid. Picături de sudoare îi împăienjeneau ochii. Se grăbi să ronţăie ce îi întîndea tovarăşul său. Prăjitura o înghiţi mai greu decît bucăţelele de zahăr. Jacques scoase o banană şi o mîncă. Pedala atît de repede, era atît de aprins, încît abia mai putea să respire.

— Pausec ! Auzi, Pausec : trebuie să reuşim !

Glasul îi era încet, rugător şi ameninţător totodată. Bretonul clătină din cap. „O să se simtă mai bine" — gîndi Jacques. Şi bolborosi :

— În zece minute trebuie să fim la sosire.

Văzu verigheta lui Pausec. Şi se miră : „Ia te uită, e însurat !" La noapte, în pat, nevastă-sa nici n-o să conteze...

— Ţi-ai revenit ?

Pausec, cu gura plină, făcu semn că da.

— Ai fi putut să-ţi umpli buzunarele !

Pausec doar nu era un începător ! Trebuia să ştie ce trebuie luat într-o cursă de-o sută de kilometri.

Bretonul îşi învingea treptat slăbiciunea şi lui Jacques i se păru că trupul rivalului său, ca o movilă de carne, va rezista acum pînă la sosire, că Pausec nu se va prăbuşi decît după ce va trece linia. „Poate că ai făcut o tîmpenie hrănindu-l... Dar nu : eşti puternic... Trebuie să rulezi cinstit, să-l oboseşti pe Pausec înainte de sprint !"

În fundul inimii i se înrădăcina îndoiala : „Dacă n-am să cîştig ? Dacă n-o să am norocul ăsta ?... Nici al doilea nu e rău. Ba nu, trebuie să cîştigi ! Trebuie să cîştigi ! Azi e ziua ta bună". Începu să cînte în gînd, fără voie. Apoi îi veniră în minte nişte arii de operă. Îşi acordă pedalarea după uvertura la *Cofofana hoaţă* şi după cîteva fragmente din *Pescuitorii de perle* şi din *Vasul fantomă*.

„Dacă pierd, după cursa asta..." Da, au să mai fie și altele. Multe încă!

— Mi-e mai bine — spuse Pausec.

Începuseră, amîndoi, să se retragă în sine. Bretonul îl privea pe Jacques și se gîndea: „Doar n-o să mă las bătut de țîncul ăsta!" Și Jacques: „Mare deștept aș mai fi dacă l-aș lăsa să-mi sufle primul loc!"

Pedalau amîndoi, obsedați de ideea unei eventuale slăbiri a puterilor. Acum, orice urmă de plăcere pierise. Monologul interior îi obosea la fel, ba chiar mai mult decît drumul. Dacă avea să cîștige, Jacques admitea că își datora victoria lui Pausec. Avusese dublul noroc să se afle într-o zi bună și să aibă un concurent cinstit. Dacă bretonului îi fusese rău mai adineauri, asta se datora faptului că pînă atunci dusese trena și peste rînd! Acum slăbiciunea îi dispărea treptat; pedala puternic. Prea puternic. Cînd Pausec voise să încetinească, de ce el, Fage, nu-l lăsase în drum? Oare nu se temea de el? Era mai bine așa. Ba chiar trebuia să facă așa, ca să poată păstra inițiativa demarajului final, să-i dea impresia că e istovit...

La Petit-Clamart se ivi, vastă întindere de iarbă și de ciment, în mijlocul unei răscruci. O scurtă coborîre, apoi un urcuș îi duseră acolo. Jacques pedală în picioare, necruțîndu-și de loc bicicleta. Pausec se desprinse, schimbă pasul din cîteva mișcări, și reveni lin în plasa choisyenului.

Ocoliră rondul din mijlocul răspîntiei.

— Pe ce pas ești?

— Patruzeci și opt — paisprezece — spuse Jacques.

— Și eu la fel!

Jacques mințea. Era pe cincisprezece. 47 x 15. În sprint, acesta va fi pasul ideal. Dar acum, pe coastă, bretonul abia o să-și poată împinge moara lui cît toate zilele.

Pausec duse o trenă puternică. Jacques rula pe pinionul mijlociu și trebui să treacă pe pasul mare,

ca să se țină de el. Efortul îi turnă parcă plumb în picioare. Era îngrijorat, furios și liniștit totodată că fusese lăsat în urmă și că reușise să revină la loc.

— Ești o vită !

— Ce vrei ? Asta-i cursa !

— Mă faci să rîd ! Cînd ți-a fost rău, adineauri, eu nu mi-am zis : „asta-i cursa"...

Pedalară cu neîncredere unul în altul.

„Și cînd te gîndești că aș fi putut să mă îndop eu cu ce i-am dat !" Din nou Jacques își simțea genunchii ușori și gleznele mlădioase. Duse trena, privindu-și cadrul prăfuit al bicicletei, apoi manivelele pline de ulei și de praf. Doar să le șteargă cu o cîrpă și vor fi gata pentru duminica viitoare.

— N-ajungi la nimic ducînd trena atît de des !

— Ba da — spuse Jacques.

O fi Pausec tare la sprint ? Vioiciunea cu care pornise mai adineauri nu lămurea cu nimic nedumerirea lui Jacques. Să demareze... Să demareze începînd de unde ? De la ce distanță de sosire ?

Motocicletele duduiau în fața lor. Polițistul-ștafetă fluiera de zor. Pe trotuare, fetele purtau rochii de vară. Și rîdeau. Drumul avea dantele elegante, de umbre și de lumini.

Trecură peste o porțiune așternută cu pietriș, peste care roțile motocicletelor patinau. Pausec își puse palma pe cauciucuri. Jacques îl imită, mirîndu-se că poate fi un asemenea amestec de om și de mașină. Asta înseamnă oare „forma" ? Nu, fără îndoială : fiindcă suferea acum, cînd rivalul lui conducea sperînd să-l sufoce cu goana.

Afurisita asta de victorie le era aproape la îndemînă ! Și către ce îi purta ? După ce goniseră împreună peste două ore, aveau să fie despărțiți de-o linie albă !

Jacques schimbă pasul, trecînd pe mijlociu. Douard se uită îndelung înapoi. Semn rău !

— Iată-i ! strigă el.

— Totuși am accelerat !

— Nu trebuie să ne vadă !

Alarma aceasta făcu să înceteze rivalitatea dintre ei. Lanțul lui Jacques zornăi cînd coborî pe pinionul mic. Ce schimbător ! Mîine o să-și cumpere un *Simplex !* Drumul nu mai avea castani și se pomeniseră în plin soare. Și în bătaia vîntului.

— Doar asta ne mai lipsea ! mormăi bretonul.

Tonul cu care vorbise arăta o puternică dorință de-a termina cît mai repede cursa, dorință care îl neliniști pe Jacques. „Nu cumva i-o fi iar rău !" Evadarea lor îndelungată, chinurile trupești și sufletești fuseseră îndurate doar ca să fie ajunși la cîțiva pași de linie ? Asta nu !

Jacques se întoarse ; detașîndu-se clar pe marginea șoselei, grămada colorată își făcea apariția.

„Nu sînt mulți" — își spuse Jacques. Dar asta îi făcea și mai de temut. Într-un pluton mare, datorită băieților din club, urmăritorii ar fi putut fi mai mult sau mai puțin reținuți. Dar nu într-o „evadare".

Un camion de-al *Marilor Mori din Corbeil*, încărcat cu saci de făină, le încrucișă drumul.

— Hai, băieți ! strigă șoferul.

Jacques citi pe o pancartă : *Chatillon, 2 km.* Mai mult decît pavajul de pietre, spaima făcea să-i vibreze toate fibrele trupului.

* * *

— Cîștigați iar ! strigă Douard.

Cei doi schimbau trena la fiecare sută de metri. Și la fiecare schimbare, Jacques respira adînc. Ghemotoace de salivă îi astupau gîtlejul. Imposibil să le scuipe. Imposibil să bea ceva. Trebuia să gonească.

Da, iubea ciclismul ! Ca să obțină victoria asta, ar fi sacrificat totul, *pînă și pe Claire !*

Abia aștepta să ajungă la capătul cursei, să se oprească, să dea fuga la vestiar, să strige : „Veceurile, vă rog !". Deschise gura și înghiți puțin aer. O clipă, se simți ceva mai bine. Apoi, cum esofagul

îl ardea iar, își făgădui : „O să beau un litru de apă minerală". Și sorbi încă o înghițitură de aer.

La intrarea în Chatillon, o săgeată vopsită, pe trotuar, le arăta direcția. La o răspîntie, un glas strigă :

— Hai, Jacuot !

Era Pa. Ce bucurie, ce mîndrie trebuie să fi simțit ! Jacques se întoarse și-l văzu gonind spre linia de sosire, tăind pe-un drum mai scurt.

Și cînd te gîndești că mai trebuia coborîtă o pantă, ca să ajungă la Tour-Biret !

Emoția lui Jacques sporea, înșelîndu-i un pic vigilența. Îl năpădeau amintirile : cărțile cu poze pe care Pa îl învățase să citească ; prietenii pe care vechea lui bicicletă îi extaziau și care îi spuneau : „Grozavă ! Tata e prea zgîrcit ca să-mi ia și mie una la fel ! Zău, dă-mi-o și mie un pic !" Pe drumul ăsta, participase împreună cu Pa la prima cursă de tandemuri organizată de *Tandemiștii parizieni*. Era ger. Pa mîna cu mîinile goale, vinete de frig. Jacques își pusese două perechi de mănuși de lînă. Cîștigaseră atunci la sorți o cameră de bicicletă...

— Scîrboasă chestie, să fim prieteni pe kilometri întregi și să ne certăm la sosire !

— Adevărat — recunoscu Pausec. Dar trebuie să fie și-un cîștigător...

Ca o cățea în călduri, hodoroaga de mașină le adulmeca dosurile. Bătrînul mustăcios urlă : „Ați cîștigat !" Pausec se întoarse spre Jacques.

— Ești însurat ?

— Nu.

Sosirea se afla aproape.

— Atenție la turnante ! strigă Pausec, pornind la vale... Afurisite pietre !

— Da ! Țîmpite de tot !

Erau, pentru ultima oară, de acord. Panta se răsucea spre înăuntru. Automobilele se depărtară de ei.

* * *

Jacques devenise bănuitor. Pausec încercase să-l lase în urmă. Îl ajunsese. Cu greu. Începea să-l urască pe breton, să-şi regrete mărinimia şi zăbava. Şi nu putea să savureze atmosfera atît de ameţitoare a sosirilor, fiindcă îl supraveghea pe Pausec, aflat la dreapta lui.

„Aş putea să-l izbesc de trotuar!"

Nu.

Grozav alergător, Pausec! Şi avea să cîştige, cu siguranţă!

— Nu!

Bărbaţii ăştia înghesuiţi pe trotuare, femeile cu părul în vînt, cu sînii zvîcnind pe sub cămăşuţe, şi puştii ăştia gălăgioşi aveau să vadă cum se cîştigă o cursă!

— Hai, Pausec!

Din loc în loc, în faţa mulţimii, se vedea, între două roţi, silueta unui cadru de culoarea mărgeanului sau a aramei. „De fapt, ăsta e premiul întîi: un cadru!" Izbucniră strigăte de bravo. O brunetă grăsuţă strigă:

— Hai, Yves!

Şi fugi o clipă după Pausec...

Nu le mai rămînea decît panta.

Pausec demară primul. Învîrti douăzeci de metri, cu toată puterea, pasul mare, şi fu silit să încetinească. Jacques se lansă pe mijlociu, apoi trecu şi el pe cel mare.

Pausec se afla în plasa lui.

Pausec, gîfîind, dar sigur că o să reziste pînă la linia de sosire.

Lui Jacques, vîntul şi zvîcnirile sîngelui îi loveau tîmplele. Furia şi efortul depus ca să-şi păstreze viteza îi striveau inima. Şi totuşi viteza asta nu i se părea cine ştie ce: avea impresia că panta urca mai puţin decît la plecare şi că era ridicol să urce atît de încet o coastă atît de uşoară.

Se gîndi la Gometz. Pe Gometz, Pausec îl întrecuse.

Sîngele, sîngele din tîmple!

Bretonul nu trebuia să cîştige ! Cu gura căscată şi cleioasă, cu picioarele ca de plumb, Jacques avea impresia că trage după el o remorcă. Simţea o strînsoare în ceafă. O strînsoare care parcă îl trăgea înapoi. Un gol al voinţei : se vedea învins din propria lui vină. O voce îi striga : „Nu !", şi el se gîndi : „Nu trebuie... nu trebuie... Îi era foame. Strigătele de „bravo", şi „haide" nu sînt hrănitoare".

Trebuie să accelereze. Să accelereze. O să mănînce pe urmă !

Să accelereze !

Cum să accelerezi cînd ai picioare de cîrpă ?

În faţa lui, pe drum, i se întindea umbra, partea cea mai bună parcă din propria lui fiinţă...

Pausec pedala în picioare, împingînd lent şi puternic. Jacques trăgea cu mîinile, împingea pedalele... Nu, o să încetineze. Nu mai putea...

„Ba da ! Uite că Pausec se desprinde !"

I se părea că are buzele încleiate. Respiraţia i se tăia, îi revenea, îşi căuta un ritm. Strigătele şi zarva din preajmă... Cît de neînsemnate i se păreau încurajările acestea „haide" şi „nu te lăsa !"... Nu-l preocupa decît efortul lui şi cel al lui Pausec. Nimic nu mai conta, în afară de victorie. Nu mai exista nici *înainte*, nici *după*, ci un *acum* al speranţei, împănat cu chinuri. Bretonul gemea, se desprindea de el. „La naiba ! Şi eu care nu pot să accelerez !... Uite, încep cîrceii !" Nu, n-au să-i înţepenească picioarele ! Ce-i cu ochii lui ? Uite că plînge !

Agonia asta avea să înceteze. Mai rămăseseră doar două viraje. O sută de metri. Două viraje.

O sută de metri ? Nu, acum nu mai erau nici o sută de metri măcar.

Şi scîrnăvia asta de Pausec, care a revenit în plasa lui !

Într-o lumină năpădită de strigăte, Jacques urca din greu panta de pe Tour-Biret. Se simţea neputincios. Bicicleta i se îngreuia. Îl durea capul. Sudoarea îi şiroia pe frunte. Peisajul era cenuşiu. Oa-

menii... „Nu te uita la ei..." Gîtul îl ardea. Să bea! „Dacă ai fi demarat cînd Pausec nu se simțea bine... Totdeauna o să fii un dobitoc!" Își strînse fălcile. Dacă ar fi putut să respire măcar! Nasul i se umpluse de praf. Dacă l-ar fi putut sufla... Dar era un praf des, făinos: ciment, nu alta...

„Peste zece minute, dacă pierd, am să-mi spun: dacă ai fi fost mai curajos..." Se înspăimîntă: „Dar nu trebuie să pierd!" Apoi: „Trebuie să cîștig!" Glasul acesta i se păru că e al tatălui său; o poruncă depărtată, care străbătuse anii, la fel de autoritară ca „fă-ți lecțiile!" sau „stai drept!" I se tulbură vederea. „A cîștigat Pausec, nu eu! Ar fi trebuit să-l întreb..." Nu. El o să cîștige!

Cîrceii! Nu! Nu! Asta nu! Auuu!

Simți o puternică dorință de-a încetini, de-a trece pe pasul mijlociu. Nu, nu asta! Nu asta, mai ales! Pasul mare, pînă pe creastă...

„Scîrnăvia!"

Aruncase vorba ca pe o povară.

Drumul urca, urca, cu pavajul lui de pietre, desprinse pe alocuri. Vacarmul creștea din ce în ce. De-ar veni odată liniștea!

Un efort! Un efort! E vorba să poți! Acum se cuvenea să-și încerce norocul.

Nu mai trebuia să știe de nimic pe lume, în afară de banderola care, colo sus, punea o bantă roșie și albă pe cer.

Luară sprintul amîndoi odată.

Jacques ducea trena, înspăimîntat de prezența bretonului, care i se ținea în plasă. Devenise foarte lucid, deodată, și asta îi înzecea panica. Se disprețuia că nu poate să pedaleze mai repede.

Banderola se mărea din ce în ce.

Ar fi putut citi pe ea cuvîntul *Sosire* pictat cu litere albe. Auzi un oficial care striga cît îl ținea gura: „Faceți loc, pentru Dumnezeu!" Nu mai vedea decît linia. Nu-l mai *simțea* decît pe Pausec.

Cot la cot.

Dar nu se mai isprăvea odată sprintul ăsta ? Atît de departe era linia de sosire ?

Să reziste ! Să-l întrecă pe Pausec ! Să reziste ! Îi plesneau șalele de durere. Gura și ochii i se închiseseră fără voia lui...

Și deodată avu impresia că niște mîini nevăzute îl împing. Era o iluzie, dar Pausec rămînea tot mai înapoi. „Am să cîștig !" gîndi Jacques, prins de-o veselie nebună. „Am să cîștig !" Se înverșuna să se convingă și să apese pedalele. Avea să cîștige. Era sigur !

Avea să cîștige...

Se neliniști : cîrceii începeau să-l înjunghie în jurul șalelor. O voce aspră îi șopti la ureche, mai tare decît toate strigătele mulțimii, mai întăritoare decît încurajarea lui Pa sau a lui Claire : „Ai să cîștigi !"

Doamne, cum i se lipeau roțile de pavaj !

Îi venea tare greu să pedaleze drept înainte. Și să rămînă pe bicicletă. „Tîmpitele astea de pietre !" Degetele începură să i se descleștească. „Totuși, nu trebuie să scap ghidonul din mîini !" Tîmplele îi băteau atît de tare, încît i se părea că au să-i plesnească vinele.

Și Pausec, care iar venea în plasa lui !

Bretonul nu se lăsa ! O prezență înfricoșătoare. Ajunsese în dreptul lui.

Aproape îl întrecuse.

O prezență însuflețită de aceeași dorință lacomă și de aceeași ură ca și el.

Linia se afla colo, la cîțiva pași.

— Trebuie să cîștig !

Jacques deschise gura, cît putu mai mult, pentru o ultimă înghițitură de aer. Picioarele începură să-l doară. Din ce în ce mai tare. Pieptul îi ardea. Și gîtlejul. Și măruntaiele.

Linia de sosire !

O ultimă zvîcnire, frenetică și dureroasă...

Trecuse linia ! Oamenii alergau spre el. Deci ? Decorul se răsturna. Deci ? Îl ridicau din șa. Îl săl-

tau în toate direcțiile ! Minunata senzație a eliberării !

— Plînge !

— Miorlăie ! E ametit !

Buchetul pe care i-l întinse o fată blondă. Săruturi ! Ah ! cît era de plăcut ! Larma aplauzelor și a discuțiilor.

— Vine plutonul ! Faceți loc, repede, pentru sprint !

Îl duceau deoparte. Îl atingeau cu mîinile, îl pipăiau. Jacques recunoscu obrazul lui Hévois. Și Pa unde o fi ? Lîngă Hévois. Plîngea și el, Pa ! Nu îndrăznea să se apropie. Ba da. Dar mai întîi își șterse ochii. Își strînse buzele, ca să nu le dea voie să tremure. Deci, era adevărat ! Cînd au să afle ceilalți că el e învingătorul...

— Un bidon !

Jacques se sufoca. Îl ardea gîtlejul. Nu știa ce să facă cu buchetul primit. Îl ridica sus, ca să-l ferească de lume.

— Ai cîștigat !

Pausec se afla lîngă el, împreună cu nevasta care îi ținea bicicleta. Ea îl privea pe cîștigător cu insistența aceea dispreţuitoare pe care femeile o pun uneori în priviri. Ceea ce nu-i ierta nu era victoria, ci faptul că îi învinsese bărbatul.

Jacques auzi un oficial strigînd :

— Șaisprezece... șaizeci, doisprezece, doi...

Îi zări pe Rathé, pe Prévost și pe Sanchi. Pausec îl bătu pe umăr.

— Ai cîștigat !

În glas abia dacă i se simțea mîhnirea.

„Ai cîștigat !" două cuvinte care însemna : „Nu-ți port pică. Așa se cuvine : ai fost mai tare". Și, de asemenea : „Nu-i nimic ! O să ne mai întîlnim noi !"

— A fost măreț — spuse Pa.

Și cum doamna Pausec clătina ușor din cap :

— Amîndoi ați făcut o evadare grozavă ! se grăbi el, politicos.

— Da. Ne-am hotărît s-o facem cu încă un băiat din clubul fiului dumitale...

— Sanchi. A avut cîrcei.

Sosi și Roncé.

— Felicitări, dragul meu!

— Ah! nu de la dumneata...

Buza de jos a lui Roncé începu să atîrne, mai moale decît de obicei. Pa încercă să împace lucrurile:

— N-ar trebui...

— Ba eu, pe felicitările dumitale, Roncé, pot să mă și c... — se înfurie Jacques. Te crezi cumva cine știe ce mare antrenor? Află că nu faci nici două parale! Asta o știu toți, la club, cu toate că nimeni n-a avut curaj să ți-o spună!

Lumea se îmbulzea în jurul lor. Jacques fu prins de un acces interminabil de tuse. Pe cînd se încovoia, încercînd să-și recapete respirația, Roncé se pierdu în mulțime.

— Te-ai îmbolnăvit — îl mustră taică-său. Vino să pui ceva pe tine.

Douard și un tînăr cu mutră de înfumurat se apropiară.

— Fage, ți-l prezint pe Rivière, de la *L'Auto*. N-a urmărit cursa, dar o să mergem împreună la cafenea să ne scriem articolașul. O să-ți facă presă bună...

— Sigur — spuse ziaristul.

Rivière își mușca într-una capacul stiloului. Purta la gît un fular galben, iar pe obraji avea o barbă nerasă de cel puțin trei zile.

— Ia spune, ce marcă de bicicletă ai?

— Alergi de multă vreme?

— A fost greu? întrebă cu nevinovăție Rivière.

— O să vă răspundă tata.

Jacques se întoarse, cam plictisit, spre Pa:

— Descurcă-te! N-am poftă să mă îmbolnăvesc. Mă duc să mă îmbrac!

Mulțimea începu să se agite. Un tip cocoțat pe-o estradă striga: „Iată încă un pluton!" Jacques fu despărțit de Pa, strivit între două cumetre. Cînd se desprinse, era cît p-aci să cadă pe spate. Se uită în jurul lui.

— Şi Claire ?

Gîndul acesta îi înăbuşi deodată toată plăcerea. „Cînd te gîndeşti că dacă nu ne-ar fi lăsat să alergăm..." Îşi regăsea calmul. Avea impresia că-şi schimbă pielea şi mintea. Mirosi buchetul de flori, întins pe iarbă. Parfumul egal, împrăştiat, se datora în mare parte vaporizatorului.

Pérot veni lîngă el.

— Ce-i cu ziariştii ăştia ? Nu-i interesează decît marca bicicletei tale ! Ăla cu cămaşa în carouri zicea că Bertin a făcut o cursă foarte frumoasă.

— A făcut, pe dracu' ! Dar Bertin e prietenul lui. Aşa că...

— Du-te de te îmbracă.

— Erai grozav cînd ai trecut prin faţa mea — spuse Pa, tamponîndu-şi fruntea cu batista. Mă şi gîndeam : gata, a cîştigat !

— Ai avut noroc ! Eu tocmai îmi spuneam că o să fiu întrecut.

Rîseră amîndoi. Brouilhet şi Vasseur trecură linia şi începură să-şi desfacă curelele ratrapelor. Bicicletele şi le răsturnară.

— Nu mai pot de bucurie !

Şi Claire ? Ar fi putut să fie de faţă, cînd a primit buchetul. I l-ar fi oferit ei. Publicul şi băieţii de la club ar fi înţeles...

Pereţii cafenelei erau plini de reclame : *A bea un pahar de dimineaţă înseamnă a lua optimism pentru toată ziua. Laptele lăsaţi-l copiilor ! Beţi vin, care e laptele bătrînilor.* Tejgheaua în formă de potcoavă scînteia din toate alămurile. Cafegiul purta un petic de barbă roşcovană şi o scufă de bumbac gri. Într-un ungher, nevastă-sa, în capot pembé, şi cu părul pe bigudiuri, umplea cu o cană un acvarium.

Pa mirosi buchetul.

— Trandafiri, maci de grădină, crini şi lalele. E clasa una !

Şi cum Jacques se rezema de perete :

— Nu ţi-e bine ?

— N-am nimic.

Cîțiva alergători și cîteva fete se opriseră în fața ușii cafenelei. Jacques le recunoscu pe Yvonne, pe Berthe, pe Lola. Capetele lor se agitau, se apropiau și se suprapuneau în cadrele ferestrelor.

Colegii lui de club, frînți de oboseală, le înconjurară.

— Ai făcut o cursă deșteaptă!

— Bravo, Fage!

— Baftosule!

— Ai gonit ca un afurisit!

Sanchi luă buchetul și-l mirosi îndelung:

— Mda, ai pedalat zdravăn! Cînd te-am văzut pornind cu Pausec, am crezut că s-a zis cu tine...

Un cap se ivi prin gaura de la gîtul unui tricou. Idiard, zbîrlit, spuse prevenitor:

— Nu te-aș fi crezut în stare...

Prévost ridică mîna, prefăcîndu-se că-l pălmuiește:

— Ticălosul ăsta a condus urmărirea! Dar n-avea grijă, Bibi, o să evadezi și tu într-o bună zi, și-ți promit să nu te las de loc!

Nalot veni și se trînti pe un scaun:

— Și azi-noapte tot la două m-am culcat — mormăi el.

— Ce-o să se mire maică-ta!

Jacques îi zîmbi lui Pa. O să deschidă ușa bucătăriei și o să anunțe: „Am cîștigat!" Și atunci Man o să spună, fără doar și poate: „Arată buchetul, dacă vrei să te cred!" Fiindcă n-a venit Claire, o să i-l dea ei.

— Mă duc după Hévois — spuse Pa.

Jacques îl urmări cu privirea pînă cînd îl văzu ieșind din cafenea. Se îmbrăcă repede, apoi se apropie de ușă. Și o deschise dintr-o dată, larg.

— Claire!

Fata stătea cu spatele spre el. Se răsuci pe călcîie și părul i se desfăcu în șuvițe fluturătoare. Claire purta o bluză verde și o fustă-pantalon gri. Părea îngrijorată.

— Te-am văzut cîștigînd. Eram acolo.

Întinse degetul în direcția liniei de sosire.

— Și eu te-am căutat, chiar atunci, dar nu te-am văzut...

— Era atîta lume în jurul tău!

Claire vorbise cu o voce puțin răgușită, și-l privea drept în ochi. El nu știu ce compliment să-i adreseze.

— Mă aștepți? Să-mi iau lucrurile, și plecăm împreună.

— Vrei să iei masa la noi, cu Gilbert și cu cîțiva prieteni?

— Cum să nu! Vin imediat...

Își luă repede sacul de mînă.

— Grăbește-te, Fage! Ești așteptat!

Dacă pînă și Labre începea să se amestece! Ba nu, prietenul avea o față voioasă și nu voia decît să-i facă o bucurie.

— Aranjează-ți un pic moațele — îi spuse el, întinzîndu-i pieptenele.

Jacques se propti în fața uneia din numeroasele oglinzi ale cafenelei. Și i se făcu silă. Cum, individul ăsta cu fața roșie, zbîrcită, îmbîcsită de praf, era el?

— Ai face bine să-ți uzi nițel mutrișoara — îl sfătui Dilgard.

Și Jacques folosi șervetul ud pe care i-l oferea.

Intră Chupin, ținînd în mînă o roată făcută opt.

— Astăzi nu prea ți-a mers — spuse Prévost.

Chupin sprijini roata de-o măsuță, și îndreptîndu-se spre Jacques:

— Am aflat, de la taică-tu! Te felicit!

Genunchii și coatele îi sîngerau. Lacrimile stăteau gata să izbucnească din ochi. Jacques își luă buchetul.

— Noroc, băieți! Să-i spuneți tatii că nu mănînc acasă.

Claire îl aștepta pe trotuarul din față.

— Gilbert o să se bucure de succesul tău. Azi dimineață a alergat și el pentru marele premiu, la Clichy. Frumoase flori ai...

— Sînt pentru tine.

Se înroşiră amîndoi.

— Eşti drăguţ!

Jacques îi întinse obrajii şi, pe cînd ea îl săruta din toată inima, îl zări pe taică-său, împreună cu Roncé, Hévois şi ceilalţi tovarăşi de club, care se uitau la ei.

* * *

— Ah, în sfîrşit! strigă Berthe.

— Zău aşa! făcu Mado.

— Nu cumva să vă grăbiţi! adăugă Lola.

Exclamaţiile lor puseră capăt discuţiilor ciclişti-lor, care ieşeau din cafeul-vestiar.

— Ei nici gînd să se grăbească! observă Colette, arătînd spre Labre şi spre Pentier, care se sprijiniseră de teighea.

Yvonne şi Marcelle oftară. N-aveau chef să-şi dojenească iubiţii.

În ciuda sfaturilor lui Pérot, şase dintre alergătorii de la C.C.C. împăcau sportul cu dragostea. Yvonne îl iubea pe Pentier; Berthe părea că-l îndrăgeşte pe Lucas; Mado şi Gossin, Lola şi Peudot, Colette şi Martin se adorau. Marcelle şi Labre se suportau.

Yvonne era slabă, blondă şi zîmbitoare; Berthe, încruntată, mică şi cam buhăită. Bucle şi ochi mari, un zîmbet de sidef şi coral, asta era Lola. Marcelle lăsa să-i atîrne pe umeri lungile ei plete castanii. Avea o guriţă ca de păpuşă, mereu umedă şi întredeschisă, şi ochi albaştri, întunecaţi. Mado avea o faţă roză, dolofană, cîrlionţi ca nişte fuioare la tîmple, şi nasul în vînt. Toate locuiau la Choisy şi, în afară de Mado, dactilografă la percepţie, lucrau toate la sticlărie. Dacă se criticau cînd nu erau împreună, în schimb se copleşeau cu vorbe drăguţe şi cu săruturi de îndată ce se întîlneau. Prévost găsea că sînt simpatice toate, în afară de Berthe, a cărei faţă cu fruntea joasă părea obraznică şi vicleană. O cumătră în devenire.

— Ați văzut chestia cu buchetul ? întrebă ea. Bătrînul Fage s-a supărat foc !

Băieții își luaseră bicicletele și se pregăteau de plecare. Mado se uita galeș la soare ; Lola îl sărută îndelung pe Peudot ; palma uriașă a lui Pentier mîngîia șuvițele lui Yvonne.

— Ei, nu plecăm odată ? continuă Berthe, alungînd cu mîna un fluture.

— Mai așteaptă un pic — spuse Prévost. Bătrînii sînt la clasament...

Mégain ieși din cafenea. Apoi Hévois, Roncé și Adrien Fage se iviră pe rînd. Prévost veni lîngă ei.

— Se duce la ea, ai ?

— Da, dom'le Fage.

Tînărul nu îndrăzni să mai adauge nimic. I se părea că Adrien Fage ținea să-i povestească necazurile lui. Oare crede că asta o să-l ușureze ? Pentru moment, poate, dar mai apoi...

— Lăsați-l în pace...

Prévost n-ar fi vrut să zdruncine încrederea pe care tatăl prietenului i-o arăta. Era gata să-l consoleze, dar Berthe se apropie și, cu o voce nefiresc de mirată, întrebă :

— Și buchetul, dom'le Fage ?

— L-a luat Jacques.

Berthe își puse o mînă pe pieptul ei mare.

— Ah ! Așa da ! strigă ea, prefăcută. Credeam că i l-a dat desfrînatei ăleia !

Prévost tocmai se pregătea să-i răspundă ceva, cînd se ivi Bohan, încovoiat sub greutatea a doi saci de mînă :

— Nu cumva și-or fi închipuind că sînt mîrțoaga dumnealor ! Prinde, Peudot ! Ține, Fage ! Uite tasca lui fiu-tău !

Hévois încălecă pe vechea lui bicicletă. Ridică brațul, apoi îl coborî. Apăsă pedala.

— Înainte ! strigă el.

Cîteodată, se mai credea încă la dragoni.

— În sfîrșit, nu prea am avea de ce să ne plîngem, nu-i așa, Prévost ? A fost o victorie frumoasă — spuse Pa.

— Veniți cu noi, dom'le Fage — se fandosi Berthe, care se întorsese și-și ținea ghidonul numai cu o mînă.

— Ați primi un bătrîn în grupul vostru ?

— Sigur ! Zău, veniți...

Pa se supuse și porni între Berthe și Mado.

În urma lui Hévois, Marcelle pedala între Labre și Chupin. Lola fredona un cîntec. Prévost, plictisit, îl ținea pe Geneens de umăr. Yvonne privea roata bicicletei lui Pentier. Delus dădu drumul ghidonului, ca să-și golească bidonul. Rathé aruncă o coajă de portocală într-o groapă.

Pa se gîndea la Jacques, la Claire, la buchet. Rușinat, simțea privirile tuturor tinerilor acestora și pe cele ale prietenilor, și mai compătimitoare, îndreptîndu-se spre el.

— E, într-adevăr, o zi frumoasă pentru Jacques ! Ce păcat că a plecat atît de repede ! Nu-l credeam așa ! Oh ! N-o să mă necăjesc eu din pricina lui...

Berthe vorbea pe un ton de-o blîndețe mieroasă, și fiecare cuvînt al ei, după cum își dădea perfect de bine seama, îl lovea dureros pe Fage.

— Tinerețea trebuie trăită — spuse el.

Mégain și Roncé izbucniră în rîs.

— Bietul om ! mormăi Prévost.

Peste un ceas, cînd își agață bicicleta în garaj și cînd constată absența bicicletei lui Jacques, Pa trebui să facă un efort puternic ca să-și poată stăpîni adînca mîhnire care i se oglindea în priviri.

IX

Invitația aceasta, Clairei i se păruse foarte firească ; totuși, ea se temea ca Jacques să nu ia drept un semn de iubire ceea ce nu era decît o dovadă de prietenie. Pe Georges nu-l invitase niciodată la masă și, temîndu-se ca felul lui de a fi să nu le displacă, nu îndrăznise să-l prezinte familiei Blareau. Era sigură că Louis, Alice, Jean și noul ei prieten au să se placă.

Pe Jacques îl revedea în fiecare seară, în fața castelului, și făcea de fiecare dată comparații care se întorceau împotriva lui Georges. Se mira că-l iubise atîta pe acest prim-venit. Fusese cucerită de voioșia, de vioiciunea, de vigoarea, de nepăsarea și de sinceritatea lui, uneori cinică. Atunci cînd Georges refuzase recunoașterea copilului, Claire crezuse mai întîi că glumește, apoi, privindu-l atentă, observase pe fața lui, care pălise brusc, un fel de dispreț și de ciudă de neînlăturat.

Georges pretinsese că e prea tînăr ca să se însoare și că „prostia" asta era reparabilă. Ea voia să-l ia de bărbat. Timp de două luni se umilise în rugăminți, a căror amintire îi era odioasă... Acum nu putea să audă vorbindu-se de avort fără să i se facă rău.

Jacques se neliniștea adeseori văzînd-o atît de serioasă : la cine sau la ce se gîndea ea oare ?

Claire își amintea de ultimul medic care o consultase, de privirea și de mîinile lui plimbîndu-i-se pe pîntece. Făcuse o mulțime de vizite. Băuse și înghițise o groază de medicamente : granulate, fortifiante, siropuri, lichide cu gust de sînge sau de bere. Stomacul parcă îi era ros. Adesea, la birou, trebuia să se oprească din bătut la mașină, ca să-și calmeze durerile...

Pe lîngă gardul castelului alergau niște copii : o fetiță, îmbrăcată cu un șorțuleț roz, fugi de lîngă ceilalți, ca să sară un șotron. Ce vîrstă fericită ! Griji puține, vise multe ! Trei luni de vacanță ! Ah, vacanțele ! Ei făcuseră economii ca să se poată bucura cîteva zile...

— Iată că am ajuns ! Lasă-ți bicicleta pe culoar, lîngă a mea.

Luîndu-l apoi de mînă, Claire îl conduse pe Jacques de-a lungul scării.

— Stăm la al cincilea !

* * *

Intrînd în coridorul luminos și apoi în bucătăria pe de-a-ntregul albă, Jacques simți o emoție plăcută. Acolo, într-o cană pusă pe masă, se aflau niște lalele. Claire le înlocui cu buchetul proaspăt adus, apoi scoase ziarele întinse peste mozaicul care ținea loc de dușumea, le împături și le vîrî într-un coș de gunoi.

— Vino să-ți arăt casa !

Perdele albe cu dungi verzi împodobeau fereastra sufrageriei. Un covoraș purpuriu acoperea în parte podeaua. Nici o lampă, dar din mijlocul tavanului atîrna un fir fără dulie. Pereții erau tapetați cu hîrtie verzuie.

Clairei îi plăceau obiectele de alamă. Pe fiecare mobilă pusese cîte unul : sfeșnice, ibrice ciocănite și căldărușe pline cu flori artificiale.

— E drăguț — spuse Jacques.

— Îmi plac mobilele vechi. Gilbert şi cu mine le-am cumpărat pe nimica toată, la o licitaţie, nu departe de-aici. Erau ca vai de ele. Nimeni nu le dorea. Oamenii habar n-au ce se poate face cu puţin gust, cu multă sîrmă de frecat şi cu ceară de lustruit!

Jacques aproba totul, admirînd scaunele cu spătare înalte, de lemn sculptat, dulapul scund, apoi masa, lungă, îngustă, cu picioarele umflate ca pulpele halterofililor.

— Vino...

El o urmă în odaia lui Gilbert şi-i invidie jilţul făcut din fibre de palmier, sau canapeaua acoperită cu o husă albastră, cărţile aşezate pe etajere împodobite mai ales cu trofee — cupe de bronz, de argint şi statuete. Arătîndu-i-le, Claire îi spuse că fuseseră ale tatălui ei. Jacques se apropie şi citi pe socluri: *Roata de Aur 1921, Campionatul de iarnă 1922, Campionatul Europei 1926* — penultima cursă a lui Antonin Montier. Odaia lui din Choisy i se păru deosebit de săracă.

Claire se pricepea să aşeze cu mult gust cele mai neînsemnate lucruşoare. În simplitatea lui armonioasă, apartamentul era ginga, confortabil şi Jacques nu se putu împiedica să-i compare gustul cu cel al părinţilor săi. Tocmai cînd Claire se pregătea să mai deschidă o uşă, intră Gilbert, care îşi puse tasca pe duşumea şi-i întinse mîna lui Jacques.

— Noroc! Ce mai faci?

Se descălţă şi-şi vîrî pantofii sub dulapul din bucătărie, explicînd:

— A fost grozav de greu! Numai pietre tot drumul. Am spart. Dar am ieşit al doilea.

Îşi scoase cămaşa-bluză.

— Tu al cîtelea ai terminat?

— Primul — zise Claire.

— Bravo! Vino...

Jacques îl însoţi în camera pe care Claire voise tocmai să i-o arate. Era un atelier. Lîngă unul din pereţi se afla o masă de lucru. Alt perete era ocu-

pat de un dulap. Fereastra dădea spre castelul acoperit de vegetație.

— Odaia mea e alături!

Jacques îl asemui pe Gilbert copiilor acelora care vor să doarmă cu jucăriile, sau în apropierea jucăriilor. Trei biciclete, printre care un Stayer, erau agățate în cîrlige prinse pe pereți.

— Cea de colo e a lui tata. Pentru mine e nespus de prețioasă.

— Te înțeleg!

— Mă simt bine în dugheana asta. Aici fac ce-mi place, înțelegi? Îmi aranjez roțile și cauciucurile în dulap...

Gilbert deschise ușa dulapului. Scosese rafturile din interior. Baieurile și roțile atîrnau ca niște șerpi întîlniți în pădure.

— Stai bine — spuse Jacques.

Gilbert scormoni într-un sertar al mesei:

— Era să uit să-ți arăt asta.

Îi întinse lui Jacques un caiet plin cu tăieturi din ziare, explicîndu-i că timpul pe care nu și-l petrecea pe drum sau la velodrom și-l consacra palmaresului. Și, din cînd în cînd, așa cum reiei romanul favorit, Gilbert obișnuia să recitească paginile acestea, al căror erou și autor era el, într-un sens. Jacques le răsfoi. Articolele erau decupate și lipite cu grijă. Pe marginile lor se aflau făcute diverse notații.

— Și tu faci la fel?

— Cu asta se ocupă tata.

— Tata avea caiete întregi. Vrei să ți le arăt?

— Nu-i nevoie...

Se auziră bătăi în ușa antreului.

— Trebuie să fie Jean, un puști...

Jacques se dădu la o parte și-și lăsă prietenul să iasă.

Acum își simțea picioarele grele. Și-i era somn Se uită spre strengarul care alerga pe culoar, în întîmpinarea lui Gilbert. Cei doi se îmbrățișară, apoi copilul se repezi spre bucătărie; rîsul lui se auzi împreună cu al lui Claire.

— Să plecăm de aici — spuse Gilbert. Vino, Jacques! Am să deschid sticla cu aperitiv.

Copilul veni lîngă ei.

— Jean, îți prezint un prieten. Se numește Jacques Fage.

— 'ziua, dom'le!

Se instalară toți trei în sufragerie. Masa era pusă. Soarele duminicii acesteia frumoase făcea să strălucească tacîmurile.

— Va să zică ai cîștigat, Gilbert — spuse băiețașul, arătînd buchetul așezat pe bufet.

— Nu. El a cîștigat...

— Și tu alergi?

Jacques își desfăcu portofelul și-i arătă puștiului, încîntat de gestul lui, legitimația și fotografiile cu colțurile rupte, pe care se vedeau băieții de la C.C.C.

— O, ce voinic pare uriașul ăsta!

— E Pentier. Știi, nu-i chiar atît de voinic...

— Atunci — spuse Jean — pot să te bat, fiindcă-l bat și pe Gilbert?...

— O să vezi, la desert, cum mă bate! Au să-ți placă părinții lui. Sînt ca și ai noștri... Și cu toate astea, Alice are doar cinci ani mai mult decît mine... S-a măritat la șaisprezece... Louis avea atunci douăzeci și trei... Ne-au ajutat foarte mult după moartea bătrînilor... Acum și-au cumpărat un tandem... Cînd ies, are soră-mea grijă de Jean...

Familia Blareau își făcu apariția. Alice era firavă, brunetă și posacă. Louis, cu un cap mai înalt decît ea, era tuns perie, slab de-i numărai coastele și purta un costum gri, învechit. Avea ochi albaștri, un nas mic, cu nările foarte vizibile, o gură largă și moale, și dinți neregulați. Claire făcu prezentările și, pe cînd nevastă-sa se scuza de întîrziere, Louis, așezîndu-și haina pe spătarul scaunului, povesti:

— Păcat că n-ai fost prin piață azi dimineață, Gilbert! Să fi văzut! Tocmai cumpăram *L'Huma*

de la un vînzător, cînd doi tipi s-au năpustit pe el...

Jacques și prietenul lui trebui să asculte povestirea complicată a unei încăierări la care povestitorul luase parte. Jean nu gustă nici un strop din aperitiv ; își mînca pateul, pe cînd Alice, ca să-și mai potolească soțul, îi lăuda Clairei, cu o voce dinadins prea tare, talentele unui coafor din Saint-Mendé.

— Ah ! urmă Blareau, după ce-și goli paharul — eu socotesc că politica nu-i o distracție pentru cine știe ce pierde-vară, ci o necesitate ! Omul o face ca să poată mînca atîta cît îi cere inima ; iată ce i-am spus comisarului...

Jacques stătea la stînga Clairei. Din cînd în cînd, coatele sau picioarele li se atingeau. Și atunci se tulburau amîndoi.

Fiindcă soțul ei nu se mai domolea, doamna Blareau, plictisită, oftă și ridică ochii spre cer.

— Vezi, Alice, ce mi-a dăruit Jacques azi dimineață ? îi spuse Claire, arătîndu-i buchetul.

— A cîștigat cursa — preciză Jean între două înghițituri.

Alice îl întrebă ce are de gînd să facă dacă va mai cîștiga și alte victorii. Jacques nu șovăi nici o clipă :

— Trec la profesionism.

— Nici vorbă că ai dreptate — se amestecă Louis. Ai un capital bunicel : picioare zdravene ! Dar fii atent... Forma nu durează o veșnicie ! Eu socotesc că nimic nu face cît o meserie bună.

Louis era ajustor la Renault. La fiecare cinci minute, din atelierul de montaj ieșea cîte un automobil nou. Cinci minute ? Cît te-ai bărbieri sau ai merge de-aici pînă la poarta castelului. Mai înainte lucrase la bandă. Ridicîndu-se în picioare, mimă gesturile automate, repetate pînă i se făcea rău. Vopsise și mașini, și se descrise, chircit în groapă, cu pistolul în mînă, stropind, imediat ce era împins spre el vehiculul încins la 140 de grade.

— Treceau. una după alta, ca pe şosea, rablele dracului! Şi mă apuca ameţeala. Din pricina lor, am leşinat de cîteva ori... Ca toţi ceilalţi, îmi aveam şi eu la cantină cutiuţa cu pilule şi sfertul de lapte pe masă. Acum e mai altfel...

Claire zîmbea. Cunoştea povestea asta auzită de-atîtea ori, pe cît o cunoştea şi Alice, care stătea cu faţa aplecată peste pieptul de pui din farfurie...

*
* *

Oare Blareau îl făcuse să vorbească despre librărie? Fără îndoială, Jacques îşi amintea că spusese: „E la fel ca la Cognel", apoi începuse.

Şi acum îi descria pe pompierii care furau cărţi, dar percheziţionau, seara, personalul. Schiţă un portret al lui Tollé, de la serviciul de gravură. Tollé fusese paraclisier la Notre Dame, şi nu putea să vadă o fotografie de femeie în costum de baie, fără să leşine de plăcere. Apoi, fiindcă personajul se impunea în galeria caricaturilor, Jacques nu putu să-şi stăpînească dorinţa de a le da noilor săi prieteni o idee despre cum arăta Sincère:

— Ăsta, ca să fure, are grijă să facă toate formele, dar fapta rămînea aceeaşi. Are prieteni. Şi ei vin să-l vadă, cu cîte o servietă goală sub braţ, iar cînd pleacă, servieta e doldora. Cîteodată, dimineaţa, vine fiu-său să ia cărţi de la librărie. Şi zice că îi trebuie la şcoală şi că şi le-a uitat acasă pe ale lui. Dar nu le aduce niciodată înapoi! Le vinde la anticari... Cînd vine vremea împărţirii premiilor, încep să se iveaşcă „pomanagii". Asociaţii catolice, şcoli, organizatori de vînzări cu scopuri filantropice scriu şi cer cărţi pentru pomul de Crăciun. Sincère are grijă de expedierea darurilor.

Jacques se opri să respire, mulţumit că povesteşte ceva care îi stă la inimă.

— Într-o zi, un puști i-a scris librarului că are opt ani, că trăiește de doi ani la Berck, și că trebuie să-și petreacă zilele și nopțile fără să se miște, întins într-una pe burtă. Părinții lui erau săraci. Puștiul cerea cîteva cărți vechi. Și își încheia scrisoarea așa: „Mulțumesc, domnule director. Vă sărut din toată inima". Scrisoarea asta ne-a muiat inimile. Dar lui Sincère, ca să se îndoiască, nu-i ajunge atît. A pus un *C* pe ea. *C* înseamnă: *a se clasa.*

— Și voi n-ați făcut nimic?

— Ba da. Crainlot, un prieten, a avut ideea să nu lase lucrurile așa. Puștiul a fost abonat la o revistă ilustrată. I s-au cumpărat cărți și bomboane, iar maică-mea i-a făcut o prăjitură, care i s-a pus în pachet. Spitalul ne-a anunțat peste două luni că puștiul a murit...

Întrebat de ceilalți, Jacques trebui să-și continue povestirile. Se înverșună împotriva reprezentanților I.P.-ului, în afară de Fusin, pe care îl stima, căci bețivanul acesta era simpatic. Cînd se afla la Paris, în timpul vacanțelor școlare, și cînd trebuia să vină la librărie, Fusin se ducea să-și ia gustarea de dimineață la *Izvorul.* Ce-or fi gîndit clienții văzîndu-l pe omul acesta roșu, care se clătina pe picioare și duhnea a rachiu? Fusin nu cunoștea conținutul cărților pe care le prezenta profesorilor. Își trata afacerile prin intermediul cataloagelor și al *darurilor* abundente. Îi ducea pe institutori și pe directorii școlilor la cafenea și acolo îi avea în mînă. Era singurul care nu înainta un raport săptămînal către directorul comercial și singurul, de asemenea, care, de sărbători, le dăruia cîte o hîrtie de-o sută expeditorilor și cicliștilor și cutii cu bomboane de ciocolată fetelor de la ambalaj. Ceilalți? Erau sîcîitori, suciți, crai, bețivani de frunte și grași toți, ca niște porci. Și-și făceau chefurile fără să scoată un ban din buzunar, căci cheltuielile lor erau imputate în fiecare lună din vreun capitol al cheltuielilor generale de serviciu.

N-ar fi cumpărat un tichet de metro fără să ceară banii înapoi!

— Dar ceilalți doi ciclişti? Aleargă şi ei?

— Nu, Gilbert!

Cînd nu erau pe drum, îi găseai fie la serviciul de poştă, unde se aflau totdeauna sticluțe de golit, fie la fetele de la ambalaj. Hugues avea ochi urduroşi şi o faţă bărboasă, plină de coşuri, de care se prindeau, cînd se spăla, cîlții prosopului. Auzindu-i vorbind, pe el şi pe Bruman, i-ai fi crezut niște persecutați; martiri ai clasei muncitoare. Fiindcă îşi cheltuiau leafa pe băutură, la cîrciumă, începînd din ziua de trei a fiecărei luni, trăgeau mîța de coadă într-un mod îngrozitor. Bruman, care avea cauciucuri groase la bicicletă, ducea coletele mari, iar Hugues, care avea roți cu pneuri standard, ducea scrisorile şi pachetele uşoare. Şi se aranjau amîndoi să scape la douăsprezece fără zece şi la şase fără un sfert. Bruman se însurase cu o fată cu copil, căreia îi înfiase copilul. Acum avea trei țînci de hrănit, în odăița lui de portar. Dregea biciclete vechi şi izbutea să facă din vechituri biciclete destul de arătoase, pe care se ducea să le vîndă la bazarul cu vechituri.

*
* *

— Ia o prăjitură, Jacques!

— Ia te uită, au şi ajuns la desert!

Jean nu vru să-şi mănînce prăjitura pînă cînd nu avu loc „cursa". Gilbert dispăru o clipă şi se reîntoarse aducînd trei foi de calendar, cu zodiac. Claire le prinse cu ace pe spinările „concurenților". Alice depărtă scaunele de masă.

— Pista e liberă — anunță ea.

— Sînt în formă! strigă Jean, vesel.

Avea aproape şapte ani şi părea de nouă. Un gît gros, niște picioare zdravene, şolduri solide. Obrajii şi nasul roşu. Fruntea înaltă, gura mare şi veşnic în mişcare.

— Ei, alergăm odată? întrebă Jacques, cu o nerăbdare serioasă.

După cum se luminară ochii copilului, înțelese că-i cîștigase dintr-o dată încrederea.

— Eu sînt gata — spuse Gilbert.

Cei trei participanți se aliniară în fața dulapului. Louis scoase din buzunar o cheie scobită.

— Gata? întrebă Alice, agitînd două garoafe luate din buchet.

Alice se refugie în cadrul ușii, care deveni, cu ocazia asta, tribună. Jean își atinse numărul.

— Merge? întrebă el.

Jacques șuieră admirativ și, intrînd în joc, îi spuse, dîndu-i cu cotul:

— Pari într-o formă grozavă!

— Atenție! spuse Louis. Aveți de făcut cinci ture.

Apoi fluieră cu ajutorul cheii și se retrase într-un colț al odăii.

Cei trei își luară vînt.

Jean porni în frunte. Statura lui măruntă îi îngăduia să vireze fără grijă. Jacques derapă și se opri în fața lui Alice. Gilbert îl întrecu. Jean avea de pe acum o jumătate de tură avans. Taică-său luă o lingură și-o duse la gură, ca pe un microfon.

— Plecarea abia a fost dată și Jean Blareau evadează... Fii atent, Jean, lasă fața de masă... trage-ți picioarele, Alice, altfel ai să-i faci să cadă!... Marele Gilbert Montier nu e în formă... Fratele Jacques e pe locul trei. E o mulțime uriașă. În tribună o zăresc pe doamna Blareau și pe încîntătoarea soră a lui Montier, care a venit să-și încurajeze fratele și logodnicul...

Gluma era făcută pentru haz, fără alte intenții.

— Louis! se indignă Alice.

— Cursa e deosebit de grea. Sîntem la a patra tură și hop! reporterul a și obosit! Grea meserie!

Gilbert abandonă, Jacques îl imită. Claire îl sărută pe Jean și-i oferi florile.

— Acum mănîncă-ți prăjitura — îi spuse maică-sa.

Puștiul nu aștepta să-l mai roage o dată.

* * *

Primul lucru pe care îl observă Jacques, pe masa din bucătărie, fu o farfurioară plină cu mucuri de țigară.

Man lăsă tricotatul.

— E ora zece — constată ea.

— E tîrziu, dar am mîncat...

— Mă îndoiesc!

Băiatul nu îndrăzni să se uite la taică-său.

Iglițele lui Man zăngăniră mînioase. Tremurul ei, felul cum își clătina capul și cum ridica din umeri arăta, mai bine decît cuvintele, o mînie și o decepție ajunse la culme. Lîngă ea, omul trebuia să stea nemișcat. Și copleșit. Oare nu cunoscuse emoțiile și bucuriile primelor întîlniri?

O dată mai mult Jacques își spuse că taică-său dovedea față de el o neînțelegere voită, răceală și poate chiar dușmănie. De ce trebuia oare ca, după voioșia unei zile atît de frumoase, să urmeze scena asta penibilă? De ce simțea că-l năpădește un fel de rușine? Doar nu făcuse nimic rău! N-avea de ce să aibă remușcări! Nu mai era al lor! Cît de stupidă le era gelozia!

Jacques oftă. Se așteptase la un interogatoriu și înțelese că n-o să aibă loc.

Se temea atît de mult să rupă tăcerea, încît își îndreptă toată atenția spre mucurile de țigară. Ele spuneau mai mult decît cuvintele.

— Ce primire! constată el, pe-un ton între jenă și ironie.

Și cum ei nu răspundeau, își scoase haina, apoi se aplecă să-și descheie pantofii.

Atunci i se ivi spatele și, prins de el, foaia de calendar pe care uitase să și-o scoată cînd își pă-

răsise prietenii, după a doua cursă cu Jean și cu Gilbert.

Pa sări de la locul lui și i-o smulse.

— Zău ! făcu el cu o spaimă plină de dezgust — dar rău ți-a mai sucit mințile muierușca asta !

* * *

— Nu știu care dintre noi doi e mai sucit — oftă Jacques, cînd taică-său ieși, cu privirea rătăcită.

— Trebuie să-l înțelegi.

Man își puse lucrul pe bufet. Se apropie de Jacques. El îi spuse, dîndu-se înapoi :

— Ce naiba făceai ? La ora asta, de obicei, dormi...

Ea îi răspunse că preferase să-l aștepte, că, altminteri, nici nu putea să doarmă : pe căldurile care începuseră, mirosurile casei se strecurau în apartamente și încă nu se deprinsese cu ele.

Jacques era încă înflăcărat de ziua petrecută. Se așeză. Legîndu-și cordonul capotului, Man îl întrebă :

— O iubești, adevărat ? Mie poți să-mi spui tot !

Așa cum pe vremea cînd fusese copil venea la ea să-l liniștească, Jacques ar fi vrut să-i împărtășească și acum speranțele și frămîntările lui. Dar renunță, convins că dragostea îi era prea adîncă pentru a putea fi înțeleasă. Man putea să zîmbească oricît de îmbietor, dar de aflat n-avea să afle nimic.

Ea își dădu seama de neputința ei :

— Așa nu mai poate să meargă, înțelegi ? *El* e foc...

Jacques se căzni să se coboare în sine însuși și să caute acolo cuvinte de mîngîiere ; dar nu-și găsi decît fericirea lui. E oare cu putință să fii atît de fericit, chiar cînd nu ești sigur că te iubește ? Să-ți ții iubita de mînă, să discuți cu ea și

planurile cele mai nebunești să ți se pară ușor de îndeplinit; să te așezi pe o bancă, să taci și să zîmbești; să vezi un film, mînă în mînă cu ea, lipindu-ți piciorul de piciorul ei... În fiecare seară se reîntorcea la Choisy pe la ora nouă. De multe ori îl găsea pe Pa dormind. Man își făcea socoteala cheltuielilor zilnice. Și, cînd îl vedea, exclama: „Ah! în sfîrșit!", apoi își închidea carnetul, lăsînd creionul între file, după care, căscînd ca și în seara asta, punea mîncarea la încălzit...

X

În zori, Adrien Fage coborî să cumpere *L'Auto* de la chioşcul din gară. Dar fu dezamăgit : articolul privitor la cursa din ajun avea într-adevăr dimensiunile pe care fiu-său le prevăzuse : trei rînduri. Iar, ca o culme a nenorocirii, numele învingătorului fusese schilodit.

— Farge, în loc de Fage, îţi dai seama, Jacques ? Sper că joi *Cyclo-Sport* şi *Vélo* îşi vor da ceva mai multă osteneală !

Pa îşi luă gustarea şi plecă la uzină. Chosnieux îl învoi pentru dimineaţa aceea. La nouă, de la *Café des Sports*, Jacques telefonă la Cognel. Cum Fromont nu sosise încă, îl rugă pe Vannier să-l anunţe că o să vină la lucru pe la începutul după-amiezei.

— Am cîştigat ieri şi vreau să dau o raită prin redacţiile ziarelor. Aşa e obiceiul...

— Norocosule !

Tatăl şi fiul tocmai îşi înnodau cravatele, cînd cineva fluieră în curte. Se aplecară amîndoi peste fereastra bucătăriei. În faţa garajului, Hévois aştepta cu degetul în gură. Lîngă el, Pérot îşi agita braţele.

— Venim imediat ! le strigă Jacques.

Pa porni înainte pe scări şi-şi luă bicicleta, grăbit. Zîmbea. De multă vreme nu-l mai văzuse fiu-său aşa.

— Unde mergem mai întîi ? se interesă el.

— La *Cyclo-Sport* — spuse Hévois.

— Da — adăugă Pérot — e cel mai aproape de-aici...

* * *

Localul lui *Cyclo-Sport*, pe strada Castelului, se compunea dintr-un hol și trei camere, dintre care cea mai spațioasă, folosită pentru primiri, era mobilată cu un birou încărcat de fișiere și de hîrtoage, cu dulapuri întredeschise, pline de clasoare, și cu niște rafturi pe care se aflau colecții de ziare și de reviste. Deasupra căminului se vedea un tablou înfățișînd un pluton de cicliști gonind prin ploaie.

Parchetul era atît de bine lustruit, încît Pérot, cînd intră, alunecă o lungime de pas. Hévois îl apucă de cot :

— Hei, încotro ?

Constructorul, călcînd pe toată talpa, înaintă cu mare precauție.

— Parcă am fi la Molitor ! șopti el.

— E ceva lume — făcu Pa.

Vizita aceasta îl măgulea mai mult decît pe fiu-său.

Vreo douăzeci de inși, alergători și conducători de cluburi, discutau adunați în mici grupuri. Se aflau printre ei și vreo trei femei, destul de vîrstnice. Cu o vioiciune care îl uimi pe Jacques, ele discutau despre pante, despre pasuri și despre evadări. Flecăreala și rîsetele lor dominau vocile bărbaților.

Prezența antrenorilor, nervoși, vorbăreți, întrerupîndu-i și contrazicîndu-i adesea, îi plictisea pe unii dintre învingători. Din cînd în cînd, pe un ton de predică, un veteran povestea cursa tînărului pe care îl însoțea, ca și cum ar fi cîștigat-o el însuși. Și rostea cuvintele „demaraj" sau „sprint", încovoindu-și spinarea și învîrtind repede pumnii. Cînd lăudărosul își termina tirada, discuțiile slăbeau o clipă, ca să reînceapă iar, și mai pătimașe. Un stră-

nut îi întrerupse. Cineva spuse : „Să-ți fie de bine", și discuțiile reîncepură iar.

Jacques asculta cuvintele unui personaj pîntecos, instalat în mijlocul încăperii și care, bătîndu-și protejatul pe umăr, descria necazurile îndurate și răbdarea pe care o avusese ca să-l smulgă de pe velodrom. Paul Espeit, redactorul-șef, înalt, slab și cărunt, împreună cu Maurice Benoist, directorul, îl aprobau, plictisiți.

— E un fondist, v-o spun eu ! Și e băiat capabil — adăugă pîntecosul. Ei, domnilor, băgați-vă asta bine în cap : n-are decît optsprezece ani. Peste doi ani, dacă o ține tot așa, o să cîștige Turul.

Rînji. Avea mîini roșii, groase și păroase. O mustață ca o marcă poștală îi tremura deasupra buzelor. Cît despre alergător, acesta era un fel de Lozach, slăbuț, destul de încrezut, dar grăbit să plece.

„Mă sufoc în odaia asta !" Pe cînd Hévois și Pa discutau cu niște cunoscuți, pe cînd Pérot răsfoia colecția ziarului, el, Jacques, era dezamăgit. Nu se deosebea cu nimic de toți cîștigătorii ăștia de-o duminică. Viitori concurenți ; poate chiar viitori campioni, ca lunganul blond de colo, care, stînd pe marginea unui fotoliu împins într-un colț, își privea cu admirație picioarele.

„Pare solid... Dar asta nu înseamnă nimic... Parcă Pausec nu pare solid ?..."

În jurul lui, simțea parcă un fel de coaliție. Moralul îi scădea, fără să-și dea seama de ce. Avea nevoie să fie încurajat mai mult decît fusese în ajun. Se anchiloza. Mușchii nu mai izbuteau să înlăture oboseala.

„Ești spetit... Dar nu numai tu..."

Cei mai mulți dintre băieți stăteau cu umerii încovoiați și nu visau decît să se odihnească. Și pentru ei cursa fusese deosebit de grea. Încă mirați că o cîștigaseră, povesteau despre ea bîiguind anapoda. Dacă n-ar fi fost de față conducătorii cluburilor, băieții ar fi șters-o. Alții, dimpotrivă, discutau cu o îngîmfare proaspătă de tot.

Jacques constată că dacă doi sau trei îl priveau cu simpatie, ceilalți se prefăceau indiferenți, ba chiar dispreţuitori.

Nu cunoştea pe nici unul dintre ei. Cum cîştigaseră ? La sprint, sau prin vreo evadare ? Prin ce mijloace ? Enervarea i se învăluia într-un fel de teamă : o să-i reîntîlnească într-o bună zi... Au să fie oare mai tari decît el ?

Bătu toba cu degetele, pe-un colţ al biroului. Era loc acolo să-şi rezeme un şold. Ceea ce şi făcu. Aplecîndu-se spre el, Pa îi şopti :

— Stai frumos ! Unde te crezi ?

Oftînd, Jacques se ridică. Pîntecosul de adineauri îl îmbrînci, urmat de supusul lui alergător.

— Ia spune, dom'le Pérot, îl cunoşti pe căpătînosul ăsta ?

— E Gallois, Mecena V.C.V.-ului ! Mare şef la Villette.

Cum vizitatorii se îmbulziseră în jurul lui Paul Espeit, Jacques îşi luă inima în dinţi şi se apropie de directorul ziarului, care îşi nota o informaţie în carnet.

— Dom'le Benoist, eu sînt Fage... Am cîştigat ieri premiul Duchenne...

— Aşa ! Şi cum te-ai descurcat cu Pausec ?

— A fost greu... Mai ales la sfîrşitul parcursului.

Spusese asta cu multă modestie, dar se enerva. Orice cursă ar fi cîştigat, ziua de luni avea să fie la fel cu celelalte ! Ce obicei idiot, vizita asta la ziare !

Pérot veni lîngă el, şi punîndu-i mîna pe umăr :

— E un băiat bun. Are o voinţă grozavă...

— Sper că o să mai cîştigi şi alte curse.

Domnul Benoist spusese lucrul acesta fără să-l creadă. Văzuse şi avea să mai vadă atîţia cîştigători ai unei singure curse ! Era un om mărunţel, cu părul uşor încărunţit, grăsuţ, cu ochii vioi şi cu mustaţa prost tăiată. Zîmbea. Jacques simţea un soi de mîncărimi neplăcute în ceafă şi pe spinare. „Chiar mi-o fi silă cu adevărat ? Da, da... Nu sînt

făcut pentru chestii d-astea !..." Tremura. Însoțitorii lui discutau.

— Aveam presimțire că o să cîștige — îi explica Pa directorului.

— Prevăd că o să aibă un viitor frumos — spuse Pérot.

— Și eu la fel !... Nu există motive să nu continue cum a început !

Între două fraze, Hévois strîngea din fălci : pentru vizita la ziare își pusese dantura.

În jurul lor, discuțiile continuau. Se strîngeau mîinile noilor sosiți sau ale celor care plecau ; grupurile se amestecau între ele. Lunganul cel blond se ridică și se întinse, căscînd.

Jacques se simți ispitit să-l imite. Încăperea se umpluse de fum. Cît de inutile erau toate gesturile și toată zarva asta ! Ah ! el se simțea mai în largul lui alături de Pausec ! Îl dureau picioarele. De ce i se părea sportul mai puțin atrăgător acum, cînd cîștigase ? O să-și poată reînnoi performanța ? „Ieri, la ora asta, trebuie că eram la Rochefort-en-Yvelines. Străzile pietruite din Orsay... Cometz, panta... Italianul care făcea gură...

— Atunci, la revedere... La viitoarea cursă cîștigată !

— Nădăjduiesc și eu — spuse Pa. Hai, Jacques, vii ?

* * *

— La *L'Auto* acum — hotărî Hévois, înainte de a se urca pe bicicletă.

— *L'Auto* nu se interesează de profesioniști — obiectă Pérot.

Hévois clătină din cap, negativ :

— Ba nu, Arthur, cred că te înșeli. Cîștigătorii noștri n-au fost niciodată duși acolo. Létier și-i duce pe-ai lui ! Trebuie un început la toate...

* * *

— Aici e — spuse Pérot.

Își lăsară bicicletele la intrarea în curtea cotidianului, apoi, toți odată, își îndreptară privirile spre fațadele înconjurătoare.

Pînă la ultimul etaj, zidul era galben. Cele cinci litere gotice ale faimosului titlu se detașau puțin, pretutindeni, peste pereți și deasupra ferestrelor. Clădirea, falnică și mohorîtă, contrasta cu modestul și primitorul *Cyclo-Sport*.

— N-ar fi trebuit să venim — făcu Jacques.

— Ai presimțiri ? Ai să vezi că o să fie clasa una — spuse Hévois.

Începură să caute încăperea în care erau primiți *vizitatorii*. Urcară și coborîră scări, se conduseră după săgeți și pancarte, se întîlniră pe scări și prin culoare cu funcționarii grăbiți și cu dactilografe languroase.

În sfîrșit, citiră pe-o ușă : *Primiri*. Pérot ciocăni cu degetul arătător, apoi bătu cu pumnul. Cum nu primi nici un răspuns, deschise ușa.

Intrară într-o încăpere întunecoasă, unde se îngrămădeau, pe mese și pe jos, cadre de hîrtie, afișe, șiruri de coșuri de răchită, cutii, tricouri de felurite culori, flanelușe, roți și cadre galbene.

— Na ! Am nimerit la magazie ! bombăni Hévois.

Urcară încă un etaj și discutară cu un funcționaraș, care își pilea unghiile după un ghișeu cu gratii.

— Alergătorul nostru a cîștigat ieri...

— ... la Tour-Biret...

— ... și am vrea să-l vedem pe domnu' Mayer, care se ocupă de amatori.

— Stați așa, să văd dacă a venit !

Trei bărbați, îmbrăcați perfect, urcau din greu scara. Discutau despre cecuri barate și despre fotbal. Alți doi coborau. Vorbeau despre un voiaj la Nisa cu un oarecare Riton. Jacques se gîndi la efervescența care domnea la etajul patru al librăriei, unde, într-o îmbulzeală continuă, printre țipete și risete bolnă-

vicioase, cîțiva isterici compuneau revista *Femeia*. „Și-aici e la fel" — își spuse el. Asemănarea asta îl făcu neîncrezător.

— N-avea nici o grijă ! îi spuse Hévois.

Pa, cu șapca în mînă, cerceta pereții, scara curată și rampele strălucitoare. O ușă se închise cu zgomot deasupra lor și Jacques văzu două picioare gătite în mătase, coborînd alene treptele. Sub fardul gros, secretara, care îi spuse „pardon" atingîndu-l în treacăt, avea un aer politicos și nevolnic. După dispariția ei, parfumul stărui multă vreme încă pe palier.

— Ce local ! făcu Pérot.

Pînă una alta, își măsura cuvintele.

Funcționărașul se reîntoarse.

— Veniți, domnilor !

Îi conduse pe vizitatori într-o încăpere plină cu mese acoperite de hîrtii, de borcane cu lipici, de bucăți de plumb și de fotografii. Jacques se apropie de-o fereastră care dădea spre curte unde expeditorii strîngeau pachetele de ziare pe portbagajele bicicletelor. Pa veni lîngă el.

— Ce admiri ?

— Băieții de jos. Munca mea e aidoma cu a lor.

— Totuși, ți-a prins bine căratul pachetelor prin Paris !

Priviră firma barului, ziarului : un boxer negru ținînd o listă de bucate în mănuși, apoi un Renault de mare lux care sosea și din care ieșeau un tînăr ferches cu dama lui și, în sfîrșit, vrafurile de ziare pe care un motociclist le încărca în cufărul remorcei. Mari norocoși băieții și fetele ale căror nume erau tipărite cu litere mari în ziarul ăsta !

Pa nu-și ascundea emoția. Hévois părea îngrijorat. Cît despre Pérot, pe el nu-l interesa de loc vizita. Își amintea oare de ziua cînd venise la *L'Auto* cu Bonnin ? Multe se mai schimbaseră de pe vremea cînd fusese el în mare formă ! Ziarul cîștigase din gros. Datorită campionilor care umpluseră velodromurile *lui*, Vel' d'Hiv'-ul *lui*. Unii dintre ei trăiau acum în neagră mizerie. Ziarul îi uitase.

Că doar un ziar nu-i o doamnă filantroapă ! Un ziar n-are nici inimă, nici sex, nici memorie. Un ziar, chiar unul sportiv, e o *afacere*...

Constructorul oftă adînc și Pa nu se putu stăpîni să nu-l întrebe :

— Ce-i ? Te gîndești la vechile tale succese ?

— Dă-l încolo ! Uite, o să fim primiți.

Un individ deșirat, slab, cu fața ca de sfinx, se ivi. Purta la gît un papion de mătase verde. Șchiopăta. Își puse exemplarul din *L'Auto* pe mapă, oftă și se așeză, duse mîna la proteză, declanșă un arc și, ajutîndu-se cu stîngul, își vîrî piciorul drept, îndoit, sub birou.

— Bună ziua, dom'le — îi spuseră choisyenii, frămîntîndu-și șepcile în mîini.

Jean Mayer abia dacă le răspunse : era ocupat să numere crucile roșii înșirate pe-o listă de angajamente. Clipi din ochi. Scrise cifra cincizeci și șase în josul listei. Oftă din nou și apucă, cu dreapta, o copie. E un bărbat elegant, gîndi Jacques : papion, briantină, și-apoi, cum își mișcă sprîncenele și cum ține stiloul între arătător și mijlociu !...

— Am cîștigat premiul Duchenne, ieri, la Tour-Biret... Hm... Cei de la club s-au gîndit... (A, uite că se bîlbîie !) că ar fi...

Ascultîndu-l, Mayer desena un cerc pe hîrtie.

— Cum te numești ?

— Fage ?

— Fage... Fage... Așteaptă să verific !

Ziaristul aprinse mai întîi o țigară, scuturâ multă vreme chibritul stins și îl aruncă. În sfîrșit, răsfoi ziarul, prefăcîndu-se că e în căutarea rîndurilor privitoare la cursă. Jacques observă că citea un articol consacrat reuniunii de la Parc des Princes.

Îi părea rău că venise aici. „*L'Auto* nu-i un ziar pentru amatori" — spusese Pérot mai adineauri. Dar Pa și Hévois stăruiseră să vină.

Mayer descoperi, în sfîrșit, notița. Și spuse, după ce o citi :

— Tare de dimineață vă mai sculați ! Și pentru asta ați venit ?... Da, Farge, Fage, de fapt... o mică

greșeală... Va să zică dumneata ești. Alergi de mult ?

— De patru ani.

— Și ai mai cîștigat ? căscă încrezutul, lovindu-se ușurel peste gură.

— Niciodată... Terminam totdeauna în pluton...

Răspuns imprudent. Vizitatorii se simțiră neliniștiți. Inima lui Jacques se tulbură iar : e caraghios că a venit aici ! Tipul n-o să-l ia în serios ! Ce ispravă trebuie săvîrșită ca să te ia în seamă un astfel de individ ?

— Firește — spuse Mayer.

Apoi continuă, rîzînd, și pe un ton de convingere absolută :

— Atunci, victoria asta putem scrie că a fost un miracol, nu-i așa ?

— Nu — se împotrivi Hévois. A evadat pe mai mult de cincizeci de kilometri, cu Pausec, care nu e un fitecine, mi se pare...

Mayer răspunse cu o răceală nemiloasă : „Mulțumesc", își aprinse din nou țigara, o pipăi și trimise fumul în burta conducătorului.

— Mulțumesc, îmi cunosc meseria...

Pa își săltă legătura de chei din buzunar. Pérot privi fotografiile lipite de pereți. Hévois pusese unul din pumnii lui cît toate zilele pe masă. Indignarea îl împiedica pe Jacques să protesteze.

— Bine — făcu Mayer, amical. Au să se scrie cîteva cuvinte despre dumneata, dacă ceri.

— Păi, nu vă cer nimic !

— Atunci de ce ați venit ?

Jacques, uluit, nu știu ce să răspundă. Mayer părea încîntat de întrebare.

Trebuia părăsită încăperea asta, trebuia trîntită ușa, chiar de s-ar prăvăli geamurile ! Ce primire ! Dacă responsabilul rubricii *Cartierele mărginașe ale Parisului* era așa, marii ziariști, în frunte cu Desgrange, cum trebuia să fie ?

Jacques își spuse că decepția aceasta de neprevăzut se datora doar propriului său orgoliu, și că toți alergătorii pesemne că erau tratați de Mayer

cu aceeași ironie caustică. Un funcționar și o dactilografă făceau gălăgie după un paravan.

— Fagon! strigă ziaristul.

Un filfizon oacheș, înalt, mustăcios se ivi.

— M-ați chemat?

— Fagon, să faci cîteva rînduri despre Fage, care e aici, de față. Datele le am eu... Aparții lui C. C. Choisy... Bun. Dumneata îi ești tată?

— Nu — spuse Hévois, atingîndu-și vecinul. El e...

— A cîștigat cursa Duchenne...

— Da, și-i ciudat asta — mormăi Pérot, livid.

Mayer ridică o clipă capul, apoi îl coborî întîlnind în privirea constructorului o ironie, o trufie și o mînie gata să izbucnească.

— Dumneata cine ești?

— Eu mă îngrijesc de echipamentul C.C.C.-ului...

— Ți-am citit nota despre Montier — spuse Mayer, întorcîndu-se spre subalternul său. Nu-i rea, dar ai o manie prostească: prea pomenești des despre al doilea sosit. Iar Montier n-a cîștigat! Aici al doilea nu contează...

— Dar primul, dom'le? întrebă cu nevinovăție Pérot, înainte de a-i întoarce spatele.

Învingătorul și escorta sa coborîră jalnic la parter. Pe ușile galbene erau țintuite pancarte: *Redacția, Administrația, Publicitatea, Casieria.*

— Ce harababură! făcu Pérot.

— Seamănă a uzină — precizează Jacques.

— Un cuib de tîmpiți! încheie Hévois. Vezi, Jacques: la început te duci tu la ziare; apoi niște băiețași de teapa lui Mayer ăsta îți dau tîrcoale ca să-și scrie articolele. Să nu-l uiți pe dobitocul ăsta, dacă ajungi cineva!

Pérot avusese de gînd să dea un anunț la ziar. Și declară:

— În orice caz, gologanii mei n-au să-i vadă! Publicitatea mea pot să și-o bage în c...!

— Nu face să mai trecem pe la *Vélo* cu chestia asta — hotărî Pa.

— Ba da, *Vélo* e altfel — spuse Pérot.

— Mai e și *L'Echo des Sports* — sugeră Hévois.

— Nu vă ajunge că am stat ca patru vite încălțate în fața flăcăilor ăstora ?

Jacques își dădea seama că se impune un lucru : să fie tare. Trebuia să le dovedească tuturor că victoria lui nu fusese un miracol. Un miracol ? Dar ascensiunea șchiopului pînă la postul de șef al rubricii nu era un miracol ?

Îl năpădi o voioșie odihnitoare și blîndă.

— O să-i vină rău lui Mayer dacă mai cîștig și altă cursă.

— Si încă cum ! făcu Pérot.

XI

...Totuși, cei trei învingători ai începutului de sezon, Bertin, Pausec și Montier (care va îmbrăca în curînd haina militară) numai pentru că au manifestat o notă de superioritate în numeroase ocazii, nu pot să ne facă să uităm erupția spectaculoasă a lui Jacques Fage. Paris-Evreux și Paris-Briare de ieri ne-au relevat un alergător extraordinar, al cărui temperament generos e completat de o știință a folosirii situațiilor, asemănătoare cu aceea pe care o au anumiți boxeri. Jacques Fage, rețineți bine acest nume!

(Jean MAYER ; *L' Auto*, 22 mai 1933)

* * *

Montier, Bertin, Pausec, Sabarly, Darnis, Charpentier sînt oameni pe care îi cunoaștem. Perucca, speranța de la Rivoli Sportif, a figurat pînă acum cu succes în mai multe intercluburi, dar Cyclo-Club din Choisy pare să fi făcut o excelentă achiziție în persoana lui Jacques Fage, pînă acum de trei ori învingător în acest sezon și care ar fi cîștigat ieri Marele Premiu al orașului Boulogne, dacă Bertin nu l-ar fi îmbrîncit fără voie la sprint...

(Lucien VITAN ; *Le petit Parisien*, 29 mai 1933)

De la începutul sezonului, Fage s-a remarcat în mod deosebit. În intercluburi, a ocupat primele locuri de onoare. Duminică, la Nanterre, a terminat al doilea, bătut cu puțin de Montier, animatorul acestei curse.

(Marcel ROUDIER ; *Vélo*, 8 iunie 1933)

* * *

Cursele cicliste se urmează și se aseamănă. Marele Premiu de Fond ne-a confirmat valoarea unui tînăr, tenace și constant : Fage.

Niciodată, pînă la velodromul Buffalo, Fage nu s-a aflat în dificultate. Gonea, mîndru și puternic, spre o victorie pe care o dorea și pe care o știa a lui. Gonea, ca un adevărat automat, sub suflul înflăcărat al mulțimii, jucîndu-se cu pantele care zdrobeau pedalarea rivalilor săi, dintre care cel mai de temut a fost Georges Bertin, „contrat", nu se știe de ce, de către Gilbert Montier...

(Paul ESPEIT ; *Cyclo-Sport*, 15 iunie 1933)

* * *

...I-a trebuit lui Fage multă îndrăzneală ca să încerce, la vreo zece kilometri de linia de sosire a cursei Paris-Conches, o evadare care a eșuat la o sută de metri de linie ! Încercînd-o, el și-a sacrificat șansele pe care le-ar fi avut de a lua un loc de frunte la sprint. Dar Fage se gîndea, și nu fără dreptate, că victoria îi era barată de alții mai rapizi decît el și, mai ales, de Montier, învingătorul sprintului plutonului...

(Jean CHAMPIER, *L'Echo des Sports*, 22 iunie 1933)

XII

— Spune, vii cu noi, sau nu vii?

— Habar n-am. Nostim mai eşti, Gilbert! Crezi că-i aşa de uşor...

— Oh! vino, Jacques...

Jacques nu îndrăznea să le mărturisească prietenilor săi că aştepta, ca să le spună ce a hotărît, să-şi ia Prévost leafa şi să-şi facă socotelile.

— Am primit răspunsul hotelului azi dimineaţă.

— Trebuie socotit cam cincisprezece franci pe zi şi de persoană.

— Dacă am avea măcar concediu plătit! spuse Claire.

— Să te odihneşti o săptămînă sau două pe cheltuiala patronilor — adăugă Gilbert, visător. Îţi dai seama?

— Ţi-ar prinde grozav de bine, Claire!

— Hai, vino! Fără dumneata, n-o să fie vacanţă adevărată.

— O să tînjească! făcu Gilbert, îmbrîncind-o uşor.

— Ba nu! Răule!

Claire stăruia. Jacques făcu un nou gest, şovăielnic.

Ea era mai puţin plictisită; el evita cuvintele, aluziile în stare s-o mîhnească. Dacă ea vorbea, el nu îndrăznea s-o întrerupă, fericit că-i ascultă vocea

uneori ușoară, alteori tînguitoare, și rîsul aproape tăcut. Cînd el era trist, ea știa să-l înveioreze. Jacques cîștigase patru curse, avea să mai cîștige și altele și să devină campion. Se mira că-și găsește dintr-o dată și voioșia, și încrederea în sine. Cum Gilbert știa să se retragă la timp, în fiecare seară, după antrenament, Jacques își alina sufletul lîngă Claire. Hoinăreau amîndoi la marginea pădurii, neținînd seama de oră, fără să se uite la trecători, fără să audă zgomotele drumului, oprindu-se să savureze plăcerea de a-și fi descoperit noi gusturi comune, sau pentru a sta asupra vreunui amănunt din activitatea lor zilnică. Jacques întîrzia cît putea mai mult clipa despărțirii și, reîntors la Choisy, de cum își închidea ușa odăii, îi privea fotografiile, pe cînd Pa, în bucătărie, bombănea că viața asta nu mai poate să dureze.

— Am nevoie de odihnă. Colega mea, Yvonne, mi-a spus că Saint-Ferréol ar fi un loc ideal... Ne-am lipsit de multe ca să ne putem oferi vacanța asta...

— Să nu credeți că m-aș supăra pe voi dacă plecați!

— Mă faceți să rîd — spuse Gilbert. Parcă ați fi Romeo și Julieta!

Și plecă de lîngă ei.

Jacques și Claire coborîră pe strada Parisului, cînd, la ușa unei brutării, Jean îi zări și veni fuga spre ei.

— Cred că nu vă deranjez...

Ei îi spuseră că nu-i deranjează de loc, după ce schimbară o privire. Puștiul avea obraji ca merele coapte. Claire îi mîngîie părul ciufulit.

— Spune, Jacques, nu vrei să-mi împrumuți puțin bicicleta? îi propuse Jean.

Puștiul își puse piciorul pe o pedală și patină cu celălalt picior, oprindu-se din cînd în cînd ca să-i aștepte.

— Oricum, voi stați mai bine aici decît stau eu la Choisy!

Ideea de-a trăi în cartierul acesta îl bîntui iar pe Jacques, mai puternic decît în serile precedente.

Privi fațadele care se înălțau spre dreapta, apoi mărețul castel, și visă că va avea curînd un apartament într-una din clădirile acestea mari, cenușii dar curate, și că își va primi acolo prietenii. Apoi oftă. Dacă va rămîne la Choisy în timp ce Claire se va odihni la Saint-Ferréol, va trebui să muncească, fără întîlnirile astea de seară, care îi dădeau atîta curaj. Iar dacă izbutea să plece cu ea, avea să aibă norocul de-a fi împreună șapte zile încheiate!

Un vînzător de ziare îi întinse *Paris-Soir*.

— Nu, mulțumesc — îl refuză Jacques.

Ziarele consacrau jumătate din paginile Turului Franței, dar el nu se mai interesa de loc de cursa aceasta, pentru care se pasionase altădată. Dacă îl întrebai care îi era favoritul, Jacques răspundea: „Archambaud", fiindcă trebuia să dea un nume de alergător. La C.C.C. însă, băieții nu erau de acord în privința viitorului „lider". Unii îl pomeneau pe Sylvère Maës, învingătorul cursei Paris-Roubaix; alții pariau pe francezi și numele care reveneau cel mai des pe buzele lor erau Speicher, Leducq, Antonin Magne, Le Grevès, Merviel, Mithouard și Roger Lapébie.

* * *

Duminică, 25 iunie, Gilbert participă la Marele Premiu al Saint-Denis-ului, iar Jacques alergă la Juvisy, sparse pe coasta d'Essonnes, ajunse plutonul din urmă, sparse din nou la Arpajon și abandonă. Bertin cîștigă cursa.

Peste două zile, seara, pe cînd se antrenau pe drumul spre Melun, Gilbert îi spuse prietenului său:

— Plecăm sîmbătă. Cum soră-mea are trei săptămîni concediu, o să mă reîntorc singur. Camerele sînt reținute... De ce faci mutra asta?

— Parcă n-am de ce!

Gîndul apropiatei despărțiri de Claire îl frămîntă pe Jacques tot restul săptămînii. Fie că se afla în fața părinților, fie că era lîngă fată, îl întrebau toți același lucru: nu te simți bine? Ai neplăceri la

slujbă? De ce nu vrei să spui? Claire se căzni să-i alunge gîndurile triste. În ajunul plecării, Jacques se hotărî să-i vorbească; își făcuseră niște obiceiuri, amîndoi, și se temea ca nu cumva, de la distanță, ea să le găsească cu totul lipsite de farmec. Claire îi zîmbi și-i făgădui ca, în caz că nu va veni și el la Saint-Ferréol, să-i scrie zilnic.

*

* *

La opt, Jacques trebuia să-și întîlnească prietenii în piața Valhubert. Ajunseră acolo toți odată.

— Să ne grăbim, peste zece minute pleacă trenul — spuse Gilbert.

Apoi, privindu-i pe cei doi:

— Măi, măi, ce mutre aveți!

O clipă, Jacques crezu că fata i se va ghemui în brațe. Trebuia să facă vreun gest? Gilbert, amuzat de încurcătura lor, le veni în ajutor:

— Haide, veniți! Bicicleta mea și tandemul familiei Blareau au și pornit la drum. Le-am expediat azi dimineață. Și mi-am luat și toalele: dacă o fi vreo cursă prin partea locului...

Amurgea. Negurile învăluiau gara. Pe esplanada unde cei trei se opriseră, era o îngrămădeală de bagaje, de adulți și de copii stînjeniți de pachete și de valize, printre care se strecurau hamalii; în vacarmul roților, treceau șirurile de vagonete încărcate cu geamantane, biciclete și saci poștali.

— Trenul e colo — spuse Gilbert.

Jacques avea senzația că se sufocă. Niciodată, pînă în seara aceasta, nu simțise atîta gol în jurul lui. Cu toată prezența mulțimii, cu toată prezența Clairei. Toți oamenii aceștia care porneau la drum erau din altă lume decît a lui: din lumea norocoșilor. „Cînd te gîndești că Fromont e de acord să iau o săptămînă concediu"... Un fel de neliniște, vagă încă, îl îndemna să plece. Se hotărî să facă asta peste două zile. Dacă Prévost n-o să-i poată împrumuta două sute de franci, o să-i ceară lui Vannier, lui Pérot sau oricărui altuia.

N-o să fie singurul rămas pe peron. Observația asta, totuși, nu-l consolă de loc: îndrăgostiții, logodnicii pe care îi avea sub ochi, se despărțeau liniștiți, se sărutau, se îmbrățișau, își șușoteau cine știe ce sfaturi. Despărțirea părea că nu le pune nici un fel de problemă. Oare sufereau mult? Nu, fețele lor zîmbitoare erau o dovadă.

Înainte de-a se urca în vagoane, călătorii își îmbrățișau prietenii și rudele. „Să-i spuneți multă sănătate lui Philippe". — „Salutări lui Lulu". — „Pe duminica viitoare!". Trebuie să fie emoționant cînd pleci într-o călătorie îndelungată!

Jacques se oprise. Luă din nou valiza Clairei. Degeaba întindea însă brațul stîng, ca s-o echilibreze, căci valiza parcă se îngreuia din ce în ce. Era grea cu adevărat, sau se simțea el peste măsură de obosit?

— Trenul de ora douăzeci și unu — spuse Gilbert, care înainta încovoiat sub greutatea rucsacului. Ne apropiem de el.

Stînjeniți de barele ferestrelor, privilegiații priveau vălmășagul mulțimii, fumau sau discutau. Copiii, încîntați, rîdeau și băteau din palme.

— Aici e — spuse Claire.

— Stați așa, îndrăgostiților! Duc eu bagajele!

Gilbert vorbise cu o milă jumătate ironică, jumătate compătimitoare. Ridică valizele în vagon și dispăru.

— N-o să fie ușor... — începu Jacques.

Claire îl aprobă. Palidă, tulburată, încerca să-i zîmbească.

Megafoanele anunțară: *„Călătorii pentru Orléans, Vierzon, Chateauroux, Brive..."*. Un metro hurui departe. Jacques privi oamenii care își fluturau brațele prin ușile vagoanelor, îi privi pe cei veniți să-i conducă, gravi sau nepăsători, pregătindu-și batistele sau trimițînd, cu o mînă, bezele.

— Aș vrea să te sărut — îngăimă Claire.

Buimăcit, Jacques îi întinse obrajii, pe care ea depuse două sărutări răsunătoare. I se părea, poate,

că-i prea puțin atît, căci rămase nemișcată și încurcată, așteptînd.

Apăru Gilbert.

— Hei, Romeo, sper că o să ne revedem! Strînge-mi laba și lasă mutra asta... Noroc!

Sări pe scara vagonului.

— E un afurisit — spuse Jacques.

— Ține mult la tine...

— Haide, vino! îi strigă Gilbert surioarei sale.

Jacques se apropie și mai mult de Claire. Se priveau nesiguri, apoi își zîmbiră, și lui i se descleștă gura. Simțea o nevoie dureroasă să vorbească și să se miște, dar nu mai avea timp. Își lipi ușor buzele de obrazul iubitei. Apoi se depărtă. Ea îl reținu. Jacques îi sărută tîmplele și se zăpăciră amîndoi și mai tare. Trebuia să aibă mai mult curaj? Gura asta, atît de apropiată de a lui, i se oferea oare?

— Atenție! Plecăm! strigă Gilbert.

Claire sări pe scara vagonului.

— Aș vrea să fie clipa reîntoarcerii — bîigui ea. Dacă ai putea să vii, măcar...

El dădu din umeri și alergă după vagon, îmbrîncindu-i sau ocolindu-i pe cei care îi stăteau în cale, pe cînd ea îi striga, în sfîrșit, în vacarmul asurzitor al convoiului:

— Te iubesc, Jacques! Te iubesc!

Jacques se opri, gîfîind, și-și agită brațele, frenetic, apoi n-o mai văzu.

Trenul se strecură pe sub podul Austerlitz, pătrunse în lumina palidă a serii și se micșoră în cîteva secunde. O curbă răpi luminile roșii ale felinarului...

* * *

Jacques dormi puțin, se trezi la patru și, împreună cu clubul, se duse să prindă plecarea cursei, la Corbeil. Termină la sprint, în plutonul fruntaș. Deși trecuse linia de sosire pe locul cinci sau șase, ieșit al treizeci și optulea la tragerea la sorți, rezultat care îl nemulțumi mai puțin decît pe taică-său.

După-masă își făcu siesta. Apoi își curăță bicicleta în odaia lui. Și nu ieși de-acolo decît la cină. Atunci, așezîndu-se la masă, anunță :

— Plec la odihnă.

— De pe acum ? se miră maică-sa.

— Am nevoie să schimb aerul. Aș vrea să plec departe.

— Păi, nu cunoaștem pe nimeni *departe* — obiectă Man, uimită.

— Parcă e nevoie să cunoști pe cineva, ca să pleci la odihnă ? Hotelurile pentru ce sînt făcute ?

— Și unde o să te duci ?

— Spre Castelnaudary.

Jacques privea în jos, fascinat parcă de cocoloșul de pîine pe care îl învîrtea între degete.

— Castelnaudary ? Asta vine spre Toulouse, nu ?

Man scăpase furculița din mînă.

— Ești nebun ! Pentru o călătorie ca asta trebuie vreo trei sute de franci !

— Am făcut economii și am și eu dreptul să-mi cheltuiesc un pic leafa... Măcar o dată...

Acestea zise, Jacques nu mai văzu decît pumnii lui Pa, neclintiți.

— Oi fi avînd tu douăzeci și doi de ani, dar oricît...

— Nu te supăra, Man...

Și, pe șoptite, dar hotărît, Jacques adăugă :

— Am să plec.

... năpădi o satisfacție amară : scandalul temut n-o să aibă loc. Se gîndi la eforturile pe care le făcuse ca să se mențină în fruntea plutonului. Mai ales pe coasta d'Ormesson. În sport, e ca și în viață : osteneala pe care ți-o dai nu-și primește totdeauna răsplata cuvenită. Ieșise al treizeci și optulea la sorți, el, Faqe ! Peudot, pe care îl bătuse — de asta era sigur — ieșise al cincilea !

— Bunicii te așteaptă la ei — îi spuse deodată Pa, cu o voce lipsită de mînie. Dar poți să te duci unde ai chef... *Ea* trebuie că și-a luat concediu...

Expresul porni, posomorît și ritmic. La Choisy, se afla în plină viteză. Jacques zări casa Boulenger, gara, topitoria A.M.F.O. și uzina O'Cédar. Oftă. Cu toată mulțumirea lui, îl apăsau plictiseala, neliniștea și oboseala. Încercă să se mintă. „Din pricina cursei de ieri" — își spuse în gînd, înainte de-a admite că nu cursa îl obosise...

Trecu pe culoar și încercă să-și uite părinții. Amintirea lor îi stăruia tot mai clară în minte. Cînd voise să-i îmbrățișeze, ei îl respinseseră. Or fi căutînd *măcar* să-l înțeleagă? Oare ei nu fuseseră tineri? Nu iubiseră?

Cerul noros se întuneca tot mai mult. Cîteva lumini licăriră în ferestrele aburite cînd, într-o rafală de huruieli și de bubuituri, trenul trecu printr-o gară. Acele îmbrînceau roțile, care apoi își reluau echilibrul și ritmul monoton.

La Orléans, vecinii de compartiment — doi popi și trei bătrîni — coborîră. Se urcară doi soldați din infanterie.

— Ți-am spus eu că Archambaud o să dea o lovitură!

— Da, dar încă nu s-a terminat, amice!

Vorbeau amîndoi cu accent din sud. Făceau parte din al 131-lea R.I. Unul își mai avea petlițele roșii ca focul la gulerul albăstrui al bluzei; celălalt le avea atît de murdare, încît păreau negre. Cînd terminară cu Turul, infanteriștii discutară despre permisie, despre un bordel din foburgul Bannier și despre superiorii lor.

— Ai auzit ce i-am zis-o lui Strînge-Labă?

— Da, bine i-ai făcut!

— Nu-i vai de mama noastră că ne pune la săpat tranșee? De ce, ai? Zi-i, dacă poți, de ce?

Infanteristul, nemulțumit, aducea a luptător de bîlci; camaradul lui, de loc stingherit de murdăria care îl acoperea, părea mai tînăr și mai aqeamiu. Niște sprîncene groase îi împrejmuiau ochii de

vrăbioi. Iar după ce își scoase bidonul din raniță și-l goli pe nerăsuflate, pocni din limbă și se lungi pe bancă.

* * *

Prin fața trenului defilau ogoarele, movilele, arborii și casele. Mai ploua ? Da. Jacques, atingînd geamul cu fruntea, zări străzi luminate de felinare, carcase de automobile, o biserică și niște clădiri șterse.

Gemînd din greu, trenul trecu pe sub un pod. Gălăgia și huruitul vagoanelor crescu. Frînele atinseră roțile. Împrăștiată de un megafon, o voce lugubră rosti : *„Limoges... Limoges, zece minute oprire !"*

„Am făcut jumătate din drum" — își spuse Jacques.

Soldații sforăiau. Și lui îi era somn, dar nu putea să doarmă. Șalele și spinarea îl înjunghiau. Își simțea capul greu ; își puse coatele pe genunchi și rămase multă vreme cu fruntea în palme. Apoi, pentru că îi reveneau în minte toate amănuntele plecării, se ridică și privi gara, Veneția asta sumbră, cu cheiuri ca de oglinzi, pustii.

Undeva se trînti o ușă. Trecu un controlor, a cărui geantă zgîrie ușa compartimentului.

Se auzi un șuierat și locomotiva își urni povara.

Ploaia bătea în geamurile și în acoperișul vagonului.

* * *

Castelnaudary.

Numele se detașa în litere albe pe cărămizile gării. Jacques se grăbi să coboare.

— Să trăiești ! îi strigă unul din soldați. Odihnă bună !

— Noroc ! Concediu plăcut, băieți !

Sări pe peron. Aerul era ușor, de-o puritate și de-o prospețime emoționantă. Jacques tremura, respirîndu-l cu nesaț.

Îl dureau tîmplele. Își simțea țeasta goală și inima grea. N-o să-i pară oare rău, astăzi sau mîine, că s-a vîrît în aventura asta împovărătoare? „Aiurea! O dată în viață ești tînăr!" De data asta se liniști mai mult decît în alte dăți, cînd se gîndise la fel.

Cum mașina care făcea legătura între Castelnaudary și Revel nu pleca decît la începutul după-amiezei, Jacques porni în căutarea unei cafenele, ca să ia o gustare și să-și lase bagajele. Nu departe de gară, o cafenea asemănătoare cu a lui moș Gommier îi atrase atenția.

Scaunele erau încă puse pe mese. Pe podea se mai aflau încă împrăștiate hîrtii și mucuri de țigări. Patronul se apropie de el, și, arătîndu-i valiza și sacul de mînă, îl întrebă:

— Ai venit la odihnă?

— Da. Mă duc la Saint-Ferréol...

— E frumos acolo! Iei un suc, nu-i așa?

Și, după ce puse pe tejghea o cafetieră afumată:

— Ești din Paris, nu-i așa?

Jacques dădu din cap. Omul aducea cu Sanchi.

— Da. Și dumneata... Vorbești cam cu accent...

— Boulogne. Sînt trei ani de cînd mă aflu aici.

— Eu sînt din Choisy-le-Roi...

Patronul avea rude la Vitry. Jacques trebui să-i răspundă la întrebări aproape un ceas.

— Am să-ți fac o mărturisire — spuse cafegiul. Aici nu prea e de noi. E plictiseală mare. Oamenii sînt totuși plăcuți și tare leneși; adevăratul Sud, ce să-i faci! Eu m-am cam săturat. La început, credeam că o să mă obișnuiesc. Dar mi-a murit nevasta acum trei luni. Și singur e grozav de greu... Nu știi unde să mănînci, nu-i așa? Lasă-mi mie bagajele și dă o raită prin oraș. Dacă vezi biserica Saint-Michel și canalul, să știi că ai văzut tot!

Jacques hoinări toată dimineața. În plimbarea pe care o făcu, i se păru că timpul stă pe loc. Îl mira

tristețea care îl năpădise, mai limpede decît nerăbdarea de-a o regăsi pe Claire, și mai puternică, de asemenea, decît plăcerea de-a hoinări pe străzile însorite. Îi lipsea aprobarea părinților. Niciodată nu i se păruse că vremea trecea mai încet. Avea impresia că toți trecătorii îi cunosc povestea.

Zăbovi pe malul canalului și în fața vitrinelor. Un iepure costa șase franci; vinul, o jumătate de franc litrul, iar duzina de ouă — doi franci. „Dacă Man ar vedea prețurile astea!" se gîndi el.

Cînd se sătură de bătut străzile, se reîntoarse la cafenea.

Masa fu plăcută. Cafeaua era fericit că evoca Parisul. În cafenea era cald ca într-o brutărie. Mobile masive, cu luciu negru; tapet cu flori, decolorat de soarele dogoritor. Cîte un tablou pe fiecare perete: turnul Eiffel, Trocadéro, Madeleine și Sacré-Coeur.

— Vezi ce viață duc — spuse patronul. Mereu aceeași; de aici pînă la tejghea și de la tejghea pînă aici. Cînd trăia Lucette, ne odihneam...

— Întoarce-te la Paris!

— Nu pot; n-am voie să mă stabilesc acolo vreme de zece ani. Cînd trăia Lucette...

Clipea din ochi. Era pe cale să intre în amănunte murdare. Un orologiu sună.

— Trebuie să plec — spuse Jacques, împingîndu-și scaunul.

— Ai dreptate. Acuși se face două, și văd că ești grăbit.

*

* *

Piața unde se opri mașina era împrejmuită de platani. Jacques plăti biletul.

— Și bicicleta mea?

— N-avea grijă — îi spuse șoferul. Cum sosește, ți-o și trimit la patronul cafenelei de colo.

Omul arătă cu mîna o cafenea adăpostită de un zid de hîrdaie în care creșteau lauri. Mașina se depărtă. Jacques rămase singur în piața dogorită de soare.

Claire şi Gilbert ar fi putut să-l întîmpine ! Oare nu-i primiseră telegrama ? Ah ! ba da, totuşi : Gilbert venea fuga spre el.

— Noroc ! Cum mai merge ? Iartă-mă, dar ceasul meu rămîne în urmă.

Ridea. Avea fruntea umedă.

— Ai venit singur ! spuse Jacques, tăios.

— Da. Ei, dar frumoasă primire îmi faci ! Dacă aş fi ştiut, te-aş fi lăsat să urci singur ! Ca să ajungi de-aici la Saint-Ferréol, ai de urcat un deal !... Trei kilometri. Şi e destul de povîrnit !

Luă valiza lui Jacques şi, cu mîna liberă, îşi împinse prietenul la drum.

— Cum ţi se pare locşorul ăsta ?

Lui Jacques, piaţa cu arcade în care lemnul ros de carii al caselor alterna cu cărămizile din pămînt uscat, turnul clopotniţei, clădirea de bîrne şi biserica scundă, datînd de trei sau patru sute de ani, uliţele în care puteai atinge cu degetul o fereastră de la fereastra din faţa ei, i se păreau şi noutăţi, şi minunăţii.

— Grozav ! Credeam că am s-o găsesc pe Claire... — începu el, frămîntînd chinga sacului de mînă.

— Ai tot timpul s-o vezi ! Dar ce-ai păţit ? Ai uitat vreo valiză în tren ?

Jacques se gîndi că, pesemne, arăta jalnic. Neras, cu ochii umflaţi de somn şi cu faţa crispată, palid de supărare, Gilbert îi scutură umărul :

— Hei ! Eşti la odihnă, nu la înmormîntare !

Acum urcau, şi Jacques, aprobîndu-şi prietenul, recunoscu că dealul acesta ar fi un obstacol serios într-o cursă.

— Pe lîngă el, Gometz e nimica toată.

— Ai dreptate.

Nu prea îndrăzneau să se privească în ochi. Greierii ţîrîiau prin preajmă. Fluturii şi albinele le atrăgeau uneori privirea.

— Zău, ar fi putut să vină şi Claire !

Gilbert oftă şi privi stîncile de granit, tăiate de ierburi şi de mărăcinişuri, apoi cerul fără pic de

nor. În vale, un pîrîiaș susura peste cîmpurile galbene și verzi. Orizontul părea nesfîrșit. Colinele pierdute parcă în ceață, verzi, castanii și albăstrii, dispăreau în zare.

— Nu credeam că se pot vedea asemenea lucruri...

— Sînt niște priveliști formidabile! De sus, se zăresc Pirineii...

Spre dreapta lor, povîrnișurile se acopereau cu tufe. Printre pietre se strecurau numeroase șopîrle. Aerul era uscat, vîntul bătea cu putere.

— Privește lacul — spuse Gilbert.

Jacques întoarse capul și văzu apa limpede, uimitor de frumoasă, între trunchiurile dese ale unui codru de pini.

— Respiră! Pinii au miros plăcut...

— Ai dreptate...

Drumul se lărgea în fața unei patiserii și a dughenei unui vînzător de „amintiri".

— Hotelul e colo, sus — spuse Gilbert.

Urcară o scară, printre cele două prăvălii.

Jacques n-ar fi putut să explice tot ce simțea: nerăbdarea de-a o revedea pe Claire și teama de a-i vorbi. Gilbert tăcea, ca să nu-i tulbure emoția.

Cu fațada acoperită de viță sălbatică, cu salcîmii de pe terasă și cu acoperișul lui de țigle cafenii, *Hotelul Lacului* părea impunător. Ba chiar atît de impunător, încît Jacques se temu că n-o să aibă destui bani ca să locuiască acolo. „Am să-i scriu lui Vannier și o să-mi trimită un mandat" — hotărî el. Era frînt de emoție și de oboseală.

— Iată hotelul — continuă Gilbert. Acum, scuză-mă, îl zăresc pe unul din patroni și am ceva de vorbit cu el. Lasă-mi taşca, și intră.

Jacques șovăi o clipă. De ce îl părăsea Gilbert?

Ușa scîrțîi. O siluetă albă se desprinse din penumbra coridorului.

— Oh! Claire! Claire!

Claire îl aștepta. Trebuie că-i pîndise sosirea. Simțea o bucurie, o plăcere, la fel de puternice ca

ale lui. Se îmbrățișară fără să-și vorbească, apoi se dezlipiră abia atingîndu-și buzele.

— Sînt fericit — izbuti el să bîiguie.

— Speram... — începu ea.

Jacques o întrerupse cu un sărut. Ar fi vrut să fie calm, firesc. Cu neputință! Inima îi bătea să-i spargă pieptul cînd îndrăzni, pentru prima oară de cînd o cunoștea pe Claire, să-i privească îndelung ochii întunecați. Ochii ei aveau un fel de-a privi dincolo de ceea ce vedeau, cu atîta intensitate, încît Jacques și-i închise pe-ai lui.

O sărută. Nu știa cum să-și exprime dragostea. Trăia o clipă unică. Viața i se păru dintr-o dată mai ușoară și viitorul mai puțin neliniștitor. Gilbert veni lîngă ei și puse valiza și tașca pe dușumea.

— Știi — îi destăinui el surorii sale — mi s-a făcut o primire cît se poate de proastă!

Rîdea, lovind cu palma spinarea lui Jacques. Apoi îi părăsi. Îl auziră cum se depărta fluierînd.

Jacques, stîngaci, îi mîngîie Clairei părul. După ce îi trecuse prima emoție, i se afirma fericirea: cîștiga cea de-a cincea victorie, cea mai frumoasă.

— Mi se părea imposibil...

— Să nu mai vorbim.

El o aprobă. Privirile li se întîlniră din nou, pătrunzîndu-se adînc. Claire se întoarse și Jacques îi admiră profilul, de o mișcătoare puritate. De ce, luni de zile, își chinuise sufletul, cînd totul era atît de simplu? Nu îndrăznea să slăbească îmbrățișarea. Cele mai mici amănunte ale încăperii în care se regăsiseră i se întipăreau în memorie. Era o sală de bal; într-un colț se înălța estrada. Frescele reprezentau peisaje lacustre. Pe tavan, străluceau două candelabre de aramă. Coli de hîrtie albastră acopereau mesele trase lîngă pereți.

— Sînt fericit — repetă el.

Îl durea inima. Tăcerea Clairei i se păru îngrijorată, dureroasă chiar. O sărută. Ea se desprinse și, luîndu-i mîna, îl duse spre fereastră.

O alee trecea prin fața garajului hotelului, și se termina cu o verandă unde cîțiva oameni jucau cărți. O altă alee cobora pînă la scara care se prăvălea spre drum, între patiserie și bazar. La dreapta, brazii mărgineau zăgazul lacului, înălțînd o alee sumbră de pagode, iar mai departe se zăreau munții, care mărgineau un mal răcorindu-și codrii și potecile în apele lacului. La stînga, un piept de munte. Pe-o peninsulă de stînci, aproape, niște femei tricotau la adăpostul unei umbrele.

— Cît e de frumos! spuse Jacques.

Străbătuse, în dimineața aceea, cîmpii împodobite cu neguri; admirase torentele care, din loc în loc, însoțeau linia ferată; și rîuri melancolice, la fel de albe ca dîrele de mercur; și păduri asemănătoare cu junglele; dar priveliștea aceasta îl uluia: toate minunile visate în copilărie se găseau adunate în ea.

— Veniți! le strigă Gilbert din curte.

— Vino și tu! spuse Claire.

Fără să se mire că îl tutuise, Jacques o urmă.

— Îți place? Ei bine, cînd o să mergi la Cammazes...

— Am putea să mergem mîine. Și ne reîntoarcem pe la prăpastia Malamort. E splendid!

— Ești fericită?

— Da — spuse Claire.

— Da — continuă Gilbert — o să mergem la Cammazes și la Malamort. Și-o să mai mergem la Durfort, un sătuc unde se pare că se fac tot soiul de obiecte din aramă; și toate lucrate de mînă, cu unelte din evul mediu...

Jacques o sărută pe Claire și o prinse de talie; cu celălalt braț cuprinse umerii lui Gilbert. Cum nu scotea o vorbă, Gilbert îi spuse soră-si:

— Vezi, e la fel cum eram și noi în prima zi...

— Să ne plimbăm un pic — propuse Claire.

După ce îl tăia o alee, drumul se ramifica, își întindea tentaculele pe sub pini. Jacques înainta cu pași mărunți, pe malul apei liniștite, neștiind cum să-și calmeze inima înfierbîntată, ridicînd nasul

spre crengile înalte printre care licărea cerul, și privind-o apoi pe Claire cu o insistență care îl distra pe Gilbert.

Se reîntoarseră la hotel. În vestibul, după ușa cea grea de la intrare, Jacques observă, cocoțat pe un cazan de aramă ciocănită, un jgheab vechi, care purta urmele de neșters ale săpunului folosit de-a lungul vremii. Pe o masă zăceau de-a valma anuarele, ziarele și scrisorile. O scară de piatră ducea rotindu-se spre camere. Printr-o ușă deschisă, spre dreapta, văzu mese mari pe care se aflau așezate tacîmurile. De-a lungul pereților, stăteau de pază dulapuri rustice. Ușa din stînga dădea în sala de dans. Intrară acolo.

— Duminica... — spuse Claire.

— ...se deschid robinetele — continuă Gilbert. Fîntînile aruncă apa, iar cascadele artificiale sar pe deasupra stîncilor... E lume multă aici. Dar în timpul săptămînii, după cum vezi, nu-i nimeni...

Se instalară în fața unei ferestre. Veni o femeie care își ștergea mîinile cu poalele șorțului ei negru.

— Va să zică, domnule, pe dumneata te așteptau tinerii aceștia? Zău așa, poți să te lauzi că ți-au dus dorul!

Gilbert comandă trei halbe. Femeia plecă.

— E doamna Bénazeth, patroana — spuse Claire.

Femeia se reîntoarse. Gilbert își ridică halba.

— Pentru dragostea voastră!

Și, înainte de-a bea, preciză:

— Dacă vă duceți să vă plimbați, eu rămîn aici. Dacă rămîneți aici, eu plec la plimbare...

Îi însoți pînă la terasă.

* * *

Îndrăgostiții se plimbară multă vreme, fără să scoată o vorbă.

Apoi se rezemară de parapetul cascadei.

— Am crezut că n-ai să mă mai iubești — spuse Claire.

De mirare, Jacques scăpă din mînă o piatră pe care o culesese pe drum, pentru că era cafenie, aproape perfect rotundă și licăreau în ea firișoare de mică.

— De ce ?

— Din cauza *celuilalt*.

El n-avea dreptul să-i judece trecutul. O iubea și era iubit. Și numai constatarea asta era de ajuns să-l umple de fericire.

— Cînd mi-ai strigat că mă iubești și...

Jacques se opri : Claire plîngea. Și nu cuteză s-o întrebe de ce plînge.

* * *

După cină, se plimbară de-a lungul lacului. Și, deodată, se hotărîră să se depărteze de mal.

Urcară un povîrniș destul de drept. Cînd se uitară înapoi, casele și hotelurile dispăruseră. Adierea vîntului mîngîia frunzele copacilor. Se înnopta.

Mergeau pe potecile acoperite de iarbă, plecîndu-se sub crengile brazilor și ale arbuștilor, îndepărtînd ramurile țepene care le stăteau în cale. Curînd, ca să-i facă drum, Jacques trecu înaintea Clairei. Dorea să meargă, să se depărteze de orice urmă de viață, de orice zgomot, să se simtă și mai singur cu ea.

Plăcerea de a o avea alături îi era liniștită și gravă. Îi spusese adesea că, iubindu-l, ea n-avea decît de cîștigat. Și acum îi părea rău...

— Să ne oprim — șopti Claire,

Se așezară pe iarbă și timpul trecu. Jacques șopti : „Claire". Ea nu se clinti. Dormea ? Îi simțea capul din ce în ce mai greu, pe umăr. Una din agrafele ei îi apăsa gîtul, dar Jacques nu îndrăzni să se miște.

Soarele pieri la orizont.

Jacques întrebă în șoaptă, întorcîndu-se ca să scape de apăsarea agrafei :

— La ce te gîndești ?

— Mă gîndesc că ar trebui să trăim toată viața aici. Și mă mai gîndesc că Jean nu știe ce-i adevărata odihnă...

Jacques se miră că ea cuprinsese într-o singură întrebare Parisul, cartierul mărginaș, ba pînă și pe Jean.

— Mi-e teamă, Jacques. Aș avea nevoie nu de trei săptămîni de vacanță, ci de trei luni, de șase luni...

Jacques oftă. Era mîhnit, dar nu îndurerat. Își dădu seama că Claire tremură :

— Ți-e frig ! Vrei haina mea ?

— Nu. Să plecăm...

Coborîră.

De îndată ce poteca se lărgi, Claire îl luă de braț. Se împiedica de pietre și de rădăcini. Trei sau șase luni de odihnă... Să se despartă pentru atîta vreme ? Dar dacă sănătatea Clairei o cerea ?... Și banii ? Ce-or fi făcînd Pa, Man și bunicii la ora asta ? Căci contau și ei, cu toată neputința lor de a înțelege și cu toată dragostea lor aspră.

Terasa și ferestrele hotelului erau luminate. Liliecii zburau pe lîngă pereții clădirii. În jurul lămpilor întinse între salcîmi se învîrteau fluturii și gîzele. Patru bărbați jucau cărți. Printre ei, Jacques îl recunoscu pe Gilbert.

— Așteptați-mă și pe mine ! le strigă el. Mai am de făcut o mînă și vin cu voi.

Stelele tremurau. Luna se scălda în lac. După ce un clopot depărtat împrăștie unsprezece bătăi peste Revel, vîntul răscoli crengile și tufele...

* * *

O cloșcă își plimba puii prin curte. Pe lac, o barcă își umfla pînza. Norii, trecînd pe dinaintea soarelui, schimbau culoarea apelor și a pădurilor.

Jacques respiră adînc aerul proaspăt. Avea de gînd să se lungească iar în iarbă, cînd Gilbert se ivi, speriind păsările. Era în șort, cu pieptul gol.

— Te-ai spălat ? Nu ! Cu atît mai bine... Hai...

Jacques se grăbi să-şi ajungă prietenul din urmă.

— Dragul meu, trebuie să profiţi. La Choisy, te speli într-un lighean. La zece o să facem baie. Acolo, gimnastica pe care o poţi face e nimica toată. Pe cînd aici, ai să vezi !

Gilbert rîdea. Şi, legănîndu-se cînd pe un picior, cînd pe altul, continuă :

— Ţi-e frig ? Ţi s-a făcut pielea de găină. Respiră un pic... Miroase frumos, nu-i aşa ? Ieri, patroana a venit să-şi caute mătura, pe terasă. Eram în slip şi făceam pedalaj pe spate. Cînd a dat cu ochii de mine, a strigat : „Doamne, Isuse Cristoase !" Credeam că o să cadă leşinată. Hai, vino !

Alergară o sută de metri pe malul lacului şi Gilbert arătă un golfuleţ, acoperit cu nisip.

— Aici o să scoatem untul din noi.

Jacques privi pieptul lat al prietenului său, îi admiră umerii şi bicepşii. Lîngă Gilbert, i se părea că e un copil. Îi mărturisi asta.

— Lipsa de gimnastică — rîse Gilbert.

— Şi totuşi am făcut. Nu mai am timp...

— Nu-mi bate capul ! Hai, leapădă-ţi cămaşa ! Începem !

Îşi lucrară muşchii, de la cap pînă la picioare : torsiuni, fluxiuni, luptă înceată cu sine însuşi. Jacques asudă curînd. Gimnastica monotonă şi, deodată, nespus de plăcută : un efort care se repetă, se repetă pînă la suferinţă... Să rezişti ; să stăpîneşti chinul acesta dorit gest cu gest. Gimnastică în doi. Să-l împingi pe celălalt, să-l tragi, să-l duci în spinare. Năvală a sîngelui în tîmple, în bicepşi, în braţe şi în şale. Să repeţi mişcările de zece, de douăzeci, de treizeci de ori. Să te strîmbi de durere, dar să rezişti ! Picioarele, picioarele mai ales ! Genunchii care se încing, rotulele care par din metal incandescent şi revolta muşchilor care urlă : „Ajunge !", pe cînd mintea, neostenită, oftează : „Ai să te alegi cu o scrîntitură !... Acum vrea să facă şi mişcări pentru abdomen, dobitocul !"

Mișcările pentru abdomen, cele mai groaznice chinuri : intestinele, ficatul, stomacul, de-a valma...

Să reziști, să reziști... Spinarea roasă de nisip, picioarele ridicate, forfecînd aerul. Zece... unsprezece... douăsprezece... cincisprezece... Unu... doi... Mîinile în șolduri, picioarele la verticală. Pedalaj. Pedalaj invers. Oh ! burta ! Doi... trei...

— Nu mai pot ! gemu Jacques, lăsînd să-i cadă picioarele.

Era roșu, istovit, îl invidia pe Gilbert care continua mișcarea. Claire veni lîngă ei.

— E opt. Nu veniți să beți cafeaua ?

Claire se ghemui pe vine, și cu viclenie îl ajută pe Jacques să se ridice.

— Hopa ! Sus !

— Ce caracter slab ! spuse Gilbert. Nu-i așa, Claire ?

— E bine aici — răspunse ea, serioasă.

Jacques, jignit, n-o aprobă. Își încheie cămașa.

— La ce te gîndești ?

— La nimic.

— Mincinosule !

Jacques clătină din cap. Să trăiască aici ? Nu. Și-apoi, la Paris se cîștigă faima.

Porniră pe alee și o întîlniră pe doamna Bénazeth.

Ea îi întrebă dacă n-au scrisori de trimis la poștă.

— Nu — răspunse fratele și sora.

— Nu — spuse Jacques.

Claire îl privi amuzată.

* * *

După-amiaza și-o petrecură la Cammazes și la prăpastia Malamort. Se reîntoarseră de acolo, braț la braț, noaptea, osteniți, încîntați.

— Și cînd te gîndești că există francezi care se duc în străinătate ca să vadă priveliști frumoase !

— Nu se duc de loc pentru priveliști — spuse Jacques.

— Atunci pentru ce se duc ?

— Fiindcă, de la o vreme, francezii care au gologani se gîndesc la alte țări, înainte de-a se gîndi la Franța.

— Ce vrei să spui?

— Vreau să spun, Gilbert, că francezii care iubesc Franța sînt cei ca noi, care au datorii la fiecare sfîrșit de lună, n-au o muncă interesantă, n-au viitor. Mă gîndesc că cei care o iubesc sînt cei care o cunosc cel mai puțin, fiindcă n-au nici gologani, nici concediu ca s-o viziteze. De ce să te duci în Elveția, în Italia sau în Portugalia? Cîmpiile noastre nu sînt frumoase? Și pădurile noastre? Și munții noștri? Iată, pînă și pricopsiții cei mai pretențioși s-ar simți aici ca la mama acasă; bar, dancing, tenis, canotaj... Dar lacul ăsta nu-i lacul de la Geneva! Plaja asta nu-i Riviera! Amicii lor ar pufni în rîs întrebîndu-i: „Unde v-ați petrecut vacanța?", dacă li s-ar răspunde: „La Saint-Ferréol!"

— Așa e — spuse Gilbert.

Și, despărțindu-l pe Jacques de Claire, îi luă pe amîndoi de umeri.

— Ascultați, copii, vreau să vă spun ceva important... Voi vă iubiți, nu-i așa?... Iar cînd oamenii se iubesc, nu pot să apuce pe treizeci și șase de drumuri, ci numai pe unul singur: pe cel bun... Cred că voi vă aflați pe drumul ăsta. Căutați să nu vă abateți de pe el...

* * *

În zori, cei doi prieteni se întîlniră pe terasă și, alergînd la malul lacului, bombăniră fiindcă un pescar le ocupase plaja *lor*, apoi aleseră alt loc și se dezbrăcară.

Jacques încercă să facă aceleași mișcări ca Gilbert. Contrar așteptărilor, articulațiile, care încă îi mai dureau, îi îngăduiră să le execute. Își simți repede corpul mai mlădios; mușchii abdominali i se părură mai puțin delicați; inima nu-i mai bătu

razna. Cînd se reîntoarseră la hotel, după ce făcuseră o baie, cei doi tineri rîdeau cu hohote, împingîndu-se unul pe altul. Claire îl aștepta.

Gustarea le fu servită sub salcîmi. Gilbert dădu pe gît cafeaua și-i lăsă pe îndrăgostiți să-și termine tartinele.

— Ești fericită ?

— Da — spuse Claire.

— De cînd te cunosc, nu-mi mai place nimic altceva, nu mai iubesc pe nimeni altcineva...

— Eu îmi închipuiam că atunci cînd iubești cu adevărat, trebuie să-ți fie și ceilalți oameni mai dragi. Și taică-tău...

— Nu-mi pomeni de el !

Jacques se miră că înflăcărarea i se topise numai fiindcă întîmplător o silise pe Claire să-i pomenească de taică-său. Ea îi înlănțui degetele. Aștepta un cuvînt sau un zîmbet. Îi șopti :

— Trebuie să fie om cumsecade. Și te iubește...

Gilbert veni lîngă ei, agravînd prin nepăsarea lui tulburarea care îi despărțise.

— Hei, Jacques, ți-a sosit bicicleta ! Ți-a adus-o Bénazeth... Și Turul, Doamne Dumnezeule, cînd te gîndești !... Jupîn Bénazeth mi-a adus un ziar... Știi ce-a fost ieri la sosire ?

— Puțin îmi pasă !

Gilbert, cu gura căscată de uimire, lăsă ziarul să-i cadă din mînă.

— Exagerezi și minți — spuse Claire, ridicînd foile.

Jacques preferă să nu-i răspundă. Îl luă de braț pe Gilbert.

— Unde mergem acum ? întrebă el încurcat. Nu face mutra asta ! N-am vrut să fac pe nebunu' ! Am spus și eu, așa...

— Am și uitat — spuse Gilbert.

Barca hotelului îi aștepta într-un golfuleț, la marginea cascadei. Săriră în ea, făcînd-o să se clatine, speriind cîrdurile de peștișori... Gilbert se așeză în față. Își regăsise surîsul.

— Voi vorbiți de dragoste — glumi el — iar eu vîslesc. Închideți ochii și închipuiți-vă că sînteți la Veneția!

Apucă vîslele și desprinse barca de mal. Un clipocit de apă mătăsoasă, cîteva bulboane... Claire, culcată, părea că doarme. Peste brațe și peste picioare i se întindeau văluri de umbră. Gilbert lovi apa cu vîslele. Soră-sa, stropită pe neașteptate, se ridică, cu gînd să-l certe, dar izbucni într-un hohot de rîs:

— Ai noroc că nu știu să cert!

Jacques o admira. Cum, fata asta frumoasă îl iubea? Și dacă dragostea ei se mărginea doar la prietenie? Dacă, la plecarea de aici, avea să-l părăsească? Dacă avea să cunoască un băiat pe care să-l poată iubi mai mult decît pe el?... Ah! de ce să se chinuiască iar?

Cînd se reîntoaseră la hotel, era ora prînzului. Fiindcă prietenii lui, înainte de a mînca, aveau de gînd să scrie familiei Blareau, Jacques luă și el un toc. Și se plecă spre Gilbert care, cu un *Ghid albastru* pe genunchi, îi descria lui Louis lacul de la Saint-Ferréol:

Un rezervor al canalului din Sud, lung de 1 500 metri, larg de 800, adînc, la mijloc, de 32 metri, 6.374.000 metri cubi de apă. Construit de Riquet, arhitectul lui Henric al IV-lea...

Gilbert ridică ochii și văzu privirea lui Jacques ațintită pe foaia lui.

— Copiezi! Copiezi!

— Trădătorule! spuse Claire, cu voce domoală și ironică. Dictează-i tu scrisoarea, Gilbert!

— Chiar nu știi ce să le povestești bătrînilor?

Jignit, Jacques își aruncă tocul și plecă să se sprijine de balustrada terasei.

Oare ei nu înțelegeau de ce ezita să le trimită vești părinților? Dacă le-ar fi scris că e fericit, ar fi fost consternați; și totuși, asta trebuia să le aducă la cunoștință. Dacă n-o să primească scrisori, Pa

o să zică: „Puțin îi pasă de noi!". Iar Man: „Ar fi putut să-mi trimită măcar un cuvințel! Nu vrea să ne scrie că-i e urît".

O mînă i se așeză pe umăr.

— Te superi pentru atîta lucru? Urîcioasă fire mai ai... Te gîndești că ai vrea să ne vezi în locul tău. Pe mine sau pe Gilbert... Trebuie să le scrii...

Jacques o privi supărat. Claire își lipi obrazul de al lui. El își simți inima grea. Îl deplîngea Claire, oare? I se păru că da. Și nu voia să lase loc milei în dragostea lor.

Se întoarse, cu gînd să se ducă la Gilbert și să-și scuze ieșirea. Claire îl reținu.

— Rămîi aici. E mai bine să fiu singură cu tine. Ne înțelegem atît de puțin...

* * *

La două după-amiază, Jacques își lipi, în sfîrșit, scrisoarea. Claire închise romanul pe care îl citea: *Fiecare pentru sine*, de Constance Coline, și Gilbert întrebă, împăturind ziarul:

— Ei, îndrăgostiților, facem turul lacului?

Ca să nu-l supere, ei acceptară.

Înaintînd pe mal, descoperiră prin ierburile pline de țîrîitul greierilor pușți bronzați, bălăcindu-se în apa liniștită, pescari și perechi adormite.

„Acum o săptămînă, la ora asta, pedalam prin Paris..." — se gîndi Jacques. Și acum trăia într-un loc unde totul era frumos și bun. Clienții hotelului erau de-o simplitate și de-o bunăvoință extremă. Femeile nu făceau de loc pe grozavele. Bărbații, niște tăbăcari de prin partea locului — cei mai mulți dintre ei grași și blajini — pescuiau sau se plimbau cu barca. Și se salutau cu ei. Miracol al vacanței că niște necunoscuți, ale căror situații nu se puteau compara cu ale lor, puteau să-i simpatizeze pentru că, vreme de cîteva zile, locuiesc sub același acoperiș, împărțindu-și aceeași hrană.

— Zilele trec mult prea repede...

— Ai vrea să fie tot anul vacanță, nu-i așa, Claire ? Adică, să nu muncești...

Claire nu-i răspunse. Jacques continuă :

— Dacă aș izbuti să cîștig suficient ca să rămîi acasă...

— Ai niște idei pe care celălalt...

— Taci ! o întrerupse Gilbert. N-am venit aici ca să ascultăm tîmpenii !

Claire îi scutură brațul lui Jacques.

— Ai auzit cum se exprimă frățiorul meu ? Are sufletul mai puțin frumos decît trupul.

— Mulțumesc — se ploconi Gilbert.

— Cîteodată îmi pare rău că nu sînt solid, ca el...

— Mulțumesc foarte mult — se ploconi iar Gilbert.

Rîseră toți trei, din toată inima.

— Zău că o ducem bine aici !

— Nici contramaistru, nici pontaj ; intri și ieși cînd vrei...

— Sînt zile pe care n-am să le pot uita niciodată.

— Nici eu, și am mai spus asta... Și am gîndit-o de multe ori, fără s-o spun. Totuși, motivele care m-au făcut să gîndesc așa, aproape că le-am uitat, de cînd te cunosc.

Jacques acceptă cuvintele acestea ca pe un repros, ca pe un compliment și, totodată, ca pe o aluzie la nestatornicia lucrurilor. Și dădu drumul brațului Clairei. Bucuria lor se frînsese dintr-o dată. Se opriră o clipă, ca să se sărute.

— Nu, nu — se împotrivi Gilbert — așteptați clarul de lună !

Îl așteptară, și cînd se reîntoarseră din plimbare, la miezul nopții, Gilbert le ieși înainte pe terasă.

— Aveți niște mutre, zău așa !

Petrecuseră două ore discutînd despre viitor. Claire, posacă, se urcă în camera ei. Gilbert îi oferi un pahar cu bere lui Jacques.

— Ce-i cu surioara mea ?

— E neurastenică.

— Aiurea! N-a fost niciodată mai fericită! Noapte bună.

* * *

Jacques încercă să adoarmă. Imposibil. Făcu tot felul de calcule vrînd să ştie cum ar putea să le ajungă, la amîndoi, leafa lui de şapte sute de franci pe lună, sporită cu bacşişurile. La început, i se păru că o să meargă şi se luminase de bucurie. Dar îşi dădu seama că, dacă socotise printre cheltuieli chiria şi mîncarea, apa, gazul şi electricitatea, în schimb uitase mobilele, îmbrăcămintea, cărbunii şi bicicleta. Şi atunci începu să se gîndească la sfîrşituri de lună întunecate, îşi imagină împrumuturi din ce în ce mai numeroase şi, pînă la urmă, jalnica imposibilitate de a le plăti.

Se sculă înainte de revărsatul zorilor. Auzise scîrţiind podeaua în camera vecină. Poate că trosnise vreo mobilă... Dar dacă fusese podeaua, însemna că nici Claire nu dormea.

Renunţă la ideea de-a o întîlni, dar îşi lipi urechea de perete. Nu-şi auzi decît bătăile inimii şi rămase multă vreme încovoiat, într-o poziţie ridicolă, cu mîinile crispate pe genunchi, tremurînd de încordare şi de frig. Se sfătui singur: „Du-te de te plimbă, ca să te liniştești". Un zîmbet i se ivi pe buze: trebuie să fie frumos acum, lîngă lac...

Se îmbrăcă şi coborî pe furiş în curte. Frigul, umed şi pătrunzător, îl cuprinse de îndată. Frecîndu-şi braţele şi pieptul, înaintă pe sub pinii adormiţi, cu mintea plină de amintirea Clairei.

Pămîntul, acoperit de acele pinilor, era moale şi trosnea ca zăpada; lacul, în lumina lunei, părea de sidef. Nici pic de vînt sau o adiere cît de slabă, încît arborii, cu poalele acoperite de brumă, stăteau neclintiţi.

Jacques respiră adînc. Aerul avea mireasmă de fruct verde.

— Claire, Claire...

Şoptindu-i numele, se simţea mai uşurat parcă şi putea să-i uite trupul călduţ, a cărui piele, pe alocuri, avea gust de sare sau de vanilie.

Îşi mări tot mai mult pasul. Din plăcere, şi ca să pună cît mai multă distanţă între Claire şi dorinţa lui. Apoi, deodată, începu să alerge, ameţit de fericire şi de imensa pace a nopţii.

Se opri gîfîind, lîngă un copac uscat, prins de stîncă şi înălţîndu-se ca un candelabru pe cerul limpede.

— Îţi e bine aici... Îţi e grozav de bine — îşi spuse el cu glas tare.

Şi, deodată, înflăcărarea i se stinse. Îşi văzu părinţii, culcaţi în odaia lor întunecată. Mama dormea ; tatăl avea ochii deschişi.

* * *

— Hei, îndrăgostiţilor, ia uitaţi-vă ! Aşa-i că-i frumos ?

Gilbert arăta, în faţa lui, între două creste, soarele roşu, gata să-şi arunce pe cerul pătat dîrele rubinii şi portocalii.

— Face să te uiţi — continuă el. Parc-ar fi...

— Ce ? întrebă Jacques.

Gilbert şovăi o clipă.

— Habar n-am. Nu sînt poet !

Şi rîse, mulţumit de răspuns. Voioşia lui era de netulburat, copilărească şi comunicativă. Era făcut să rîdă ; şi să pedaleze. Cel puţin aşa gîndea Jacques, pe cînd cel căruia şi începuse să-i spună „cumnat" fluiera, cînta şi se întorcea pe neaşteptate ca să constate :

— Te-ai muiat ! Hai, pedalaţi ! Ce aveţi în picioare ?

— Nimic — îi răspunse Claire. Numai că noi nu sîntem grăbiţi. Tu vezi, arăţi, explici. Iar noi apreciem. Asta cere timp.

Ajunseseră la Cammazes, după un urcuş destul de greu. Cătunul aţipit părea pustiu. După pinii

înmiresmați, urmau acum trunchiurile stufoase de stejari și de fagi, în care ciripeau și piuiau păsări invizibile. O colină își arăta rana ei uriașă și bolovanii de granit cărați din cariere cu vagonetele.

Drumul începu să coboare. Claire și Jacques, pe tandemul familiei Blareau, îl întrecură pe Gilbert El continua să se înflăcăreze la fiecare cotitură, pedalînd uneori furios, ca să-i ajungă din urmă și să-i invite să privească, la dreapta sau la stînga, vreun pîlc de arbori cu forme ciudate, vreun pîrîiaș sărind din stîncă în stîncă, vreo căsuță pierdută în vîlcea, sau bisericile cocoțate pe înălțimi, în zare.

Pedalau acum pe loc neted. La o răspîntie, o tăbliță le arăta direcția spre Durfort. Șoseaua era prost pavată. Înaintară încet, ferind urmele de roți și hopurile acoperite cu nisip, iar Gilbert, într-un discurs întrerupt de strigăte și de ocări, compară din nou porcăriile Parisului și ale cartierelor lui mărginașe cu minunățiile de la țară.

Durfort se anunță, de foarte departe, printr-un concert de bocănituri, de pîrîituri și de zăngănituri, unele voioase, vii, sonore, altele triste, lente și înfundate.

— Aici nu-i așezare omenească, e concert de clopote ! spuse Jacques, în clipa cînd se ivi satul.

Vizitară atelierele alămarilor. Gilbert cumpără un cuțăraș de aramă pentru Alice ; Jacques îi dărui Clairei o cutiuță pentru păstrat acele de cusut. Hoinăriră pe ulițe, oprindu-se locului ca să privească munca alămarilor, a femeilor care spălau în jgheaburile de piatră pline cu apă curată căldările ieșite din ateliere.

Zăboviră în topitoria unde o roată străveche punea în mișcare mecanismele medievale, făcute din bucăți de lemn legate cu plăci late de aramă. Se fotografiară în fața maiului, a foalelor și a tiparelor de lut menite să primească arama topită. Se odihniră în singura cafenea din partea locului și acolo, cu fața la biserică, își împărțiră cărți poștale. Gilbert scrise una pentru tovarășii lui de atelier.

Claire se gîndi la familia Blareau, la patronul ei și la Yvonne, care îi era colegă. Jacques trimise sa-lutări lui Pérot și băieților de la C.C.C.

— Doar atît ? îl întrebă Claire.

— Da.

Jacques coborî capul.

— Oh, și tu !... făcu Gilbert, supărat foc.

Se reîntoarseră la Saint-Ferréol, își puseră costumele de baie și se repeziră pe una din numeroasele plăji care, pe coasta cea mai sălbatică, își împlîntau vîrfurile de nisip în apa împrejmuită de trestii.

Se lungiră la soare și rămaseră multă vreme tăcuți, nemișcați, cu ochii închiși. Auzeau răsunînd din față și întrecînd țîrîitul greierilor, risetele celor ce făceau baie și plescăitul apei. Stăteau cu pieptul sau cu spatele la soare, își încleștau degetele în nisip și oftau de mulțumire.

Claire purta un costum verde cu bretele albe. Jacques se mira că arată atît de obosită. Se necăji că pedalase prea repede pe drum, la întoarcere. O scurtă ceartă cu sine însuși.

O sărută pe Claire, își strecură brațul sub ceafa ei și, apropiindu-se mult, îi șopti :

— Mă iubești ?

— Sigur.

Ea stătea culcată pe spate, cu un picior întins și cu celălalt picior îndoit, cu amîndouă mîinile pe piept. Avea pielea răcoroasă, proaspătă. Din cînd în cînd, zîmbea. Jacques îi admiră obrajii roz, pleoapele albăstrui, bărbia voluntară. Nu îndrăznea să-i privească prea stăruitor trupul.

Acum căuta lîngă Claire numai plăcerea. Să-i respire parfumul trupului și al buclelor aurii, să-i sărute gura, gîtul, umărul, să-și lipească obrazul de-al ei, să-i cuprindă mijlocul sau sînii. Toate astea erau adevărate plăceri. Dar Jacques simțea că atîta nu e de ajuns. După bucuria care îl năpădea de cîte ori Gilbert îi lăsa singuri, își dădea seama cît de mult îi stingherește el dragostea. Își

făcea curaj. Se înfiora gîndindu-se mai mult decît la dragostea lui, la trupul pe care îl strîngea în brațe, pe care îl descoperea. Își spunea că poate și că trebuie să aștepte, și că, dacă s-ar grăbi, deși Claire nu putea să-i refuze ceea ce îl tulbura acum, ar păta respectul pe care și-l purtau unul altuia. Seara, dorea mai puțin să hoinărească împreună și mai mult s-o aducă în camera lui. Era mirat că dorințele, din ce în ce mai puternice, puteau să-i biruie voința. Cu cît dragostea îi devenea mai trupească, cu atît i se părea mai mult că ea se viciază.

Privind-o din nou pe Claire, își luă ultimele scrupule drept lașitate ; pînă într-atîta încît hotărî, după una din schimbările acelea care nu-l mai mirau de loc, că era inadmisibil să caute voluptatea și că, pentru moment, și numai pentru moment, o să se stăpînească, fiindcă trebuia ca ea să-i devină soție. Dar aproape în aceeași clipă își spuse că era caraghios să nu-și desăvîrșească legătura amoroasă înainte de nuntă, din moment ce se iubeau și aveau să se căsătorească.

„Eu am început !" se dojenea el. Firește, un gest îndrăzneț care nu e respins aduce altul după el ; o mîngîiere cere să fie reînnoită. Bunăvoința Clairei, docilitatea și pasivitatea ei îl intrigau. I se părea că ea e de acord și apoi, deodată, că-și manifestă sila.

Se gîndea la partea de instinct și de animalitate cuprinsă în orice îmbrățișare, și-i reveneau în minte cuvintele lui Pérot, după care, mai curînd sau mai tîrziu, orice dragoste tinde către satisfacție trupească. Îi sporea dorința ? Jacques hotărî să se mustre ca s-o învingă. Dar, de cum rămînea singur cu Claire, deși își spunea că e un ticălos, își uita hotărîrea.

Începu să se compătimească singur și să se teamă : și dacă, în lunile următoare, se va istovi mai mult în pat decît pe bicicletă ? Dacă va prefera dragostea curselor ? Închise ochii. Ah ! serile astea ! Cînd lacul și malurile erau pustii, îi propunea Clairei : „Mergem la plimbare ?" Înconjurau cascada. Apoi

începea umbra verde, în care ochii li se căutau. Se strîngeau în braţe. Alergau după bufniţe. Trebuia să sară un şanţ plin cu broscuţe, să urce movilitele acoperite de muşchi şi cu ţărînă. Orice cuvînt ar fi însemnat un sacrilegiu. Sub fagii uriaşi şi foşnitori, se aflau ierburi înalte, înmiresmate...

Gilbert se ridică şi se aruncă în apă. Jacques se uită la Claire. Ea îi zîmbi.

— Mergem ?

Deşi apa era călduţă, se înfiorară la atingerea ei. Gilbert îi stropi. Plonjară şi înotară curînd unul lîngă altul. Nu multă vreme însă. Gilbert, întorcîndu-se, spuse :

— E a naibii de rece !

Ieşiră pe mal. Gilbert se culcă pe burtă, cu capul strîns între braţele îndoite. Jacques se întinse lîngă veşmintele Clairei, care mai voia, deşi ei se împotriviseră, să mai înoate puţin.

Sub pălăria ei de paie, Jacques ghici lenjeria făcută ghem. Îşi întinse mîna, identificînd fiecare bucată, emoţionat de moliciunea materialului sau a dantelelor. Rochia, pusă lîngă pălărie, nu-l interesa de loc. Îşi închipui corpul care încălzise rufele Clairei. Dacă ar fi putut, şi-ar fi lipit cu voluptate obrazul de ele.

Lacul scînteia. Jacques se aruncă în apă.

Ca şi drumul, apa îi favoriza nevoia de a se contopi cu natura. Înaintă într-un craul lent, aproape fără să mişte picioarele.

— Nu te obosi, draga mea !

— Voiam să ies — spuse Claire.

— Mai înot puţin, şi ne îmbrăcăm.

Jacques se îndreptă spre o salcie strîmbă, îi tulbură umbra fluidă, se prinse de ea şi, după o clipă, atinse furca a două ramuri. Apoi se aruncă, întinzînd braţele înainte, cu palmele în jos.

Spintecă, fără să lase prea multe dîre, apa care, la adînc, era atît de limpede încît, o clipă, se simţi ispitit să respire. Coborî cu mare plăcere prin

livada aceasta luminoasă, în care se agitau algele și peștii.

Curînd reveni la suprafață.

— Nu termini o dată cu ifosele tale de înotător? îi strigă Gilbert.

— Vin imediat...

Claire se adăpostise după o tufă de mărăcini și de ierburi blonde, în fața cărora pălăria ei, răsturnată, semăna cu o scoică uriașă. Vîntul scutură pinii împrăștiind pe sol o ploaie de ace, tăcută. Jacques se așeză lîngă Gilbert, Claire veni să-și ia un pieptene din geantă.

— Fă-ți cozi — îi spuse Jacques.

— N-am cu ce să-mi leg părul.

Jacques smulse șiretul uneia din espadrile și-l rupse, cu o mișcare bruscă, așa cum făcea Bigoureux, la Cognel, cînd termina de făcut un pachet.

— Poftim — spuse el.

Claire îngenunche, își desfăcu părul și începu să și-l împletească, mișcînd degetele cu îndemînare. El o privi. Așa, îi amintea domnițele din poveștile copilăriei; femeile acelea frumoase și iubitoare, care trăiesc fericite și au o mulțime de copii. El nu dorea copii... I-ar fi trebuit prea mulți bani pentru ei.

— Ține-mi părul, Jacques!

Îi strînse cozile. Claire legă primul șiret. Îi ghicea ea oare gîndurile și comparațiile? Claire îi aruncă o privire îngrijorată. Gilbert îi privea, jenat, că au uitat de prezența lui. Jacques prinse vîrful celei de-a doua cozi.

— Ai părul moale ca mătasea porumbului...

— Frumos mai știi să vorbești! îl ironiză Gilbert, care își luă șortul și cămașa și plecă să se îmbrace.

— E bine?

Claire își lipi obrazul rece de-al lui Jacques și privi lacul și munții din preajmă:

— Mi-ar plăcea să trăiesc aici, veșnic, cu tine. Ție ți-ar plăcea?

— Glumești? Ne-ar plictisi repede priveliștile astea.

Știa că ea nu glumește. De altfel, nu s-ar fi priceput să-i arate motivele care îl făceau să-i găsească ideea absurdă. Nu îndrăzni s-o privească. Ea se întorsese de cînd îi dăduse răspunsul. Gilbert veni lîngă ei.

— Ție, Gil, ți-ar plăcea să trăiești aici ?

— Te cred...

Claire, visătoare, își scrise cu degetul inițialele pe nisip. Gilbert se miră văzînd-o atît de palidă.

— Ce-i cu tine ?

— Sînt moartă de oboseală...

— N-ar fi trebuit să înoți atît de mult !

Supărat că prietenul i-o luase înainte cu dojana, Jacques dădu fuga să se îmbrace. Dacă Gilbert îi făcea concurență acum...

La întoarcere, avu fericirea să fie primit cu zîmbete.

— Și acum, hai să ne mișcăm — spuse Gilbert. Vreau să știu cine a cîștigat etapa.

— Of, tot n-ai uitat de Turul Franței !

Privirea ciudată pe care i-o aruncă Gilbert îl jenă mai puțin decît aceea a Clairei.

* * *

— Mă duc la culcare — spuse Gilbert.

Jacques nu-l opri. Deschise o fereastră și, cu coatele puse pe pervaz, privi salcîmii de pe terasă, soarele încurcat printre nori, apoi umbrele hotelului, lungite pieziș peste pietrișul mărunt.

— Mă duc să-mi pun o jachetă.

Claire îl sărută și dispăru.

Era nevoie oare să iasă ? N-avea decît s-o urmeze în camera ei sau s-o împingă în camera lui. Se simțea gata pentru dragoste, așa cum uneori se simțea gata de lucru sau gata să pedaleze. Se privi în oglinda de pe coridor și găsi că-i strălucesc prea tare ochii.

— Ca la cîini !

Claire veni lîngă el. O prinse de talie și, tăcuți, merseră împreună pînă la cascadă.

Apa se făcuse ca de sticlă. Jacques respiră adînc mireasma patetică a pinilor. Noaptea aceasta i se părea decisivă ; ca și cum ar fi fost vorba de începutul întregii lui fericiri. Și totuși, pe peronul de la Austerlitz Claire îi strigase că-l iubește... Se și pierduse bucuria serii aceleia ? Și a primelor întîlniri, a primului sărut ? Cu cît avea să fie mai presus de toate ceea ce avea să facă în curînd ?

Deși soarele coborîse pe după munți, cerul mai era încă pătat, iar noaptea și negura se îndesau pe măsură ce amurgea. Asfințitul se cicatriză și, peste puțin, cerul se spuzi de stele. Claire se ghemui la pieptul lui Jacques.

— La iarnă ar trebui să alergi cu Gilbert. Ați putea cîștiga împreună americanele ! Gilbert are de gînd să treacă la C.V.F. Paul Ruinet a insistat să-l aibă în echipa lui. Fă ca el...

Vraja cuvintelor acestora îl umplu dintr-o dată pe Jacques de amintiri, așa cum o creangă se încarcă de fructe gustoase. Băieții de la C.C.C. erau veseli, simpatici, cinstiți. În primăvara viitoare, clubul o să-l echipeze... Și-apoi, la „Cyclo" se practica un sport pur. Majoritatea alergătorilor lui Ruinet nu munceau nimic toată ziua. Profesioniști. Și de cea mai josnică specie, fiindcă se pretindeau amatori. Iar U.V.F. tolera scandalul acesta al amatorilor șmecheri care întîlnesc, în intercluburile cîștigate prea adesea de ei, niște băieți care se spetesc muncind toată săptămîna !

— Dacă semnez pentru V.C.F....

Jacques tăcu ; știa că o să se înduplece pînă la urmă.

O sărută pe Claire. O simțea tulburată. Lui i se îngreunaseră picioarele. Nimic nu-i putea domoli dorința ; dimpotrivă. Ici trosnea o crenguță, colo un imens covor de mușchi oferea o răcoare plăcută. Pe colină, brazii înalți și mîndri își împleteau crengile... La ce bun să lupte împotriva ispitei, cînd era sigur că o să cedeze ?...

O privi pe Claire. Ar fi vrut să-i poată pătrunde gîndurile. Dragostea ei, deşi puternică, nu i se părea întreagă. Îi era frică de clipele de tăcere, căci atunci avea impresia că ea îi cîntăreşte sentimentele. Şi în seara asta, era sigur, exista o oarecare resemnare în tandreţea ei, existau remuşcări, ba chiar revoltă, în faptul că consimţea...

Deodată, o stafie supărătoare se interpuse între ei: Bertin. Claire îşi plecase fruntea. Se gîndea oare tot la Bertin? Tînărul din Vincennes o posedase în momente asemănătoare? *O posedase!* Chiar aşa se spune...

— La ce te gîndeşti?

— La nimic — răspunse el, răguşit.

Aici, noaptea era mai clară. Stropi uriaşi de întuneric pătau pămîntul, care parcă se mlădia sub apăsarea lor. Ţipătul unei păsări de noapte izbi frunzele şi se pierdu foarte departe, spre Cammazes.

— Te iubesc, ştii...

— Ştiu — spuse el, trist.

Degetele li se înlănţuiseră; îşi comunicau gîndurile prin mîini.

— E adevărat că o să ne căsătorim?

— Sigur!

— Tatăl tău...

— Taci!

Îi sărută obrajii, fruntea şi pleoapele. Pe faţa ei netedă şi rece, doar ochii mai trăiau, intens.

Plecară.

Mergeau repede, fără zgomot, ca tîlharii.

Poteca se îngustă. Înaintară unul în spatele celuilalt. Curînd, Jacques atinse vîrful colinei.

Claire gîfîia.

— Aşteaptă-mă!

El se întoarse şi o strînse brutal în braţe. Îi descheie jacheta, îi desfăcu bluza şi-i liberă sînii captivi. Mîinile tremurătoare, aspre şi stîngace, şi graba îl supărară. Oare şi de data asta simţurile vor fi mai puternice decît voinţa? Prin una din schimbările acelea rapide cu care mintea îi era

obișnuită, dorința i se păru, din nou, îndreptățită. Supunerea Clairei n-avea oare să-l liniștească ? Tremura tot mai tare. Și ea la fel.

Porniră iar. Apoi începură să alerge. Ca să rîdă și să se prăbușească, gîfîind.

— E rece — spuse el — și iarba e umedă.

Vorbea greu. Îi fierbea sîngele. Gesturile îi erau vii, stîngace, de-o nervozitate impură. Emoția îi ardea grumazul. Își scoase haina ușoară și, punînd-o jos :

— Așază-te pe ea !

Îi vîrî din nou mîna în corsaj, mîngîind, pipăind un sîn, apoi celălalt sîn. Își simțeau bătăile inimilor în vîrfurile degetelor. Își rosteau numele și se întrebau :

— Ești fericit ?

— Da. Dar tu ?

— Da.

— Mă iubești ?

— Știi bine că da !

Atîta le era de ajuns. Claire șovăi să se culce. El o sili. Și de cum fură întinși, strînși unul lîngă celălalt, încetară să-și mai vorbească.

El se plecă spre ea. Pe fața întunecată, ochii îi străluceau, atenți.

Îi puse mîna pe genunchiul drept. Mîna lui, care rămase nemișcată.

Nu pentru multă vreme.

Contrar așteptărilor, Claire nu făcu nici o mișcare cînd îi atinse coapsa. Înțelese că trebuia să fie mai îndrăzneț, că putea s-o mîngîie, s-o descopere și că, în seara asta, aceeași dorință ca a lui îi bîntuia inima.

— Mă iubești ?

Ea nu-i răspunse.

Nu se apără.

Îl strînse doar mai tare cînd se simți pe jumătate goală.

Jacques era înnebunit de dorință. Se lipiră strîns. Claire îi înapoia sărutările, îi mușca buzele și gemea, abia respirînd.

Și Jacques simți, curînd, că o cuprinde aceeași bucurie nebună, ca și pe el...

* * *

Cînd își dădură iar seama că e noapte, că e răcoare și cînd se gîndiră mai ales la ce făcuseră, nu îndrăzniră să se privească în ochi. Jacques se miră că sîngele îi fierbea atît de puternic și că plăcerea îi fusese atît de repede întunecată de rușine și regrete.

— Vino — spuse el.

— Așteaptă, să mă îmbrac.

— Da... Poftim sutienul.

Se enerva fără motiv. Cît pe-aci s-o certe că îi cedase.

Porniră spre hotel.

Ea îi luase brațul și părea că dormitează pe umărul lui. Se poticnea adesea. El nu mai avea chef nici s-o sărute, nici să-i vorbească. Respira adînc și-și trecea din cînd în cînd limba peste buzele uscate.

— Cînd te gîndești că în curînd...

Claire oftă și nu-și exprimă gîndul. Jacques avu impresia că regăsește fata pe care o adorase zadarnic atîta amar de vreme. Dar tot pe ea o iubea oare? Nu-i iubea *mai ales* trupul și fața? Și ea de ce îl iubea? Doar n-avea nimic seducător în el!

— Mă găsești frumos?

— Te iubesc.

— Nu sînt frumos? se încăpățînă el.

Se opriră. Ea îl prinse de umeri, scuturîndu-l și sărutîndu-l.

— Ba da, campionul meu, ești frumos!

— Crezi că o să fim fericiți?

Ea nu-i răspunse. Jacques se gîndi la cursele viitoare, la tricoul galben... Să alerge și în Turul Franței! Să cîștige gologani mulți... Vedea echipa Montier-Fage luînd, iarna, marile americane pe pistele europene. Și cursele celor Șase Zile. Vedea mulțimea gesticulînd. O auzea urlîndu-i numele.

Şi totuşi era o liniştе desăvîrşită. Zgomotul unei pietricele clintite din loc căpăta proporţii fantastice.

Se ivi lacul, ciopîrţit de arbori.

„O iubeşti pe Claire şi ea te iubeşte. Trebuie să izbuteşti ! Ai multe şanse pentru asta. Trebuie ori să ajungi un Henri Pélissier, ori să nu fi nimic ! Ai şi cîştigat patru curse. Cînd vei fi în stare să alergi cu profesioniştii, vei avea puterea să-i învingi !"

O să semneze pentru V.C.F.

„Dacă rămîi la C.C.C., o să devii un alergător bun, firеşte. Şi-apoi ? Nu prea o să se vorbească despre tine, chiar dacă o să mai cîştigi şi alte curse. O să se spună că ocupi mereu locuri de frunte. Şi ce-o să cîştigi cu asta ? Praful de pe tobă !"

Totul se orînduia. Totul i se părea uşor, la îndemînă. Odată căsătorit, o să ţină un regim. O să renunţe la unele plăceri. O să se culce cu Claire o dată pe săptămînă. O să bea apă minerală şi o să mănînce carne fără sos. Au să ducă amîndoi o viaţă paşnică. Şi cînd el va merge să se antreneze la Cipale, joia, puştii care plătesc ca să pedaleze toată după-amiaza se vor repezi înaintea lor. Şi el o să le povestească despre cursele lui. Şi-o să spună din cînd în cînd : „Nu-i aşa, Claire ?" Iar ea o să-l aprobe...

„Bun, iată : o ai pe Claire, ai prezentul şi ai viitorul. Să nu mai vină nimeni să te plictisească cu trecutul !"

În marile ziare, numele lui o să se adapteze lesne la titlurile articolelor. Jacques Fage e un nume frumos : *„Jacques Fage cîştigă Criteriumul Naţional... Jacques Fage evadează la Etampes şi cîştigă cursa Bordeaux-Paris...*

— La ce te gîndeşti ? îl întrebă Claire.

El zîmbi şi-i răspunse calm :

— La noi !

XIII

— Noroc ! spuse Jacques, trecînd pe galerie.

— Nu prea e vorbăreț tînărul Fage — constată Raymond înainte de a duce un braț de cărți la ambalatoare.

Grainlot îl aprobă. De la reîntoarcerea din Saint-Ferréol, Jacques părea că-i evită. Dacă venea în „groapă", *campionul* — cum îi spunea Baurant — nu discuta decît despre Tur. Astăzi, joi, 13 iulie, era zi de odihnă la Perpignan. Despre etapele alpestre, Jacques nu știa aproape nimic. În schimb, despre Nice-Cannes, Cannes-Marseille, Marseille-Montpellier și Montpellier-Perpignan putea vorbi la infinit. Speicher purta tricoul galben. Făcea să-l auzi pe Fage judecîndu-l pe lider : ai fi zis că-l și învinsese !

— N-am nici un chef de lucru... — oftă Raymond.

Era o vreme splendidă. După soneria de la unu și jumătate, slujbașii hoinăreau pe culoare sau moțăiau prin birouri. Șefii n-aveau nici o putere împotriva toropelii acesteia colective : erau, și ei, victime ale căldurii.

Clădirile de pe strada Soufflot și de pe bulevardele învecinate aveau obloanele trase. Și cele din Passy. Și cele din Neuilly. Cartierele elegante, lăsate în grija slugilor și a portarilor, păreau și mai

melancolice, şi mai îmbietoare totodată. În schimb, la Belleville, la Ménilmontant, în al XIII-lea şi în al XIX-lea, animaţia şi zarva rămăseseră fidele oamenilor care se speteau muncind. Puştii, încîntaţi de libertatea lor, vagabondau pe străzile şi pe terenurile părăginite. Şi cînd dădea cu ochii de ei, în timp ce transporta pachetele, Jacques le invidia lipsa de griji.

Ca fructele unei veri furtunoase, criza putrezea. Muncitorii înşelaţi încrucişaseră braţele. Grevele lor duseseră la planuri de ameliorări ridicole. „O să vă mărim salariile" — spuneau patronii — dar trebuie să reducem personalul... De o parte, mizeria din ce în ce mai cruntă ; de alta, averile din ce în ce mai scandaloase.

Deşi Turul nu se sfîrşise încă, Archambaud cîştigase de pe urma lui 100.000 de franci. Lui Jacques, suma aceasta nu i se părea prea mare.

* * *

Duminică, 23, la Saint-Germain-en-Lay, choisyenul, Gilbert, Claire şi familia Blareau asistau la trecerea ultimei etape a cursei Grande Boucle, Caen-Paris [1].

Pe trotuare, la umbra copacilor şi a umbrelelor, la adăpostul maşinilor şi al desişurilor, spectatorii luau masa, aşteptîndu-i pe alergători. Cîteva camioane descoperite serveau drept tribune. Mulţimea se repezi spre ele de îndată ce se anunţă trecerea *Giganţilor*.

Fanaticii umplură drumul şi vedetele importantei probe pedalară printr-un culoar de mîini şi de capete în mişcare. Oamenii căutau tricoul galben al

[1] Dimineaţa, Jacques şi Gilbert disputaseră Marele Premiu al Comercianţilor din Créteil. O sută zece kilometri. Gilbert terminase al doisprezecelea la sprint ; Jacques, rămas în urmă pe ultima pantă, al douăzeci şi optulea, la un minut de învingător : Bertin.
Alergătorii de la C.C.C. alergau la Juvisy. Adrien Fage îi însoţea. (n.a.)

lui Speicher. Îl zăriră cînd trecu. Şi-i salutară, de asemenea, pe Archambaud, pe Leducq şi pe individualii : Level, Cornez, Fayette, Tueba şi Louyet.

Claire zîmbi spre Jacques, spre cartierul mărginaş, regăsit

În ajun, hoinăriseră pe străzile obişnuite. Se opriseră în faţa unei cafenele unde fornăia un patefon. „Ascultă, e *Dunărea albastră !*" Şi Claire continuase imediat : „Ce zici, nu ţi se pare că o cînta mai frumos orchestra de la Revel ?" El o aprobase, din politeţe ; balul de la Revel parcă pierise acum tare departe, în trecut !

Înghesuiala părea mai brutală, femeile mai triste, schilozii şi şomerii — înfirmii aceştia ai muncii — mai nenorociţi. Jacques constatase : „E la fel de dezgustător ca la Choisy". Trecuseră pe dinaintea faţadelor răpănoase, pe după care, ca pretutindeni, oamenii se desfrînau. Urcaseră pe strada Bagnolet, trecuseră prin faţa Gimnaziului, pe la gară, apoi pe la castel. Jacques o întrebase de zeci de ori pe Claire : ce făcuse ? Cunoscuse oameni noi la hotel ? Ea nu-i scrisese decît zece scrisori. „Eşti gelos. Dar tu, de cîte ori mi-ai scris ? De două ori !"

El îi explicase că, de cînd se reîntorsese de la odihnă, nu se mai simţea în apele lui. Totul i se părea schimbat în afară de „groapă". Vannier făcea 1 500 în 4'10 ; Crainlot o pipăia pe doamna Poivrey, cu atît mai uşor cu cît Lousq lipsea. Bernard Baurant purta aceeaşi cămaşă peticită şi tuşea la fel de îngrijorător. Cînd fusese angajat, ceilalţi îl priviseră ca pe un fel de ţărănuş cam prostuţ. Cu toţi cei cincisprezece ani ai lui, purta pantaloni scurţi şi ghete. Acum începea să devină elegant. Totuşi, abia acum o săptămînă le spusese colegilor lui uluiţi : „Ah ! am luat o hotărîre mare, băieţi : mă spăl pe dinţi în fiecare dimineaţă !"

— Iar te-au năpădit grijile ! spuse Claire.

— Nu, nu...

Ea zîmbi și se lipi de el, deși îi ghicise în priviri o licărire ostilă, exasperată.

Jacques îi privi pe Louis și pe Jean. Se jucau de-a șoaricele și pisica în jurul bicicletelor rezemate de o parte și de alta a tandemului. Alice îi întreba într-una :

— Tot n-ați mai isprăvit cu joaca ?

Viața familiei Blareau semăna un pic cu a lui Pa, cu a lui Man și cu a lui, cînd era ținc. Va veni o zi cînd dragostea dintre Jean și taică-său va deveni prietenie, ca să se rupă apoi ca un fir de ață ?

*

* *

— Lui taică-tău nu i-a plăcut filmul — îi explică Man, punînd masa. Și zău că-i frumoasă povestea asta a evadatului care s-a lăsat prins prosteşte, fiindcă avea încredere în cuvîntul judecătorilor ! Iar Paul Muni, ce artist !

Jacques găsi bucătăria, în care tocmai intrase, prea îngustă și prost întreținută. A lui Claire era mult mai bună.

— ...și cred că i-ar fi plăcut să meargă cu tine, să vadă cum trece Turul. A, iată-l...

Pa intră, își scoase pantofii și-i împinse sub bufet.

— La masă ! spuse el.

Se așezară, iar Man îi întinse lui Jacques pateul.

— Mulțumesc, nu mi-e foame !

Niște papuci se agitară sub masă. Jacques, bănuitor, se uită la taică-său. Își tăia pîine, iar pieptul îi zvîcnea. Neliniștea din fiecare seară începea iar să-i învăluie.

Doamne, n-o să mai poată să mănînce în vecii vecilor liniștit ? Își aminti cum îl implora Man cînd rămîneau singuri : „Nu fi rău cu taică-tău... Încearcă să-l înțelegi..." Apoi, rugămințile Clairei : „Nu certîndu-te cu el o să împaci lucrurile..." Ar fi vrut să vorbească ; dar nu putea să deschidă gura.

— Doar n-o să-mi spui mie că cu o asemenea fată îți petreci timpul discutînd despre bicicletă ? !

Ca să nu răspundă, Jacques preferă să iasă din odaie. Zdrobit de mînie și de oboseală, se lungi pe pat. Lașitatea lui îl uimea. Da, deși era greu s-o recunoască, față de Pa rămăsese tot un copil!

* * *

— Nu-ți mai iubești băiatul — își dojeni Man soțul.

Adrien Fage nu se clinti. Se uită mînios în jur, ca și cum mobilele și celelalte obiecte l-ar fi sfidat.

— Rău l-am crescut! Rău! Mi-e necaz pe mine!

Și, ridicînd din umeri, oftă. Își răsuci, tremurînd, o țigară. Mînia asta, din zi în zi mai puternică... În atelier, lăsînd din mînă pila, cădea adesea pe gînduri. „Ce faci, Fage?" îl întreba Joseph. Iar Pereira venea să-l bată pe umăr: „Hei, ce-ai pățit? Ești constipat cumva?" El își relua munca, jurîndu-se să-și scape băiatul de tîrfa aia.

Simone se apropie, îl mîngîie pe cap:

— Adrien... Ești gelos? Da, ești gelos!... Cu noi și cu *ea* nu-i la fel! Adu-ți aminte de scrisorile pe care ni le scria de la regiment. O mulțime de oameni mi-au spus, de curînd, cînd a cîștigat ultima cursă: „Mare noroc să ai asemenea băiat!" La ce-ți folosește să te enervezi așa? Ori ea, ori alta... E tînăr...

— Trebuie făcut ceva!

— N-ai de ce să te legi...

— N-am de ce? Dar ce se vorbește despre ea? Că a trăit cu Bertin... Tu habar n-ai ce se petrece! Că nu ieși niciodată în lume...

Striga frazele fără să le termine, știind bine că exagera și că dragostea lui Jacques era ca oricare alta. Punea o cruzime voluptuoasă în defăimarea Clairei. Se îmbăta de cinism și de ură, cu atît mai mult cu cît din întreaga purtare a nevestei își dădea seama că ea îl dezaprobă...

* * *

În noaptea aceea, Man nu dormi o clipă. N-o durea nimic, și totuși i se părea că o încearcă o boală gravă.

Oare Jacques putea s-o iubească pe Claire mai mult decît o iubise Adrien pe ea? Cum era dragostea? Ca la cinema? Atunci, pesemne că era foarte frumoasă și cam prostească.

Nu-și contrazicea soțul cînd o făcea tîrfă pe Claire. Poate că i-ar fi fost de ajuns s-o cunoască pentru ca, după aceea, să nu-l mai înțeleagă de loc pe Adrien... Pînă în ultimele luni, nu prea-i dusese grija lui Jacques. Și totuși se întîmplaseră unele lucruri pe care ar fi trebuit să le înțeleagă; unele răspunsuri pe care ar fi trebuit să i le analizeze mai adînc. De pildă, cînd s-a întors de la Saint-Ferréol și i-am spus că bietul Kratovski și-a luat zilele, mi-a răspuns: „Ei și? Cînd ești prăpădit, mai bine te sinucizi!" Da, nu se mai gîndește decît la fata aia!... Ea, Simone, toată viața ei se gîndise la alții. Chiar cînd Adrien o înăbușea aici, în pat, și cînd ea abia aștepta să-i dea pace...

Din comoditate, admitea asta; acceptase și mai accepta încă toate ideile soțului ei. Dar Jacques îi era prea aproape de inimă ca să nu încerce să-l înțeleagă. Și, tot cercetînd, mergea din descoperire în descoperire, i se întîmpla să priceapă ceva mai bine problemele altora, despre care cumetrele discutau în curte sau pe scări.

O cuprindea teama. Dacă se gîndea la căsătoria lui Jacques, nu îndrăznea să măsoare prăpastia pe care plecarea lui ar fi săpat-o între Adrien și ea. Cînd erau tineri căsătoriți, Jacques îi stingherea de multe ori. În unele seri le-ar fi plăcut să fie singuri. Și așteptau pînă cînd el adormea. Apoi, încetul cu încetul, îi îngăduiseră și-i admiseseră prezența; și, cu cît creștea mai mare, acceptaseră toate restricțiile pe care copilul le impunea. Cînd băiatul împlinise zece ani, aproape că se isprăvise totul între Adrien și ea. Iar dacă țineau atîta la el, era tocmai pentru că le înlocuise dragostea!

Cît o fi ceasul?

Man aprinse lămpița de pe noptieră. Douăsprezece și zece... Numai atît ! Din rama de lemn poleit, pusă pe cămin, Jacques îi zîmbea, așa cum fusese la nouă ani. Purta un șorțuleț negru, cu o bentiță roșie la gît. Pe-atunci nu se gîndea la Claire, ci la Lapize și la Bottecchia !

Pa se mișcă și scoase un braț din așternut. După patru sau cinci minute agitate, sforăia, zdrobit de oboseală.

* * *

Veniră zorile. Man își reîncepu treburile, cu același curaj ca în fiecare zi. Nu mai cîntă cînd scoase așternuturile la aer, dar se gîndea că situațiile cele mai grele au uneori un deznodămînt neașteptat și fericit.

La prînz, optimismul ei firav o părăsi cînd Pa trecu pragul bucătăriei. Adrien era furios : azi dimineață, un strung stricase douăzeci de cîrlige de macara. Îi trebuise două ceasuri ca să-l repare. Înghiți fără poftă mîncarea, bombăni citind ziarul și goli un litru de vin.

— Cînd mă gîndesc la dobitocii de la secția mecanică ! Mereu au nevoie de băieți la topitorie !

Apoi, curățind o portocală, se destăinui :

— Nu mai pot aștepta !

Ea îl privi mirată. El hotărî :

— Trebuie să-i vorbesc !

— Lui Beste ?

— Lui Beste ! Lui Beste ! Aiurezi, Simone ? *Ei,* firește !

— Nu face asta ! îi spuse Man, uimită.

Bănuia că o să se mînie și mai tare. Lui Adrien nu-i plăcea să fie contrazis. „Nu, nu !" șopti ea. El îi zîmbi, dar ea simți că l-a scos din sărite.

— N-ăi fi vrînd să spui că e rău să-i vrei fericirea băiatului !

— Fericirea ? ! Fără îndoială că și-o găsește lîngă ea !

Pa rămase încremenit. Iar Simone se întrebă dacă îl cunoștea bine ; nu cumva gelozia îi tulburase mintea ?

— Nu uita că îmbătrînim, Adrien... Nu-i mai înțelegem pe tinerii din ziua de astăzi...

Man nu încercă să-l facă să-i urmeze gîndul. El n-avea să-l admită, fiindcă pretindea că are firea încă tînără și că la club el îi înțelegea cel mai bine pe băieți. Dar de ce, atunci, nu-l înțelegea pe propriul lui băiat ?

Îl însoți pînă la scară. Apoi, cu dinții strînși, cu ochii închiși, se cramponă, albă ca varul, de rampă. Tăcerea plină de miazme îi făcea rău. În curte, puștii se învîrteau în cerc, cîntînd : *„Bună ziua, Guillaume, ai mîncat bine? Sigur că da, doamnă, am mîncat măsline..."*

Adrien oftă :

— Și tu !... exclamă el, în sfîrșit.

— Du-te la lucru... Du-te... Astăzi nu se mai trăiește ca pe vremea noastră...

El o ascultase cu atenție dar, brusc, pe cînd ea credea că l-a potolit și că o să plece la lucru, îi strigă :

— Tîmpenii ! După tine, trebuie să le accepți pe toate !

— Jacques e major !

— În orice caz, se poartă ca un țînc. Îți închipui cumva că l-am crescut ca să ajungă în halul ăsta ?

Ea ar fi vrut să protesteze, timidă : „Nu știu care dintre noi doi l-a crescut", dar se abținu totuși : nu ținea să complice și mai mult lucrurile.

* * *

În drum spre turnătorie, Adrien Fage fu cît pe-aci să-și ierte fiul, dar rușinea și mînia îl rodeau prea tare. Ah ! putea să-și critice nevasta și s-o certe că le romanțează pe toate !

După ce se despărțise de Simone, se duse la Vincennes. Cunoștea de la Roncé adresa celor doi Montier. Roncé îl întrebase cu dibăcie pe Bertin, la

o plecare în cursă. Își dădea seama că se purtase stupid. Ba chiar josnic... La uzină, o să încerce să-și uite nebunia. Ca să-și explice întîrzierea, o să-i spună lui Beste că Simone se simțise rău...

Era mîhnit, obosit, îi vuia capul. Cînd i se mai potoli mînia, se revăzu intrînd la Claire.

„Nu mai știam ce să-i spun!" Ea nu părea prea mirată. Are locuință bună, tîrfa! Pe căminul din sufragerie, fotografia lui Jacques. Și, unde mai pui: cu dedicație!

Claire îi spusese: „Tocmai mă pregăteam să plec la birou..." El începuse să bîlbîie la scuze. Ea, nici gînd să-și aplece privirea!

Primul lui reproș: „Ni-l furați pe Jacques!" o făcuse să rîdă. El ar fi pălmuit-o. Încercase să-i demonstreze că o femeie și un alergător...

„Aici m-am încurcat ca un tîmpit! Și-apoi, își avea și ea argumentele ei!" Mai cu seamă unul, temeinic de tot: îl iubea pe Jacques!

Iar el se întrebase, deodată, ce-ar fi făcut, cînd o curta pe Simone, dacă tatăl lui — deși bătrînul din Mesnil n-ar fi fost în stare de asemenea lucruri — ar fi încercat să-i facă o scenă logodnicii lui...

— Cînd i-am spus: „Și Bertin?", a tăcut chitic. Am atins-o zdravăn!

Apoi, el adăugase: „Noi sîntem o familie de oameni fără poveşti d-astea". Ea ridicase din umeri.

Dar cu tot disprețul lui, avea o încredere neobișnuită în ea: atîta încredere, încît îi ceruse să nu pomenească nimănui despre vizita făcută.

— Ce-i cu tine, Fage? îi strigă moș Musse. E ora trei!

— Ce să fie? Uite că vin!

Cînd Pa coborî pîrghia, ceasul de pontat lăsă parcă să-i scape o exclamație de mirare. Adrien Fage își luă uneltele din dulap și, fără să-și mai pună halatul de lucru, se îndreptă spre strungul stricat.

XIV

În seara zilei de joi 27, Jacques trecu pe la Pérot. Bătrînul se pregătea să plece la reuniune.

— O să ajung tîrziu...

— Pari tare grăbit!

— Știi bine că nu sînt grăbit de loc — spuse constructorul, ștergîndu-și mîinile de unsoare.

Făcea oare aluzie la plata datoriei? Jacques nu credea asta. Cînd se reîntorsese de la Saint-Ferréol, trebui să împrumute de la cineva. De ce nu la Pérot? Bătrînul, se știa, avea inima largă. Apropiindu-se de masa lui de lucru, îl întrebă, arătîndu-i *L'Auto*:

— Ai citit articolașul despre Bertin?

— Da — răspunse Pérot — trece la profesionism. Ei și?

— O să cîștige la bani!

— Și-ți pare rău, ai? Să cîștigi bani, numai la asta te gîndești!

Mirarea și încurcătura îl încremeniră o clipă pe Jacques. Ca să se justifice, spuse indiferent:

— Mă însor.

Vestea nu păru să-l mire pe Pérot.

— Taică-tău e de acord?

— Nu... Dacă vine astă-seară la Gommier, să-l vezi cum arată!

* * *

Man era alarmată. Uneori îi strîngea mîinile băiatului în mîinile ei, şi-i privea, cu o curiozitate care pe el îl plictisea, gura nemişcată şi dispreţuitoare, ochii care se fereau de-ai ei şi fruntea îngîndurată. Nu-l mai întreba nimic. La ce bun? În lipsa lui Jacques, Adrien spunea: „Ţi-aminteşti, Simone, cînd Jacques era mic? — Ţi-aminteşti cînd am fost la Gervaise, într-o duminică?" Adrien începu să trăiască în trecut!

Au să se întoarcă împreună de la reuniune? Nu! Soţul se întoarse singur.

Pa îşi agăţă haina de-un cui bătut în uşă şi păru mulţumit că ea se ferise să-l întrebe. Plecase de la uzină la opt. Se spălase pe faţă, îşi răsucise o ţigară şi se dusese la Gommier. Acum, cu spinarea dreaptă, cu coatele aşezate lîngă farfurie şi mîngîindu-şi buzele cu degetele mari, aştepta să fie servit.

— Ce căldură! În august au să fie o mulţime de furtuni. Aşa spune maica Roche. Adică almanahul pe care îl primeşte... Uite-l aici...

Jacques intră şi Pa îl privi trecînd, ca prin ceaţă. Totul i se încîlci în minte: revedea băieţaşul voios care aducea note bune cînd venea de la şcoală. Apoi totul se şterse; îl revăzu copil, pe vremea cînd avea crizele de creştere. Jacques se trezea noaptea, plîngînd, iar el, Adrien, o certa pe Simone că nu se scoală destul de repede ca să-l liniştească! Privi în viitor şi-şi văzu băiatul cîştigînd Turul, cursa Bordeaux-Paris şi cursa celor Şase Zile. Ah! cele Şase Zile: marele tărăboi al publicului de rînd şi, în incintă, femei decoltate, bărbaţi în smochinq şi şampanie pe mese... Îi dispreţuia pe noctambulii ăştia, de loc sportivi, dar a căror prezenţă dădea cursei strălucirea unui spectacol pentru înalta societate...

— Va să zică semnezi pentru V.C.F.?

— N-am vorbit cu nimeni despre asta. Cine ţi-a spus?

— Hévois, care l-a văzut pe Paul Ruinet la U.V.F.[1].

— Bine. Şi ce-i dacă semnez ?

— Nu începeţi iar ! se văietă Simone.

— La V.C.F., cu Montier, bine-nţeles !

— Da.

— Va să zică, îi vezi mereu ?

— Sînt liber să fac ce-mi place.

— Se poate... Dar, decît să te ocupi de ea... ai face mai bine să te antrenezi ceva mai mult ! De cînd te-ai întors din concediu, te-ai cam lăsat pe tînjeală.

Pa înalţă din umeri. Un oftat îi îndreptă şira spinării. Man păru că vrea să spună ceva, şovăi, apoi îşi turnă de băut.

Enervat, Jacques se sculă şi-şi lipi fruntea de geam. Îl auzea pe taică-său gîfîind în spatele lui. Gîfîia, desfăşurîndu-şi argumentele obişnuite.

— Şi Bertin ?... N-o s-o primesc niciodată pe fata asta în casa noastră !

Acum glasul îi era şi mai jalnic ! Avea în el un soi de deznădejde. Jos, puştii se jucau cu mingea. Kratowski şutase şi driblase şi el în curtea asta. Nici n-ai fi crezut că poate fi atît de bolnav. Tuşise într-o seară. El îl sfătuise : „Ar trebui să-ţi pui un fular !" Şi Antoine îi răspunsese : „Ar trebui să-l am, Jacques !" Acum murise. Dispăruse din lume, fără să cunoască dragostea. Lumea ? Antoine îi îndurase toate mîrsăviile : munca istovitoare, boala, mizeria...

Pa striga cît îl ţinea gura, tropăind din picioare, şi Man, înspăimîntată, încerca să-l potolească :

— Adrien !... Vai, Adrien ! îngăimă ea.

Dar Adrien era pornit. Gesticula. Mînia îi schimonosea faţa. Şi, deodată, se opri, tremurînd, ca şi cum l-ar fi sufocat o hotărîre neprevăzută. Apoi continuă, ceva mai calm

[1] Uniunea velocipedică a Franţei, devenită, în 1945, Federaţia franceză de ciclism (n.a.)

— Atunci ? Ce mai aștepți de nu te însori ? Ce mai cauți aici ?

— Ți-a plăcut totdeauna să faci gură, nu-i așa ? îl înfruntă Jacques. Crezi că dacă ridici glasul dovedești că ai dreptate ? Mai bine te-ai gîndi că nu mai sînt copil...

În vocea lui răsunau disprețul și mila.

— Cară-te de-aici !... Nu, sigur, nu te încumeți ! Ți-e greu fără tătucu și fără mămica...

— O să plec mîine — hotărî Jacques.

De uimire, lui Pa i se tăie respirația. Dar își reveni repede. Voia să aibă ultimul cuvînt.

— Poți să pleci de pe acum !

— Haide, haide, lăsați prostiile !

Man îi prinse de mîini pe amîndoi. Și cum privirea ei îi potolise o clipă, se feriră de ea, coborînd capetele.

— Lăsați prostiile !

— Ba nu ! N-are decît să plece ! Haide, nu mai sta aici, mută-te !

Jacques se apropie de taică-său, care se rezemase de bufet.

— Nu. Am să plec mîine — se încăpățînă el. Trebuie să-mi fac bagajele. Și nu-mi pare rău că te părăsesc ! Mă săturasem pînă în gît de viața asta de cîine ținut în zgardă și de aiurelile tale de babalîc !

O palmă îi strivi nasul.

— Vezi ? strigă el. Cînd spuneam eu că tot mă mai socotești copil !

I se părea că toate necazurile mărunte ale vieții de familie, cele de care rîsese adesea, și celelalte, cele care îl mai supărau încă de la întoarcerea din armată, începuseră să sîngereze din plin, cum îi sîngerau nările.

Își duse mîna la nas și o privi pe Man, încremenită. Îl năpădiră stropi mari de sudoare ; durerea care îi cuprindea întreaga față îi amintea de pumnul primit de la Bertin.

— Îmi ești tată — șuieră el, frecîndu-și obrazul. Altfel...

— Mai vrei una? Spune, mai vrei una, mucosule?

Man se vîrî între ei:

— Terminați odată! Ați înnebunit...

— Nu, Man! El e sărit!

Împins de maică-sa, Jacques se îndreptă spre odaia lui. Man se așeză la piciorul patului, pe cînd el golea sertarele scrinului risipindu-și peste cuvertură cămășile, ciorapii făcuți ghem și slipurile pe care picura sîngele.

Man oftă, văzîndu-l ce face.

— Te rog să nu-mi spui nimic! o imploră Jacques. Trebuia să se întîmple asta. Țineam prea mult la tine! Mă duc să-i vorbesc. Pregătește-mi o valiză!

În bucătărie, Pa răsucea o țigară. Și spuse, fără să ridice capul:

— Ce mai dorești?

— Ți-am dat leafa mea. Vreau să am ce mînca pînă la sfîrșitul lunii.

— Vino încoace!

Pa deschise bufetul din sufragerie și luă, dintr-o cutie de ciocolată, portofelul cu economii.

— Cinci sute îți ajung?

— Păstrează-ți două sute! N-are nici un rost să-mi faci cadouri. Te-ai lăudat destul cu cîte mi-ai făcut pînă acum!

Pa, galben ca ceara, primi lovitura. Agățat de-un umăraș, un cauciuc nou se usca pe o geantă. Jacques îl desfăcu și continuă, ducîndu-și batista la nas:

— Eu vreau să trăiesc, înțelegi? Tu crezi că un campion nu-și are viața lui, că face parte din viața altora. Dar te înșeli amarnic! Viața cu Claire n-o să mă-mpiedice de loc să devin ceea ce îmi doresc.

— O să strici tot. Îți aveai viața în picioare...

— Doamne, oare numai acolo crezi că e viața?

Man se ivi, cu o valiză în mînă, și se smiorcăi:

— Va să zică pleci?

Jacques coborî capul.

Se lăsă o clipă de tăcere în care se adunară, în jurul mamei și al fiului, toate amintirile risipite, și în care și unul și altul, în sinea lor, dorîră ca Pa să găsească un gest, un cuvînt de regret sau de duioșie.

— N-ai plecat încă ? întrebă el.

* * *

Jacques își dădu jos bicicleta și nu îndrăzni să privească vechiul *Alcyon* din copilărie. Nu-l putea uita pe taică-său, înlemnit și caraghios ca un puști care s-a ars jucîndu-se cu focul ; și nici pe Man, ținîndu-se de rampa scării și plîngînd încetișor. Îi vedea parcă pe vecini, la pîndă, în dosul ușilor...

Făcu cîțiva pași pe stradă, apoi se opri la Hale, respirînd greu, năucit, întrebîndu-se ce să facă. Valiza era grea și cureaua saculuș îi strivea pieptul.

În cap i se învălmășeau amintirile, necazul, frînturi de rîsete și de certuri. Îi reveneau în minte fraze, începuturile unor dialoguri îndelungi : „Ne iubim grozav... Sîntem o familie unită... Recunoaște, Adrien, că ești mîndru de fiul tău..." Îi zvîcnea inima. Își mărturisi că-i e teamă să trăiască *altiel*. Viitorul i se păru dintr-o dată mai nedeslușit și mai puțin sigur. Cu toată prezența lui Claire. Libertatea asta și-o dorise, dar sub altă formă... Ah ! de ce atîtea necazuri ? Căci nu le merita. Ar fi putut să fie atît de fericiți *toți*...

Mii de lumini îi jucau în fața ochilor. Crucea luminoasă a farmaciei și becurile brutăriei își pierdură deodată claritatea : plîngea ; atît de tare, încît îl durea pieptul. Trecătorii se uitau la el...

— Tot eu sînt — spuse el, intrînd la Pérot.

Își trase nasul, își puse taşca și valiza pe masa de lucru, își șterse lacrimile.

— Am luat-o din loc. Pot să-mi las aici bicicleta și lucrurile, pînă mîine ? Mă duc la hotel...

Bătrînul se opri din lucru :

— Poți să dormi la mine, dacă n-ai nimic împotrivă. Am o odaie liberă. Numai că o să trebuie să-ți faci patul.

* * *

Jacques îl părăsi pe Pérot în zori.

Tremura, și-și spuse că din cauza frigului...

Cu cît se apropia mai mult de Vincennes, cu atît își simțea inima mai grea. Străbătu pădurea ; casele se iviră cîte două-trei la un loc, formînd străzi, și se miră că a ajuns atît de repede între zidurile lor.

O sirenă spintecă tăcerea.

Pe avenue des Minimes, întîlni muncitori de la uzina Kodak. Discutau și se strigau de la un grup la altul. Jacques îi invidie pe cei care glumeau.

Bău o cafea într-o cafenea unde, în fiecare duminică seara, întîrzia cu Claire. Patronul citea *Le Petit Parisien* și, rezemîndu-se de tejghea, îi arătă un articol :

— Ascultați aici ce nenorocire. *A fost găsită moartă, în cocioaba unde locuia, pe strada Vieille-du-Temple, doamna Amélie Pincher, cunoscută în cartier sub porecla de Clodoche*[1]. *În salteaua ei s-au descoperit patruzeci și șapte de mii de franci...*

— Asta se culca în portofel !

Patruzeci și șapte de mii de franci ! Cu banii ăștia, *ei* și-ar fi putut cumpăra o casă, niște mobile frumoase, iar pentru el o bicicletă de pistă și niște haine. Claire n-ar mai fi dus lipsă de nimic...

Cum o să-l primească oare ?

Claire îi deschise ușa. Zăpăceala ei îl făcu să zîmbească.

— Da, eu sînt !...

— Intră...

Era goală sub halatul de baie gălbui, care trebuie că-i aparținea lui Gilbert. Îi zări sînii și vru să-i

[1] *Clodoche* se numește în jargonul parizian un soi de dansator care, pe la 1840, executa dansuri prin dezarticularea picioarelor. (n.t.)

mîngîie. Claire îl respinse. Își strînse gulerul halatului. Pudoarea ei îl necăji.

— Da, am plecat...

— Povestește ! îi spuse ea cu glas obosit.

Jacques îi povesti cearta, afirmînd că era fericit că acum, în sfîrșit, o să-și schimbe viața :

— Nu mai puteam... Era de ajuns să-mi văd părinții ca să mi se urască...

Îi descrise ca pe niște ființe legate numai de casă, meschine și retrograde. Dorința de a nu-i amărî, un rest de supunere și convingerea că va putea, prin răbdare stăruitoare, să le impună logodnica pe care și-o alesese îl reținuse multă vreme lîngă ei. Își regreta micile lașități zilnice și timpul pierdut cu amînările. Familia lui ? O închisoare. Cum ar fi putut evada din ea fără mare tărăboi ? Îi părea rău că fusese atît de timorat față de taică-său.

— Nu spui nimic ? se miră el cînd termină de povestit.

— Ce-ai vrea să-ți spun ? Să te felicit ?

Doar n-o să înceapă acum să-i deplîngă părinții sau să-i reproșeze că s-a lepădat de ei ! O luă în brațe și, după ce o sărută cu sila :

— Pérot o să-mi aducă lucrurile la librărie. Era greu... Mă întreb unde o să locuiesc.

Se aștepta ca ea să-i răspundă : „Aici, firește !" Și rămase consternat cînd află că exista o încăpere liberă în imobil.

— E camera unei guvernante — îi explică Claire. O să stai aproape pe același palier cu familia Blareau. Ei locuiesc pe dreapta, la etajul șase, iar tu o să-ți ai camera pe stînga. Sînt de urcat cîteva trepte în plus. Femeia care locuia acolo s-a mutat de vreo două săptămîni...

Jacques văzu pe masă un aparat de ras electric, un tub cu cremă de ras și un lighenaș în care zăcea un pămătuf.

— Gilbert începe acum de la șase — adăugă Claire. Uzina a primit comenzi importante. Direcția a angajat chiar patru șomeri. Dacă găseau o comoară, și tot n-ar fi fost mai fericiți ! Bieții oameni !

El o aprobă, fără convingere. Da, aici ajunseseră: să ai de lucru însemna să ai o comoară?

— Aș vrea să văd camera.

Claire se îmbrăcă și se duse să ceară cheia de la portăreasă.

* * *

Camera, dărăpănată, mirosea urît. Lîngă ea se afla o bucătărioară. Lumina, intrînd printr-o fereastră îngustă, era mohorîtă și rece.

— Uită-te la pereți! bombăni Jacques, atingînd tapetul cenușiu scorojit de umezeală. Și cît cere proprietarul?

— O sută de franci pe lună. Girantul locuiește la colțul străzii.

Se duseră împreună să-l găsească și, semnînd contractul, Jacques recunoscu că trebuia să se felicite pentru „norocul" lui; pierdea o locuință și găsea alta; își pierdea părinții, și îi regăsea pe Claire, pe Gilbert și pe Blareau... Cine mai locuia oare în clădirea asta? De multe ori se gîndise că va trăi într-o bună zi aici. Dar realitatea nu prea se potrivea cu visele lui...

— N-o să putem sta multă vreme aici cînd vom fi căsătoriți — spuse el cînd se reîntoarse în cameră.

— De ce?

— E prea mică.

— Pînă una-alta, ne-ar putea ajunge...

— Atunci, frate-le tău, care o să rămînă singur, o să-și păstreze apartamentul mare și mobilat numai pentru el, iar noi n-o să avem decît odăița și bucătărioara asta?

Jacques observă că remarca lui o mîhnise pe Claire și nu mai stărui. Zăboviră în cele două încăperi și se înțeleseră asupra reparațiilor care trebuiau făcute. În tăcerea camerei pustii, unde, pe pereți, locurile mobilelor erau însemnate prin urme vizibile, discutară despre aranjarea patului, a scaunelor și a unui dulap. Tremurau și nu îndrăz-

neau să-şi mărturisească zăpăceala. Aşadar, aveau să trăiască împreună. Aici ? Cum ?

— Nu spui nimic...

Jacques înălţă din umeri. Ce să spună, decît că se simţea ca un străin în camera *lui*.

— O să se aranjeze totul, ai să vezi...

El se întreba dacă e vorba de părinţi, sau de locuinţă.

Se despărţiră la nouă, în faţa fabricii de oglinzi, unde lucra Claire. Cînd ea deschise uşa biroului, un bărbat îi strigă : „Ah ! În sfîrşit !", şi Jacques se miră că vocea necunoscutului era atît de tînără şi de prietenoasă. Să fi fost directorul ? O fi încercînd să-i facă curte Clairei ? Şi ea cum îi primea curtea ? Bun, iată-l din nou gelos !

Plecă, amărît.

Pe cînd intra la Cognel, moş Marcel îi spuse că l-a pontat lipsă pentru treburi personale.

— Puţin îmi pasă ! îi răspunse el.

Bruman şi Hugues erau plecaţi cu pachetele. Aşteptînd ca Fromont sau Sincère să-i dea un plic, Jacques intră în „groapă". Raymond lipsea. Grainlot îl dăscălea pe Bernard :

— ...iar duminica, în loc să scîrţîi la vioară, ai face mai bine să mergi la stadion...

— Mie îmi place muzica, nu sportul. Fiecare e liber...

— Îţi place muzica ?

Jacques îi aruncă lui Bernard o privire amuzată :

— Păi, n-o faci decît pentru plăcerea ta. Nici nu te gîndeşti măcar să profiţi de pe urma ei cîntînd în vreo orchestră. Şi-ţi spargi capul căznindu-te să înveţi engleza şi contabilitatea... N-o s-o scoţi la capăt nici cu vioara, nici cu engleza, nici cu contabilitatea ; nu eşti destul de voinic. Mă întreb cum au să te privească părinţii cînd o să te îmbolnăveşti şi n-o să le mai aduci cologani ! Şi frate-tău, care îşi pierde vremea la şcoală ! Crezi că n-aţi fi mai deştepţi dacă l-aţi da ucenic, undeva ? Aşa, aţi avea mai mulţi bani...

— Bani, nu te gîndeşti decît la bani ! îi strigă Bernard.

Ziua i se păru o veşnicie lui Jacques şi, de cîteva ori, izbucnirea lui Bernard îi reveni în minte. Da, el nu se gîndea decît la bani ! De obsesia asta numai criza era vinovată. Ea îi silea pe cei umili să se gîndească la fericire. Iar fericirea erau banii. La urma urmei, toţi se gîndeau la bani ! Mai ales în ziua de plata salariilor, cînd, ieşind din biroul personalului, îşi dezlipeau plicurile...

Seara, cînd se reîntoarse cu valiza şi cu taşca pe care i le adusese Pérot, Vincennes i se păru un loc şi mai trist decît de obicei. Claire îl primi cu o atenţie pentru care îi fu recunoscător, deşi o găsea cam prea politicoasă. Îşi rîndui hainele în odaia ei. Gilbert, care plecase după tîrguieli, sosi şi el.

— Va să zică, i-ai părăsit ! Pesemne că nu te-ai priceput s-o scoţi la capăt. Vrei să-ţi spun părerea mea ? Ei bine, ar fi trebuit să-ţi mai toceşti puţin colţii...

— Lasă-l în pace ! spuse Claire.

Jacques se feri să-i privească în ochi.

După cină, urcară în camera nou închiriată dulapul în care Gilbert îşi păstra materialul. Mai cărară acolo o saltea pe care o întinseră peste nişte ziare, apoi o pătură şi nişte cearşafuri împrumutate de la Blareau şi, în sfîrşit, o masă pe care Jacques îşi puse portofelul, trusa de toaletă şi caietul cu tăieturi din ziare.

— Faci o mutră ! constată Gilbert. Parcă ai fi omorît pe cineva !

— Ai dreptate...

— Nu puteam să te culcăm la noi... Înţelegi ? Locatarii ar fi bîrfit... Dar o să trăieşti cu noi...

Jacques clătină din cap. Gilbert îi vorbea cu jenă. Părea îngrijat şi resemnat. Plecă, întiinîndu-se în prag cu Claire, care aducea un scaun.

— Pe curînd !

Singuri, ținîndu-se pe după mijloc, îndrăgostiții priviră tapetul scorojit, tavanul cenușiu, podeaua pătată, zgîriată, desfăcută pe alocuri și, în bucătărie, jgheabul năclăit și carourile de faianță crăpate. Se apropiară de geam. Priviră strada și trecătorii, copacii, acoperișurile și castelul pitit în mijlocul verdeții ; încercară zadarnic să-și înlocuiască melancolia prin veselie, teama prin încredere...

Jacques dormi prost. Înainte de-a se duce la Cognel, le trimise o telegramă bunicilor. Simțea nevoia să se justifice față de ei. Pe cînd plecau de la poștă, Claire, care îi păzise bicicleta, îl întrebă dacă nu l-ar plictisi prea mult să se ducă să-i vadă într-o duminică.

— Da' de unde ! îi răspunse el.

Și totuși îi părea rău să piardă cursa de duminică.

Pe străzi nu mai zăboviră. La ce bun, din moment ce locuiau împreună ? Abaterea asta de la obiceiurile lor le strînse inima.

Mergeau tăcuți. El îi dădu brațul ; atîta tot. Se mistuiseră emoțiile și mîndria primelor zile ! Jacques era în plină trecere de la o viață la alta. Trăia în același timp și la Choisy, și Vincennes. Unde nu i se mai afla corpul, continua să-i rătăcească mintea. Ceea ce văzuse, făcuse, simțise, gîndise influența neîncetat ceea ce vedea, făcea, spunea, simțea și gîndea. Dacă era vesel, veselia nu-i era niciodată pură ; dacă se întrista, găsea totdeauna, la capătul mîhnirii, o zonă salubră unde se grăbea să ajungă enumerîndu-și motivele pentru care putea fi fericit.

— Crezi că au să mă primească cu plăcere ?

Claire spera într-un răspuns afirmativ. Și, cu toate că îi înțelese neliniștea — nu era oare asemănătoare cu a lui ? — Jacques nu-i zîmbi, ci o privi îndelung, mirat că-i vede fața atît de palidă și de tulburată.

Ar fi vrut să spună : „Ce nefericită pari !" Îi privi gura cu buzele strînse, vinișoara albăstruie de pe tîmplă și ochii mari, întrebători. Apoi întoarse capul.

* * *

Claire abia putu să ajungă pînă la capătul coastei. Cu fiecare învîrtitură a pedalei, oboseala și neliniștea îi sporeau. Cum aveau s-o primească ?

Trecură pe lîngă o baltă în care niște copii aruncau pietre, și Claire ghici că bătrînii care stăteau în prag erau bunicii lui Jacques.

Femeia curăța fasole ; bărbatul, așezat în fața unui calapod de fier, tălpuia o gheată. Ea lăsă legumele, el ciocanul și se grăbiră amîndoi să-i întîmpine.

— Pesemne că ești obosită, domnișoară !

— Of ! Dacă nu se poate ajunge aici cu trenul sau cu autobuzul !...

— E practică drăcovenia asta de bicicletă...

— Intrați să vă odihniți puțin...

Claire era zdrobită de oboseală, dar ce importanță avea, din moment ce o primeau prietenoși.

Jacques rezemă tandemul de peretele casei, își bătu bunicul pe umăr și, rizînd, îi ascultă vaietele.

— Nu mai dai pe-aici ! Nu-ți mai pasă de noi ! Ne uiți... Crește și se face voinic ! Dar n-o să-mi spuneți mie că tot spetindu-se așa, pe drum...

Claire ridică vasul cu legume al bătrînei.

— Oh ! mulțumesc. Ești drăguță... De cînd s-a întors de la armată, Jacques nu ne-a scris decît o singură scrisoare mai lungă ! Iar taică-său...

— Nu pomeni de Adrien ! îi porunci bătrînul.

Bătrîna se resemnă, își aranjă ochelarii pe nas și, ca să arate că-și dezaprobă fiul, o strînse în brațe pe Claire și o sărută.

— Sînteți prea bună, doamnă !

Claire pusese toată duioșia inimii ei în cuvintele acestea, și i se păru că, pentru a i-o prețui mai bine, bătrîna închise ochii și rămase tăcută.

Bunicul deschise ușa :

— Haide, intrați ! Sînteți asudați, leoarcă ! Hei, bătrînico, dă-i un șal domnișoarei...

— Știi, bunicule, e fata lui Tonin Montier !

Claire se gîndi că asta nu-i o recomandare. De ce își reducea adeseori Jacques dragostea la un fel de afacere bună ?

Se așezară în jurul unei mese. Își întinseră picioarele. Bătrînica se reîntoarse cu o mănătăluță și-o puse pe umerii Clairei.

— Aveți amîndoi costume frumoase și asemănătoare !

Se minuna că-i vede îmbrăcați la fel : șorturi cafenii și cămăși-bluze verzui. Și spuse : „Ai jura că sînteți soț și soție !" Cînd să mai spună ceva însă, bătrînul și ceru să ridice storul :

— E cam întuneric aici.

Trăgînd de sfoară, bătrîna explică :

— Bate soarele în bucătărie și, așa, pe întuneric, e mai răcoare. Nu te sîcîie mușteie...

Valurile de lumină umplură odaia. Claire privi în jurul ei. Mai întîi, îi atrase atenția un ceas cu cuc, apoi bufetul pîntecos și rafturile lui, mașina de gătit din tablă neagră și, lipită de zid, o masă plină de cutii și de caietele, în fața cărora străluceau niște tipsii.

— Și de-aici e frumoasă priveliștea. Vino să vezi !

Claire se duse lîngă bunica. Se rezemară amîndouă de pervazul ferestrei. Lîngă casă, se întîndea o piață rotundă, înconjurată de case împodobite cu plăci de ardezie. Porțile erau deschise. Prin grajduri, țăranii, cu furci scurte în mîini, strîngeau bălegarul sub copitele cailor. În ogrăzi, găinile, porumbeii și vrăbiile se întreceau care mai de care să ciugulească boabele. Ulița, îngustă și cotită, ducea la Etampes. Jacques povesti că într-o duminică „spărsese" de două ori între Etampes și Mesnil-Racoin.

— Nu mai aveam baieuri de schimb. Și atunci bunicul mi-a împrumutat o roată de la tocila lui, ca să ajung pînă la vestiar.

— Tocila mea! Tocila mea!... Îl auzi, bătrînico?

— Lasă... Tocila ta... Nu-i nimic.

Bătrînul ridică din umeri, indignat că nevastă-sa i-a răspuns ca unui copil.

— Ar trebui să vii mai des să mă vezi, domnișoară.

— Să *ne* vezi — o corectă soțul, încîntat că și-a luat revanșa.

Și bunica le spuse că, mai ales seara, se simțea singură. Bărbatul i se culca la șase. Nu-i reproșa că o părăsește atît de repede. Muncise destul în viața lui. Acum, îi vine greu să aducă pînă și vreascuri.

— Cu toate astea, lemne nu e nevoie să cumpărăm. Altminteri, din ce am mai trăi? Și ține seama că Adrien e cumsecade: în fiecare lună ne trimite niște bănișori... Dar nu socotiți că noi, care am muncit toată viața, ar trebui să putem muri liniștiți? Bărbatu-meu mai drege ghetele oamenilor și se mai ocupă de grădină. Eu mai împletesc pentru fermieri. Și ni se plătește cu ouă, cu cîte un pui, cu unt, iar vara cu fructe...

— E rău de tot — spuse Jacques. Puțin le pasă și de bătrîni, și de tineri!

— Și, ați văzut? Germania se reînarmează de zor...

— Am economisit ban cu ban, toată viața noastră, ca să cumpărăm căsuța asta. Și, cîteodată, ne întrebăm dacă am făcut bine...

Bunica își mai trase puțin sufletul; nu putea să-și țină bărbia nemișcată:

— Nu-i rău să ai patru pereți ai tăi, dar trebuie să te și încălzești, să și mănînci...

— Trebuie să trăiești — spuse Claire.

Și din nou se făcu tăcere. Dar dacă pînă acum tăcerea le exprima încurcătura sau neliniștea, de data asta arăta că sînt de acord.

— Și voi, tinerilor, cînd vă gîndiți să faceți nunta?

Tinerii făcuseră demersurile necesare. Le părea rău de cele întîmplate la Choisy.

— Băiatului nostru îi cam place să poruncească — spuse bunica. Închipuiți-vă că ne-a scris ! Am primit scrisoarea azi dimineață. Dar trebuie să vă luați ! Sînteți o pereche atît de potrivită ! Noi nu i-am spus nimic lui Adrien cînd s-a însurat, nu-i așa, moșule ? A luat pe cine a vrut și cînd a vrut...

* * *

Bunica făcuse o tartă cu migdale. Migdalele erau sîmburi de caise sparți și curățați de bărbatu-său. Și își întreba mereu oaspeții dacă au mîncat bine, dacă puiul a fost bun. (Puiul ? Îl căpătase de la o vecină, căreia îi lucrase două pieptărașe pentru copil.) Bunicul profita de neatenția bătrînei ca să bea mai mult decît avea nevoie. Visător, blajin, pesemne că s-a lăsat condus de nevastă toată viața lui. Dar minunat era faptul că de cîte ori Claire ridica ochii, întîlnea privirile celor doi bătrîni, cercetînd-o cu duioșie. I se părea atunci că ei încearcă s-o facă să înțeleagă, mai mult prin zîmbete decît prin cuvinte drăgăstoase, pe care totuși i le dăruiau din belșug, cît o îndrăgiseră.

Bătrîna vorbi iar de spaima pe care i-o pricinuise nepotu-său cînd începuse să alerge :

— Într-o bună zi, pe-atunci mai locuiam încă la Choisy, nu-i așa, moșule, a căzut în timpul unei curse. L-au adus într-o mașină. Și în ce hal !

Apoi critică mania lui Jacques care ținea să umble numai în pantaloni scurți și fără cămașă, cînd venea să stea cîteva zile la Mesnil.

— Că vezi, se înfundă prin pădure și nu-i pasă de mărăciniș !

Jacques își bătu bunicul pe umăr :

— Tinerii nu sînt așa de plăpînzi ca bătrînii !

— Asta nu-i adevărat !

— Nu se poate să nu se ciorovăiască ei — comentă bunica.

Pe mașina de gătit, cafeaua începu să fiarbă. Bunicul o trase deoparte. Purta un pulover gri, lăbărțat, cu gulerul răsucit, și o pereche de pantaloni de

zile mari, pe care fiu-său se vede că-i tocise multă vreme înainte de a-i dărui.

— Tăiem odată tarta ?

— Acum ! bombăni bătrîna.

— Dacă ai şti, domnişoară, ce lacom e !

— Spuneţi-mi Claire !

— Da, da...

Bătrînii îşi făceau de lucru pe lîngă prăjitură. Bunica ţinea să taie două felii mai groase pentru „copii". Bunicul îi dădu cuţitul, declarînd că nu se pricepe la măsurători.

Fiindcă se apropia ora plecării, o hărţuiră pe Claire cu întrebările, fără să-şi dea seama că se repetau. Mai ales bunicul :

— Şi zici că lucrezi ? Pesemne că-ţi vine tare greu să te duci de la Vincennes la Montreuil pe jos. Să ştii însă că e mai bine decît să iei tramvaiul...

— Taci odată, că o plictiseşti !

— Nu, nu, lasă-l să vorbească, bunico !

Claire îl asculta pe bătrîn, respectuoasă dar amuzată în acelaşi timp. Cum nu trăise multă vreme în familie, îl invidia pe Jacques că are asemenea bunici. Cînd bătrînul Fage pomeni de fiu-său, bunica nu-l mai întrerupse.

— Lui Adrien i-a plăcut totdeauna să aibă numai el dreptate... E un egoist. În viaţă trebuie să ştii să te şi dărui. Vai, ce mai certuri a avut cu tovarăşii lui ! Dar în privinţa voastră, noi, dacă am fi rămas la Choisy, am fi aranjat lucrurile, nu-i aşa ?

— Sigur ! Iar la Mesnil, de multe ori, ne simţim atît de singuri — se văietă bătrîna, gata-gata să izbucnească în lacrimi.

— De unde ! Aici, oricum, sînt mai liniştit ! Vin, plec, tai lemne, văd de grădină. Cînd fiul lui Duru se duce la pescuit, mă ia la Mennecy. La Choisy, te-ntreb, ce m-aş face, la etajul trei, pe strada Auguste Blanqui ? Dar nu trebuie să vă necăjiţi, copii ! O să se aranjeze totul...

— Şi dacă n-aveţi bani ca să vă instalaţi, trebuie să ne spuneţi...

Cu ce le trimiteau copiii, își cumpărau dulciuri: bomboane, ciocolată, miere; lucruri care se topesc în gură. Viața li se scursese în restricții, în economii de tot felul, și acum, cînd se apropiau de sfîrșit, cînd se aflau *la casa lor*, și cînd, avînd mai puțină poftă de mîncare, aveau cu ce să-și astîmpere foamea, grija lor de economii în loc să scadă semăna de-a binelea a zgîrcenie. Bătrînii o mărturisiră fără să roșească: își strîngeau comorile într-o cutie de prăjituri, pe care o păstrau între două cearșafuri, în dulap. În cutie se mai aflau de asemenea fotografii de familie, acțiuni devalorizate, bonuri ale vistieriei statului, un certificat de lucrător bun, pe care bunicul îl primise după cincizeci de ani de „muncă neprecupețită" la faianțărie. Bunicul ținea mult la certificatul acesta. Jacques îi spuse că asemenea hîrtii n-au nici o valoare și nu puteau înlocui biletele de o mie însfăcate de patroni în decursul unei vieți. Bătrînul se pregătea să protesteze, cînd Claire se ridică și se duse la fereastră.

— Nu te simți bine? se neliniști bunica.

— Ce palidă ești! strigă Jacques.

Umplu un pahar cu rachiu de ienupăr și i-l întinse. Ea îl sorbi dintr-o înghițitură.

— Îmi e mai bine, mulțumesc. Dă-mi un scaun...

Stătu multă vreme așezată, cu picioarele moi, cu stomacul chinuit. Jacques îi luă mîinile fierbinți și tremurătoare. Ea îi șopti:

— Nu pot să fac atîtea eforturi. Adineauri mergea, dar acum, sînt istovită. Iartă-mă... O să plecăm imediat... Da... O să mergem încet...

— Poți să te odihnești un ceas-două...

— Nu, nu, să nu-i deranjăm mai mult! Te rog...

Se apropie bunica.

— Ți-e mai bine? Ați fi putut să rămîneți aici. Ba chiar să și dormiți aici! Dar dacă țineți atîta să plecați, o să vă conducem un pic pe drum!

Norii cenușii înzorzonau cerul. Avea să plouă în seara aceea? Bătrînul spunea că da.

— La drum! strigă Jacques.

— Pe vremea noastră, dacă te-ai fi plimbat îmbrăcat așa... Zău, ești tare palidă ! spuse bunica. Adrien e un nerod, dar au să se aranjeze toate. Zău, fetițo, ești tare palidă... Ți-e frig ?... Mai bine ați rămîne aici ! Ți-e mai bine ?

Bătrîna o întreba cu atîta naivă blîndețe, încît Claire, stăpînindu-și o strîmbătură de durere, îi răspunse :

— Mi-e mai bine. Sînt palidă ? Așa sînt roșcovanele...

Jacques ținu tandemul. Claire se urcă în șa și își prinse curelele pedalelor.

— Cînd o să ne mai revedem ?

Bătrînii întrebaseră amîndoi odată. Jacques și Claire se priviră uimiți.

— Hai, vorbește tu ! spuse bunica.

Iar bunicul își repetă întrebarea.

— O să vă invităm la nuntă — spuse Claire. Veniți ?

— Negreșit ! strigară bătrînii, fluturîndu-și mîinile.

XV

În seara de duminică, 18 august, Pérot îi făcu o vizită lui Jacques. Acesta, împreună cu Gilbert, tocmai termina de tapetat odaia. În bucătăria albă ca un laborator se înghesuiau două dulapuri, o masă și cîteva scaune. Claire, legată la cap cu o basma, bătea un cuier pentru șervete.

— Ne-am împărțit lucrurile — explică ea. Gilbert păstrează sufrageria. Eu am luat canapeaua, dulapurile și vesela, dar nu le-am adus pe toate aici. De-am găsi o locuință convenabilă!

Constructorul îi ajută pe tineri să-și instaleze mobilele. Claire îl opri la masă. Băieții îi descriseră cursa lor de dimineață: Marele Premiu al Comercianților din Versailles. Gilbert se clasase al patrulea, iar Jacques, care avusese punct mort, al nouăsprezecelea. Claire îi ceru să le fie martor, sîmbăta viitoare. Pérot acceptă bucuros și le anunță că Lucas și Berthe se căsătoreau în aceeași zi.

— Nu mi-l închipui pe Dédé însurat — spuse Jacques. O să cam ducă dorul la multe, cu fata asta! N-o să mai poată alerga, și apoi va trebui să se ocupe de cafeneaua lui socru-său...

— Glumești! O să-și continue munca la fabrică! Berthe o să țină cafeneaua, cu bătrînul.

Claire strînse masa. Gilbert se întinse:

— Astă-seară n-o să facem pe zugravii și n-o să curățăm !

— Credeți că trebuie să-mi anunț părinții, domnule Pérot ?

— Habar n-am... În orice caz, nu ei m-au trimis aici...

— Spune-i, domnule Pérot, spune-i că ar trebui să încerce să se împace cu ei.

Claire vorbise neobișnuit de repede. Jacques clătină din cap. Ar fi cam greu să se mai ducă la ei, după cîte îndurase !

Sub lampa pe care Gilbert tocmai o aprinsese, Pérot îl găsi mult mai slab și mai nervos. Era nepieptănat. Avea gulerul cămășii murdar. Pesemne că nu se răsese de două zile. În spatele lui, fereastra era deschisă larg spre cerul încă luminat. Seara era posomorîtă și orașul aștepta noaptea ca pe o izbăvire.

* * *

Săptămîna se scurse cu o repeziciune care îi uimi pe logodnici. Frumoasele planuri făcute la Saint-Ferréol se transformaseră într-o realitate întristătoare. Dacă vorbeau despre căsătorie, nu-și puteau ascunde nici teama, nici plictisul. Ceremonia avea să fie simplă, „fără fasoane", cum spuneau cei doi Blareau. Soții Blareau nu putuseră rezista dorinței de a le oferi mirilor un serviciu de bucătărie cumpărat de la o prăvălie din cartier. Iar Gilbert, drept cadou de nuntă, hotărîse să plătească masa.

Veni și ziua de sîmbătă. La cinci, Claire și Jacques ieșeau din primăria de la Vincennes. Pérot, fratele miresei, Jean și părinții lui formau alaiul. Masa avea să fie luată la Blareau. Pe cînd Alice turna de băut, Jacques îl luă pe constructor în bucătărie.

— Ai trecut pe la... Boulenger ?

— Nu. Știu că ai tăi n-ar fi venit...

— Ai văzut? *L'Auto* mi-a anunțat căsătoria, la *Note*. I-am trimis vorbă lui Mayer...

— Foarte rău! După primirea pe care ți-a făcut-o...

Jacques ridică din umeri. Adică Pérot se mira de gestul lui? Și cum acesta îl părăsea ca să discute cu Gilbert, se neliniști din nou. Man o fi tare mîhnită? Și Pa? Au să se împace oare într-o bună zi? De ce nu răspunseseră bătrînii de la Mesnil la invitația Claîrei? „Ciudată nuntă!" se gîndi el, furios că nu-i venise nimeni din familie. „Și Pérot, care o s-o șteargă la nunta lui Lucas cu Berthe!..."

* * *

Imitîndu-și oaspeții, Jacques își despături șervetul. Louis stătea la un capăt al mesei, cu Jean în dreapta lui. La stînga soțului, Alice își păstrase un loc, cît mai aproape de bucătărie. Gilbert bea, lîngă ea. Era plăcut. Musafirii șovăiau dacă să discute sau nu. Jean spuse că e obosit.

— O să mănînci un pic și-o să te culci — îl sfătui maică-sa.

Gilbert își aduse deodată aminte de-un palier de suport pe care trebuia să-l finiseze după-masă.

— De nu i-ar fi dat piesa lui Michaud! Că ăsta nu se pricepe s-o finiseze ca lumea. Nu-i ajustor bun...

Și Pa era tot ajustor...

Jacques simți deodată cum îi piere pofta de mîncare. Ar fi trebuit să se ducă să-și invite părinții? „Ca să mă dea pe ușă afară?" Ar fi putut s-o vadă pe maică-sa în oricare zi a săptămînii, cînd Pa era plecat. „Dai înapoi!" se mustră el.

Ora șapte. S-a și făcut șapte! Acum Pa trebuie că se întoarce de la dușuri. Man pune masa. Cu cît se gîndea la ei, cu atît i se muia mai mult inima.

— Lasă, nu te necăji — îi șopti Claire la ureche.

Și își răsuci verigheta pe deget. Pe el, verigheta îl jena.

Totul îl jena. După ce dorise atîta să trăiască aici, recunoscu că se obișnuia greu cu Vincennes și cu clădirea asta. Noua lui cameră îl silea să se gîndească la cea veche ; ușile mobilelor și podeaua scîrțîiau destul de urît. Mesele, luate împreună cu Claire și cu Gilbert, îi aminteau de cele de-acasă. Mîncarea era cu totul alta decît aceea cu care se obișnuise. Pîinea și cafeaua aveau alt gust. Rufăria mirosea altfel acum. În curte nu se mai jucau copiii, iar liniștea serii nu mai era tulburată de un portar beţiv...

Bău și începu să mănînce fără poftă, privindu-l pe Jean, care se uita la Claire cu un fel de mirare îngrijorată. Avu chef să-i spună : „Mănîncă, puștiule ! Știi, n-am să-i fac nici un rău !" Claire se gîndea. La ce, dacă nu la tristețea nunții lor ? Gilbert o întrebă dacă nu cumva din pricina emoției îi pierise pofta de mîncare.

— Nu — răspunse ea.

— Chiar că n-ai avea de ce — se amestecă Louis. Căsătoria e un act destul de firesc...

— Oh ! — îl întrerupse nevastă-sa — cînd o să le găsești și tu pe toate după gustul tău...

Atunci Louis se legă de preoți și felicită mirii că se lipsiseră de serviciile lor. Gilbert îl asculta din politețe. I se închideau ochii. Băuse prea mult. Jacques se întrebă dacă cumnatu-său va face o cursă bună a doua zi. Alice îi povesti Clairei cîteva întîmplări de la atelier. Fusese ajutoare la *Patou*. Cu șervetul pus peste șolduri, schiță o scenă de probă a unei toalete. Jean căscă. Frînturi de conversație ajungeau la urechile lui Jacques : „...Religia... — Tată, vrei să-mi dai de băut... — Cum se spune, Jean ? — Te rog. — Ce se spune ? — Mulțumesc, tată. — La atelier era o ajutoare care făcea atletism..." Lăsînd să-i rătăcească privirile de la unul la altul, mirele gîndi : „Ar fi trebuit să alergi mîine. Noaptea ta de nuntă o să fie la fel cu toate celelalte nopți !"

Pentru el, începea o viață nouă. Și-o dorise. Și era convins că o s-o întîmpine cu mare veselie.

Visase să se însoare cu Claire ; acum se însurase și aproape că-i era soț. O să obțină, în viitor, gloria și averea pe care le dorea atît ?

Ah ! să ieși din mlaștină în care se zbat atîția oameni ! Atîția oameni care, totuși, n-au de loc sentimentul că ar fi inutili ! Și, deodată, viața i se păru un arbore uriaș ale cărui roade se pîrguiau pe creanga din vîrf. Deci, trebuia să te cațări pînă acolo. Atîția oameni, ca Pa și ca Man, se mulțumeau să adune fructele căzute sau să le culeagă pe cele aflate pe crengile de jos !

Trăia o sîmbătă *obișnuită*. Era sigur că vor exista alte zile, care o vor eclipsa pe cea de astăzi.

Louis se înfierbînta. Cu el, discuțiile mergeau totdeauna pe aceeași direcție : politica, sportul și uzina.

— ... Așa li s-a spus, cuvînt cu cuvînt. Și delegații noștri s-au întors fără nici un rezultat... Ascultă, Gilbert, pe comuniști, burghezia îi face să se nască. Și după aia, mai fac și gură domnii patroni ! Știi cu ce i-aș asemăna pe dumnealor ? Cu niște băieți care ar lăsa fetele borțoase și ar deveni tații unor copii, dar n-ar vrea să-i recunoască !

— Nu mai țipa așa, Louis — se împotrivi Alice.

Louis se liniști.

— În orice caz, e un lucru pe care aș vrea să-l văd : procesul de la Leipzig [1]. Mulți spun așa : „Acuzații au să iasă cu fața curată !" Firește că ar ieși cu fața curată, dacă ar fi un proces cinstit...

— Flăcăii lui Hitler au să aibă de furcă cu Dimitrov.

---

[1] În 1923 G. M. Dimitrov a fost nevoit să emigreze din Bulgaria, urmărit fiind de guvernul reacționar condus de Țankov. În străinătate și-a continuat activitatea revoluționară ca membru al Cominternului. În 1933 autoritățile fasciste din Germania l-au arestat, aducîndu-i-se acuzația mincinoasă c-ar fi participat la incendierea Reichstagului. În cadrul procesului care a avut loc la Leipzig, Dimitrov a demascat esența provocatoare a acuzației, înfățișînd întregii lumi chipul hidos al fascismului german, apărînd cauza clasei muncitoare și pacea între popoare. Datorită puternicelor manifestații ale oamenilor muncii din întreaga lume, autoritățile fasciste au fost silite să-l elibereze. (n.r.)

— Ai dreptate! Tîlharii îi acuză pe nevinovați!

Jacques închise ochii. Cînd arsese Reichstagul, lui puțin îi păsase. Or, fi nevinovați? „Nici asta nu-mi pasă!" se gîndi el. Și-l privi pe Jean, care moțăia pe canapea, apoi pe Gilbert, care se scula de la masă.

— Zău așa — bombăni el, arătîndu-l cu amîndouă mîinile pe cumnatu-său — cînd mă gîndesc că ăsta o să aibă un apartament numai pentru el singur...

— Îți pare rău, ai? zîmbi Gilbert, punîndu-și haina. Doar ne-am înțeles: părți egale, mi se pare.

Claire clipi, afirmativ.

— Vă las — adăugă Gilbert. Am o trebușoară...

— Blondă sau brună? glumi Alice.

— Șatenă.

Gilbert își goli paharul și continuă, arătîndu-l pe Jacques cu bărbia:

— Trebuie să-mi fac rost de nevastă, ca să-mi umplu casa. Altminteri se îmbolnăvește Jacques de inimă rea...

*

* *

Claire dormea, cu brațul drept îndoit sub obraz. Jacques o privi cîteva secunde.

„Va să zică, gata! Am făcut dragoste legal..."

Oare din pricina asta avea nostalgia freneticei lor întîlniri nocturne de la Saint-Ferréol?... În noaptea asta, dragostea lor fusese doar o hărțuială a trupurilor... Pentru el, o simplă ușurare, iar pentru Claire, o decepție, poate chiar o înjosire...

„Ce naiba să fac?"

Prin storuri — fereastra n-avea obloane — noaptea călduță pălea. Jacques își lăsă nevasta cu visele ei.

Își bău cafeaua, se spălă și se îmbrăcă, invidiindu-l pe Gilbert, care avea să dispute o cursă intercluburi la Aulnay. Iar dacă la reîntoarcere cum-

natu-său o să-i spună că fusese o cursă ușoară, n-o să-i pară și mai rău că n-a participat și el ?

„Ești înscris, n-ai decît să te duci..."

Nu îndrăzni să cedeze ispitei.

Atunci simți dorința să meargă la Choisy, și să-și vadă mama. Că să termine o dată cu șovăielile, se reîntoarse cu gîndul la epocile din copilărie, cînd fusese bolnav și cînd Man îl îngrijise mai mult decît Pa : pojar, vărsat de vînt, oreion, scarlatină ; în casa Boulenger, toate bolile se luau... Dar dacă avea să-i deschidă Pa ?

„Dacă-i așa, o să aibă remușcări ! Și e în stare să mă îmbrățișeze ! Mă duc la ei !"

* * *

La răspîntia Pompadour, anunțat de numeroase claxoane, trebui să se oprească pe trotuar, ca să lase să treacă o cursă. Trei băieți evadaseră din pluton. Primul purta tricoul C.C.C.-ului. Jacques striga cît îl ținea gura :

— Hai, Nalot !

Și simți cum i se înfierbîntă sîngele.

Grandaire era în fruntea plutonului, dar după el, Prévost, Bibi, Dilgard și Labă-de-Catifea, care ca prin minune se mișca vioi, se pregăteau să pună frîna. Jacques privi defilarea automobilelor și a motocicletelor urmăritoare. Cîțiva dintre cei rămași în urmă sosiră și ei. Dacă ar fi intrat și i-ar fi luat în plasă, i-ar fi putut ajuta să recupereze cîțiva metri din întîrziere. Dar nu avu curajul s-o facă.

Urcă agale pe strada Jean Jaurès. Mulțimea se îngrămădea acum în fața prăvăliilor. După ce lipsise cîteva zile, iureșul acesta necontenit de oameni mai mult sau mai puțin cunoscuți îl tulbură, pe cît îl tulburase la reîntoarcerea de la Tours sau de la Saint-Ferréol ; și privi casa Boulenger cu un fel de înverșunare.

În dosul ferestrelor împodobite cu rufe zdrențuite, aparatele urlau : „M-am plictisit..." și, la unele

etaje, locatarii fluierau sau cîntau o dată cu Mistinguett. Neclintit, în fața pescăriei, Jacques aștepta să simtă emoția sperată, dar nu simți decît o puternică dorință de-a se reîntoarce la Vincennes. Totuși, hotărîse s-o vadă pe Man. Ei avea să-i spună atîtea ! O turmă de cuvinte. Cuvinte, ca oile : dacă ieșea unul, celelalte aveau să dea năvală după el.

Uimitoare teama asta de-a intra în uriașa clădire ! Simțea cum devine palid : o spaimă egală, de neînlăturat. Inima bătea să-i spargă pieptul...

Cum să se poarte ? Cum să-și spună, convins : „Am dreptate" ? După ce își învinse sila, simți pentru prima oară în viață cît îi era de mare dragostea pentru părinți. Își iubea *și* părinții și le simțea de pe acum lipsa. Nu voia să fie învinovățit că-i părăsise fără părere de rău.

Traversă strada și intră în curte.

Clădirea cea mare părea pustie. Strigătele vînzătorilor de ziare răsunară o clipă, apoi se stinseră. Fereastra de la bucătăria *lor* sclipea în soare ; o mînă scutură o cîrpă. Și Jacques își dădu seama, deodată, că încercarea lui era absurdă. Alții, dar nu el, ar fi avut curajul să urce scările etajelor, să bată la ușa *lor*, să intre și să spună, dacă i-ar fi găsit pe amîndoi : „Ei bine, iată : de ieri sînt însurat. Facem pace ?"

Avusese dreptate să-i părăsească. Dar ei aveau să recunoască asta ? Fără să înțeleagă prea bine de ce, se simți din nou vinovat. Și senzația aceasta de vinovăție deveni atît de puternică, încît Jacques apucă ghidonul și întoarse bicicleta, cu gînd să plece. Apoi șovăi din nou ; oare atît de șubredă îi era dorința de împăcare ?... Nu, dar dacă venirea lui avea să provoace din nou scandal, atunci la ce bun să mai urce ?

Să tot fi fost ora zece și soarele dogorea puternic. Cerul era senin. O liniște grea părea că alunecă de pe acoperișul uriașei clădiri. Acolo, sus, *ei* trebuie că se gîndeau la el. Atunci ?

Nehotărît, Jacques privi strada, pavajul, zidul faianțeriei, poarta grilajului și, din nou, cerul. Imposibil să ascundă realitatea ; n-ar fi avut curajul să le spună că era fericit, știindu-i pe ei necăjiți. Și, altminteri, era fericit oare ?

„Mă urc, le spun ce am de spus și plec." Se gîndi : „Și ce am de spus ?"

Îl salută pe David care aranja niște carne în măcelărie. În fața atelierului de cămăși copiii Kratovski jucau fotbal cu o cutie de sardele. Trecu un camion, dudуind. Șinele lungi pe care le transporta se tîrau pe pavaj și scoteau scîntei.

Jacques se răzgîndi, își rezemă bicicleta de marginea trotuarului și se duse iar să privească fereastra. Se afla la douăzeci de pași de scara C. Dar n-avea chef să meargă mai departe.

Se hotărî să aștepte ieșirea vreunui locatar. O să-i ceară să se urce și s-o anunțe pe Man că el e acolo. Și dacă se cobora Pa ? Ar însemna că afacerea e „clasată".

— Asta nu-i sigur — mormăi el. Lui Pa îi place grozav cearta !

Traversă curtea și se opri în fața lojii portarului. Nu intra și nu ieșea nimeni.

— Parcă ar face dinadins !

Să fie un semn rău ? Duminica dimineața, pragul casei Boulenger era foarte călcat.

Jacques dori din tot sufletul să se ivească vreun vecin. Zadarnic însă. Cînd își pierdu răbdarea, plecă să-și ia bicicleta.

Pedală vreo zece-cincisprezece metri, se întoarse și frînă brusc : locatarul care ieșea, cu o sacoșă în mînă, era taică-său !

Părea ostenit, îmbătrînit ! De obicei, cumpărăturile le făcea Man. O fi bolnavă ? *Bolnavă din cauza lui ?* De ce din cauza lui ? Pa era și el destul de vinovat pentru toată neînțelegerea asta !

O clipă, Jacques vru să ajungă din urmă trista siluetă albastră, care începea să coboare pe strada

Libertății, dar se răzgîndi. Stopă în fața imobilului, își lăsă bicicleta în fața vitrinei atelierului de cămăși și urcă scările.

Man, cel puțin, o să-l vadă!

Ajunse, tremurînd și gîfîind, în fața ușii în dosul căreia sălășluia misterul. Rămase nemișcat o clipă. Palierul era pustiu și tăcut. Înainte de-a apăsa mînerul de porțelan, își lipi urechea de lemnul rece și zgrunțuros al ușii. Înăuntru se discuta. Cine? Man, firește! Dar cu cine?

Sîngele îi biciuia tîmplele. Își opri respirația, își apăsă urechea de scîndură pînă cînd nu mai putu să rabde durerea și, deodată, se înfioră: glasul acesta, mai aspru decît celelalte, era al bunicii!

Îi vîjîiau timpanele. De cînd se aflau bunicii la Choisy? De ce, dacă veniseră, nu trecuseră ieri pe la Vincennes?

Acum distingea cuvinte, ici-colo, mai ales numele lui și acel *ea* care însemna: Claire. Unele exclamații ale bunicului picară la întîmplare, la începutul sau la sfîrșitul frazelor. Apoi, cum ușa bucătăriei se deschise, Jacques o auzi deslușit pe mamă-sa:

— Aici n-o să-i mai calce piciorul! Adrien n-o să-l ierte în vecii vecilor. S-a purtat ca un porc!

Jacques se dădu înapoi un pas. Îl durea inima. Cum, și Man era pornită împotriva lui?

* * *

Claire își puse pe masă plasa care se răsturnă. Cartofii se rostogoliră pe muşama.

Jacques o chemă. Stătea întins pe canapea.

— Ce ai? N-arăți de loc bine!

El ținea ceva în mîna stîngă.

— A adus-o poștașul — îi spuse. Noroc că au trimis-o recomandat!

Era o cutiuță. Claire o deschise. În cutiuță sclipea un smarald montat pe un inel de aur.

— Bunica·ți l-a trimis, ca dar de nuntă — îi explică Jacques. Crede-mă... De altfel, uite hîrtia în care a fost împachetat. E pe cămin. Și a scris ceva pentru tine, pe cartea de vizită !

Claire luă cartonașul, atît de vechi încît se îngălbenise, și citi sub numele tipărite : „Clairei, pentru căsătoria ei cu nepotul nostru. Sărutări dragi".

— Nici pe ăștia nu-i mai înțeleg de loc — șopti Jacques.

XVI

Sănătatea lui Adrien Fage se zdruncină. Spaime din senin, dureri de cap, accese furioase de mînie, clipe de căință și de adîncă mîhnire, la capătul cărora era gata să-și recunoască răutatea și să se umilească în fața lui Jacques și a soției sale, îi tulburară zilele. Creierul i se frămînta veșnic. Se socotea cînd un martir, cînd un monstru, după dispoziție. Man era numai grijă. Dar neliniștile și îngrijirile ei îl exasperau : n-avea nevoie de ajutor ; doar nu era un copil !

Privirea îi deveni mai lăcrimoasă și frazele mai scurte, mai aspre. La masă, molfăia mîncarea. Cum se culca, începea să se gîndească la *pierderea* băiatului. Atît de îndelung uneori, încît zorile îl făceau să înțeleagă că în loc să mediteze ar fi trebuit să doarmă. La reuniunile de la C.C.C. nu mai participa. Îi era rușine de el însuși și de Jacques.

Cafeaua de dimineață i se părea că are gust de praf ; cum termina ultima înghițitură, o sirenă urla spintecînd negurile orașului : Haide, marș la lucru ! Și în fiecare zi reîncepea aceeași poveste. Deschisul ușii. Nevasta care, din pat, îl sfătuia : „Mai ales, lasă-le încolo de gînduri !“ Scara coborîtă pe dibuite. Și iar, în curte unde îl învăluia frigul vîscos, vaietele lungi ale sirenei. La muncă ! La muncă !

Duminicile și serile și le petrecea pîndind. Dacă măcar *el* s-ar căi... Oglinda îi arăta o față neliniștită. Dacă se afla pe culoar, i se părea că-l aude pe Jacques urcînd scările. Neîndrăznind să se miște, asculta cu toată atenția pașii voioși și ritmici. Treptele deveneau clapele unui clavir în spirală. Pașii se apropiau și păreau hotărîți. Cu siguranță că *el* era! Încordarea creștea din clipă în clipă. Da, fără îndoială, el e! Ah, cîtă fericire! Viața o să fie iar frumoasă. Peste cîteva clipe, o să-și strîngă băiatul în brațe. Să alerge în întîmpinarea lui? Da, fără îndoială, *el* era! Inima îi bătea din ce în ce mai tare. Mințea spunîndu-i Simonei că l-ar alunga dacă s-ar reîntoarce acasă...

Trecea noaptea, și multe alte nopți, zvîrcolindu-se în pat, căutînd un colț răcoros... Trecea ziua, și multe alte zile, trăind ca un animal acasă și la uzină... Și iar se auzeau pași. Ca să nu se mai lase înșelat de auz, Adrien se refugia în ungherul cel mai depărtat al locuinței. În cea mai adîncă deznădejde...

Veghile îi erau cu atît mai chinuitoare, cu cît se petreceau la sfîrșitul lui august, cînd era cald pînă la miezul nopții. Toată clădirea părea în sărbătoare. Păsările cîntau pe igheaburi. Ferestrele revărsau în curte cîntecele aparatelor de radio, țipete, ocări și rîsete. La al șaselea, în față, locuiau doi tineri căsătoriți. Cînd îi căutai, se certau. Adrien și Simone îi observau atenți. Tinerii le aminteau primele zile ale vieții lor comune. Jacques și Claire s-or fi înțelegînd mai bine decît ăștia doi?

Man își pierduse pofta de mîncare. După trei îmbucături, scotea un: „Nu mai mi-e foame", la care el riposta furios: „Ba ai să mănînci!" Ea răspundea: „Mereu îmi spui așa! Iar tu nu mănînci mai nimic!" El își mai umplea o dată paharul, apoi, ca să treacă timpul, își ajuta nevasta la spălatul vaselor.

* * *

— Am să pot dormi ? se întrebă Adrien Fage în seara aceea, vîrîndu-se în așternut.

Aprinse lămpița de pe noptieră și răsfoi *Le Petit Parisien*. Hitler, Mussolini, crimele înfiorătoare și criza se etalau pe prima pagină. Firește că din cauza crizei, astăzi, la A.M.F.O. fuseseră concediați trei algerieni, ademeniți din locurile lor de baștină. La început, li se lăudaseră meritele civilizației mecanice și ale muncii în uzină. Beste îi repartizase la cuptoare. „Ca să nu le fie frig!" glumise el. Mda ! Cînd curgea fonta, îi vedeai sufocîndu-se de căldură. Hainele lor pîrlite, pline de jeg și de dohot, erau singurele pe care le aveau. Bieții oameni dormeau de-a valma, în niște cocioabe, pe Voie-des-Roses, și spuneau că tot e mai bine decît pe meleagurile lor ! Trei oameni în plus de adăugat la numărul șomerilor comunei. Trei. Și, după spusele lui Chosnieux, ei erau doar începutul !

Adrien auzi bătînd ora zece. Nu-i era somn. Se simțea ostenit și fericit în același timp că în jurul lui e curat. Ținea piept oboselii. De-ar veni concediul ! N-o să ia decît o săptămînă, la sfîrșitul lui septembrie, cînd copacii din Mesnil încep să prindă rugină. „Va trebui să trimit mandatul bătrînilor. Și-o să le mai pun în plus o sută de franci." Au să profite și ei de avansarea lui. Încă nu era șef de cuptor, dar avea să fie neapărat avansat.

„Oricît, sînt plătit cu douăzeci de centime mai mult pe oră !"

La atelier, tovarășii lui făcuseră gură o săptămînă. Oricum, n-avea să-și refuze bănuții și nici să-i împartă cu ei !

„Cînd au să vadă pe tabla de afișaj că am ajuns șef..." — se bucură el.

O clipă, îl uită pe Jacques, apoi îl cuprinse iar mînia : abia putuse să-și oprească părinții pe drumul spre Vincennes. „Dacă vă duceți acolo, eu cum o să par ?" Acum știa la ce trebuia să se aștepte.

Taică-său nu-l cruțase: „Adrien, te-ai purtat ca un dobitoc!" Așa era!

Jacques! Jacques!

Ce-o fi cu el? E fericit? Face dragoste în clipa asta? Perna se încălzise. Așa de repede!... Ia te uită, încă un articol despre Dolfuss.[1] Pînă la urmă, o să fie curățat... Și Germania, care pregătește războiul bacteriologic! Nimic vesel de citit în fițuica asta. Nimic, în afară de recordul pe oră ameliorat de Maurice Richard, la Saint-Trond, în Belgia: 44 km 777 față de 44 km 247, ai lui Oscar Egg, în 1914!

Aruncă ziarul lîngă pat, se lungi pe o parte, își trase cearșaful pe umăr, își ascultă sîngele zvîcnindu-i în urechi. Și, fiindcă era prea singur pentru jalea lui, simți nevoia să-și aibă nevasta alături.

— Nu vii la culcare? întrebă el, ridicîndu-se într-un cot.

— Ba da... vin imediat...

Înainte de-a se culca, Man zăbovea prin odaia băiatului. Și, dacă nu s-ar fi temut de ridicol, Adrien s-ar fi dus și el acolo. Ba poate că ar fi stat chiar mai mult decît ea... În fiecare seară, Man se reîntorcea de acolo cu fața răvășită, cu buzele tremurătoare. Se culca, și-i întorcea spatele. Ca și cum ar fi fost supărată pe el! Avea corpul rece. Totdeauna avusese pielea rece. Vara, mai mergea cum mai mergea. Dar iarna, cînd el îngheța toată ziua la uzină și cînd ea își lipea picioarele înghețate de pulpele lui...

Man veni, își scoase halatul, își puse cămașa de noapte. Se pieptănă în fața dulapului cu oglindă, își puse părul pe moațe, se legă la cap și spuse:

— Mi-e somn.

---

[1] Om de stat reacționar, din Austria, cancelar și ministru de externe (1892—1934). Încheind în martie 1934 un tratat cu Mussolini, a tras Austria în sfera intereselor politice ale Italiei fasciste. Este ucis în același an în timpul loviturii de stat organizate de național-socialiștii austriaci. (n.r.).

își aranjă lenjurile pe un scaun. Cînd te gîndești că fusese o vreme cînd vederea lenjurilor ei îl tulbura!

Somiera scîrțîi.

— Ai închis bine ușa?

— Da.

— Și gazul?

Îl privi nemulțumită și obosită, apoi întinse mîna să stingă lumina și se trase spre el.

— Ocupi tot patul! protestă Adrien.

Ea oftă. Închizînd pleoapele, el mărturisi:

— Trebuie că e bine să poți dormi ca lumea!

— Vrei un bulin?

O locomotivă șuieră prelung. Apoi seara redeveni gravă.

— Să mă ametesc cu doctorii? Vezi să nu!

— Atunci fă ca mine, bea ceai de tei!

— Ai noroc că n-am poftă de rîs...

Totuși schiță un soi de zîmbet schimonosit. Apoi respirația îi deveni liniștită și egală.

* * *

Gata: suna ceasul tocmai cînd atipise. O lumină sărăcăcioasă se strecura prin fereastră.

Adrien puse piciorul pe podea. Frigul îl pătrunse pînă la șale. Își puse papucii și se tîrî spre bucătărie.

Oglinda îl ispiti să se privească. Neras, cu fața slăbită, arăta într-adevăr rău. Ca să se mai întărească puțin, trase pe gît două pahare de rachiu. Și totuși coborî în garaj cu inima grea și cu spinarea încovoiată.

Acolo, privi cele două biciclete suspendate și cîrligul rămas gol. La Vincennes, o fi avînd Jacques unde să-și aranjeze materialul?

La opt, pe cînd lua gustarea, Dubus, șoferul-camionar, veni să schimbe o vorbă cu el. Ținea în mînă o bucată de pîine peste care turtea cu degetul o bucată de brînză topită.

— Ei, Fage, o să cîștige fiu-tău duminică ? Pedalează zdravăn, așa-i ? Îi prieste însurătoarea ?

Apoi se depărtă cu pasul lui monoton, mirat că nu i s-a răspuns la întrebare.

— Nu puteam să-l înjur — regretă Pa, cînd musafirul trînti ușa atelierului.

Lăsîndu-și sandvișul pe marmură, se rezemă cu coatele de pervazul ferestrei. Îl usturau ochii. Vara era spre sfîrșit. Peste o lună, castanele aveau să se rostogolească pe trotuare. Frunzele începuseră să-și strîngă falangele ruginii... Mașinile din clădirea vecină se răsuceau și gemeau. Bielele, pistoanele lucrau din plin ; și era ceva comic și înnebunitor în gesturile oamenilor care le dădeau hrana, care se istoveau fără să le obosească.

În spatele lui, Joseph îi spunea lui Pereira :

— N-a avut baftă, Picard, așa-i ?

În dimineața aceea, pe la șapte, Picard își pierduse ochiul drept la mașina de găurit. Pa revăzu scena : burghiul sfredelea oțelul, pătrundea încet în el, iar șpanul auriu, ușor ca beteala pomului de Crăciun, se răsucea în jurul mandrinei, cînd la mijlocul mașinii se adăugase deodată urletul lui Picart. Trebuise să-l ducă la clinica doctorului Klein. Și l-au dus pe jos, pe cînd el își ținea ochiul cu mîna. Camioneta uzinei era plecată. Mai exista și mașina patronului, în garaj, dar ce naiba, mașina patronului nu-i nici taxi, nici ambulanță !

Fage își aprinse un muc de țigară și trase adînc fumul în piept. Apoi își privi modelul și începu să-l frece cu o grijă care îi mira pe ceilalți tovarăși de atelier.

Era o plansă de „pressing". O bucățică drăguță de aluminiu, bine turnată, curățică de tot ; un soi de aripioară pe care pila și raspa se puteau mișca în voie. Gégène, modelatorul, îndesase bine nisipul... Oricum, e o plăcere să lucrezi piesa asta. „Și dacă totul ar fi mers la fel de bine ca munca, ar fi fost și el altfel. Ei, iată că iar îl cuprinde tristețea !

Seara, tocana i se păru prea sărată, brînza prea „stătută" și perele prea coapte.

— Am făcut o tartă, Adrien — se fandosi Simone.

El o aprobă fără s-o privească. Și se miră că-i rostise numele cu atîta dulceață în glas. Odinioară, ea îi spunea „dragule". Dar nu durase mult. Cît despre el, încetase curînd să-și numească nevasta „micuțo" sau „drăguțo".

Tarta, Simone o poleise cu gălbenuș de ou. El o privi, posac. Pe vremuri, Jacques tăia prăjitura...

Luă o felie și o mîncă încet. Fiu-său termina totdeauna înaintea lui. „N-a mai rămas, Man ?" întrebă el. Totdeauna mai rămînea o parte. Partea săracului. Adesea Antoine Kratowski profita de ea...

— Ți-e gîndul tot la *el*, nu-i așa, Adrien ?

Nu. Adrien se gîndea la propria lui tinerețe ! Pe el nu-l încurajase tatăl-său ! Bătrînul muncise cîte cincisprezece pînă la șaptesprezece ore pe zi, la faianțărie. Fiindcă muncea și duminica dimineața, după-amiaza n-avea nici un chef să-și părăsească culcușul... Și dacă voia concediu, trebuia să se schilodească ; să-și ardă palma sau brațul cu fier încins, să se taie cu briciul și să pună pe rană o *muscă* pentru a o umfla, și a învineți rana. El, Adrien, avusese legături cu mai multe fete înainte de a se însura, pe cîtă vreme pentru Jacques, Claire era, fără îndoială, prima. Între ei se afla nu numai o deosebire de generație, ci și de educație. El, Adrien, firește că își avea lipsurile lui. Poate că se arăta prea blînd cu sine și prea sever cu alții ? Dacă fiu-său i-ar fi semănat, ar fi fost mai liniștit !

— Eu nu prea am avut parte de tinerețe ! Războiul... O groază de necazuri.

Plăcerile sînt trecătoare. Și Jacques crezuse că voia să-l țină în frîu, cînd el, dimpotrivă, voia să-l vadă bucurîndu-se și profitînd de tinerețe ! Toate certurile lor, de la neînțelegerea asta se trăgeau. Ah ! dacă ar fi avut un fiu sentimental...

Cea mai mare bucurie a lui fusese să cîștige o cursă. Iar Jacques cîștigase patru pînă acum! Era caraghioasă victoria asta unică? Nu. Era de ajuns să se gîndească la ea, ca să-l minuneze stăruința emoțiilor din duminica aceea.

— Nu te mai gîndi la trecut. Nu vrei un ceai de tei?

Adrien clătină din cap. Îl plictisea grozav cînd o vedea pe Simone preqătindu-și ceaiul, savurîndu-l cu oftaturi îndelungi, apoi sunîndu-și linguriţa de ceașca goală.

Cum se culcă, încercă să găsească o poziție odihnitoare. Simone veni destul de curînd lîngă el. Și, după un sfert de oră:

— Ce tot te zvîrcolești atîta?

Ea aprinse lampa și-l privi cu ochii umflați de somn.

— Nu vrei puțin ceai de tei? Te-ar liniști!

El răspunse morocănos că n-are nevoie de scîrbosenia aia de ceai.

— N-ai dreptate... Digeri greu... Și totuși nu-i din pricina mîncării...

Și-i mîngîie, pe bietul lui cap palid, vinișoarele albastre de la tîmple. Apoi stinse lumina. Adrien începu iar să se frămînte. Pînă la urmă o bătu ușurel pe spate:

— Hai, fă-mi un ceai — se dădu el bătut. O să vedem pe urmă...

— Of, ce șucit ești! Cînd o să știi odată ce vrei!

XVII

Deşi comportarea soţului îi dovedea zi de zi că nu se adaptase noii lui vieţi, Claire se încăpăţîna să creadă într-o fericire de neabătut.

În ciuda spuselor lui, Jacques regreta Choisyul. Dacă i-ar fi mărturisit frămîntările, Claire l-ar fi compătimit ; dar fie din vanitate, fie dintr-un fel de pudoare pe care ea încerca destul de stîngaci s-o aprobe, Jacques nu-i spunea nimic.

Dacă ea făcea o cît de uşoară aluzie la singurătatea părinţilor lui, Jacques sărea imediat cu gura : bătrînii *cîştigaseră,* purtîndu-se cu el cum te-ai purta cu un puşti ! N-o să-l mai revadă în vecii vecilor ! Cînd o să se termine odată să-l plictisească, pomenindu-i de ei ? Şi-apoi, de ce se amesteca ea ?

Claire încerca să se convingă singură că nervii şi starea proastă a lui Jacques se datorau numai şi numai faptului că se depărtase de-ai lui. Cu vremea, o să se potolească. Era totuşi dezamăgită şi îngrijorată : dacă Jacques, împotriva dorinţelor ei, va păstra nostalgia oamenilor, a lucrurilor şi a deprinderilor de care se despărţise ?

Uneori, el se simţea jignit din pricină că ea îi dădea prea puţină atenţie. Alteori, ea constata că atenţiile ei îl agasau. Şi nu mai ştia cum să se poarte, nu mai ştia dacă să fie blîndă şi tăcută

sau dacă era bine să-i spună tot felul de nimicuri ca să-i alunge grijile.

Din cînd în cînd, mai aveau și cîte o seară liniștită. Claire constata: „În sfîrșit, îi uită pe ceilalți și începe să-i fie drag căminul nostru!" Vorbeau atunci de viitorul lor, de aranjarea apartamentului pe care îl vor avea. Jacques își vedea popularitatea spōrind, succesele continuîndu-i-se. Claire își spunea că-l îndrăgea și mai mult, iar descoperirea asta o mîhnea; era sigură că dragostea ei o îndepărtase pe a lui Jacques.

Se îmbrățișau și se sărutau din ce în ce mai rar. Discuțiile lor deveneau din ce în ce mai banale; adesea, le-ar fi plăcut mai mult să nu vorbească. Acum, ea îi dădea brațul cînd ieșeau la plimbare.

Jacques o silise să renunțe la slujbă. Claire refuzase multă vreme să facă o asemenea greșeală. O singură leafă — și ce leafă! — n-ar fi ajuns pentru amîndoi. Dar trebuise să-i facă pe plac, după numeroase discuții deprimante.

Și acum, Jacques îi spunea de multe ori, cu un fel de mîndrie glumeață, că duce o viață de burgheză.

Jacques nu-și mai vedea vechii prieteni. Băieții alergau la periferia sudică a Parisului, în intercluburile rezervate categoriei a 3-a și a 4-a, pe cînd el și Gilbert participau la marile „clasice" ale amatorilor. Acum nu mai purta tricoul C.C.C.-ului, ci o cazacă de mătase roșie și galbenă, pe care Gilbert avusese imprudența să i-o arate, și care aparținuse tatălui său.

*
* *

Pe la jumătatea lui septembrie, o scădere bruscă a temperaturii îi sperie pe friguroși. Își trimitea oare iarna vestitorii? Un vînt puternic bătu străzile și zgîlțîi copacii; alaiuri de nori străbătură cerul. Iar ploaia ținu zile întregi.

Trebuia să se gîndească la cumpăratul cărbunilor. Din fericire, un cărbunar de pe strada Mirabeau, prieten cu Louis, dădea pe datorie. Jacques făcu deci rost de cîţiva saci. Apoi astupă marginile ferestrelor şi curăţă o sobă veche, pe care Louis o păstrase în pivniţă.

Gilbert începu să evoce zilele luminoase de la Saint-Ferréol. În anumite seri ale săptămînii, lipsea de acasă. Într-o zi, cînd Claire îl întrebă, îi răspunse: „Da, ies cu o fată, dar n-o să ţină". Iar a doua zi, anunţă: „Gata, s-a isprăvit!" Se consolă însă repede, terminînd al doilea în *Marele Premiu Ciclo-Sport*, în urma lui Jacques.

Veni toamna. Toamna, anotimpul cînd încep şcolile; anotimp al afacerilor pentru cei ce editează manuale şcolare. Jacques, Hugues şi Bruman livrau zilnic cîte cinci sau şase sute de pachete cu probe. În „groapă", expeditorii nu-şi mai vedeau capul de treburi. În sala clasicilor, membrii învăţămîntului, reîntorşi din vacanţă, veneau să răsfoiască noile manuale şi să discute cu reprezentanţii.

Afacerile nu mai fuseseră de mult atît de prospere, dar la cererile de mărire a salariului, domnii din conducere susţineau că au cheltuieli *enorme*.

— Despre ce cheltuieli e vorba? îl întrebă Raymond pe Bigoureaux. La closete nu există hîrtie; mînuitorii de mărfuri n-au cîrpe. Geamlîcul „gropii" are geamurile sparte, iar în hol, cînd plouă, dacă nu pui găleţi, te faci leoarcă de apă!

Afară, şomaj şi cantină populară. Înăuntru, chiar dacă te furau, aveai măcar o leafă la sfîrşitul lunii.

— Aveţi tot ce vă trebuie — le demonstra Lausq expeditorilor săi. Uite, eu dau o treime din salariul anual pentru impozite.

Cu celelalte două treimi, Lausq îşi cumpărase un Ford nou, putea să-şi întreţină nevasta şi amanta — căreia tocmai îi cumpărase un apartament — şi să trăiască împărăteşte!

Sila lui Jacques pentru munca de la librărie sporea cu atît mai mult, cu cît o dată cu vremea urîtă salariaţii începeau să arate din ce în ce mai jalnic. Primele zile reci, ploile şi vijeliile, îi făceau să se zgribulească. Privindu-i pe guturăiţi şi pe gripaţi, Jacques nu se putea împiedica să zîmbească: bobîrnacul vremii rele răsturna zdrenţele astea umane! Fără nici o deosebire: cei care, de obicei, se grozăveau cu „situaţia" lor de şef de serviciu sau de brigadier, deveneau la fel de jalnici — dacă nu şi mai rău — decît cei mai neînsemnaţi subalterni ai lor. Din „groapă", Jacques îi vedea ivindu-se şi trecînd pe culoar, cu dosarele sub braţ, încovoiaţi, înfrigurăţi, înfundaţi de guturai, tuşind, ricîindu-şi gîtul, ştergîndu-şi nasul, scuturaţi de tuse sau de strănuturi, cu ochii scăldaţi în lacrimi. Unii rămîneau să zacă acasă. Şi cînd reveneau, exclamau: „Închipuiţi-vă, am făcut patruzeci de grade!" Ce performanţă! Şi Jacques şi-i închipuia în pat, sufocîndu-se în aşternut, şi privind tuburile cu gomenol, aspirinele, pachetelul cu făină de muştar şi celelalte leacuri aşezate pe noptieră...

Cînd toamna îşi întindea gheara peste Paris, părea că îi caută mai ales pe slujbaşii librăriei Cognel.

Jacques se gîndea la taică-său, aflat în turnătorie. La Pa şi la ceilalţi muncitori; la toţi muncitorii expuşi, vreme de cel puţin şase luni, ploii şi frigului. Şi la şomerii care rătăceau pe străzi, alungaţi de pretutindeni, ca nişte leproşi. Stătea şi-i privea pe birocraţii ăştia care îl disprefuiau pe el, un biet ciclist. Le privea cu o curiozitate mereu vie burţile, fălcile, obrajii vineţi sau congestionaţi, spinările încovoiate, umerii prăpădiţi, torsurile caraghioase, piepturile concave şi, la unele femei, sînii prea umflaţi sau prea turtiţi. Bărbaţii făceau pe „oamenii cinstiţi", iar dactilografele pe „femeile distinse". Oameni de nimic, mîndri că sînt contopişti, care aveau să rămînă toată viaţa lor nişte nenorociţi...

Pe coridoare, în hol și în birouri, începea tusea, sufocațiile, cîteodată chiar scuipatul. Lausq avea nasul înfundat, glasul dogit. Sincère își ștergea într-una ochii de albinos și vorbea din gît. Clasînd corespondența „gropii", domnișoara Marthe evoca guturaiul cumnatului ei, tusea măgărească a nepoatei, bronșita surorii. Sincère se ivea și o deplîngea : din cauza gripei, nasul i se făcea roșu-vinețiu. Întorcîndu-se spre expeditori, subșeful exclama :

— Ah, Marthe, ce noroc au ăștia că sînt tineri !

După ce se văieta de guturai, trecea la boala de ficat și la nevralgiile-lui. Era „constrîns să îndure regimuri", bea doctorii recomandate de cei-mai-buni-doctori-din-Paris, se indigna vorbind despre trenurile de periferie, insuficient încălzite, mai ales la clasa întîi, și, deodată, observa prezența unui nedorit :

— Șterge-o de-aici, Fage ! urla el. Doar ți-a spus Lausq să nu mai vii să ții de vorbă salariații !

*

* *

Criza se agrava. Într-o bună zi, pe turla catedralei din Grenoble începu să fluture steagul roșu. Ca să abată atenția populației nevoiașe, pe ecrane începu să joace *King-Kong,* iar la Palatul Sporturilor își făcu apariția *catch*-ul.

Aerodinamismul îi minuna pe vizitatorii salonului de automobile ; mașinile aduceau a broaște țestoase pe roate. Și fiecare, ca să-și uite necazurile, visa să cîștige lozul de cinci milioane al Loteriei Naționale.

Pe cînd în straturile de jos ale populației avea loc un început de unitate, cei bogați, mai mult sau mai puțin atinși de criză, se dezbinau. Micii burghezi șovăiau să-și dăruiască încrederea vreunui partid de stînga. Și dacă unii dintre ei, dezgustați de greutățile vieții, o dăruiau, nu fără emoție, comuniștilor, erau încă și mai mulți cei ce rămîneau

fideli partidelor de dreapta. Jacques n-avea nici o convingere politică. Nu-l interesa decît sportul.

Louis, în serile cînd Gilbert, Jacques și Claire se adunau la el, o dată sau de două ori pe săptămînă, se căznea să le împărtășească ideile lui :

— Cînd nu vă ajung banii pînă la sfîrșitul lunii, vi se lungesc urechile uite așa ! Și nu sînteți în stare să vă mai mișcați un pic și pentru altceva, în afară de tocilele voastre !

— Puțin ne pasă de politică !

Louis se îndîrjea, încercînd să le demonstreze că a vrea să fii fericit înseamnă a face politică. Ei se scuturau. Aveau „altceva" la care să se gîndească ! Numai Claire și Alice, care făceau tîrgurile și vedeau șomerii așteptînd să li se toarne ciorba în blid, îi țineau parte lui Louis, dar îi dezaprobau furia. Gilbert admitea uneori :

— Au dreptate, dar sînt femei...

— Și ce-i cu asta ? se repezea Louis. N-au și ele un cuvînt de spus ? Cine trebuie să se descurce cu leafa ?

Gilbert îl ținea pe Jean pe genunchi. Soții Fage stăteau pe divan. Claire discuta cu înflăcărare, Jacques, vădit lucru, se plictisea și părea că vrea să se distreze contrazicîndu-i și pe unii și pe alții.

O dată cu ideile, și corpul i se transforma, i se împlinea. Nu mai avea înfățișarea zveltă, oarecum prea subțire, care îl necăjise atîta vreme. Cu cît devenea mai bărbat, cu atît își dezamăgea mai mult prietenii și nevasta.

Dacă găsea *L'Humanité*-ul lui Louis pe bufet, răsfoia ziarul cu o indiferență care îi punea gazda pe jar.

— Ai face mai bine să te abonezi la *L'Auto*, Louis...

— Fiecare cu gusturile lui, dragul meu. Hai, Alice, adu paharele și prăjiturile.

Alice își aducea și lucrul. Femeile discutau despre cinema, despre modele de împletit lînă pe față și pe dos ; bărbații vorbeau despre muncă și

despre competiții. Jean se gîndea la cine știe ce sau își răsfoia cărțile de școală.

Marea nivelare dorită de unii anarhiști din atelierul unde lucra îl distra pe Louis. Nu-i disprețuia pe anarhiști, dar principiile lor le socotea „bancuri". Jacques îl întreba adeseori ce s-ar face dacă nu și-ar mai avea *L' Humanité*-ul, pe care îl citea fără să sară un rînd și din care îi plăcea să citeze cele mai explozive fraze. Louis prefera să nu-i răspundă.

— Nu te înțeleg de loc, Louis — îi spuse Jacques, într-o seară. În loc să te gîndești atîta la alții, mai bine te-ai gîndi la Alice și la pușticul tău...

— Cum ai putea tu să mă înțelegi ? îi răspunse Louis. Ești un sportiv, iar sportul te învață tocmai s-o iei înaintea altora, și-l ridică în slăvi pe campion, pe individualist ! Campionul e o superioritate numai în domeniul lui. El poate să fie neînvins pe stadion, pe ring sau pe drum, și să nu facă doi bani în alte domenii !

— Așa sînt și eu — admise Jacques, fără nici un fel de jenă. Vreau să fac sport, ca să-mi cîștig existența.

— Eu fac sport mai ales ca să mă distrez — spuse Gilbert.

— Nu prea mă bucurați — continuă Louis, după o clipă de tăcere. Singura ocazie cînd vă dați seama că sînt oameni în jurul vostru, e atunci cînd ei vă încurajează sau vă învinge ! Nu visați decît gloria !

— Da — spuse Jacques. Eu o visez. Și am s-o am !

Duminica următoare — era în 15 octombrie — Jacques plecă să se antreneze singur. În ajun, la atelier, Gilbert, care fusese încălțat cu espadrile, călcase pe un cui. Rana îi era mai mult dureroasă decît gravă, dar îl împiedica să pedaleze.

Jacques porni în direcția Melun. Îi plăcea periferia aceasta, tristă și banală, interminabilul Sé-

nart și searbăda cîmpie de la ieșirea din Lieusaint. Rulase adesea pe acolo împreună cu Gilbert. Se reîntorceau la Vincennes prin Seine-Port. Cînd treceau pe la Corbeil, sunetele sirenelor liberîndu-i pe muncitorii de la papetării îi însoțeau cîtăva vreme; la intrarea în Melun, inscripțiile cu var, pe asfalt sau pe ziduri: *De lucru și pîine*, sau *La stîlpul infamiei cu Doriot*, le dovedeau că criza nu era numai o născocire a parizienilor. Uneori vreo turmă de oi întinzîndu-și mușuroaiele cenușii pe cîte un izlaz sau, mai ales, în vecinătatea unor sate ca Nandy sau Champrosay, și păsările scăpate de prin curți, care se risipeau în fața bicicletelor, le reaminteau drumurile vacanței.

În dimineața aceea, Jacques întîlni și trecu pe lîngă numeroase plutoane de cicliști: mici cluburi făcîndu-și prima ieșire de iarnă, și ai căror membri aveau să se antreneze în fiecare duminică, cu tot timpul nefavorabil, pînă la reîntoarcerea vremii bune.

Simțea lipsa C.C.C.-ului. Îi era dor de băieți, de cafenelele și de mesele tradiționale luate laolaltă, ba chiar și de conducătorii clubului care mîncau și beau deoparte, plătind pentru cei fără bani. Îl regreta pînă și pe Roncé!

La Melun se simți ispitit să intre într-o cafenea, dar pe terasă se aflau niște biciclete, sprijinite de butoaie. Una dintre ele semăna cu a lui Hévois; alta semăna cu a lui Pa. Jacques nu se opri...

Ajunse la Vincennes cu mai puțină satisfacție decît de obicei. Ideea de a trăi într-o căsuță, departe de orice zarvă și plictiseli din partea vecinilor, îl năpădi iar, cu violență. „Ai să vezi că o să avem căsuța noastră — îi spunea Claire. Și-o să fie înconjurată de o grădină în care am să pun flori..." Credea ea cu adevărat că va izbuti?

Abia intră în bucătărie, că o și întrebă:

— Ești fericită?

— Sigur că da.

Claire întorsese capul.

Slăbea, îi era teamă și se observa cu o grijă nebună; iar tristețea reușea să și-o ascundă din ce în ce mai greu. Să meargă la un doctor? Fusese la trei: „Ești foarte anemiată". O sfătuiseră să se odihnească un timp, la țară. Cu ce? Deși o ducea greu cu banii, Jacques cumpăra bilete la Loteria Națională, ca să-și forțeze norocul. Și pierdea. Cea mai mică supărare îl scotea din sărite. Țipa, gesticula, bătea cu pumnul în masă, ca să se vaiete de soarta lor, de cum îi treceau toanele de dragoste. Era acum și mai puțin respectuos, și mai puțin serviabil; iar ea, cu cît simțea că se depărtează de ea, cu atît îl iubea mai mult.

Joi după-masă, Claire ieșise cu Alice și cu Jean să facă o plimbare spre grădina zoologică, aflată atunci în construcție. Copilul sărea peste movilele de nisip, se urca pe grămezile de saci cu ciment, și-și murdărea pantofii în dîrele lăsate de roabe. La braț cu prietena ei, zîmbitoare și volubilă, Claire evoca în minte serile de odinioară, cînd se plimba cu Jacques prin locurile acestea pe unde acum nu mai veneau împreună...

— Nu mai fi supărată — îi spuse el.

Îi luase mîinile. I le lăsă și-i mîngîie coapsele. Ea se depărtă. El veni s-o îmbrățișeze iar. Lacrimile, grele și sărate, îi umeziră pleoapele; acum, numai *asta* îl mai interesa pe el. Și încă... Zîmbi. Un zîmbet al cărui secret crezuse că l-a pierdut.

— Sînt în formă — spuse Jacques.

Pe reșoul cu gaz se afla o crăticioară cu apă călduță; alături, un prosop și săpunul. Ea îl întrebă, pe cînd el își făcea toaleta:

— Mergem la cinema?

— Dacă vrei. Mai avem gologani să facem față pînă la sfîrșitul lunii?

— Două sute de franci. Dar mai sînt douăzeci în pușculiță.

Să pună mărunțișul deoparte fusese ideea ei. Începeau să umple pușculița și, brusc, o goleau. Ca să cumpere de-ale mîncării, să achite vreo notă sau să-și plătească intrarea la cinema, opiumul acesta al săracilor.

* * *

Într-o seară, la poarta Vincennes, Jacques îl întîlni pe Prévost. După o întrerupere de trei săptămîni, acum avea o slujbă.

— Mi-a zis patronul: „Sînteți doi care faceți același lucru. E prea mult. Tu ești mai tînăr". Atunci, pricepi, Fage? Am luat-o din loc. Dar n-am rămas multă vreme pe liber. Tot e bună și bicicleta la ceva: am bătut toate drumurile cu ea. Acum lucrez la Bagnolet, într-o fabrică de jucării. Niște ore păcătoase: de la șase. Și iese al dracului de puțin! Dar tu cum o mai duci?

— Am necazuri... Nevastă-mea a fost bolnavă...

— Viața e grea. Taică-tău a încercat să mă bage la A.M.F.O. Dar n-a reușit. Și totuși l-au avansat șef de atelier!

Jacques se simți îmboldit să-i spună lui Prévost să le dea salutări părinților din partea lui. Dar, știind că se gîndește la ei, n-or să creadă cumva că s-a săturat de traiul de la Vincennes? De traiul cu Claire?

— E al naibii de greu! Jucăriile trebuie să fie ieftine, așa că li se plătește puțin celor ce le fac...

Năucit de scrîșnetele unui ferăstrău mecanic, Prévost croia sute de cîini și de pisici din placaj.

— Îmi vine să-mi iau cîmpii; dar tot e mai bine așa decît să fiu șomer. Sînt unii care zic: „Șomerii o duc bine: își au ciorba și indemnizația lor". Mari idioți!

Prévost arăta rău. Îi ieșiseră nenumărate riduri pe la colțurile ochilor. El, care își rîsese totdeauna de ce lucra, simțea că nu-i dă pace gîndul concedierii; și muncea din greu.

— Nu fiindcă mi-ar plăcea mașinăria aia! Dar dacă țin să mai alerg și să-mi cumpăr material cînd am nevoie, trebuie gologani.

Surplusul de bogății îl revolta. Grîul se îngrămădea în silozuri; vinul umplea pivnițele; exista lapte mai mult decît era nevoie, și totuși oamenii, milioane de oameni, crăpau de foame. În Brazilia cafeaua era arsă. În America guvernul plătea agricultorilor ca să-i sileacă să nu-și mai însămînțeze toate ogoarele cu bumbac. Iar oamenii, pretutindeni, umblau în zdrențe. Periferiile își întindeau plăgile în marginile orașelor; spitalele și sanatoriile se dovedeau din ce în ce mai insuficiente și mai prost utilate. Drumurile trebuiau asfaltate. Nu se mai construia constiincios decît mizeria.

— ... și Lucas s-a pomenit aruncat afară! Și Nalot! Lucrează doar patru zile pe săptămînă! El, care se văita că nu poate să alerge duminica!... S-a zis!

Peste un ceas, stînd între nevastă și cumnat, Jacques încercă să uite criza și visă o carieră strălucită. Nimic nu i se părea mai stupid decît participarea la curse care nu ofereau alt cîștig decît o pereche de roți sau un cadru. Și ce cadru! „Nu te mai tot plînge — îi spunea Raymond lîngă „groapă" — mie, cînd cîștig, mi se dă o insignă!"

Jacques observă că nevastă-sa abia mînca, dar nu simți de loc dorința s-o îndemne să se hrănească, așa cum făcea în alte seri. Claire zăcuse la pat o săptămînă, și Jacques tot se mai mira că o gripă putuse s-o doboare. O îngrijise Alice. Acum părea restabilită. Pentru cîtă vreme? Ar fi trimis-o bucuros să petreacă o săptămînă-două la țară — chiar la Mesnil-Racoin — dar cu ce bani? Îi părea rău că o făcuse să-și lase slujba.

Ah! să reușești... Să cîștigi curse! Să cîștigi ca să ai gologani! Or fi existînd pe lume țări în care oamenii să n-aibă habar ce înseamnă chinul de la sfîrșitul fiecărei luni; țări în care munca, oricît de umilă ar fi ea, să-ți aducă destul ca să poți trăi: țări în care să nu fi o jucărie în mîinile patronilor

și ale guvernelor?... Pereții și gardurile se acopereau cu afișe. Adversarii se sfîșiau de cum se înserа, și Gilbert găsea că își rup oasele de pomană.

— Se ceartă la Cameră, dar cum ies de-acolo se înțeleg toți între ei să ne jupoaie.

Louis găsea totdeauna exemple să-i demonstreze că se înșela. Se ducea tot mai des prin curțile școlilor și, seara, prin sălile de cinema. Uneori, la ieșirea de la mitinguri, începeau bătăile.

— Eu — spuse Jacques, în seara aceea, tocmai cînd Louis intra în bucătărie — la viitoarele alegeri am să votez cu cei care vor face ceva pentru tineret.

— Păi tineretul interesează toate partidele — observă Claire.

Louis le povesti că, în ajun, întrerupsese un orator:

— Era un militarist. Să-l fi auzit! Serviciul militar, altceva nu mai știa. Voia să se facă armata trei ani! Cînd am protestat, mi-a zis: „Amice, amenințările războiului..." Și cînd i-am răspuns: „Amenințările războiului? Mă faci să rîd! Mai întîi trebuie să dispară șomajul, cocioabele nenorocite... Trebuie să fim un popor puternic și sănătos..."

După ce Louis și Gilbert plecară, Jacques se întoarse spre nevastă-sa:

— Are dreptate Louis — îi spuse el.

El vru s-o îmbrățișeze. Claire se feri.

Jacques îi spuse că atunci cînd se gîndea la binele omenirii, se gîndea mai întîi la ea, la ei doi.

— Așa?... șopti ea, oarecum ironică.

Și adăugă, cu asprime în glas:

— La sase, înainte de-a veni tu, mi-a fost rău... Și nici măcar n-ai observat că abia mă țineam pe picioare. Nici nu te-ai gîndit să pui masa! Acum contez prea puțin pentru tine! Ai avut ce ți-ai dorit...

El nu încercă s-o întrerupă. Dojana aceasta neașteptată îl tulbura. Oare o iubea mai puțin?

— Hai, spune! stărui Claire.

Jacques îi mărturisi că dragostea lui nu mai era sentimentul înflăcărat din primele zile.

— ... nu știu cum să-ți explic...

— Nu-mi explica nimic!

— Uneori mă sufoc aici, la fel ca la Choisy.

Serile i se păreau monotone, diminețile prea cenușii, salariul prea nenorocit. Ca să-și iasă din fire, era de ajuns doar ca ea să i se plîngă de lipsuri, de iarna pe care aveau s-o înfrunte în apartamentul ăsta unde frigul se simțea de pe acum. În afară de soții Blareau și de Gilbert, ceilalți locatari nu-i plăceau de loc. Unii strîngeau cureaua, alții aveau din belșug. Aceștia din urmă locuiau la parter și în primele două etaje; pentru ei, treptele scării erau acoperite cu covoare prinse în triunghiuri de alamă. Bărbații purtau pălării, iar femeile începuseră să-și scoată hainele de blană. Duminica își trimiteau friptura la cuptorul brutăriei, căutînd să le ia ochii celor care se hrăneau cu o bucățică de carne de vită sau cu o fărîmă de pateu. Femeile ieșeau în pijama sau în halat de baie ca să-și pună lada de gunoi pe trotuar. Iar ei, cînd săreau din pat, nu puteau să iasă în stradă: dormeau goi.

— La Boulenger eram separați prin clădiri. Aici sîntem separați prin etaje. Și e și mai rău! Nu-mi place să fiu disprețuit!

— Atunci întoarce-te la părinții tăi!

— Ei, gata! Te și superi!

Ea zîmbi, umilă. Să se supere? Nici nu-i dăduse prin gînd măcar.

Jacques o privea cu atîta insistență, încît o făcu să-și plece privirea. Era frumoasă. Avea carnea albă și tare, sînii învolți. Un trup de zeiță. Firește, umerii i se încovoiaseră puțin; avea mîinile parcă prea calde și respirația, uneori, îi era neplăcută. Dar asta nu însemna nimic grav... Prea se frămînta mult pentru toate nimicurile!

— Credeam că o să mă deprind aici și, dacă mi-e greu, e din cauză că avem un apartament prea nenorocit... Zău, dacă l-am avea pe-al lui Gilbert!... Dar de ce plîngi, Claire? Nu mai plînge! Doar n-am spus nimic rău! Acum plîngi pentru toate nimicurile!

* * *

Frigul începu din primele zile ale lui noiembrie. În ziua de 5, doi bătrîni se asfixiară cu gaz, într-o mansardă de pe strada Parisului. Fără un ban, fără cărbuni, fără nici un ajutor, nu mai avuseseră curaj să înfrunte viața. Jacques se aștepta ca Louis să-i facă procesul orînduirii, cu prilejul acesta, și să-i laude orînduirea pe care și-o dorea; dar în seara cînd auziră despre sinuciderea bătrînilor, el îi întrebă simplu:

— Ați aflat ce s-a întîmplat la Simon?

Era la început de lună și soții Fage se frămîntau la gîndul că nu vor putea mînca decît pînă la 20.

Seara, găseau motive să nu iasă în oraș. Fie oboseala, fie dorința de-a rămîne acasă, fie vremea urîtă. Și cînd se jucau în cartier filmele pe care ar fi vrut să le vadă la marile cinematografe de pe bulevarde, găseau destule argumente ca să-și arate unul altuia că nu-i interesa, că, după critici, cutare film nu era de loc grozav; și-apoi, de bandele americane, de „pac-pac-pac"-ul gangsterilor și al cow-boy-lor, de Marlène sau de Garbo, de Gary Cooper sau de Douglas Fairbanks, se săturaseră pînă în gît! Dar mîhnirea le sîngera inimile; și-atunci se duceau să se culce prea devreme. Iar în pat, mîhnirea le sporea parcă.

Cuvintele lui Blareau cauterizau rănile neliniștii, care, abia cicatrizate la sfîrșitul lunii, se deschideau iar, curînd după aceea. Și, cînd cu ochii închiși își asculta nevasta spunîndu-i pentru a nu știu cîta oară: „Crezi că o să ajungem vreodată să nu mai socotim ban cu ban?" Jacques ar fi vrut să-și astupe urechile.

— Am merita totuşi să reuşim — spuse el într-o seară, după cină.

Era într-o simbătă, pe la jumătatea lui noiembrie, în ajunul cursei pentru premiul Marcel Hoyau, un ciclocros în care se angajase împreună cu Gilbert.

— N-avem noroc — spuse Claire, plecînd capul.

— Norocul nu prea se aciueşte pe lîngă muncitori! Eu nu mi-aş dori decît să fii tu sănătoasă şi să cîştig eu multe curse, la anu'. M-am săturat să fac pe domnişorul! Mai bine rămîneam la A.M.F.O. şi învăţam o meserie...

— Ţi se părea înjositor să munceşti în uzină?

— Puţin — mărturisi el.

Apoi glasul îi redeveni hotărît:

— Dar am să reuşesc...

Şi îşi puse mîinile crispate pe masă. Cînd le privi însă, mîinile i se părură banale. Cele ale lui Louis şi ale lui Gilbert arătau cît sînt de muncite. El nici nu şi le murdărea, nici nu şi le rănea. Avea mîini de om nefolositor. Se înfurie şi mai tare:

— Cîteodată, Claire, îmi spun că tu ar fi trebuit să te măriţi cu un bogătaş! Cu unu' care te-ar fi iubit cît mine şi care ţi-ar fi oferit o locuinţă frumoasă. Şi chiar o maşină!...

Louis intră:

— Nu veniţi pe la noi? Doar cîteva minute, Jacques. Ştiu că mîine alergi...

Îl urmară. Veni şi Gilbert. Alice le propuse să joace o manilă. De vreo săptămînă, nu se mai săturau de jocul acesta. Se instalară în jurul mesei. Louis dădu cărţile. Îl avea partener pe Gilbert. Alice se aşeză în faţa lui Jacques.

Claire rîdea, jucînd „foc şi apă" cu Jean. Căuta pe sub mobile, în vaze, pe după perniţele de pe divan. Jean îi striga: „Arde! Apă... O, acum e călduţ!" În sfîrşit, găsi ceea ce căuta: o gumă pe care băiatul o ascunsese sub pendulă. Jean întrebă:

— Mai jucăm o dată?

Şi Jacques tocmai se mira că nevastă-sa acceptă cînd, cu zecele de treflă, cumnatu-său tăia riga de caro pe care el o aruncase pe masă. La a doua mînă, Alice pierdu dama de caro, tăiată tot de Gilbert. Jacques protestă:

— Altă carte mai mică n-ai avut?

Alice îl privi, buimăcită:

— Ba da! Iartă-mă! bîigui ea.

Lui Jacques îi păru rău că o dojenise cu atîta asprime, dar nu-şi ceru scuze. În seara asta, nu numai ea era distrată. Se gîndeau toţi la altceva. Gilbert, la cursa de-a doua zi, iar el, Jacques, la cursă şi la datoriile pe care avea să i le plătească lui Blareau, ca să împrumute peste cîteva zile şi mai mult.

— Curioase mai sînt cărţile! Ai atuuri bune, şi le pierzi. Ai rigi, de pildă, şi observi că nu le mai ai. Rigile sînt...

— Gata! oftă Alice, împingîndu-şi soţul. Uite-l că iar începe! Ştii, Claire, astăzi m-am gîndit la tine. Am văzut un anunţ al agenţiei Fox... Ţii minte căsuţa care ne plăcea atît de mult, de pe strada Meuniers? E de vînzare... Treizeci de mii de franci...

— Le-aş lua în doi timpi şi trei mişcări prisosurile boţăţaşilor.

— Ai fost tu acolo, să vezi cum e?

Jacques se uita la Alice. I se păru deodată foarte obosită. Viaţa pe care soţul i-o dăruia nu semăna de loc cu aceea pe care o visase cît fuseseră logodiţi. Louis era bătrîn la 30 de ani. Îşi dădu seama că era supus unui examen şi strigă:

— Jucăm sau nu?

Gilbert ţinea socoteala. Numără punctele:

— Şaptezeci şi şase pentru noi, şi nouăzeci şi opt pentru ei.

— Cum bate vîntul! spuse Claire. Ia ascultaţi!

Gilbert ascultă atent:

— Ce-o să mai tragem mîine, cu vîntul ăsta!

Jacques îşi pierdu răbdarea.

— Ce faci, Alice? Dai cărţile odată?

Alice dădu cărțile și greși. Jacques se aștepta ca soțul ei s-o dojenească.

— Gîndește-te la joc — îi spuse Louis, cu blîndețe.

— Sînt neliniștită din pricina lui — mărturisi Alice. Acum doi ani, a aderat la C.G.T. N-am avut nimic împotrivă. Dar acum vrea să intre în partidul comunist. N-aș avea nici acum nimic împotrivă, dar mă tem. Trage de el să intre Lucien Barie, știi, Claire, ăla care ne salută cînd mergem la piață. N-aș putea să spun nimic rău despre el. O cunosc bine pe nevastă-sa. Sînt oameni de treabă...

Jacques se întreba dacă Alice și Louis se iubesc. Era înclinat să creadă că însurătoarea însemnase pentru gazdă o mîncare încălzită, o femeie în pat și un copil... Louis nu spunea nimic. Coborîse fruntea, mîhnit că nevastă-sa își exprimase deschis temerile. De altfel, părea hotărît să nu țină seama de obiecțiile ei. Și cînd Alice dădu din nou cărțile, Jacques fu sigur că Louis o să-l invidieze într-o bună zi, și că pricina grijilor lui erau evenimentele care îi pregăteau viitorul. Cu cît ele aveau să fie mai numeroase și mai grele, cu atît viitorul avea să devină mai frumos.

Cînd se culcă, începu să se gîndească la cursa de a doua zi. Se frămîntă pe o parte și pe alta, în așternut. Coapsele Clairei, nemișcate, erau plăcute și ispititoare, dar nu le luă în seamă.

Mai tîrziu, o să poată spune oare că a avut o tinerețe frumoasă? Ce va resimți atunci? Un fel de compătimire sau amărăciune? Cazul lui nu era de loc excepțional. Îi venea greu să trăiască? Mai existau cîteva milioane în Franța, cîteva miliarde ca el, în lume. Afurisită epocă! Cécile Sorel încasa milioane ca să coboare cîteva trepte la *Folies-Bergère!* Toată lumea dădea fuga să-l vadă pe Lindberg, și ăsta doldora de bani! Iar șapte sute de milioane aur părăsiseră Banca Franței pentru o destinație necunoscută...

Cînd deschise ochii, Claire îl privea.

— La ce te gîndești?
— La toți oamenii care cîștigă bani...
— Bietul meu Jacques...

Și nu știu dacă trebuia să se înfurie fiindcă ea îl compătimea. Apoi, cum vîntul începu să bată și mai tare, dori să-l vadă potolit a doua zi.

Paul Ruinet avea să asiste la cursă.

* * *

Managerul V.C.F.-ului era un *gentleman*. O floare roșie îi împodobea reverul hainei bej. Knickerbockerul, îngust, îi ajungea pînă la genunchi; pantofii cu talpă triplă luceau de-ți luau ochii.

Ca și hainele, purtarea lui vădea că face parte din cea mai aleasă societate. Era grozav de slab; și totuși, o forță vicleană și vătămătoare emana din el. Vocea gravă și solemnă a lui Ruinet îi displăcu lui Jacques și mai mult decît fața lui cu nas lung și cocîrjat, cu ochii bulbucați și veșnic în mișcare, cu fălci inutil încleștate.

Față de cei din lumea lui, Ruinet se purta arogant, nezîmbind niciodată, incapabil de vreo emoție, în afară de aceea — excesivă — manifestată lîngă o linie de sosire pe care vreunul din „mînjii" lui o trecea ca învingător.

Pe Jacques și pe Gilbert îi întîmpină la intrarea locuinței lui din Jouy-en-Josas. Îi fu silă să le întindă mîna.

— Ați venit să semnați?
— Dacă mai sînteți de acord — spuse Jacques.

Pleoapele, aproape pleșuve, clipiră.

— În septembrie nu prea ai făcut mare lucru, Fage...
— Dacă n-aș avea decît grija bicicletei...

Paul Ruinet nu părea să-l fi auzit și Jacques simți că-l cuprinde ciuda. Ieri, Ruinet îi oprise, pe Gilbert și pe el, la pornirea cursei: „Mai vrei să semnezi, Montier? Treci pe la mine mîine seară"; și

apoi, ca și cum abia i-ar fi observat prezența: „Vino și tu, Fage!"

— Nu prea ați strălucit ieri.

— A fost o busculadă, la doi kilometri de plecare. Până ne-am urcat pe biciclete, vă închipuiți că Bertelin ajunsese departe — explică Gilbert. Totuși, am ieșit printre primii zece.

— Mie nu-mi plac locurile onorabile. Primul merge; de rest, puțin îmi pasă!

Ruinet îi duse în biroul său. Și rămase o clipă nemișcat într-un ungher plin cu fotografiile veteranilor clubului său. Pesemne că se simțea bine acolo.

— Perfect! spuse el.

Avea gîtul descărnat și carnea vineție. În plus, îi mersese faima ca pervertit sexual. „Ăsta e sportiv?" se gîndi Jacques. Cîți ani să fi avut? Cincizeci, cincizeci și cinci? Pe vremuri fusese unul din primii campioni ai Franței, la fond. Apoi, mărginindu-și activitatea la viteză, alergase pe majoritatea velodromurilor europene. Cînd își simțise celebritatea amenințată, întemeiase Vélo-Clubul Francez: o fabrică de campioni. Tricou negru, cu bandă albă. Ciclismul îi datora douăzeci de campioni ai Franței și șapte campioni mondiali. Ruinet se mîndrea cu ei. Prea mult, constată Jacques, pe cînd privirea managerului îl cerceta atentă și se oprea brusc la pantofii lui, plini de petice și tălpuiți cu cauciuc.

— Alții n-ai?

Jacques făcu semn că nu, iar Ruinet păru că se gîndește.

— Cam puțin — bombăni el.

Un val de căldură năpădi obrajii lui Jacques.

— Îți cîștigi ușor leafa?

Jacques clătină din cap și spuse că era sătul de librăria Cognel, unde munca de ciclist nu-i aducea un ban. De-ar învăța odată meseria de profesionist! Ochii lui Ruinet se strînseră iar, ca să-i examineze mai bine pantofii, apoi privirea lui începu să-i cerceteze corpul și, din nou, Jacques simți

dorința să plece de lîngă omul ăsta care îl intimida.

— Veniți duminica viitoare la antrenament: Ne întîlnim aici, la șapte. Nu-mi plac oamenii care întîrzie. Și nici chiulangiii !... Tu ia buletinul ăsta de adeziune, iar tu, Fage, cererea asta de mutare. Completați-le acasă. De rest mă ocup eu.

Plecară. Ruinet îl apucă ușor pe Jacques de cot.

— Ești însurat ?

— Da, cu sora lui.

Și cum managerul, nu prea mulțumit de răspuns, îi privea iar picioarele, Jacques se roși, umilit, furios, incapabil să găsească un răspuns.

— Ia asta !

Trebuia să-i fie rușine să accepte cele două bancnote pe care i le întindea managerul ?

Se întoarse spre Gilbert.

Acesta părea jenat.

Ce-ar fi făcut în locul lui ?

Jacques se gîndi că ar fi la fel de stupid să mai stea pe gînduri, pe cît ar fi de stupid să-și mai facă cine știe ce idei...

* * *

Într-o seară, cînd ieși de la librărie, Jacques porni pe vechiul lui drum. Începuse să geruiască. O ceață ușoară se destrăma pe străzi și peste Sena. Iarna pipăia terenul...

În fața atelierului lui Pérot, îl întîlni pe Dilgard.

— L-ai văzut pe Tunero ce-a mai încasat-o ? E tare Roth, nu-i așa ?

Jacques avea cu atît mai puțin chef să discute despre meciul acesta, cu cît Crainlot și Raymond îl comentaseră din plin în „groapă", a doua zi după victoria boxerului belgian. Dilgard plecă. În atelier, Pérot dregea o roată, iar Prévost admira un ghidon de pistă.

— Ia te uită ! Un strigoi ! făcu constructorul.

— Ei — vorbi Prévost — ai venit să-ți iei rămas bun?

— Da. Trec la V.C.F.

— Pe vremuri, vorbiserăm să facem echipă — adăugă Prévost, necăjit...

— Cînd te-am cunoscut, Fage — mai spuse bătrînul — miorlăiai după fiecare ieșire de iarnă! La club, numai asta conta... Mi-a scris Ruinet, pentru mutația ta... De venit, nu s-ar fi deranjat el să vină... Am pus aviz favorabil.

Jacques începu să-și privească pantofii noi. Claire fusese grozav de mirată văzînd cele două bancnote. Îl întrebase, și trebuise să-i spună că Gilbert nu luase nici un ban. Fiindcă nevastă-sa se arăta din ce în ce mai mirată, se prefăcuse nespus de mulțumit: „Îți dai seama că, din moment ce mi-a dat banii, Ruinet are multă încredere în mine!" Ea refuzase să se atingă de bani...

— ...ai fi putut să alergi cu noi, în vara asta! Dar nu, nici tricoul nu ni l-ai mai purtat măcar...

Jacques nu știu ce să răspundă. Era convins că bluza de mătase a lui Antonin Montier îi purta noroc. Constructorul recapitulă:

— Lucas? S-a zis cu el. Pentier? Vrea să joace fotbal. Îl și văd portar: se pricepe la plonjat! Rathé! Vrea să alerge la F.S.T. cu Dilgard și cu Dubois. Ce naiba v-o fi apucat pe toți? Aveam un clubușor destul de bun... Ne înțelegeam bine... De! Nu eram bogați și nu vă puteam echipa pe toți... Nu sînt atît de cîinos la inimă ca să nu-ți doresc noroc la curse, dar să știi că ne faci o mare porcărie!

Glasul lui Pérot tremura. De mînie sau de oboseală? Bătrînul era îmbrăcat cu niște pantaloni peticiți la genunchi și la spate, și cu o hăinuță cu reverele mototolite, gri pe vremuri, și a cărei stofă se lustruise în coate, la manșete și pe lîngă buzunare.

— Ce te zgîiești așa la mine?

— Mă uitam și eu — spuse Jacques.

Prévost pipăi iar ghidonul, și Pérot se interesă deodată :

— Ascultă, Fage, spune drept, ești fericit ?

— Sigur că da !

Cîteodată, la Vincennes, ducea dorul magherniței ăsteia și al băieților de la club. Ar fi vrut să se poată reîntoarce în mijlocul lor, dar s-ar fi simțit stingher să dea ochii cu ei, care știau, cu ei, pe care povestea lui nu-i mișcase de loc. Și apoi, ar fi făcut o mare greșeală să se expună întrebărilor și glumelor ! Se resemnase. Și, încetul cu încetul, nu mai suferise atîta de dorul lor. Se însurase ; divorțase de prieteni. Prieteniile sînt trecătoare : după Prévost și după ceilalți, îi avea acum pe Gilbert și pe Louis și, curînd, pe băieții de la V.C.F... Viața ordonă schimbările astea sentimentale. Și, la urma urmei, n-avea chef să se înduioșeze !

— Doamne Dumnezeule, atît de important eram eu aici, domnule Pérot ! Da' de unde ! Abia după ce am cîștigat niște curse ați început să vă interesați de mine. Vă plictisește, pesemne, că n-o să mai puteți scrie pe vitrină, cînd o să mai cîștig una : *Primul, Fage, pe o bicicletă Pérot.*

— Lasă gura ! spuse Pérot, palid și supărat.

Și Jacques tăcu, regretîndu-și ieșirea. Pérot nu era de loc vanitos. Cheltuise o groază de bani pentru C.C.C. Era un Mecena, pe cît de sărac, pe atît de modest. „Conturile lui Pérot" — cum spunea Bibi — merita să le cunoști. Să-l părăsească, da, dar fără scandal, prietenește.

— Nu puteți să mă înțelegeți...

— Da, da, sîntem tare înguști la minte ! i-o reteză Pérot.

Jacques se gîndi : „Ar fi trebuit să rămîn la Vincennes și să le trimit explicații prin poștă". Dar voise să revadă atelierul. Cît de dor îi fusese de încăperea asta, în ultimele zile !

Trecînd prin prăvălia plină cu toate soiurile de biciclete, dădu cu ochii de-o statuetă, unul din bronzurile acelea hidoase dăruite la întrecerile intercluburi : o semănătoare, purtînd pe cap o bonetă

frigiană. Asta el o cîștigase, la Evreux! Ar fi preferat să se fi ales cu un cadru, cu hîște roți, cu vreun obiect care să-l poată folosi la ceva sau să poată fi vîndut.

— Statueta asta, fără mine... — făcu el, arătînd trofeul expus la loc de cinste, în vitrină.

— Cum, fără tine?

— Totuși, vă mîndriți cu ea, dacă ați pus-o în vitrină! Și ar fi stat la fel de bine la mine în odaie! Căci e a mea...

Pérot se repezi, luă statueta și, întinzîndu-i-o lui Jacques:

— Ia-o de-aici! Da, da! E proprietatea ta!

— Păi, glumeam...

— Să n-o mai văd în vitrina mea! Ce zici de asta, Prévost?

Bătrînul se sufoca. Bronzul era călduț acolo unde îl apucase cu mîna. Jacques se întrebă dacă să-l lase sau să-l ia. Și într-un caz, și în altul, răul fusese săvîrșit.

Afară, se miră că Pérot se indignase atît de tare. Semănătoarea era totuși a lui! Firește că aparținea și clubului: dacă izbutise să cîștige primele două curse, asta se datora faptului că băieții cei mai tari, Martin, Prévost și Rathé, puseseră frînă la timp!

Se gîndi: „Păi, așa era și firesc" — și se miră că ideea aceasta, atît de simplă, nu-l satisfăcea.

„Nu pot să mă duc cu drăcia asta acasă... Claire o să mă întrebe... Și Gilbert... Plictisitori mai sînt și oamenii ăștia prea cinstiți..."

Coborî pe strada Jean Jaurès și nici nu se uită măcar la casa Boulenger.

Cînd trecu peste pod, aruncă statueta în Sena...

PARTEA
A DOUA

I

Decembrie.

Criza se agrava.

Statul, steril, dădea naştere la milionari. Domnul Bonhoure, frizer din Tarascon, primul cîştigător al Loteriei, ducea o viaţă de maharajah. Venit în vizită la Paris, el depuse o coroană pe mormîntul Soldatului Necunoscut : eroul războiului salutat de eroul norocului. Burtăverzimea de pe Champs-Elysées găsi profanarea aceasta înduioşătoare. Operatorii de actualităţi filmară scena.

Şi fiindcă uneori deputaţii au haz — în începutul acesta aspru de iarnă se formase un cabinet Chautemps. Dar mizeria şi numărul şomerilor sporiseră. Bătrînele vedete economisiseră oare prea puţin ? După treizeci de ani de la retragere, Mayol apărea din nou la *Alcazar* ; Mistinguett îşi arăta pulpele la *Folies-Bergère* şi se zvonea că Georges Carpentier o să reintre iar pe ring !

În fiecare miercuri seara, Jacques şi Gilbert asistau, la Jouy-en-Josas, la reuniunile V.C.F.-ului. Duminica dimineaţa, se antrenau cu noii lor coechipieri. Ruinet era un veşnic nemulţumit. Jacques, între două drumuri, le spunea ambalatoarelor şi salariaţilor din „groapă" :

— N-ar trebui să ne compare mereu cu cei vechi. Ei, erau nişte tipi tari ! Pe cînd noi...

Din cincisprezece membri ai clubului, cinci mai lucrau încă: nu-şi trecuseră definitiv „probele". Jacques îi invidia şi îi detesta pe cei zece trîndavi, încă prea cruzi ca să alerge cu profesioniştii. Se simţea în stare să-i bată, de cum o începe sezonul...

* * *

Primele săptămîni ale anului '34 au fost bogate în scandaluri: scandalul reconstrucţiilor, scandalul asigurărilor sociale, scandalul pieţelor, scandalul Hanau, scandalul Klotz, scandalurile Oustric şi Dufrenne. Fără să mai punem la socoteală falimentele profitabile, marile lucrări plătite şi neexecutate niciodată, veniturile bisericeşti, banii luaţi prin posturi iluzorii şi bacşişurile, jafurile, slăbiciunile, complicităţile: francezii aveau cu ce să se distreze de sărbători.

Ziarele apăreau cu titluri enorme. Incitatorii băteau străzile. Un nume fu scandat pe toate gurile: *Stavisky*.

Lui Jacques, puţin îi păsa de toate acestea. El citea *L'Auto*. Se interesa de izbînzile generalului Vuillemin şi ale echipajelor croazierei Centru-Africa, de catastrofa trimotorului *Emeraude* şi de victoriile lui Lécuron în crosul lui *L'Auto*; de Charles Pélissier în Campionatul de iarnă al rutierilor; ca şi de Marseille-Fives, Sochaux-Lille şi de alte meciuri de Cupă. Totuşi, cînd poliţia arestă personalităţile compromise în „afacerea Stavisky" şi cînd se discuta despre asta în „groapă", dorinţa de a-şi da părerea îl îmboldi să se documenteze.

— Cînd te gîndeşti că escrocul de Stavisky a primit la masa lui miniştri şi toată crema ţării! oftă Claire.

— Asta te miră? întrebă Alice.

— Nu! Nu mă mai miră nimic. Nici evenimentele, nici oamenii...

— E prost dispusă — explică Jacques.

În ziua de 21, pe cînd cumnatu-său participa la o individuală la Vel' d'Hiv', Jacques cîştigă — re-

gretînd că Ruinet nu asistase la cursă — crosul ciclopedestru al Alforville-ului.

Tocmai se reîntorcea în cafeneaua-vestiar, cînd cineva îl apucă de umăr. Era taică-su :

— Ai făcut o cursă curajoasă — bîigui Pa, privindu-i buchetul. Şi mi-am zis : „Trebuie să-i spun asta !" Uite că ţi-am spus. Noroc !

Tot restul lui ianuarie, Jacques nu se gîndi decît la cursa cîştigată. Că şomerii, manifestînd o dată mai mult în faţa Camerei, fuseseră împrăştiaţi de poliţie ; că Chautemps îi cedase locul lui Daladier şi că acesta, după ce făgăduise că va pune capăt crizei, adusese, dimpotrivă, ceva mai multă mizerie, puţin îi păsa lui. Din nou, evenimentele pe care *L'Auto* nu le aducea la cunoştinţa publicului nu-l interesau. Îi părea rău cînd se ducea, seară, la Louis. Cu toată împotrivirea lui Alice şi a lui Gilbert, acesta descoperea totdeauna metoda de-a comenta noile episoade ale afacerii Stavisky.

Într-o dimineaţă, Jacques îi găsi pe expeditorii din „groapă" în fierbere. Discutau despre un crah financiar răsunător, întîmplat lîngă Bayonne.

— Bayonne e prea departe de Paris ! le spuse Jacques, pentru a-şi ascunde indiferenţa.

— Se poate, Fage — îi răspunse Crainlot — dar totuşi s-au şterpelit o sută de milioane !

Seara, Jacques ţinu să răsfoiască *L'Humanité*.

— O sută de milioane, o sută de milioane ! repetă el.

Că nişte oameni din înalta societate erau compromişi în această nouă escrocherie nu-l mira de loc. Deputatul-primar din Bayonne, Joseph Carat, părăsise primăria ca să meargă la închisoare. Fiindcă Stavisky murise la timp, oare aveau să fie îngropate, o dată cu stîrvul lui, secretele unei afaceri cu o mie şi una de ramificaţii ?

— Stavisky era protejat de Chiappe ! explică Louis.

— Pe mine, ştii, gangsterul ăsta mort la timp, perechea care îl însoţea, văduva care a luat premiu de eleganţă...

— Nu te interesează de loc, firește — spuse Gilbert.

— Și n-am dreptul ?

— Toți fac parte din partidul radical-socialist — precizează Louis. Bonnaure, Chautemps, Pressard... Un trio minunat ! Și povestea asta cu comisia de anchetă, cînd totul e clar ! „Trebuie făcut ceva", spun oamenii. E simplu : n-au decît să-l dea peste cap pe Chiappe.

— De la Roque își arătă colții — spuse Gilbert. Își pune tipii să defileze.

— Dacă Frot l-ar arunca măcar afară pe Chiappe... E sau nu ministru de Interne ?

Chiappe fu concediat.

Strada vuia. Se discuta : negustor și client, trecător și vînzător de ziare, burghez și muncitor.

— De la 9 ianuarie durează asta — spuse Claire, într-o seară.

— Da — răspunse Louis. Și, scurt pe doi, în aceeași zi *L'action Française* a organizat o manifestație. Și de-atunci, zi de zi, fasciștii nu mai au astîmpăr ! Chiappe ar fi trebuit măturat fără fasoane. I s-a oferit o reședință în Maroc !

La 3 februarie, seara, febra crescu. La 4, manifestația U.N.C. fu interzisă. La 5, drept represalii, Crucile de Foc organizară o „demonstrație" în fața pieței Beauvau, unde locuia Frot. Demonstrația se încheie cu bătaie...

Marți 6, începîndu-și drumurile de fiecare zi, Jacques se miră cînd văzu atîția agenți, infanteriști și călăreți care patrulau. Formidabila desfășurare de forțe a poliției și zgomotosul du-te-vino al soldaților care mînuiau armele și formau grupe legate între ele înghesuiră ici-colo mulțimea de gură-cască. Oamenii glumeau, se văietau sau ocărau, după cum priveau evenimentele. Cîteva artere principale, fiind barate de poliție, Jacques trebui să-și modifice itinerarul obișnuit.

Strada Regală era pustie. Ca să ajungă pe strada Bourgogne, Jacques se văzu nevoit să facă un lung

ocol pe podul Alexandre III. Camioane așezate unul lîngă altul astupau intrarea străzilor care duceau la Cameră. Jacques zări automobile înarmate cu mitraliere.

Găsi imobilul pe care îl căuta, strîns între două magazine cu antichități și pradă pachetul portarului, un bătrîn cu o tichie de bumbac pe cap, care ștergea de praf niște bibelouri chinezești așezate pe-o etajeră.

— O să fie lată la Cameră, așa-i ? rîse încetișor bătrînul, trecîndu-și pămătuful de pene peste un dragon de porțelan.

Era pașnic, în bîrlogul lui, bătrînelul ăsta. Gaz, apă, electrică, încălzire centrală și locuință gratis, ca să dea, de cîteva ori, ziua, cu mătura pe scară, iar noaptea să tragă de cîteva ori de cordonul ușii de la intrare. Factorul trecuse, scrisorile și ziarele umpleau masa.

— Astăzi nici nu mă uit prin ziare. Le ai toate aici, de la *L'Huma*, la *L'Oeuvre*. Dacă te interesează...

— Jacques refuză și omul reveni la dragonul lui pătat cu roz și cu albastru.

— Dacă toți oamenii ar fi ca mine, astăzi, la fel de înțelepți să-și scuture de praf, cuminți, lucrușoarele lor... Să-i lăsăm pe cei de la Cameră să-și vadă de treburi, ce naiba ! Și să lăsăm în pace manifestația de deseară ! Sîntem în țara libertății, sau nu ?

— Dar dacă manifestația asta ar fi împotriva libertății ?

Cu o caldă încredere, Jacques se gîndise deodată la Louis.

— Ești tînăr. Dacă ai fi fost, ca mine, la Tonkin...

— Nu văd ce legătură are una cu alta...

Și trînti ușa.

De la un chioșc de pe bulevardul Saint-Michel, nu prea departe de librărie, cumpără pentru prima oară *L'Humanité*. Ceru ziarul rușinat. Și citi, în prima pagină : MANIFESTAȚI ! cu litere enorme, apoi : *Fireşte ! frontul unit al muncitorilor l-a dobo-*

rîi pe Chiappe... Și : *Sub pretextul plecării lui Chiappe, organizațiile fasciste și trupele guvernamentale sînt mobilizate împotriva muncitorilor.* Apoi : *În uzine, pe șantiere, în gări, MANIFESTAȚI !* Și mai departe : *O discuție violentă va agita în seara aceasta Camera.* Apoi : *15.000 de șoferi parizieni își afirmă voința de luptă...* Avu senzația că, timp de o săptămînă, viața se scursese ca un torent ; că nu existase în ea numai Stavisky, și că moartea escrocului nu era decît un imbold pentru revoltele care se pregăteau. Împături ziarul și, pedalînd din nou, se gîndi că totul se va liniști, că manifestația prevăzută pentru ora 8 seara la Concorde, va fi, ca și celelalte, o defilare de oameni care strigă și agită pancarte...

La șase și jumătate, îi găsi pe Alice și pe Jean lîngă Claire.

— Ce-s mutrele astea pe voi ? îi întrebă el.

— Louis o să fie la contramanifestație — explică Alice. Mi-e teamă... Se spune că douăzeci și două de regimente sînt în stare de alarmă, la Reims, Angers, Compiègne, Montauban... Se spune că, de la Satory, tancurile au să se năpustească asupra Parisului, dacă va fi nevoie, și că la Orly, avioanele de bombardament...

— Lăsați-le în pace !

— Louis mi-a spus că fasciștii...

— Fasciștii ! Fasciștii ! rîse Jacques. Louis vă bate mereu la cap cu oamenii ăștia !

— Au profitat de ocazie. Stavisky...

— Să nu ne mai plictisească nici unii, nici alții !...

Își terminase ziua de muncă. Ar fi vrut să petreacă o seară plăcută. Jean și maică-sa nu prea păreau grăbiți să plece.

— Ciudat om mai ești, Jacques ! continuă Alice. Vrei să se schimbe lucrurile, dar rîzi de cei ce fac ceva pentru asta ! În fond, ești un fel de profitor. Tu ce părere ai, Claire ?

— Ce părere am eu ? oftă Claire.

Și încetă să mai mîngîie părul lui Jean.

— Părerea mea? Aveam și eu o părere... Dar acum nu mai am... Gilbert nu s-a întors încă. Trebuie că s-a dus și el acolo, cu prietenii de la atelier.

— Atunci o să mîncăm fără el — hotărî Jacques.

* * *

La unsprezece, cînd auziră bătăi în ușa locuinței lor, Claire, care călca tricouri în bucătărie, îi spuse soțului ei:

— E Gilbert.

Zăvorul nu era tras. Gilbert intră.

— Am fost cu băieții *acolo*. Am vrut să vedem ce se petrece... Jacques e la așternut? N-ai ceva demîncare? Bun... E lată rău la Concorde...

Aruncă o privire în cameră, unde cumnatu-său își trăgea pantalonii.

— Va să zică — făcu Jacques, tîrșîindu-și papucii — te-a încălzit și pe tine Blareau?

— Să vezi ce mai bătaie!

Gilbert își șterse fruntea.

Nu mai văzuse niciodată atîția agenți. Cu Fred, prietenul lui, se opriseră să se uite la manevrele patrulelor. Oamenii glumeau, deși neliniștea sporea cu fiecare clipă. În fața Camerei, se întindea o baricadă de sîrmă ghimpată și de grinzi.

— Flăcăii care defilau păreau de treabă. Dar nu ajunge numai să pari! Îi ardeau la ficați că-l pierduseră pe Chiappe. Și zău, ăsta nu-i decît un tîrîie-sabie... Flăcăii aveau la ei mai toate uneltele de bucătărie. Zice Fred: „Ei, cum ți se pare?" Eu mă întrebam dacă sticleții și gărzile mobile au să-i lase să treacă pe cei din Crucile de Foc. Pe băieții de la uzină îi pierdusem din vedere și ne uitam, Fred și cu mine, lipiți de zid, sub o vechitură de ciment de la Tuileries. Strigînd: „Jos tîlharii!", oamenii se îndesau în piață. Cei din Crucile de Foc parcă își pierduseră mințile. Am văzut unii cu matrace. Unul mi-a arătat briciul lui. S-a uitat chiorîș la salopeta mea și m-a întrebat: „Ești de-al nostru?" Dacă n-ar fi avut briciul în mînă, îi ardeam un pumn

în falcă !... Cînd am văzut că au matrace și brice, m-am mirat. „Au să se taie", îi spun lui Fred. „Faci bancuri", glumi el. În jurul nostru, era plin de lume. Veneau mereu dinspre Champs-Elysées și se îndreptau spre Cameră, pe podul de la Concorde. Am auzit un tip spunînd : „Iată prilejul ! Acum ori niciodată !" Se pare că au aruncat petarde și bile sub copitele cailor. Și deodată a izbucnit o zarvă și strigăte, și cîntece... Apoi am fost împinși spre Sena...

— Și bicicleta ta ?

— Doar îți închipui, Jacques, că am lăsat-o la atelier !... Flăcăii dărîmau tot. Aruncau cu pietre, cu bucăți de fontă în polițiști. Opreau mașinile și le dădeau foc. A fost o zarvă !

Claire prăjea niște ouă pe plită. Gilbert trase o dușcă și continuă :

— Am urcat spre Orsay. Ne-am întîlnit cu tipii care alergau spre Concorde. Ăștia ne-au făcut fricoși. Atunci am plecat împreună cu ei. Cîntau Internaționala. Trebuia să-i aștept să termine fiecare strofă, ca să cînt refrenul, că eu numai atîta știu. Am văzut pompierii stropindu-i pe cei care înaintau. S-au tras focuri, și cîțiva oameni au căzut. Se pare că cei din Gărzi au tras... Pesemne că era încăierare și spre Ministerul Marinei. A trebuit să dăm înapoi și, înainte de-a ajunge la Orsay, polițiștii ne-au împresurat. Atunci, trebuie să vă spun că Fred m-a uimit : e un adevărat Ladoumègue !

Gilbert se așeză la masă și rupse o bucată de pîine.

— Ne-am oprit în fața gării. Departe, se vedeau flăcări... Să sperăm că Louis a scăpat și el cu bine !

*
* *

— Așadar, a fost lată rău aseară — spuse Jacques, intrînd în „groapă".

Ziarele erau vîrîte într-unul din sertarele biroului lui Raymond. Jacques le luă. *La République* scria : *Republicanii împotriva răscoalei ; Le Populaire : Lovitura fascistă a dat greș ; L'Ere Nouvelle : Cei*

de dreapta își au răscoala lor, sîngeroasă și premeditată ; L' Humanité : Împotriva fasciștilor, împotriva democrației care se fascizează, Parisul muncitor a ripostat.

— Cumnatu-meu a fost acolo — spuse Jacques.

Și le descrise expeditorilor atenți cele povestite de Gilbert.

Că parizienii exasperați ieșeau în stradă și se lăsau uciși pentru un simplu protest, i se părea o absurditate. Crucile de Foc aveau deci un scop : nemulțumirea lor era un argument și un alibi. Raymond îi spuse că Lausq venise să le țină cuvîntarea funebră pentru turbații doborîți la asaltul Camerei. Și le citise bilanțul uriașei încăierări : 3 autobuze incendiate, 15 distruse cu pietre, 43 de copaci smulși din pămînt, 20 de chioșcuri făcute praf, 260 de bănci, 450 de felinare, 240 de indicatoare luminoase, 34 de faruri de răspîntie, 55 de stîlpi de semnalizare distruși...

— Pagube de milioane — spuse Raymond. Și, cum era de așteptat, cei de dreapta le impută celor care au contramanifestat ! Paguba ? Păi comuniștii au făcut-o ! Așa ne-a spus Lausq.

Jacques se așeză pe o tejghea. Totul i se părea grozav de încurcat : pe de o parte Louis îi acuza pe cei din Crucile de Foc ; pe de alta, Lausq îi apăra. Patronul nu putea să apere decît niște haimanale. Cînd radicalii, susținuți de socialiști, învinseseră în alegerile din mai '32, el își făcea armata la Ruchard. Pe atunci, totul era periclitat. Politicienii căutau „să realizeze o majoritate" mai degrabă decît să-și aplice programul, bun și promițător numai pe afișele electorale. Și de fiecare dată imbecilii se lăsau amăgiți !

Un ceas mai tîrziu, Jacques încercă să-și imagineze cum trebuie să fi fost atmosfera în Camera prin fața căreia trecea. De o parte comuniștii, cîntînd Internaționala ; de cealaltă parte Tardieu, Scapini și compania ; în fața lor, Daladier, galben ca ceara și cu un aer nefiresc ; în loji, curioșii, mulțumiți că asistă la o ședință adevărată ; și totul,

scăldat într-o lumină ca de acvariu. Îți dai seama ? Doumergue la putere. Îți dai seama ! Afară, sticleții, gărzile mobile și mulțimea presărată cu popi... Și ce-or fi învîrtind popii acolo ?

Jacques se rezemă de parapetul podului de la Concorde, privi cum curge Sena, încercă, amintindu-și fraze și fotografii, să reconstituie drama din ajun.

Ascultînd tăcerea asta în care se auzeau pocnind copitele cailor Gărzii Republicane, care patrula, ai fi zis că ieri seară pe aici țîșnise sîngele ? Colo, arborii erau distruși. Slujbașii primăriei adunau pe cheiuri resturile de bănci, de grilaje, stîlpii balustradelor, copăceii, bîtele și pietrele de pavaj. Jacques se gîndi la agenții urmăriți de răsculați și doborîți ; la șarje, la galopuri, la cutare individ pierzîndu-și mațele... Își închipui licărirea săbiilor, a cuțitelor, a bricelor ; își închipui moriștele bastoanelor albe.

„Adevărată măcelărie !" îi spusese Louis azi dimineață. „Eu am ridicat de jos un individ care sînt sigur că nu era de-ai noștri : un bătrîn, cu un picior de lemn. Avea pieptul plin de decorații. Avea în mînă un baston pe care pesemne că și-l sculptase în tranșee. „Ce-ai venit să faci aici, bunicule ?" l-am întrebat. „Mă întreb și eu, mă întreb și eu" — repeta el... Asta se petrecuse în fața Ministerului Marinei. Cei cu care venise bătrînul spărgeau geamurile cu bîtele. Apoi desprindeau barele de la ferestre, săreau în birouri și dădeau foc la dosare...

II

La 9 februarie, pe la șase fără zece, cînd se reîntoarse din ultimul drum făcut la clienți, Jacques se duse să-l caute pe Fromont, ca să-i dea niște bani pe care îi încasase. Șeful îl aștepta.

— Mă plictisesc ăștia de la serviciul presei! Iată un manuscris. Trebuie să fie dus neapărat astă-seară. Drept să-ți spun, n-aveam nici un chef să mă car pînă la Buttes-Chaumont. Hugues și Brauman nu s-au reîntors încă... așa că, dragă Fage, trebuie să dai tu o fugă pînă acolo, pe strada Botzaris, la 7 bis, la Bertrand Cramois. Cramois pleacă mîine la opt cu avionul în Suedia, și trebuie să ia manuscrisul cu el, pentru unele schimbări.

— Nu-mi convine de loc — răspunse Jacques. Pe-acolo, o să fie curînd mare scandal. Piața Republicii, ai zice că e o cazarmă. Contramanifestanții...

— Doar n-oi vrea să mă faci să cred că o să mai fie încă un 6 februarie...

— Nu vreau să vă fac să credeți nimic! Aici e liniște, dar la Bastilia și pe bulevarde se simte că se pregătește ceva...

Fromont clătină din cap. Pentru el, situația se reducea la un conflict între ariviști. Carențele individuale sau colective, corupțiile administrative sau juridice pe care afacerea Stavisky le scosese la iveală, nu-i clintiseră cît de cît nepăsarea. Se mira că oamenii se pot indigna într-atîta încît să iasă în

stradă, să se lase uciși, apoi începu să-i regrete pe Chiappe și pe Briand.

Jacques oftă. Politica lui Briand o cunoștea. N-avusese decît o urmare : nemții se reînarmau și-și contestau înfrîngerea pentru că un soi de pacifism jalnic împinsese guvernele franceze să sacrifice avantajele dobîndite cu prețul sîngelui. În ajun, Louis încercase să-i explice unele subtilități politice. Pentru el, Painlevé, Herriot, Tardieu și Blum nu erau decît niște demagogi care trăiau pe spinarea contribuabililor.

— Poți să mergi liniștit !

— Nu-i bine că mă trimiteți acolo !

Și Jacques, protestînd, privea cele șase fotografii de femei goale pe care șeful le lipise pe ușile unui dulap întredeschis în spatele lui.

— N-ai de ce te teme ! Cu atîta poliție cîtă are să fie...

Văzîndu-l pe Fromont cum nota adresa scriitorului pe caietul lui de livrări, Jacques se gîndi din nou la afacerea Muntelui-de-Pietate din Bayonne, la scandalul contabilității suspecte. În cîteva săptămîni, incidentul devenise de netăinuit. Unul din colaboratorii lui Chautemps, Dalimier, recomandase cu bună știință bonurile de la Bayonne : niște hîrtii fără nici o valoare. Dalimier avusese nevoie de trei zile ca să-și recunoască fapta, și nu se despărțise de colegii lui decît după ce primise un certificat de onorabilitate. Opinia publică protestase. Refuzul ca deputații să formeze o comisie care să ancheteze în această privință era clar că însemna o încercare de înăbușire a unui nou scandal... Da, pe el nu-l interesaseră cele petrecute la Cameră. Totuși, nu chiar așa ca pe Fromont ! Acum totul i se rînduia în minte. Cameră ? Nu ; o cîrciumă ordinară, în care poporul era înșelat în fel și chip !

Pedalînd spre piața Saint-Michel, Jacques enumeră guvernele care se succedaseră : Boncour după Herriot, apoi Daladier, Sarraut și Chautemps... Și ce făcuseră politicienii ăștia ? Nimic, sau mai degrabă făcuseră ceva : discursuri. Daladier domnise

peste francezi. Ba chiar le inspirase încredere. Primele măsuri administrative ale guvernului său? Jacques zîmbi amintindu-şi inovaţia aceea uluitoare : Thomé, şeful poliţiei secrete, luase locul directorului Comediei Franceze, Emile Fabre, în timp ce prefectul poliţiei era numit proconsul în Maroc !

Şi acum ?

Guvernul Doumergue, proaspăt „la putere", i se părea mai de temut decît cele precedente. Pétain era numit ministru de Război. Un mareşal în postul acesta însemna, de fapt, un scandal ! Şi numele îl neliniştea : Tardieu, Flandin, Laval... Erau luaţi aceiaşi şi povestea se reîncepea...

Trebui să se dea jos de pe bicicletă. Strada Turbigo era plină de mulţime, de oameni în fierbere. Fluturau drapele, roşii şi tricolore. Un alai de manifestanţi pătrunse dinspre strada Saint-Martin. Jacques văzu alte steaguri şi pumni întinşi. Cîntecele răsunau şi strigătele izbucniră în rafale. Cuvintele duse de vînt căpătau o amploare formidabilă : *Mîinile... noastre... răzbunătoare... Să ne grupăm... de... mîine...* Atinse în treacăt un muncitor care spunea :

— Ticăloşii, au să înţeleagă măcar ?

Omul îşi agita pumnii grei, şi Jacques se gîndi la bandele înarmate pe care Gilbert şi Blareau i le descrisese.

Intrase acum într-un val de mulţime, ai cărei componenţi nu căutau să ia puterea, ci să-şi arate mînia. Printre ei se aflau şi femei. Jacques se gîndi la gravura reprodusă în unele manuale de istorie editate de Cognel, şi reprezentînd pariziencele escortînd caleaşca regelui, a reginei şi a „pruncuşorului" lor.

— Sticleţii sînt grupaţi pe bulevardul du Temple — spuse una din ele.

Atunci, cuprins de teamă, Jacques îşi imagină trotuarele năpădite de agenţi şi de gărzile mobile ; înceata înaintare a mulţimii, oprită cu lovituri de

bîte și de paturi de armă ; escadroanele cu săbiile scoase ; caii, ropotind în așteptarea șarjei. Vru să fugă. Dar nu mai era cu putință.

Mulțimea creștea. În mijlocul străzii, un automobil imobilizat duduia. Printre două șiruri de gură-cască, manifestația se scurgea, protestînd. Oamenii strigau numele unor deputați, după care urma un neschimbat „La pușcărie !", uneori rostit în cadență.

— Ah ! strigă o cumătră agățată de brațul soțului ei — la ce au să folosească toate astea ? N-au să împiedice nimic... Impozitele tot o să ți le plătești...

— Păi, trebuie să le arătăm că nu sîntem mulțumiți !

— Nu ești mulțumit, Albert ? Și cînd te-or pocni cu matracul în cap, ai să fii mulțumit, așa-i ?

— Dacă ți-e frică, du-te acasă ! Azi dimineață, cînd vorbeai cu mătușa Béloeil, ziceai : „Mă duc și eu la manifestație !" Făceai pe grozava !

Mai încolo, agenții așteptau ordine. Un gradat, cocoțat pe o bancă, privea mulțimea de unde se auzi o zarvă nedeslușită, apoi un cîntec și niște ocări. Mulțimea se opri. Tăcere. Ce se întîmpla ? Jacques văzu un vorbitor, urcat pe un felinar. Omul se adresa celor care stăteau pe marginea străzii :

— Tovarăși ! Dacă nu manifestați cu noi, veți fi vinovați de fascismul care ne va înrobi mîine !...

Mulțimea porni iar, cîntînd.

Jacques se lăsă dus de val. Manuscrisul ? Fără îndoială că l-ar fi putut livra pe la șapte. Noaptea, ceață ca o odaie de fumat. îi înțepa ochii. În drum spre librărie, pe bulevardul Magenta, văzuse grupuri de oameni care trebuie că sporiseră acum, datorită scurgerii coloanelor venite de pe străzile fobûrgului du Temple, de pe bulevardul Saint-Martin, și de pe strada Chateau-d'Eau. Înghesuiala îl silea să se oprească locului, plictisit de ghionți, cu mintea tulbure. Un flăcău cu fața slabă și palidă observă :

— Ar fi trebuit să vii fără tocilă !

Gîndul că ar putea fi luat drept manifestant îl zăpăci. Fără îndoială că și Blareau se afla pe aici. Dar unde? Dacă ar zări măcar vreun cunoscut... „Pleacă — se sfătui el. Poți să fii ucis! Polițiștii au să tragă îndată! Data trecută au fost șaptesprezece morți și cinci sute de răniți..." Îl trecură fiori.

— O să se termine cu bine — spuse un tînăr.

— Mda-a! Tu arăți bine, Bébert; dar eu, ce să mai spun?... Dacă ai fi văzut aseară...

Nu erau lăudăroși. Erau furioși, pur și simplu.

Mulțimea începu să se agite și mai tare. Zarva spori, deveni uragan de strigăte. Bărbații se țineau de braț. Cîțiva mustăcioși își prinseseră decorațiile pe piept. Alții urlau pînă la răgușeală cuvintele *Marseillezei* și Jacques le privea ochii strălucitori, hainele roase și salopetele pătate de păcură...

Cînd manifestanții ajunseră în colțul străzii des Gravilliers, începură să se ivească pancartele. Ochii lui Jacques se opriră pe cuvintele scrise cu negru sau cu roșu: *Demnitate, Cinste, Onoare, Egalitate.* Ce dorințe simple și legitime, ce sete de dreptate și ce mînii exprimau ele!

De ce nu îndrăznea să fraternizeze cu oamenii aceștia? Doar erau ca și el. Viața li se părea și lor la fel de urîtă. Cîți oare se îndreptau acum spre piața Republicii? Zece, treizeci de mii? Cum să socotești mulțimea asta care creștea la fiecare răspîntie? Cu toate vîrtejurile și schimbările produse de nou-veniți, oamenii înaintau lin, ca un fluviu liniștit. Negustorii, care își goliseră vitrinele, și patronii fricoși, asistau la trecerea lor. În fața Muzeului Artelor și Meseriilor, valul de lume se lărgi și, cu toată împotrivirea agenților, ocupă trotuarele. Porțile și gangurile îi înghițiră pe polițiști.

Apoi manifestanții se împărțiră în două. O parte continua să înainteze pe strada Turbigo; alta, pe strada Saint-Martin, merse să-i întîlnească pe nemulțumiții de pe bulevardul Saint-Denis.

Jacques încercă să iasă în strada Réaumur. Imposibil. Și altminteri, strada Réaumur era plină, iar polițiștii începuseră să lovească cu matracele. De-

parte, se iviră căştile. Nenumărate. Trupele înaintară, în ordine, de-a lungul zidurilor şcolii Turgot. Mulţimea făcu zgomot, se sfătui, se strînse şi făcu bloc după ce Jacques, strecurîndu-se, ajunse pe trotuarul din dreapta.

Oamenii înaintară într-o linişte din ce în ce mai densă ; valul se subţiase şi se închegă la intrarea în strada Volta.

Momentul acesta de tăcere îl nelinişti pe Jacques. Manifestanţii porniră din nou, ducîndu-l cu ei fără voia lui. Jacques simţi că trebuia să se pună cît de curînd la adăpost, dacă voia să scape de încăierare.

Pedalele bicicletei zgîriau pereţii sau loveau gleznele oamenilor. Cîntecele reîncepură, şovăitoare, apoi încetară şi lozincile, scandate, strigate din toate puterile, le luară locul : „Muncă şi pîine... Fascismul n-o să treacă... Soviete pretutindeni..."

Jacques îşi ascultă vecinii.

— Tu de unde vii ?

— De la Asnières. Dar tu ?

— De la Champigny. Sînt zidar...

— Eu locuiesc la Ivry. Lucrez la Finanţe...

— Eu sînt sudor autogen. Nu zău, sîntem vecini. Sînt din Vitry !

— Eu sînt institutor la Aulnay-sous-Bois... Am plecat de la şcoală, în viteză...

— Eu studiez Artele frumoase. Stau pe strada Monsieur-le-Prince.

— Dar femeile ? Ele nu contează ? Eu sînt singura de la Lanvin venită la manifestaţie !

— Eu sînt şomer... Eram fotograf...

— Dar tu, ăla cu bicicleta ?

— Sînt ciclist la librăria Cognel. Stau în Vincennes...

— Pari cam speriat !

Să fi fost singurul care înainta cu teamă ? „Şi manuscrisul ?" îşi spuse el. Era silit să traverseze mulţimea aceasta. Drumul lui ducea pe strada Turbigo !

Femeile mergeau tăcute, cu ochii în jos, ca niște fecioare care au păcătuit. Bărbații trăgeau din țigară, discutau despre atelier, despre șomaj și despre ticălosul de Laval...

— Socialiștii se unesc cu noi — spuse careva.

Cuvintele lui trecură din gură în gură, ca o scînteie pîlpîitoare. Și în zarva imensă răsunară strigătele de bucurie, urmate de ultima strofă a *Marseillezei*.

— Tu nu cînți ? se miră unul dintre manifestanți.

— Mă doare gîtul — răspunse Jacques.

La ferestre se vedeau fețe de oameni. Din cînd în cînd, un uragan de strigăte acoperea cîntecele, care apoi răsunau în toată puritatea lor bătăioasă.

Pe strada des Fontaines, o parte a manifestanților se uni cu cei de pe strada du Temple. Jacques îi urmă. Privea, asculta ; nu se putea desprinde de oamenii aceștia.

În jurul lui se întuneca tot mai mult. În fața bisericii Sainte Elizabeth, polițiștii și gărzile mobile barau strada. Mulțimea se opri și se uni cu un grup care venea dinspre strada Perrée. Strigătele ei, Jacques n-ar fi putut spune dacă erau de ură sau de veselie. O uitase pe Claire, uitase casa, uitase de manuscris. Respira greu aburul prăfos al străzilor năpădite de oameni. Îi era sete. Obloanele cafenelelor erau pe jumătate trase. Copacii din scuarul du Temple fuseseră curățați de crengi. Trunchiurile lor păreau că sprijină noaptea răcoroasă.

— Fiți atenți ! strigară cîțiva manifestanți.

Mercenarii noului guvern se însuflețiră. Barajul lor se rupse deodată și, țîșnind din strada Dupetit-Thouars, cavaleria șarjă, răvășind strigătele și cîntecele.

Mulțimea se frămîntă și dădu înapoi. Călăreții o luară la goană. Manifestanții făcură stînga-mprejur și, fără să șovăie, porniră iar. Adversarii se ocărau între ei : „Canaliile ! Ticăloșii ! — Putreziciunile ! — Fascismul n-o să treacă !"

— Gata ! bombăni Jacques.

Îl apucase iar spaima. Unde să se adăpostească? Aproape toate porțile clădirilor erau închise. „Tîmpit ai fost!" se dojeni el. „Acum nu mai te poți feri!" Un val de manifestanți îl înconjurară, îl împinseră, împreună cu bicicleta. Auzi: „Forțați trecerea... Să încercăm... Trebuie să ne unim cu cei de pe bulevardul du Temple!" Inima bătea să-i spargă pieptul. Era leoarcă de sudoare. Văzu gangul unei intrări, în apropiere. Urlînd, izbuti să-și facă loc într-acolo. Manifestanții, dădură înapoi: spaima care îl cuprinsese se transmitea fulgerător.

— Ei, băieți — strigă un muncitor — doar n-o s-o luați la goană în fața ticăloșilor ăstora!

Cei speriați se opriră.

— N-o să le putem face nimic — spuse un ucenic.

— Așa e... Sînt înarmați...

Jacques stătea acum nemișcat. Ciudată mai e nesiguranța asta colectivă! Fuseseră de ajuns cîteva cuvinte ca să oprească debandada. Și muncitorul, amestecînd ordinele cu glumele, îi regrupa pe fugari și le întărea moralul.

— Hei! Ați greșit drumul! V-au speriat? Pe naiba! Păi ce-au să creadă despre noi? Sînteți bărbați, sau cîrpe?

Jacques tocmai intrase la adăpostul porticului cînd copitele cailor țăcăniră iar. Mulțimea se frămîntă, urlă, apoi cîntecele, sacadate din pricina sufocării, reîncepură. Valul de lume înaintă cu fața la călăreții ale căror șarje făceau în gloată răni care se închideau cu o rapiditate feroce. Și dacă pancartele și drapelele se plecaseră la pămînt, ici-colo flamurile roșii fîlfîiau mai sus, mai îndrăznețe, ca o sfidare.

Zarva se mai potoli. Jacques auzi vaietele și gemetele răniților, apoi, încă o dată și încă o dată, tropotele copitelor, țipetele „nu împingeți!" și înjurăturile.

Strada fusese cuprinsă de panică. Beți de sînge, polițiștii și cei din gărzile mobile îi urmăreau pe manifestanți pînă cînd ajungeau să fie, ei înșiși, ur-

măriți. Caii nechezau, se cabrau, zvîrlind din copite și alunecînd. Jacques privi un grup care se apropia. Patru bărbați. Sprijineau un tovarăș.

— Să ne oprim aici.

Rănitul să tot fi avut optsprezece ani. O rană îi spinteca fruntea. Nasul îi fusese spart. Ceilalți întoarseră gîturile peste el.

— Of ! Ticăloșii... ticăloșii ! gemu rănitul.

Unul din ei îi puse o batistă pe frunte.

— Trebuie îngrijit — spuse Jacques.

Se duse să-l caute pe portarul imobilului. Omul aduse curînd o sticluță cu apă oxigenată și un pachet cu vată.

— L-au nenorocit — spuse el.

Mărunt, gras, portarul era îmbrăcat într-o cămașă gri, descheiată.

— Aduceți-l la mine ; o să stea mai bine acolo...

— Nu — se împotrivi unul din cei patru. Dacă au să-l găsească la dumneata, o să ai necazuri !

— Afurisit tărăboi ! oftă Jacques.

Se gîndea la ce-i povestiseră Gilbert și Louis ; la cafenele și la loji de portari transformate în spitale și în adăposturi.

Ieși. Mulțimea se regrupa, îi ataca pe călăreți și pe sticleți. Se înarma : împotriva baionetelor și a săbiilor, cu bolovani din pavaj.

— Nu folosește la nimic să ne spetim așa ! strigă Jacques.

Tremura din ce în ce mai tare.

— Ticăloșii... ticăloșii... — se văieta rănitul.

Unul din însoțitorii lui îi spuse că agenții porniseră cu lovituri de bastoane și de cizme pînă ce un contraatac al manifestanților îi împinsese înapoi.

— Altfel l-ar fi ucis.

— Ți-e mai bine, Alain ? întrebă un altul.

Tînărul deschise gura. Mîinile lui prinseră mîinile lui Jacques ; durerea îi contractă fruntea pe care vata se înroșise. Un fir subțire de sînge i se scurgea din nas. Unul din cei patru îl dezinfectă. Rănitul mai spuse o dată : „Ticăloșii !", și o spumă roșcată i se formă la colțurile gurii.

— N-o să te lași doborît, Alain, așa-i ?

— Mă întorc îndată — spuse portarul plecînd. Mai ám un rest de rom în bufet...

— În clipa asta e un lux — constată cel mai vîrstnic dintre bărbați.

Și, desfăcîndu-și haina, își scoase cureaua ; apoi, înarmat cu ea, după ce spuse „noroc, băieți", plecă să-i înfrunte pe polițiști.

*

* *

Jacques îngenunche la dreapta lui Alain. Flăcăul zăcea pe spate, cu ceafa pusă pe haina vîrîtă sub cap de unul din tovarășii săi.

— Ce i-au mai cărat, zău așa !

— Da, da — făcu Jacques.

Întoarse capul. Nu prea îndrăznea să privească fața asta tumefiată, neumană, cu pleoapele umflate de lacrimi și de sînge. Portarul reveni cu un pahar în mînă.

— Nu se mai termină ! oftă el.

Răniții fugeau. Unii, clătinîndu-se pe picioare, se împingeau, se țineau de ziduri. Vreo zece inși din gărzile mobile trecură prin fața porticului, a cărui intrare grea portarul tocmai o crăpase puțin ; și, deodată, căni, lighene, lemne, sticle, bucăți de fier, cărbuni începură să cadă în capetele polițiștilor : locatarii imobilului luau și ei parte la bătaie. Surprinși, polițiștii dădură înapoi, iar manifestanții se iviră din nou.

— Ticăloșii ! bîigui rănitul.

Din nas îi curgea iar sînge.

— E o farmacie imediat la dreapta. Trebuie să mă duc pînă acolo — spuse portarul, întinzînd brațul.

Un fir de sînge se scurgea pe buzele lui Alain. Tînărul încercă să se ridice. Un strop cald picură pe mîna lui Jacques.

— Da, trebuie mers la farmacie — stărui el.

— Mai întîi să-l facem să bea...

— Cred că romul mai mult o să-i dăuneze...

Jacques își luă bicicleta, hotărît să se întoarcă pe unde venise și să apuce în oricare direcție, de cum va găsi o stradă liberă. Dar un bubuit și niște trosnete — prăbușirea unei vitrine — îl făcură să încremenească locului.

— Tot mai trag în mulțime ! spuse portarul.

— Totuși, trebuie să plec...

— Ești nebun ! Mai stai aici !

— Cartierul e plin de sticleți !

— Trebuie totuși să plec ! repetă Jacques.

* * *

Luminile becurilor și cîteva firme punctau noaptea și poleiau pe alocuri pavajul. Jacques se alătură unui grup de manifestanți ; urcau spre gara de est.

— Paris, Paris, desfătare a lumii ! fredona un admirator al lui Maurice Chevalier.

Apoi, întorcîndu-se spre Jacques :

— N-ar fi trebuit să-ți iei bicicleta, flăcăule, că o să te stînjenească !

Pipăind manuscrisele aflate în tașcă, Jacques plănuia : „La gara de est o iau pe strada Faubourg-Saint-Martin, apoi pe aleea Jean Jaurès. La Vincennes am să mă reîntorc pe bulevardele exterioare". În fața lui, doi bărbați își ștergeau, cu o batistă pe care și-o treceau unul altuia, fețele însîngerate.

— Înaintați ! Înaintați ! strigau ei.

Dar mulțimea se oprise. Din urmă, oamenii împingeau ; cei din fruntea coloanei, nehotăriți, protestară. De pe o stradă izbucniră țipete.

— Sticleții ! zbieră un ucenic.

Urmă o ciocnire bruscă, țipetele și înjurăturile sporiră, începu vîrtejul pelerinelor și al bastoanelor albe și, în sfîrșit, se auziră împușcături. Din goană, două femei îl îmbrînciră pe Jacques. Una din ele, cu bluza făcută ferfeniță, urla ca o nebună. Steagurile nu mai fîlfîiau ; pancartele dispăruseră ; prăjinile lor deveniseră ciomege.

Jacques se miră că mulțimea nu are arme. Cum, după cîte îndurase, nu găsise nici un magazin cu arme în calea ei, ca să-l devalizeze ? Nu se săturase oare să tot fie bătută ?

— L-au ucis pe Perez ! spuse un bărbat.

— Și-i mai spun guvern de potolire — îi răspunse vecinul său.

Toate străzile erau împresurate. Toate ? Nu. La dreapta, una dintre ele e aproape pustie. Jacques porni într-acolo. Strada răspundea în Faubourg-Saint-Martin. Jacques merse de-a lungul ei pînă la scuarul Saint-Laurent. În preajma bisericii domnea dezordinea. Se aflau acolo agenți, cîțiva muncitori, o mașină răsturnată și, lîngă un felinar, doi bărbați care se încăierau. Unul dintre ei avea fața mînjită de sînge. Celălalt, un polițist care își pierduse chipiul, izbuti să-și desprindă pumnul drept, să-și țină adversarul la distanță cu mîna stîngă și să-l pocnească în obraz.

— Acum, pe celălalt ! spuse el.

— Pe mine ?! se miră Jacques.

— Pe tine. Nu face pe șmecherul !

Jacques se întoarse, voind să sară pe bicicletă și să fugă.

— Fecior de curvă ! urlă polițistul. Stai pe loc, că de nu, trag !

Cum de-i venise ideea să apuce pe strada asta ? Dar pe-aici îi era drumul ! Se gîndi la Alain, la fața lui înfiorătoare. „Și manuscrisul ? Manuscrisul..." Îi tremurau picioarele, iar inima îi zvîcnea să-i spargă pieptul.

Cel mai bine era să explice cum stăteau lucrurile. Le va povesti, pe îndelete, cum de a intrat în mulțime și cum apoi a nimerit pe strada asta. Își simți corpul ca de plumb cînd constată că patru polițiști, cu pistoalele în mîini, se îndreptau spre el.

— Nu încerca s-o ștergi ! îi spuse unul din ei.

Îl apucară de mîini și-l îmbrînciră. Bicicleta căzu pe asfalt.

— Bicicleta mea!

— Lasă bicicleta! Dă-i drumul!

Resemnat, Jacques se urni din loc. Rîzînd, polițiștii îi trăgeau șuturi în turul pantalonilor. Jacques se sperie: „Dacă au să mă stîlcească în bătăi...", dar dacă ar fi avut gîndul acesta, nu l-ar fi îndeplinit de la bun început? Jacques respira anevoie.

— Unde mă duceți?

— La post. Și află că...

— Bicicleta mea!...

— Lasă gura, tîrîtură!

Liniștea de pe bulevardul Magenta îl buimăci pe Jacques. Poliția și manifestanții nu se ciocniseră oare în cartierul acesta? Un pluton al gărzilor mobile se ivi și bătu pasul. Locotenentul care comanda se apropie de agenți.

— O captură bună?

Palma lui strivi obrazul lui Jacques.

— Ce-aveți cu mine? Eu...

Agenții îi prinseră brațele și o a doua, apoi o a treia palmă îi tăiară răsuflarea. Jacques văzu că ofițerul avea un ochi învinețit, îi înțelese ura și coborî fruntea.

Pe bulevard trecu o dubă. Un polițist deschise ușa.

— Hai, urcă! spuse locotenentul.

— Dar bicicleta mea...

— Lasă gura! Urcă!

* * *

În fața comisariatului făceau de pază vreo doisprezece agenți. Jacques coborî din mașină și cei care îl arestaseră îl împinseră într-o încăpere cu pereții plini de afișe prăfuite.

În încăpere se afla un birou așezat în dosul unui soi de tejghea și alături, o masă pe care zăcea o mapă jegoasă, și o cutie plină cu tampoane de cauciuc. De-a lungul unui perete, o bancă. De-a lungul altui perete, pe niște cuiere de lemn, se aflau șep-

cile, pelerinele și centurile celor trei agenți pe care Jacques îi auzi jucînd cărți într-o odăiță vecină. Lumină slabă și duhoare de tutun. Ușa odăiței se deschise. Un omuleț uscățiv se ivi, șchiopătînd. Ținea în dinți un muc de țigară. Omulețul se opri în fața biroului, își șterse nasul, apoi scoase dintr-un sertar plin de gioarse un toc de doi bani.

— Ei ? făcu el.

— Încă unu', șefule ! explică un polițist, încîntat.

Comisarul zîmbi. Pe Jacques îl cuprinse groaza. „Polițiștii sînt la fel ca bogătașii — gîndi el. Cu ei, oricum ai întoarce-o, tot n-ai dreptate". Obrajii îi ardeau și, deodată, îl năpădiră grijile : „Am să mai regăsesc bicicleta ? Și manuscrisele !" Cine l-a pus să se întoarcă la Cognel ! Ar fi făcut mai bine dacă se ducea devreme acasă. Și Claire ?

Omulețul părea că-și pregătește frazele. Agenții făceau gălăgie. Discutau cu glas tare și rîdeau, rîcîind podeaua cu bocancii.

— Liniște ! chelălăi omulețul.

Agenții tăcură.

— Terță ! strigă cineva din odăița vecină.

Anunțul acesta stîrni hohote de rîs. Un agent închise ușa cu o lovitură de picior.

— Cum se face că te aflai pe strada Saint-Martin ?

— Lucrez la librăria Cognel — începu Jacques, cu glasul stins de emoție. Duceam un manuscris pe strada Botzaris. Manuscrisul trebuie să-l predau chiar în seara asta, căci autorul pleacă cu avionul...

— Unde ți-e manuscrisul ?

Felul cum îi vorbea îi displăcu lui Jacques. Punîndu-și tașca pe pîntec, o desfăcu și scoase pachetul, repetînd :

— Lucrez la Cognel.

— Nu-ți mai pierde vremea cu el, Choquart ! îi spuse un polițist celui care punea întrebările.

Dar omulețul ridică din umeri și Jacques își dădu seama că nici unul din polițiști habar n-avea de existența librăriei Cognel. Sticleții își aprinseră țigările. Unul dintre ei, chel și gras, își freca bărbia, privindu-l cu o gingășie stînjenitoare.

— Așa că — începu Choquard, după ce chibzui îndelung — ți-ai zis : „Ia să profit de ocazie, că tot am drum spre Buttes-Chaumont, și să mă unesc cu comuniștii !" Deștept alibi, ai ?

Jacques protestă, vîrîndu-și manuscrisul la loc, în tașcă. Omulețul, cît era el de firav, îl intimida. Un fel de scînteiere veselă îi licărea din cînd în cînd în ochi. Avea buzele late și un nas mare, cu nările pline parcă de cîlți negricioși. Și, din nou, Jacques își aminti de Alain. Sudoarea începu să-i curgă pe șirea spinării.

— Pe-acolo îmi era drumul ! stărui el. Am vrut să ocolesc mulțimea. Am luat-o pe prima stradă... Un agent m-a ochit...

— Fiindcă aveai de gînd s-o ștergi ca un iepure, cum fac toți care n-au conștiința curată !

O clipă de tăcere. Apoi, un agent spuse, vrînd să pară hazliu :

— Așa e ! Ca un iepure ! Da, da ! Ca un iepure !...

Choquard îl privi cu milă disprețuitoare, și-i spuse :

— Ia dă-mi un foc, Robert...

Își apropie mucul țigării de flacără și, după ce-l supse, continuă :

— Vezi... puff... puff... făceai mai bine (dădu fumul pe nas și-l privi cum se încolăcește în aer) dacă rămîneai acasă. Ce-ai făcut e grav ! Mai bine spune drept : ești o căpetenie sau un agent de legătură ?

— Asta e prea de tot ! se indignă Jacques. Mă duc la lucru și nimeresc într-o vălmășeală...

— Nu te lăsa dus, comisare ! Toți comuniștii sînt la fel : ori mincinoși, ori fricoși.

— Eu nu sînt comunist !

— Atunci ce căutai acolo ?

— V-am spus și repet că am trecut pe-acolo fiindcă serviciul mă obliga ! Am o dovadă : manuscrisul. Telefonați la librăria Cognel... Domnului Salagnac, Odéon 79—40... El e șeful personalului. Locuiește în clădirea librăriei...

— Dacă îți închipui că avem timp de pierdut !

Jacques se gîndi că, decît să protesteze, ar fi mai bine să ia o atitudine de pocăință. Dar de ce ? Doar n-o să facă pe mieluşelul în faţa unor asemenea ticăloşi ! Gîndul acesta îi dădu puţină tărie. Dar, curînd, tăcerea din jur îl înspăimîntă.

— N-aveţi dreptul să mă arestaţi ! strigă el.

Comisarul sări ca ars :

— Vrei să-mi dai ordine ? Destul cu gluma ! Sînt bun, dar prea te întreci ! Dă traista încoace !...

Se făcu din nou tăcere. O tăcere de a cărei importanţă Jacques, care îl privea cu coada ochiului pe Choquard, îşi dădu seama. Omuleţul se încruntă şi scotoci geanta : şi, deodată, îi năvăli sîngele în obraji. Furios, izbi cu latul palmei în masă.

— Cu atît mai rău pentru tine ! Robert, Rencier !

— Ce-i, şefule ?

— Să mi-l închideţi pe flăcăul ăsta pînă mîine dimineaţă ! Avem tot timpul să ne ocupăm de identitatea lui.

— N-aveţi dreptul ! strigă Jacques. Eu nu sînt comunist !

Comisarul ridică din umeri, apoi îşi puse tocul la loc, în sertar. Avea de gînd să plece să-şi ia masa, în familie. Şi spuse liniştit :

— Duceţi-l de-aici ! Aveţi grijă să nu-l umflaţi de tot...

Jacques se simţi înşfăcat de braţ. Un genunchi în spate îl proiectă înainte.

— Nu aveţi dreptul !...

Robert îl pocni pe Jacques în plin obraz. Clătinat de lovitură, tînărul se ciocni de umărul agentului care se afla în stînga lui.

— Ce mă înghiontești, putoare !

Palma pe care o primi îi lăsă pe faţă urma inelelor de pe degete şi-l făcu să geamă.

— Atinge-l fără teamă — se amestecă poliţaiul cel gras, care privea scena cu nespus interes.

Acum palmele plouau. Să se apere ? Imposibil, căci un poliţist îi ţinea mîinile la spate. Cînd au să înceteze ticăloşii ăştia ? Jacques fu nevoit să străbată odăiţa vecină. Jucătorii de belotă, prea

ocupați cu număratul punctelor, nici nu ridicară măcar capetele.

— P-aici — spuse Rencier.

Intrară într-un coridor îngust și murdar. Robert îl înșfăcă pe Jacques de guler și de turul pantalonilor.

— Înainte! porunci el.

Jacques se supuse. I se dădu drumul. I se păru că agenții nu mai veneau după el. Luminile îi multiplicau umbra pe pereți. Ajunse în fața unei uși închise și înțelese că se află în fundul coridorului, și că trebuia să aștepte să i se deschidă. Deodată, se cutremură: pe podeaua murdară se vedeau pete de sînge, proaspete.

Nu mai avu timp să se întoarcă. Trupurile polițiștilor, unite într-un scurt elan, îl izbiră de ușă, a cărei clanță îi intră în burtă. Jacques urlă de durere. Se zvîrcoli. Polițiștii rînjeau și-l imitau:

— Dacă vă spun că am dovezi!

— N-aveți dreptul!

— Bicicleta mea-a-a!...

Jacques se ridică cu greu și se întoarse spre ei:

— Scîrnăviilor! gemu el.

— Îl auzi, Robert?

— Pe cinstea mea, a spus „scîrnăviilor"! Insultă poliția!

— E grav de tot!

Jacques nu putu decît să se chircească sub ploaia de lovituri. Un pumn îi sparse buzele, inelul lui Robert îi sîngeră obrazul. Se gîndea necontenit la Alain...

— Poți să zbieri, dacă ai chef!

— Ne-ai făcut scîrnăvii...

— Te-ai învîrtit!

— Zău, și comuniștii ăștia — bombăni Robert pocnindu-l — nu știu să-și țină gura!

Apoi, glasul îi deveni prietenos:

— Ți-e rău? Ia te uită, Robert, îi e rău! Zău, băiețașule, acum o să începi să miorlăi! Ți-e rău, puișorule!

— Putoare!

De data asta, fiindcă Rencier îl lovi în burtă, Jacques căzu în genunchi, cu pumnii încleștați peste pîntece. Abia mai putea deslușI rîsul celor care îl loveau.

— Dai cam tare — constată Robert.

Jacques rămăsese în genunchi, scuipînd sînge, plîngînd și neputînd să se apere.

— Înțelegi! urmă Robert, înduioșat. Ajunge!

— N-avea grijă! Ăștia sînt rezistenți... Doamne, ce i-o fi împingînd să iasă la manifestație? Am făcut eu vreodată pe tîmpitul în stradă? Astăzi n-ar fi trebuit să fiu de serviciu. De o lună, cînd unii, cînd alții...

— Ridică-te! spuse Robert. Ridică-te, auzi, spune, auzi?

Îl scutură pe Jacques, de guler, cu atîta furie, încît îi sfîșie cămașa.

— Ia te uită... Cînd spuneam eu că... Ia-l de guler!

— Așteaptă — spuse Rencier apropiindu-se de Jacques și scuipîndu-l în obraz.

— M-ai făcut să-mi pierd o zi! Aveam întîlnire cu o damă. Iar tu și tovarășii tăi... Mă auzi, ai? Ei, fir-ar să fie, mă auzi sau nu?

Capul lui Jacques se clătină sub palmele care se abătură asupra lui. Dar Jacques nu mai suferea. Ura te face să nu mai simți. Se gîndea la manuscris. Numai la manuscris. Rencier continuă:

— Viața e și așa destul de încurcată, ca să ne mai plictisească niște tîmpiți ca tine! O să-ți petreci noaptea aici.

Deschise ușa și, îmbrîncindu-l pe Jacques, spuse glumeț:

— La celulă! Comuniștii știu ce-s alea celule!

Celula era un soi de vizuină urît mirositoare și întunecoasă. Cîteva siluete zăceau pe podele. Jacques se lovi de un corp lungit pe jos și, clătinîndu-se, se îndreptă spre unica mobilă a temniței: patul acela păcătos în care se aflau ghemuiți oamenii care auziseră tot ce se petrecuse la ușă. Creierii îi zvîcneau îngrozitor. Picioarele i se împleticiră deodată. Unul din deținuți sări și-l prinse în brațe.

Era un vagabond bărbos, un fel de zdreanță omenească. Jacques îl auzi ca prin vis, spunînd:

— Hei, flăcăi, dați-mi o mînă de ajutor!

Apoi leșină.

Dimineața i se dădu drumul.

Spre Vincennes, norii aveau crestele învăpăiate. Aerul, umed și răcoros, încleia parcă străzile, zidurile și trotuarele albe și sonore. Felinarele se stingeau. Liniștea străzilor pustii era atît de impresionantă, încît Jacques abia dacă îndrăznea să respire. Ah! cît e de frumoasă libertatea...

O durere pătrunzătoare îi străpunse obrazul. Se strîmbă sub apăsarea ei și rănile de pe buze i se redeschiseră. Își trecu limba peste ele. Fără îndoială, buzele îi sîngerau. Dinții i se clătinau în gingii. Oprindu-se în fața oglinzii unei vitrine, Jacques rămase uimit de înfățișarea lui.

Intră într-o străduță. Dintr-o cafenea răzbăteau frînturi de glasuri omenești și lătrături de ciine. Intră. Un baset veni să-i adulmece pantofii...

— Aș vrea un coniac, sau ceva tare...

— Astea le-ai căpătat aseară?

Patronul șterse un pahăruț.

— Să pui carne crudă peste răni! Culcat, Fox!

— Nu-i nimic, lasă-l! spuse Jacques.

După bătaia primită, semnele de prietenie ale cîinelui i se păreau leacuri.

Patronul avea vreo cincizeci de ani, ochii blegi, nasul și obrajii roși de pecingine, părul uns cu briantină roșiatică și formîndu-i un fel de crustă pe ceafă.

— Trebuie să i se dea satisfacție poporului — spuse el. Polițiștii, chiar că...

— Vă închipuiați că sînt îngeri?

Jacques bombăni înghițind alcoolul. Scoase din buzunar o batistă plină de sînge, își șterse buzele cu ea, apoi aruncă doi franci pe tejghea.

— Nevastă-mea pesemne că e tare îngrijorată — spuse el, luînd restul. Noroc.

Pe bulevardul Strasbourg, întunericul se risipise. Jacques vru să respire adînc, dar o tuse interminabilă îi sfîşie pieptul.

— Ei, drăcie! Am răcit!

Merse de-a lungul vitrinelor. Treceau taxiuri, treceau muncitori. La o răspîntie, zări perechile de agenţi care se reîntorceau acasă, povestindu-şi cine ştie ce întîmplări. Şi atunci, cuprins de o spaimă cumplită, porni în goană spre gara de est.

Nu se simţi în siguranţă decît pe cheiul metroului.

* * *

Curbîndu-se spre Buttes-Chaumont, strada Botzaris părea că doarme. Pe asfaltul crăpat al unui trotuar, copiii desenaseră şotroane. În dosul parmaclîcurilor şi al tufelor, arborii îşi întindeau trunchiurile calcinate. La marginea crîngului acestuia parizian, plutea o mireasmă de cimitir.

Vila lui Cramois, cu două etaje, era acoperită cu ardezie şi avea coşuri enorme. Jacques găsi uşor soneria. Cîtăva vreme, clinchetul ei răsună într-un coridor depărtat. Apoi cineva călcă pe prundişul unei alei. O femeie în capot.

— Ah! se sperie ea. Ce doreşti?

— Aduc manuscrisul domnului Cramois. N-am putut veni mai degrabă...

Femeia oftă. Avea trăsături extrem de fine. Dinţii şi ochii îi străluceau.

— Am fost luat drept manifestant... Agenţii mi-au făcut asta...

Jacques simţea nevoia să-şi mărturisească pretutindeni indignarea şi suferinţa.

— ...Domnul a plecat acum zece minute... Furios... A telefonat la librărie ieri seară, la nouă...

— N-am putut veni pînă acum. A trebuit să-mi petrec noaptea la post...

Vorbise cu o voce jalnică, din pricină că se afla între patru ochi cu femeia asta frumoasă, al cărei corp superb fremăta. Se gîndea la tovarăşii lui de-o

noapte. Ei firește că plecaseră direct spre casă. Acum, pesemne că soțiile le oblojeau rănile. Iar vagabonzii, ai căror purici îi simțise și el din plin, fără doar și poate că hoinăreau acum liniștiți pe străzi.

— Poftim — spuse el, deschizînd geanta.

Nu servitoarei acesteia trebuia să-i dea explicații, ci lui Fromont, lui Salagnac și Clairei. Femeia stătea nemișcată în fața lui, strîngînd manuscrisul la piept. Oare în privirea ei se afla numai milă ?

— Cer încă o dată iertare — mai spuse Jacques. Și se depărtă cu pași repezi.

*

* *

Își regăsi bicicleta la băcanul care, din dosul oblonului, asistase la arestarea lui. Nevasta băcanului veni să-i panseze rănile. Jacques refuză și pedală pînă la librărie. Portarul și slujbașii S.E.C.-ului se strînseră roată în jurul lui : „Ce-i cu tine, Fage ? — De unde vii ? — Unde ai încasat astea ? — Ai intrat în dubă ?" Jacques nu le răspunse și se grăbi să-l întîlnească pe Fromont. Acesta decupa o femeie goală dintr-o revistă.

— Am sosit acum două minute — explică el lăsînd foarfecele din mînă. Și Salagnac m-a chemat să-mi spună că n-ai livrat manuscrisul !

— E adevărat — recunoscu Jacques.

Încercă să se explice. Din partea lui, nu putea fi vorba de nici un fel de neglijență ; ghinion și atîta tot. De cînd lucra la librărie, avusese timp să-și dovedească conștiinciozitatea. Curios : vorbea de parcă s-ar fi temut să nu fie dat afară ! Pentru atîta lucru ? Zău așa, trebuia să fie țăcănit rău dacă devenise atît de pesimist ! Fromont îl privi cu părere de rău, apoi, făcînd să zăngăne foarfecele :

— Ce naiba ai pățit ? Ai boxat cu Marcel Thil ?

— Au tăbărît polițiștii pe mine în strada Saint-Martin. Și m-au tăbăcit. Se cunoaște, nu ? Se vede cît de colo că mi-am petrecut noaptea la post.

— Ai fost la manifestație ?

— Am picat acolo, fără voia mea ; vă prevenisem...

— Să văd cum o să-l faci pe Salagnac să creadă...

— Ce să creadă ? Nu se vede că m-au burdușit de tot ? Nu vă prevenisem că e riscant să mă duc ?

Și povești din nou, amănunțit, ce i se întîmplase dar, vrînd să fie precis, încurcă totul. Fără să-l lase să-și termine frînturile de explicații, Fromont mormăi, rozîndu-și o unghie :

— Fie vorba între noi, la încăierare ai vrut să fii...

— Ce-aș fi avut de cîștigat ?

Jacques se căznea din toate puterile să se stăpînească. „Atenție, nu trebuie să te enervezi ! Nu trebuie să faci cum ai făcut cu polițiștii !" Telefonul zbîrnîi. Fromont apucă receptorul.

— Alo... Da, domnule Salagnac, chiar acum a sosit... Sigur că da... trebuie să te urci la el — îi spuse lui Jacques, punînd receptorul în furcă.

Salagnac ? Un om care te făcea să nu mai crezi că există mizerie pe lume. Pîntecul lui uriaș și gesturile lui dovedeau cît e de mulțumit de viață. Niște dinți sănătoși, dar strîmbi, îi deformau buza de sus. Avea bărbia ascuțită, spintecată de o gropiță lungă. Ajunsese să-și ocupe postul prin protecție. Comanda mai ales peste cohorta de pompieri și se ocupa de întreținerea imobilului. Ca să schimbi un bec, să obții o peniță, un creion sau o sugativă, era nevoie de autorizația lui.

— Ei, Fage, manuscrisul acela...

— L-am dus azi dimineață.

Cu vîrful briceagului, Salagnac sirivi mucul de țigară care fumega în scrumieră.

— Trebuia să-l predai ieri autorului.

— Știu, dar trebuia să și pot !

Salagnac îl luă ca martor pe Fromont.

— Ce zici de asta ?

Fromont își pipăi buzunarul, își privi vîrfurile pantofilor, apoi se uită în scrumieră. În sfîrșit, își ridică fața plină de coșuri :

— Ce zici şi dumneata, domnule Salagnac ? E mîhnitor !

— Ai manifestat ! E de ajuns să te privească cineva...

— Nu, vă asigur ! Am luat drumul cel mai scurt. Am întîlnit mulţimea pe bulevardul Saint-Denis... Am urmat-o... Altminteri nu se putea...

Salagnac se ridică şi privi un plan al Parisului, lipit lîngă fereastra biroului. Ai fi zis că e un general pregătind ofensiva.

— E adevărat ! stărui Jacques.

Nu înţelegea motivele acestei persecuţii şi se temea ca Salagnac să nu treacă dincolo de mustrare. Mînia îi spori şi-i cuprinse din nou întreaga fiinţă.

— Spune cinstit, unde ai căpătat astea ? întrebă Salagnac, întinzînd degetul spre rănile încă deschise.

Gestul lui cuprindea un dezgust de nedescris.

— La post... poliţiştii... m-au dus la post...

Jacques se cutremură. Cuvintele îi ardeau gîtlejul. Amintirea chinurilor îndurate îl făcea din nou să sufere.

— Agenţii nu pot face asemenea lucruri !

— Spuneţi că mint !

Era încremenit. „Ia te uită !" Ca să se justifice în faţa incredulilor ăstora, doar n-o să le ceară lui Choquard şi acoliţilor săi un certificat de cotonogeală !

— Cramois îşi aştepta manuscrisul aseară. Pe la unsprezece sau pe la miezul nopţii a telefonat. Îţi închipui, Fromont, cît de uimit am fost.

— Iertaţi-mă, domnule Salagnac : a telefonat pe la nouă. Femeia pe care am văzut-o...

— Pui la îndoială spusele mele ? Te cam întreci, Fage ! Ştiu, nu-i vina dumitale. Cînd face cineva o asemenea boacănă, nu-i niciodată vina lui ! Eşti ciclist, slujba dumitale nu-i prea importantă, dar ai, totuşi, o răspundere ! O, te rog, nu te preface că-ţi pare rău ! Povestea asta cu manifestaţia... Ce părere ai, Fromont ?

— ...hm...

— Și nevastă-sa, care îmi telefonează la zece: „Unde o fi Jacques..." Ca și cum eu aș fi știut!

Salagnac se lăsă să cadă într-un fotoliu, iar Jacques simți din nou că-l pîndește un pericol.

— Poți să le mulțumești... tovarășilor dumitale... Au avut de ce să te tîrască acolo!

Și, luîndu-l martor pe Fromont:

— Curînd, dragul meu, comuniștii ăștia au să ne ducă de rîpă! De rî... pă. Ai să vezi că așa o să fie: de rîpă! Și crezi că am să stau cu mîinile în sîn în clipa cînd pot să fac dreptate?

— Dar... — interveni Fromont, care părea că se trezește.

— Și cînd te gîndești că mucoșii ăștia vorbesc de refacerea Franței! Șase dintre ei au fost uciși ieri, dar nu-i de ajuns...

Salagnac își răvăși părul cărunt.

— Domnule, mi se pare că... — îndrăzni Fromont.

Jacques ascultă cum îi venea în ajutor. Părea indignat. Indignat sau nu, Salagnac își bătea joc de pledoaria lui: avea în față un responsabil. Jacques se gîndi: „Trebuie să mă duc să-l caut pe Bigoureux. Delegații au să facă ceva... Și Romin... Am să mă duc să-l văd pe Romin". Își aminti atunci că șeful personalului era în concediu.

— Nu, nu și nu! piuia Salagnac. Ceea ce se petrece e inadmisibil.

— Totuși, e cel mai bun dintre cicliștii mei!

— Dacă ați fi fost în locul meu, în mulțime... Nu-i vina mea că manifestanții îmi stăteau în drum! vorbi Jacques. Uitați-vă pe plan! Uitați-vă!... Încercați să mă înțelegeți!

— Fagé — spuse Salagnac, mieros — tot ce pot face e să-ți închei socoteala... Treci peste zece minute să-ți iei banii.

* * *

— Am făcut tot ce-am putut — oftă Fromont, intrînd în biroul său.

— Atunci puteți al naibii de puțin ! Mai bine nu mă întorceam ieri seară...

— Da, dar încearcă să i-o spui !

— Dacă m-ați fi apărat ceva mai bine, n-aș fi ajuns aici !

Fromont înălță din umeri. Se și gîndea la altceva. La vreo femeie, fără îndoială.

— Sînteți tare fricos !

Șeful nu se încruntă. Insulta nici nu-l atinsese măcar.

Jacques plecă să-l găsească pe Bigoureux, la ambalaj... Cegetistul se duse să discute cu Salagnac, apoi se reîntoarse în „groapă".

— Nu-i nimic de făcut — explică el, mîhnit. Patronii au guvernul de partea lor. Salagnac te scuipă afară, nu fiindcă n-ai livrat manuscrisul la timp. Dacă-ți închipui una ca asta, te înșeli. Dîndu-te afară pe un asemenea motiv, el se gîndește că mai aruncă un comunist în brațele șomajului ! Ce vor patronii, e să se debaraseze de orice opoziție în întreprinderi. Hai, du-te de-ți ia leafa ! Te asigur că am încercat totul ca să nu fii dat afară...

În anticamera biroului personalului, dactilografa domnului Romin bătea corespondența, oprindu-se din cînd în cînd ca să ronțăie cîte un biscuit. Avea în stînga un pachet început, destul de plin încă pentru a-l folosi ca greutate pentru hîrtii. Dactilografa îi zîmbi lui Jacques. Salagnac apăru :

— Vino, Fage... Grăbește-te !

De pe birou, Salagnac luă banii și-i ținu în palmă, ca pe rămășițele unui ospăț, apoi îi vîrî într-un plic.

— Poftim, Fage ! spuse el, umflîndu-și pieptul. Și-ți dau cinci minute să părăsești librăria.

*

* *

Jacques nu dormi deloc în noaptea aceea, zbuciumîndu-se între indignare și deznădejde. Uneori i se părea că scoaterea lui din serviciu nu e reală, într-atît de enormă i se părea disproporția dintre

lipsa reproșată și sancțiunea care făcuse din el un șomer. Exista oare în Paris vreun ticălos mai mare decît Salagnac ?

Veniră zorile. Jacques retrăi atunci scena angajării lui și a semnării unui contract căruia îi neglijase clauzele. Își reaminti discuțiile și bancurile din „groapă" și revăzu, cu o repeziciune care îl miră, cîteva din drumurile făcute prin Paris. La Cognel ar fi putut să fie și altceva decît ciclist. Expeditor, de pildă. O muncă împotriva căreia n-ar fi avut nimic, ba dimpotrivă, l-ar fi încîntat. Dar fusese angajat pentru slujba de ciclist și ciclist rămăsese ; așa cereau legile firmei. La urma urmei, nu-i datora slujbei acesteia, ingrate și prost plătite, victoriile cîștigate și premizele unui viitor plin de făgăduieli ?

Un viitor plin de făgăduială ? Își privi soția.

În ajun, Claire petrecuse o noapte plină de griji înspăimîntătoare. Acum dormea, zdrobită de oboseală. Jacques se miră că dragostea lui se preschimbase atît de repede într-un fel de liniște a sufletului și a simțurilor. De cum fusese satisfăcută, dorința i se transformase într-o nevoie lipsită de toate farmecele simțite înaintea căsătoriei. Și totuși cît de frumoasă era Claire ! Dar n-ar fi iubit-o oare mai mult dacă dragostea lui ar fi primit și aprobarea părinților ? La întrebarea aceasta, trebui să-și răspundă afirmativ.

Peste cîteva clipe, Jacques se sculă, trezindu-și din nebăgare de seamă și soția.

— Ce ai de gînd să faci ? îl întrebă Claire, punînd cafeaua la încălzit.

— Ce am de gînd să fac ? Îmi pui niște întrebări !

Părîndu-i rău că-i răspunsese pe-un ton atît de aspru, vru s-o îmbrățișeze. Claire nu-l lăsă. Avea ochii roșii. Jacques se mînie : ei, drăcie ! nu cumva plîngea ? Și, de fapt, el încasase bătaia ! El fusese dat afară din slujbă ! Cu bocitul nici n-o să aranjeze lucrurile, nici n-o să-i ridice moralul.

— Azi e duminică... Mă duc la antrenament... Picioarele nu mi le-au distrus !

Claire îl lăsă și se închise în cameră. Jacques își puse un fular la gît și plecă.

A doua zi, Jacques nu ieși din casă. Auzi trecînd muncitorii care se duceau la manifestația de la Cours de Vincennes. Mulțimea scanda lozincile pe care le auzise și data trecută : „Unitate de acțiune. — De lucru și pîine. — Jos fascismul !" Îi privi defilînd. Răsunau cîntece. Unii, mai înflăcărați, ridicau pumnul ; alții înaintau cu capetele plecate și cu mîinile în buzunare ; alții se schimbau la purtatul pancartelor. Cîțiva alergau, oprindu-se uneori să-și lege vreun șiret desfăcut sau să-și ridice ciorapii căzuți.

— Sînt o droaie !

Jacques se întoarse de la fereastră. Claire, care se chinuia să vîre ață în ac, i se păru mai palidă decît de obicei.

— Patru milioane de inși lasă lucrul ! Și eu care trebuie să-mi caut !

În ziua următoare, nasul îl duru mai puțin. Buzele i se cicatrizaseră. Se bărbieri cum putu, își puse o cămașă curată și se simți prezentabil.

Prima poartă pe care o deschise fu aceea a unei mici turnătorii.

— Ai noștri sînt puși pe liber — îi spuse portarul. Și n-o să te angajeze...

Jacques rătăci prin Ivry și prin Maison-Alfort, cerînd ici-colo de lucru. Făcu „coadă" după vreo treizeci de șomeri la permanența unui birou de angajări, la Altfortville. Își dădu numele, prenumele și adresa, convins că pînă la urmă va fi chemat. Apoi plecă.

La Vitry, patronul unei lăcătușerii pierdute într-o ulicioară se arătă dispus să-l angajeze.

— Dar mai întîi să facem o probă !

— N-am nimic împotrivă.

Jacques începu să lucreze. Patronul îl privea atent și discuta despre ceea ce el numea „plăgile

sociale". Era gras, avea ochii foarte limpezi și puțea a tutun de mestecat. Jacques rupse arcul clanței pe care o monta.

— Nu te mai căzni degeaba — îi spuse patronul. Nu pot să te iau.

Cînd se întoarse acasă, pe la șapte, nu mai avu curaj să ia masa. Se culcă. Claire îi pregăti un *Viandox*; pe cînd Jacques, rezemat de pernă, sufla în supa aceasta a săracilor, veni Gilbert.

— Am cerut un loc de salahor pentru tine. Moș Compère mi-a răspuns: „E imposibil!" Zice că vor fi dați afară...

Veni și Louis:

— Nimic de făcut, Jacques. Îmi pare foarte rău...

— Nu-i nimic. Mulțumesc, totuși, Sînteți tare de treabă!

— Nu-i de ajuns să fii numai de treabă — se necăji Louis. Trebuie să găsim ceva...

Jacques înălță din umeri:

— Angajarea e o loterie...

Nu-i vorba numai să te pricepi la meserie. Cel care cere de lucru place sau displace; cel ce angajează e bine dispus sau prost dispus; asta depinde de ploaie, de soare, de femeia pe care o iubești, de stomacul sau de artrita lui. Curajul omului e mai ușor de lovit decît de susținut.

— Am să vorbesc cu ai noștri — spuse Louis.

— Îți mulțumesc — spuse Jacques. Ești drăguț!

Iar după ce muncitorul plecă, Jacques îi spuse lui Claire:

— Mai ales, nu trebuie să te necăjești!

Era istovit.

Claire nu pomeni o vorbă despre eșecul lui. Deschise carnețelul în care își nota cheltuielile zilnice și, contrar obiceiului, rămase mută și nu oftă.

— Ești supărată pe mine! zbieră Jacques, înfuriat de tăcerea aceasta neașteptată.

— Nu-i adevărat!

— Ba da! Spune-mi că ești supărată pe mine și că nu sînt bun de nimic!

— Bietul meu Jacques...

În zilele următoare, Jacques rătăci jalnic pe străzile cartierului. Păstră în buzunar o piesă de cinci franci și vedea cu groază apropiindu-se clipa cînd avea să fie nevoit s-o cheltuiască. Cînd foamea și deznădejdea îl copleșeau de tot, apăsa pedalele pînă ce simțea abrutizarea aceea plăcută care urmează după eforturi.

— Nu, aici nu angajăm, ci dăm afară.

— Adresați-vă la birou.

— Du-te la ăla, care stă lîngă ceasul de pontat.

— Nu, flăcăule, degeaba !...

— Lasă-mi numele și adresa, dar, știi, între noi fie vorba, nu-i nici o speranță.

Mereu aceleași răspunsuri. Și, cîteodată, acel: „La ce te pricepi ?" care îl supăra mai mult decît un refuz. Jacques se pierdea din ce în ce. Profesionismul i se părea acum o afacere uimitoare.

Într-o după-amiază, trecînd pe malul de la Port-à-l'Anglais, văzu, nu departe de stăvilar, niște cantonieri distribuind lopeți unor oameni fără lucru. Se apropie :

— Despre ce e vorba ?

— Trebuie descărcați cărbunii de pe șlepul de colo. Excavatorul care făcea treaba asta s-a defectat.

Jacques luă o lopată și-și culcă bicicleta la pămînt. Se aflau acolo vreo cincisprezece inși, fericiți, emoționați la gîndul că vor lucra cîteva ore.

— Pînă se înserează trebuie să terminăm — precizâ marinarul.

Cîțiva muncitori reparau excavatorul.

— De-ar termina cît mai tîrziu ! spuse cineva.

— Da, de nu s-ar mai drege drăcia aia !

Jacques sări pe șlep. Picioarele i se înfundară în maldărul de antracit care sclipea.

Un camion se instală lîngă vas. Prima lopată se risipi în pîntecul lui metalic, cu un zgomot ca de furtună. Jacques se sili să păstreze ritmul lent și grav impus de tovarășii lui. Simțea în palme coada lopeții îngroșîndu-se parcă. Unealta i se părea din

ce în ce mai grea. „Fiindcă nu prea am nimic în stomac..." se gîndi el. Țărmul din față se oglindea în apa încremenită. Din cînd în cînd, un remorcher trecea scuipînd fum. Și atunci, printre trestii, bărcile se legănau în voia valurilor.

— Nu ți-e gîndul la muncă ? Da' tu, ciclistul ăla ? Nu-ți arde de muncă ?

Jacques se uită la marinar. O barbă neagră și stufoasă îi acoperea obrajii, pătrunzîndu-i pe sub șapcă. Omul îl privea cu atenție neplăcută. Cum îl privise polițistul cel gras înainte de încarcerare. Jacques înfipse lopata în cărbuni și, deodată, îi dădu drumul : un motor începuse să huruie chiar lîngă șlep.

Oamenii încremeniră locului și strigară cu un glas pe care jalea îl făcea copilăresc :

— Of ! L-au și reparat !

— Prea ar fi fost frumos !

Excavatorul începu să hîrîie, apoi să strănute parcă și-și întoarse domol gîtul. Fălcile lui coborîră spre pîntecul șlepului, rămaseră o clipă neclintite deasupra capetelor ridicate, se coborî din nou și căzu, înghițind o îmbucătură de cărbuni pe care o vărsă apoi în camion.

— Nu mai am nevoie de voi — spuse marinarul — dar o să vă plătesc ora cît ați muncit. Douăzeci de gologani. Cine nu-i vrea, n-are decît...

III

Februarie se scurse în căutări deznădăjduite. Plecat de acasă în zori, Jacques se reîntorcea noaptea, mohorît, istovit. Se hrănea cu cîte un sandviş şi un pahar de vin prost, luat pe tejgheaua circiumilor celor mai păcătoase, care erau şi cele mai ieftine. Nervozitatea îi sporea din ce în ce. Lipsa de lucruri, privirile duioase şi mîhnite ale soţiei, reproşurile pe care ea i le adresa necontenit („N-ar fi trebuit să te duci la Cramois ! — N-ar fi trebuit să mergi cu manifestanţii !"), regretul librăriei, toate îl exasperau. I se părea că nu mai are pic de vitalitate în el. Renunţase la antrenament. Gilbert îl informa despre activitatea V.C.F.-ului. Cît îl admira că se menţinea în formă şi că avea o meserie !

Încercă porţile tuturor uzinelor întîlnite în cale. Intră în întreprinderile cele mai murdare. Privea forfota lucrătorilor şi se gîndea, văzîndu-i la lucru : „Dacă l-ar da afară pe vreunul cît sînt eu aici !"

Pontatorii îi răspundeau plictisiţi, dispreţuitori sau nepăsători. Dacă stăruia, îi întorceau spatele. Atunci, nemaiputîndu-se stăpîni, el îi ruga sau îi ocăra, pînă cînd îl zvîrleau în stradă. Ar fi vrut să-l aibă pe Salagnac în faţă, ca să-şi uşureze, cu pumnii, mînia.

Claire nu se văieta de loc. Totuşi, în ziua de 28, ea îi spuse :

— Ni s-au terminat banii. Ce-o să ne facem?

Jacques mai împrumută o sută de franci de la Blareau și cincizeci de la Gilbert, neîndrăznind să se întrebe cum își va putea plăti toate datoriile. Îi era silă să se ducă la cantina pentru săraci. Nu, încă nu decăzuse atît! Vorbea în fraze scurte, uneori neterminate, și devenea tot mai grosolan. Claire nu-l mai dojenea de loc.

Și veni ziua în care ea îi arătă portmoneul gol. Îi deschise și bufetul — era gol. Să mai împrumute iar? Firește, nu-i tapase decît pe Gilbert și pe Louis. Fără îndoială că Prévost, Delus și Pérot puteau să-l ajute. Dar să facă noi datorii însemna să se scufunde și mai mult în zbucium și în rușine.

Claire vru să-și reia slujba. O să mai aibă destulă putere pentru muncă? Jacques era sigur că nu; totuși, fericit că a luat hotărîrea aceasta, o lăsă să se ducă la vechiul ei patron.

Ea se reîntoarse de la Montreuil plîngînd. Domnul Draiv angajase o înlocuitoare „excelentă". Atunci Jacques căută ce ar fi putut să vîndă: o pereche de roți, un cadru și o șa. La Bicêtre, luă pe lucrurile vîndute o sută de franci. Din ei, Claire îi înapoie optzeci lui Louis. Iar de rest cumpără provizii. Și, curînd, problema mîncării se ivi din nou.

Nici vorbă să primească bani de undeva! Alocația atribuită pentru că era șomer? O pomană! Nu putea să le ajungă. Știa că nevastă-sa nu ia decît o biată masă, seara. Se temea să n-o vadă bolnavă.

Ea îl sfătuise să-i scrie lui taică-său. El refuzase.

Și cărbunii? Și gazul, apa și electrica? Și chiria? Curînd, chiria trebuia plătită! Și cînd te gîndești că se ofereau o sută de mii de franci cui îi va denunța pe asasinii consilierului Prince!

Într-o dimineață, Jacques pedală pînă la Juvisy. Pe malul stîng al Senei, uzinele și magaziile formau un alai de clădiri aspre și respingătoare, apărate de grilaje de fier, de îngrădituri de piatră și de tablă ruginită. De la primul refuz, simți dorința să

se reîntoarcă acasă, să se întindă pe pat și să doarmă pînă seara. Totuși, mai deschise o poartă, jurîndu-se, ca de obicei, că va fi ultima.

— Ce dorești? mîrîi cineva în spatele lui.

— De lucru! E o lună de cînd tot caut!

Cel care îi vorbise se apropie de el. Să tot fi avut șaizeci-șaizeci și cinci de ani. De la mîna stîngă îi lipseau patru degete, iar degetul mare, care îi mai rămăsese, ieșea din mînecă, strîmb și negricios ca un pinten. În ochi avea o licărire răutăcioasă, care nu-i plăcu de loc lui Jacques.

— Nu mai am un ban...

— Pesemne că nu ești singurul care n-are...

Jacques văzu, în spatele bătrînului, o curte în care muncitorii asamblau și legau între ele niște triunghiuri de fier. Alții le acopereau cu ciment. Și făceau asta cu o meticulozitate care îl mîră, într-un necontenit hîrjîit de mistrii. Alții pregăteau cofraje cu scînduri murdare și zgrunțuroase de mult ce fuseseră folosite. În fața magaziilor se aflau niște turnulețe clădite din scînduri, iar grinzile treceau pe sub peretele îngrăditor. Prin fereastra unei clădiri se răsfira un fum auriu, pe cînd un imens scrîșnet, ca de betonieră, înghițea întreaga zarvă a uzinei.

— Ce-i acolo?

— Concasorul — răspunse bătrînul.

Zgomotul crescu și mai mult. Mașina invizibilă își înghițea hrana cu o foame nestăvilită.

— Haide! Mergem la biroul meu.

— Ascultă, unchiule: dacă e vorba doar să-mi iei numele și să-mi spui că o să mi se scrie, nu merită osteneala!

— Nu, nu! Hai odată!

Furia lui Jacques se potoli. Îl urmă pe bătrîn și-și rezemă bicicleta de ușa unei barăci.

— Intră!

Pătrunse într-o încăpere văruită. Pe pereți, graficele își înălțau vîrfurile albastre și roșii. O masă, un scaun și un dulap formau tot mobilierul. Deși ușa și fereastra erau închise, zgomotele de afară

pătrundeau aici nestingherite. Bătrînul se așeză la masă și scoase din buzunar un creion și un carnețel.

— Cum te cheamă ?

Jacques își spuse numele, adresa și data nașterii. Un simțămînt ciudat îl vestea că poate să aibă încredere în bătrînul acela.

— Așteaptă aici !

Muncitorul se îndreptă spre o clădire sub streașina căreia strălucea caroseria unui automobil. Urcă apoi cîteva trepte, bătu la ușă și își scoase șapca.

Jacques ascultă concertul betonierelor dintre care una, aproape de tot, era îndreptată în direcția lui. O să devină oare servantul unuia din tunurile acestea pașnice ? Transpira și nu putea să stea locului. Își pipăia gura și bărbia. Ce bătaie mîncase ! Rănile nu se cicatrizau ușor ! „Totuși Jusivy e la aproape douăzeci de kilometri de Vincennes !" Strivi un muc de țigară. Niciodată nu tremurase atît. Nici măcar în fața lui Choquard și a sticleților lui.

Muncitorii lucrau din greu. Să iasă și să-i privească ? O să-și spună : „Am să fac cutare muncă. Și am s-o fac așa..." Dar dacă bătrînul se întorcea cu un răspuns negativ ? Posibilitatea aceasta îl indignă. „Nu se poate ! Nu e cu putință ! Ai înghițit destul în sec !" Pînă acum își stăpînise emoția, dar își simțea ochii umezi și un nod i se pusese în gît.

Se opri în fața ferestrei, invidiindu-i pe flăcăii care meșterau triunghiurile de fier sau cărau cimentul în roabe.

— O duceam bine totuși la Cognel !

Dacă Salagnac l-ar fi rechemat, ar fi căzut în genunchi înaintea lui.

Ieși din birou.

În fața ușii se afla un sac cu ciment. Degetele lui Jacques se încleștară în pulberea cenușie. Cînd scoase mîna din sac și-și desfăcu degetele, privi cimentul rămas pe palmă și-l suflă ușor. Ar fi vrut să-l poată pipăi cît e ziua de lungă. Să-l respire, să-l aibă pe buze. Muncitorii se opriseră din lucru

ca să-l privească. Nu-l puteau înțelege. Ei poate că erau sătui de locul acela...

Frecîndu-și palmele, Jacques se apropie de șantier.

— Hei — strigă bătrînelul, care venea în goană — dacă ai chef să vii de mîine la lucru...

Era un lucru atît de neașteptat, încît Jacques surise neîncrezător.

— Sigur că da! Sigur că da!

Se întoarseră: un individ înalt, cu mutră de contramaistru, înjura un om de la roabă.

— Boule! zbieră el.

Omul continua să-și care povara, pe cînd celălalt îl înjura mai departe:

— Golane! Putoare! Mînă mai repede! Mai repede! Parcă n-ai avea muiere și copil de hrănit...

— Cine-i ăsta?

— Miéne. E șeful șantierului. Nu-i rău... E operat la cap. Da; s-a ales cu asta în '917, așa cum alții s-au ales cu decorațiile... O să lucrezi cu el. E om de treabă, cînd e treaz. Dar dacă gustă cumva un păhăruț, și asta i se întîmplă des, e vai și amar! Dacă te ia la înjurături vreodată, să-ți ții gura!

Operatul la cap zbiera într-una. Lucrătorii munceau fără să pară că-l aud. Cîțiva șuierau fără pic de jenă.

— Va să zică, am să împing la roabă toată ziua — spuse Jacques.

— Mda-a! Ce, nu-ți convine? Se lucrează de la șapte pînă la amiază și de la amiază pînă la cinci. Pe mine mă cheamă Spineau. Dacă ai nevoie de ceva, n-ai decît să vii la mine...

* * *

A doua zi, la șapte, Jacques își căra prima povară. Brațul drept al roabei era întărit cu un capăt de funie, iar roata dezaxată scîrțîia; ceilalți salahori luaseră roabele mai bune.

Jacques trebuia să ia „pasta" de la atelierul unde se făcea cimentul și să o care lîngă muncitorii care

făceau unii tuburi și grinzi, alții dale și stîlpi telegrafici.

A treia oară cînd se opri în fața magaziei în care se aflau sacii de ciment, și în fața căreia vreo douăsprezece salahori preparau mortarul, gustul pulberei care plutea în aer prin acest sector al șantierului nu-l mai supără de loc. Ca să-și prelungească pauza, își șterse nasul, apoi examină clădirea de fier și de cărămizi al cărei acoperiș, susținut de grinzi uriașe, oprea vîrtejurile de pulbere în ungherele ei. Muncitorii lucrau de zor. Unii răscoleau craterul de nisip amestecat cu ciment, alții îl stropeau cu ajutorul unor furtune păcătoase, îl răvășeau și-l mărunțeau cu pricepere.

— Ei, ăsta nou, ai venit aici în plimbare?

Jacques se uită la cel care îi vorbise și-și aminti sfaturile lui Spineau. Luă o lopată și o încărcă cu ciment.

— Mișcă-te mai repede! strigă Operatul. Dă-i bătaie!

Ținea brațele încrucișate pe piept și-l privea pe Jacques cu un fel de mînie care nu prevestea nimic bun. Dar Jacques își încărcă repede roaba și omul păru că-l uită.

„Ar fi trebuit să mănînc ceva mai mult — se gîndi Jacques. O zi la împins drăciile astea te face să crăpi! Pînă deseară am să rezist eu... Dar trebuie să mănînc la prînz, altminteri..." I se sfîșia inima. Cum de pot unii să facă toată viața lor munca asta?

Înaintă apoi închizînd din cînd în cînd pleoapele. I se păru atunci că oboseala îi lăsase brațele și șalele ca să i se împrăștie în tot corpul. Se uită cu ochi întrebători la ceilalți: „Nu prea au mutre de oameni care mănîncă!... Și pauza? Ce-i cu pauza? Oare aici nu există pauză de prînz?"

Își goli povara și refăcu drumul pe care îl făcuse de atîtea ori. De cîte ori? Să fi cărat treizeci de roabe? Numai atît? Picioarele i se muiaseră. Umerii îl apăsau. Ghetele, niște gioarse luate de la

Louis, îi ardeau degetele și gleznele. Palmele i se acoperiseră de băşici dureroase. Spineau veni la el :

— Ţi-am luat sufertaşul din taşcă. E la încălzit.

— Mulţumesc.

Şi Jacques strînse din dinţi. Oboseala îl dobora, îl şi indigna. Se poticnea, punînd anevoie un picior în faţa celuilalt. De cîteva ori, trebui să se oprească şi să se gîndească, ca să mai poată regăsi un pic de curaj : curînd o să se odihnească ; la noapte, o să-şi scoată paguba...

Operatul trecu în clipa cînd cîţiva salahori îşi răsturnau roabele.

— Încă nu e ora ! zbieră el. Haide ! La muncă !

— Ba e — spuse blajin Spineau. E ora, Miène. Acum dau semnalul.

Clopotul sună. Maşinile tăcură imediat. Se auziră paşi grăbiţi, rîsete şi strigăte. O recreaţie pentru adulţi. Muncitorii de la ciment se îndreptară spre o baracă, al cărei acoperiş de carton asfaltat părea surpat la mijloc.

Într-un hîrdău de metal, vreo douăzeci de crăticioare se încălzeau în apă fierbinte. Imitîndu-şi tovarăşii, Jacques îşi scoase batista ca să apuce toarta crăticioarei lui.

Se reîntoarse pe şantier, scoase un şervet din taşcă şi-l întinse pe o dală. Niciodată, chiar după ce cîştigase o cursă, nu fusese atît de istovit şi de febril. Îşi simţea capul greu ; îi tremura tot trupul ; îşi simţea limba încleiată... Cînd se întinse, simţi că-l apucă ameţeala şi că abia se mai poate ţine pe picioare. „Trebuie mîncare ! Am să mănînc !" Gîndul acesta îl umplu de o bucurie imensă. Salivînd de poftă, îşi aranjă tacîmul în faţa lui.

Se auziră rîsete. Jacques se întoarse : cîţiva salahori se uitau la el.

— Măi să fie ! — făcu unul din ei cu gura plină şi care îşi înfigea lingura într-o gamelă — dar unde te crezi, flăcăule ? La *Maxim* ? .

Ironia îl dezarmă pe Jacques. Nu găsea nici un răspuns, sau cel puţin nu se simţea în stare să răspundă. Îşi dădu abia atunci seama că avea mîinile

murdare. Dacă s-ar fi dus să se spele, ar fi provocat alte rîsete. Se gîndi la cutia de aluminiu, în care Claire îi pusese o feliuță de brînză. Cum s-o scoată de față cu salahorii care își înveleau mîncarea în ziare ?

— O să-i spun nevesti-mi să-mi dea o farfurie !

— Mda, cu flori pe ea ! Pesemne că ar fi grozăv...

Jacques se simți îndemnat să răspundă, dar la ce bun ?

Își răsturnă fasolea și felia de salam italienesc în farfurie. Cu ochii pe jumătate închiși, începu să mănînce. Soarele dogorea. Pesemne că tocmai această primă dogoare îi sporea oboseala.

— Să mor ! constată unul dintre cei ce lucrau la ciment. Uitați-vă la el : nu bea !

Nu. N-o să îndrăznească să-și scoată bidonașul învelit cu o cîrpă și prevăzut cu un pahar. Cu un pahar, pe cînd ceilalți beau dintr-o sticlă de-un litru, pe care și-o treceau mereu unul altuia !

— Ia mai lăsați-mă în pace !

„Ar trebui să-i înveți minte !" își spuse el. Dar o încăierare l-ar fi doborît de tot. Și cum ei rîdeau din ce în ce mai tare, ridică din umeri. Disprețul acesta, exprimat cu nepăsare, îi potoli.

Moș Spineau sună clopotul. Jacques își strînse sufertașul, se gîndi o clipă cum să-și șteargă farfuria și, în sfîrșit, scoțînd *L'Auto* din buzunar, o înveli cu el. Mîine n-o să mai stîrnească nici curiozitate și nici ironie...

De cum le apucă, hulubele roabei i se părură mai tari, mai alunecoase și mai grele decît la sfîrșitul dimineții. Jacques se gîndi : „Oboseala !" și se sperie. Cînd te gîndești că va trebui să facă asta toată ziua ! Toată săptămîna ! Toată luna ! Pînă cînd ?

Măcar o să poată rezista pînă seara ? Căută să se împotrivească sfîrșelii. Bășicile i se umflau. Cîteva se sparseră lăsînd goală carnea vie a palmelor.

— O masă bună, o noapte bună pe deasupra și mîine o să fie mai bine!

Cără cimentul și-și cără totodată suferința. Obiectele și formele îi jucau pe dinaintea ochilor. Abia își deslușea drumul și respira cu silă polenul fad al pietrelor. Se clătina, se poticnea în urma roabei. Ghetele i se umpluseră de nisip. „Mîine o să fie mai bine!" Se încuraja, se ocăra. Sudoarea îi curgea gîrlă.

Soarele dogorea, înăbușind șantierul. Din cînd în cînd, o luciditate neașteptată, veselă, îl cuprindea pe Jacques: „Suferi, dar muncești. Ai să iei o leafă!" Urma apoi vidul și mușcăturile oboselii. Se pleca spre roabă și auzea strigătele și glumele celorlalți, care îl scoteau din sărite.

O pală de vînt îi aruncă pulbere în obraji. Jacques se sufocă și-și simți spinarea și tîmplele reci. „Mîine o să fie mai bine, da' astăzi..." Îl străbătu o spaimă cumplită: „Nu cumva o să cad? Nu m-oi fi spetit?" Obrajii îi ardeau. Durerea îi biciuia necontenit tîmplele. Deseară, cînd va ajunge acasă, o să-i spună noapte bună Clairei și-o să se culce...

— Și-apoi, ca să ajungi de la Vincennes la Juvisy, trebuie să faci douăzeci de kilometri! Dus și întors, înseamnă...

Își dădu seama că vorbise cu glas tare. Își spuse: „Ai luat-o razna!" Spaima îi spori și mai mult.

Se împleticea. Roaba îl conducea și-l trăgea după ea. Setea îl ardea din ce în ce.

Nu trebuia să cadă!

Cum mai scîrțîie roata asta!

Toată activitatea, toată atenția i se reduceau la împinsul roabei. Mîine o să vină devreme pe șantier și-o să-și aleagă o roabă ca lumea!

— S-a făcut trei — spuse cineva.

Încă două ore. Închise ochii.

— Mînă! Mînă odată! strigă un glas în urma lui.

Nu trebuia să se oprească. Înainte și înapoi, ceilalți împingeau poverile pline de cocoloașe gelatinoase. Uneori, Jacques își desfăcea fără voia lui

degetele încovoiate pe hulube. Voința îi pierise. Făcu un efort; încă unul, ca să mai facă un pas. Ce greu era mortarul! Încă un pas!

Și încă unul!

Roata își încetă o clipă scîrțiitul; apoi reîncepu iar.

Jacques era parcă fascinat de roata asta care acum scîrțîia cu intermitențe. Spaima că nu va putea ajunge la cei ce făceau cimentul le înăbușea pe toate celelalte. Picioarele nu-l mai țineau. Nu mai voiau să se miște. Trupul nu mai voia să înainteze. Voință nu mai avea...

Era într-adevăr...

Prea cald...

Genunchii i se îndoiră și Jacques se prăbuși. Căzînd, mai avu timp să se gîndească deznădăjduit: „Oboseala! Oboseala!" Ceilalți se repeziră spre el. Auzi:

— „.e ca beat!

Încercă să se ridice. Zări, aplecată deasupra lui, fața schimonosită a Operatului. Contramaistrul zbiera, scuturîndu-l furios:

— Sus, Fage! Fă-mi plăcerea și scoală-te!

Încercă să se ridice. Își săltă pieptul; încercă din nou. Se clătină. Simți niște degete încleștîndu-i-se în brațe.

— Chemați-l pe director — făcu Operatul. Să vadă și el!

— Nu, nu — interveni Spineau, blînd. Doar vedeți bine că flăcăul crapă de foame! Mai bine du-te tu, Germain, și cumpără-i un sandviș și un litru de vin... Ține banii...

*

* *

Jacques lucră o săptămînă la *Béton-Fer*. Duminică se odihni. Nici vorbă să se antreneze în starea de oboseală în care se afla.

Luni, la amiază, izbucni o ceartă între el și Operatul. Mai rămăseseră de cărat trei roabe de mortar.

Spineau suna clopotul: *bobocul*, ca oricare altul, nu era obligat să termine tocmai el lucrul. Operatul ţinea ca munca să fie dusă la capăt. Bombănind, Jacques cără roabele.

— Te dai înapoi de la greu — făcu contramaistrul. Ţi-e frică să nu-ţi strici labele?

— Ca şi dumneata, care ţi le ţii mereu în buzunare!

A trebuit să-i despartă ceilalţi.

La începutul după-amiezei, Jacques fu chemat la direcţie.

Patronul avea degetele negricioase şi inelate ca ţigara de foi pe care o fuma. Era gras, cu obraji dolofani, cu urechi mari, păroase, şi cu o gură de mîncău. Încă nu-şi începuse digestia; se căznea să-şi reţină rîgîielile.

Aici, în dosul pereţilor căptuşiţi cu plută, nu pătrundeau zgomotele uzinei. Încăperea era răcoroasă, confortabilă. Directorul purta o cravată cu dungi roşii şi albe, căreia, din cînd în cînd îi aranja nodul.

— Va să zică, dumneata eşti cel care te-ai certat cu Miène?

O dată cu Jacques, secretara făcu şi ea un semn afirmativ. Era blondă, spălăcită. Ar fi putut să fie drăguţă, dacă ar fi renunţat la stratul de cremă şi de pudră care îi dregea faţa.

— E drept că Miène nu-i prea nostim... Te înăbuşi în biroul ăsta! Deschide fereastra, Odette!... Mulţumesc... Nu trebuia să ridici mîna...

— Păi el... el m-a provocat — bîigui Jacques.

— Ai bătut corespondenţa, Odette?

— Da, domnule Mortiel. Iat-o!

Directorul semnă hîrtiile, încet, dar fără să le citească. Era preocupat de estetica semnăturii. Prima şi ultima literă aveau nişte adaosuri sucite care se reuneau în mod miraculos sub nume.

După ce sughiţă discret, directorul spuse:

— Miène mi-a mărturisit că nu prea muncești grozav. Ești moale. Ține seama că trăim într-o epocă în care există mulți oameni tari...

Odette încercă să rîdă încetișor ; directorul neglijă însă forma aceasta de compliment. Părea că se gîndește.

— Știi că nu ești prea bine... cum să spun ? Prea bine văzut ? rosti el agale, cu un glas de conspirator. Am cerut referințe la Cognel. Nu prea sînt faimoase. Ascultă-mi sfatul, Fage : fă-te mic și muncește. Sînt sute de indivizi ca tine care caută de lucru. Așa că, gîndește-te : n-o să-mi vină de loc greu să-ți găsesc un înlocuitor.

— N-aveți decît să vi-l luați de pe-acum ! îi strigă Jacques.

*

* *

Abia seara recunoscu că nu dăduse un răspuns potrivit. Tot restul după-amiezei, bătînd la alte porți, se bucurase neîncetat : „Ehei, i-am zis-o ticălosului ăluia ! Ce mai mutră a făcut !" Reîntors lîngă Claire, cum îl năpădi oboseala, îi trecu și exaltarea. Atunci își dădu seama că făcuse o prostie.

Claire nu-l dojeni, ci doar îl întrebă :

— Ce-o să ne facem acum ?

— Gilbert mi-a spus că Ruinet îmi caută un loc. Mîine e reuniunea V.C.F.-ului... Am să mă duc și eu...

— Curînd vine termenul de chirie...

— Ei și ? Nu pot să-l împing înapoi ! Nu pot...

— Taci... Nu ți-am spus nimic rău...

El plecă fruntea și o întrebă, văzînd că sărează niște carne pentru friptură :

— Mai ai bani ?

— Nu, dar Gilbert mănîncă astă-seară la noi. Mi-a dat el bani de tîrguit...

— Nu vreau să trăiesc pe spinarea lui !

— Te necăjești pentru toate nimicurile !

— Ai să vezi de ce sînt în stare, cînd vor începe cursele...

— Atunci mănîncă friptura — spuse Gilbert, care tocmai intrase. Nu, Jacques, nu trăiești pe spinarea mea. Dacă m-aș afla la strîmtoare, aș fi fericit să știu că am un tovarăș care se mai gîndește să împartă cu mine... Și-apoi, s-a isprăvit strîmtoarea! Închipuie-ți că Ruinet a trecut adineauri pe la club. Ți-a găsit un loc de mecanic la Vilquier. O să repari biciclete *Triomphe!* Îți dai seama? Mîine dimineață, la opt, trebuie să te prezinți la magazin, la *L'Etoile!* O să poți să le spui adio mestecătorilor tăi de ciment!

— Le-a și spus! oftă Claire.

IV

Într-o seară, pe la opt, Pérot bătu în uşa familiei Fage.

— Bună seara, doamnă. Ce mai faceţi ?

Jacques încă nu venise acasă. Claire îi dădu un scaun oaspetelui şi, cum se mişca în faţa lui, bătrînul se miră că o găseşte atît de tristă şi de palidă. Claire nu-şi isprăvea frazele începute şi vorbea cam fără şir. Gîndul îi era mereu la altceva...

— L-am întîlnit duminica trecută pe fratele dumitale. Are noroc că l-au dat pe lîngă Şcoala militară ! Mi-a spus că aţi avut greutăţi. Şi-atunci, am venit...

— Sînteţi foarte drăguţ !

Pérot o întrebă dacă soţul ei e mulţumit de noua lui slujbă.

— O, e foarte mulţumit...

Şi pe cînd ea îi descria ocupaţiile lui Jacques, bătrînul îşi spunea că acesta nu putea să nu observe că i se prăpădeşte nevasta. Oare dragostea despre care Adrien Fage îi vorbea atît de des să se fi spulberat ?

Nici vorbă că tinerii şi-or fi făgăduit să vegheze necontenit unul asupra altuia, să se cunoască într-atît, încît cele mai uşoare semne de mîhnire sau de oboseală să nu le poată scăpa. Jurăminte întretăiate de sărutări, cuvinte de fericire. Fericire ?

Claire nu mai credea că ar putea să existe. Machiajul îi era mai puțin discret ; părea că nu prea o mai interesează cum arată. Ea povesti că recentele ei necazuri o slăbiseră aproape cît o boală și că plecarea fratelui ei îi lăsase un mare gol în suflet.

— Gilbert vine destul de des să ne vadă... A fost protejat de prietenii lui Ruinet... Are un comandant foarte de treabă... Speră să poată disputa cîteva curse...

Șovăi și întrebă deodată, roșindu-se :

— Jacques vă datorează bani ?

— Nu prea... A împrumutat ceva cînd a plecat în concediu, apoi cînd s-a mutat aici. O nimica toată...

Claire își strînse buzele. Pérot era sigur că ar fi vrut să-i spună : „Mie nu mi-a povestit nimic !" Tăcură amîndoi, dar bătrînul ghici că lacrimile se adunaseră pe marginea pleoapelor. Ca să scape de privelișteа unei deznădejdi pe care n-o putea alina, se îndreptă spre fereastră. Își sprijini fruntea de geam și atunci Claire îi vorbi despre datoriile *lor* cu o sinceritate care părea că o ușurează.

Firește, Jacques începuse să cîștige din nou ; dar banii pe care fusese nevoit să-i împrumute nu puteau fi înapoiați decît peste luni și luni de zile și puțin cîte puțin. Și-apoi, trebuia să-i fie rușine că aveau datorii ?

Pérot se întoarse de la geam. Claire stătea în mijlocul bucătăriei, cu un braț atîrnat în jos și cu celălalt braț îndoit peste pîntece. Părul ei lung îi cădea pe umeri. Plecîndu-și privirea, ea mărturisi :

— Cu ajutorul de șomaj nu se poate trăi. Am vrut să lucrez din nou... Am vrut... să mă duc la biroul de plasare. Jacques mi-a spus că sînt nebună...

— Are dreptate.

— Sigur. El are totdeauna dreptate.

Două lacrimi picurară pe obrajii Clairei, două perle sidefate, scînteietoare ; pentru lacrimi atît

de mari e nevoie de multe deziluzii și de multă tristețe !

— Iartă-mă, domnule — spuse ea, ștergîndu-le cu batista.

O clipă, Pérot crezu că o s-o audă plîngînd, dar ea se stăpîni cu o voință neobișnuită, și izbuti chiar să-i zîmbească.

— Ce proastă sînt !... Nu vă supărați... N-ar... n-ar trebui să fiu nefericită cu el... E... e tare drăguț...

Mințea, cu o stăruință dureroasă. Se așeză, își încleștă degetele, apoi le descleștă. Era gata de spovedanie.

Jenat, Pérot își frămînta șapca. De cînd se afla aici, îl năpădise de tot un fel de melancolie. Nu mai avea nici un chef să-l revadă pe Jacques și să se împace cu el.

— O să vină abia peste vreo zece minute. Are de lucru. Pregătește bicicletele pentru criteriumul de primăvară...

Auzind vestea aceasta, bătrînul fu sigur că ceea ce simțea era lașitate.

— Atunci am timp să mă duc să-mi văd un prieten care locuiește pe aproape ! se grăbi el să spună.

*

* *

Jacques nu o mai iubea. Cînd ea îi vorbea, o asculta cu un fel de bunăvoință plictisită. Claire era sigură că nu mai înseamnă nimic pentru el. Abia dacă mai putea să doarmă, încercînd, noapte de noapte, să găsească răspuns acelorași probleme de nedezlegat. Cunoscuse Jacques pe *cineva ?* Se schimbase ea atît de mult față de cum fusese cînd el o iubise ? Ziua izbutea să-și mai abată gîndurile, dar pe întuneric nu se putea gîndi decît la soțul care sforăia lîngă ea.

Într-o seară, pe cînd el citea *L'Auto*, și nu-i răspundea la întrebări, ea izbucni în plîns. Mirat, el se ridică, o luă în brațe și o întrebă și, pe cînd plînsul ei spori, crezu că înțelege :

— Duci lipsă de distracții ! Da, da... Asta e ? Știi, seara, cînd mă întorc acasă, plăcerea mea e să stau aici și să mănînc citind...

Nu bănuia oare cît puteau s-o enerveze tăcerea lui și foșnetele ziarului ?

— Da — continuă el — trebuie să te distrezi. Ce zici dacă ne-am duce la un film ? Într-un cinematograf elegant...

Ea acceptă.

Pe bulevarde, el o luă de braț. De cînd se terminaseră întîlnirile de la Vincennes, o tîrîse totdeauna în urma lui. Ea avu impresia că e din nou iubită ca pe vremea primelor întîlniri. Dar lui nu-i mai plăcea să zăbovească în fața vitrinelor. Îl interesau mai ales trecătoarele frumoase.

Jacques cumpără castane coapte. Ea le mîncă frigîndu-și degetele.

— Ei ? făcu Jacques, după ce aruncase cornetul de hîrtie.

Ea plecă privirea și se întrebă dacă el va resimți vreodată ceea ce simțea ea în seara aceasta : un fel de intensă ardere interioară și o puternică ameteală. Îi păru rău că începea iar să se frămînte. Jacques șuiera printre dinți.

— Au fost bune — spuse el deodată. E ora opt. Ții să intrăm imediat într-un cinema ? Să ne mai plimbăm puțin...

Odinioară, era gata să-i satisfacă dorințele. Și chiar toanele... Ea vru să se convingă singură că e prea pretențioasă, că o femeie măritată nu mai e o logodnică. Dar nu izbuti decît să-și sporească și mai mult mîhnirea. Un titlu mare le atrase privirile : *Strada fără nume*. Priviră fotografiile filmului.

Acțiunea pesemne că se petrecea într-un cartier murdar : case leproase, bălțoace, protagoniști de ultima speță. Claire se gîndi la *14 Iulie*, pe care îl văzuseră împreună. Pe-atunci, Jacques n-o decepționa...

Privi fotografiile lui Constant Rémy și Fréhel, chipul viclean și mohorît al lui Paul Azaïs ; apoi pe

alę Polei Henry şi Gabriel Gabrio, obraz lîngă obraz.

— N-o să mergem la ăsta — hotărî Jacques.

Odinioară, el îi cerea părerea. Aveau dorinţe şi idei a căror asemănare îi uimea.

Se măritase cu el mai ales pentru că îi plăcea purtarea lui drăgăstoasă. Pe-atunci mîngîierile lui nu făceau să-i bată inima mai tare. Lipsa aceasta de reciprocitate în voluptate, ea făcuse tot posibilul ca Jacques să n-o bănuiască, dar uneori îi venea s-o strige în gura mare, într-atît o scotea din sărite. Acum, cînd îl adora, el făcea dragoste rareori, cu neglijenţă, aproape ca şi cum şi-ar fi îndeplinit o îndatorire. *Forma!* Trebuia să-şi menţină forma! Minunat pretext!

Zarva claxoanelor, fluierăturile agenţilor, rîsetele trecătorilor, totul o agasa. La noapte are să aibă dureri de cap...

Jacques începuse din nou să vorbească. Îi descria pentru a nu ştiu cîta oară atelierul lui şi alergătorii de la *Triomphe*. Adăugă că va veni o zi cînd va avea şi el un mecanic la dispoziţie... Vitrinele erau împodobite cu bluze, mănuşi, pantofi şi taioare. În una din ele se aflau mantouri de astrahan. Jacques se opri.

— Trei mii de franci! În primul an cînd am să fiu profesionist, am să-ţi iau o blană pe cinste...

— Nu vorbi prostii!

El nu protestă. Ea întrebă:

— Mergem acolo?

În cinematograful acela se juca *Mizerabilii*, cu Harry Baur, Orane Demazy şi Florelle. Era unul din puţinele filme franceze care mai rulau, majoritatea studiourilor îşi închiseseră porţile. Jacques hotărî:

— Mergem pînă la Madeleine. Dacă nu găsim vreun film bun pe drum, ne întoarcem aici!

Grăbi pasul. Ea îl opri:

— Mergi ceva mai încet!

Simţea dureri groaznice în pîntec.

Cînd Jacques își găsise iar slujbă, ea avusese cîteva zile bune ; atît de bune, încît sperase să aibă nopți și mai bune. Dar nu : o imensă frămîntare o cuprindea în fiecare noapte, la orele două. „N-ai terminat cu mișcatul ?" bombănea Jacques răscolind așternutul o clipă, pentru ca apoi să adoarmă din nou.

— *Doamna Bovary*. Mergem să-l vedem ?

— Dacă vrei tu — răspunse Claire.

* * *

De cum se instală la locul ei, Claire, sfioasă, căută mîna soțului, mîna aceasta care, odinioară, cînd se așezau unul lîngă altul, o prindea aproape cu bruschețe pe a ei. Jacques își vîrîse mîna în buzunarul hainei, ca să se joace cu cheile.

Claire oftă. Oftă și Jacques, dar de plăcere, fiindcă se simțea bine în fotoliu.

Claire se simțea rău. Nervii îi erau slăbiți. Mirosul de tutun care plutea în sală o incomoda. La oboseală i se mai adăuga și o senzație de nervozitate fizică și morală, de parcă ar fi făcut gimnastică.

Se făcu întuneric și vîrtejurile de fum se învolburară în lumina aparatului.

Claire rămase surprinsă regăsind pe ecran tonul operei lui Flaubert. Citise și recitise de mai multe ori drama aceasta a pasiunii nesatisfăcute, calvarul acesta mai degrabă al căsătoriei nepotrivite decît al dragostei nepotrivite. În scurta ei viață, Emma crezuse de două ori că găsește fericirea. O fericire numită Rodolphe, apoi Léon. Și de fiecare dată fusese pedepsită, batjocorită pentru că îndrăznise să viseze prea mult. Pierre Renoir — Bovary, avea asprimea inconștientă a lui Jacques. Valentine Tessier era o Emma admirabilă, cînd deznădăjuită, cînd înnebunită de speranță, de la prima imagine a filmului, cînd dansa de bucurie că-i cere Charles

mîna, pînă la scenele agoniei. Viața ei nefericită era povestită cu atîta realism, încît Claire, ca și majoritatea spectatoarelor, în clipele de deznădejde ale Emmei, nu putea să-și stăpînească plînsul. Secvențele în care Emma venea să cerșească un ultim ajutor de la Rodolphe și de la Léon erau de un tragism îngrozitor. Era cu putință ca o femeie tînără, înflăcărată și încrezătoare să ajungă o zdreanță omenească, rușinată de ea însăși cît și de alții ?

Pe ecran apăru cuvîntul *Sfîrșit*. Jacques se ridică:

— Dacă știam...

Și se uită la ea :

— Te-a făcut să plîngi ? Asta-i bună !

Sala se lumină. Jacques adăugă pe un ton pe care Claire începuse să i-l cunoască :

— Acum trebuie să ne grăbim să ajungem acasă. E miezul nopții !

Claire se ridică. El nu o ajută să-și pună haina. Porni înainte, spre ieșire. Spectatorii îi despărțiră. Afară, Jacques nu se întoarse să se uite dacă ea îl urma.

Claire era răscolită de emoție. Jacques nu căută s-o mai ia de braț sau de umăr. Mergea repede. Și, după cîtăva vreme, spuse :

— E douăsprezece și cinci ! (Era un reproș indirect.) Ai niște ochii roșii ! Zău, e din pricina filmului ?

Și cum ea mărturisi că da, începu să rîdă :

— Astea-s fleacuri !

— Te rog ! îl dojeni Claire, blîndă.

Dar el începu să-i vorbească despre *Doamna Bovary*. Era împotriva filmelor și romanelor demoralizante.

— Dacă te-ai lua după porcăriile astea, ai putea jura că toate femeile sînt nefericite de cum se mărită ! Emma era iubită, avea gologani...

— Numai banii te interesează !

— Să ne grăbim ! urmă el. Mîine am de lucru, nu glumă.

Își începea munca la ora nouă.

Trecură prin străzi întunecate, străbătură strada Operei și trecură prin fața Teatrului Francez. Stația Palais-Royal era aproape. Jacques dădu fuga să cumpere tichete.

„Eu nu mă grăbesc" — hotărî Claire.

Jacques nu-și mai găsea locul cînd o văzu venind. Trecu o femeie. El îi privi picioarele, apoi îi întinse nevestei un tichet. Sosea metroul și ei se aflau în capătul scărilor.

— Să vezi că o să-l scăpăm !

Odinioară avea destul timp să se întoarcă acasă. Nu se mai îndura s-o părăsească. În seara aceasta însă, Jacques striga, alergînd pe scări :

— Repede ! Repede ! Grăbește-te !

Grilajul de trecere scîrțîi și începu să se închidă. Jacques sări pe peron și întinse tichetul controlorului. Claire se grăbi, clătinîndu-se pe tocurile ei înalte. Fiecare pas îi sporea durerea din pîntece. Trebui să se sprijine de rampă.

Controlorul închise grilajul și o privi cu haz.

— Lasă-mă să trec ! se rugă ea.

El scutură din cap, găuri tichetul, dar nu deschise. Era un bătrîn. Slujba-i slujbă ! Strîngea și desfăcea într-una dinții perforatorului.

— Fii drăguț...

— Păi, puteai să te grăbești !

— Hai... fă un gest frumos !

Controlorul îi dădu drumul, precizînd :

— Te las, numai din pricina soțului dumitale !

Claire abia mai apucă să sară în compartimentul în care soțul ei se și urcase.

Drumul — cu metroul și cu tramvaiul — i se păru nesfîrșit. Se lupta cu febra și cu oboseala. Aerul pădurii umede o mai învioră, dar pe cînd urca scările de acasă, puterile o părăsiră. Se opri pe al doilea palier.

— Mă duc să deschid — spuse Jacques.

Sprijinîndu-se de rampă, Claire se tîrî la ușă ; și, cum se încovoiase, își reținu un țipăt de durere cînd se îndreptă. Șalele și pîntecul îi ardeau parcă.

Fruntea și obrajii i se acoperiră de sudoare. Din nou ivindu-se pe neașteptate, boala o cuprindea pe de-a-ntregul.

— Dar știu că ți-a trebuit timp!

Ea se așeză pe-un taburet, cu spatele lipit de perete, cu brațele amorțite. Jacques continuă să se descalțe.

— Ce ai? făcu el. Pari tristă. Am fost la cinema! Drept să spun, mai bine găseam alt film, să ne mai schimbe gîndurile...

Apoi, dîndu-și seama cît e de palidă:

— Te simți rău?

— Lasă... lasă... o să-mi treacă.

Durerea îi sfredelea stomacul. Avea impresia că înghițise un litru de acid.

— Nu trebuia să ieși, dacă ești bolnavă!

O sărută pe fruntea umedă, o luă în brațe și o așeză pe canapea. Ea se lăsă dezbrăcată, cu ochii închiși. Pudoarea ei îl făcu să zîmbească. „Păcat că e bolnavă!" își spuse el, ispitit de trupul fără puteri, bîntuit de spasme și de arsuri. O întrebă dacă se simte mai bine; ea îi făcu semn că da, mișcînd pleoapele; făcea asta mai ales ca să nu-l mai audă vorbindu-i.

Durerea păru că vrea s-o mai lase; dispărea și revenea, sălbatică, pentru a o ușura și a o copleși din nou.

Pe șemineu, lampa cu picior de lemn răsucit împrăștia o lumină funebră.

— Stinge, Jacques...

*

* *

— Trebuie să te vadă un doctor — spuse Jacques dezbrăcîndu-se. Trebuie să te vadă un doctor! Poate că ai ulcer la stomac... sau o simplă criză de ficat.

Vorbea pe un ton poruncitor, care nu admitea discuție. Ce naiba, de două ori într-o seară — și la cinema și acasă — asista la un fel de agonie?

Claire, între două gemete, înțepenea. Jacques admise că nu se ocupase îndeajuns de ea și găsi îndată o scuză : șomajul. Căutînd de lucru, cum s-ar mai fi putut ocupa de nevastă ?

Respira greu, ca un om care doarme. De fapt, îi era somn. Zilele petrecute la *Béton-Fer* îl istoviseră și încă nu se refăcuse de pe urma lor. Se gîndi : „Dacă s-o simți și mai rău, va trebui să rămînă acasă duminică". Era angajat în crosul ciclopedestru de la Montreuil. Avea să-l întîlnească pe Janin, iar Vilquier avea să asiste la cursă.

Directorul sportiv de la *Triomphe* o să se mire grozav dacă o să-i învingă campionul !

Și se văzu pedalînd pe drumurile murdare, bălăcindu-se în noroiul potecilor și al colnicelor. Roțile au să lase urme adînci în solul presărat cu panglici și cu confeti.

O să participe la cursă.

Da, o să participe !

Iar la căpătîiul lui Claire o să rămînă Alice...

*

* *

Durerile Clairei se mai potoliră în timpul nopții. Dar reveniră a doua zi, seara, cu aceeași furie ca în ajun. Jacques stărui ca bolnava să se ducă la doctor. Claire îi făgădui, dar simțindu-se mai bine în zilele următoare, pînă duminică nu se hotărîse încă. Își recăpătase culorile din obraji și zîmbea.

— Vezi — îi spuse el înainte de plecarea la Montreuil — vindecarea e mai ales o chestiune de moral !

Jacques alergă, sparse și abandonă. Janin cîștigă.

— Cînd ai ghinion... — spuse el la întoarcere.

Și se grăbi să ajungă la atelier. Acolo cel puțin se simțea în elementul lui. Și avea liniște ! Erau unele zile cînd n-avea decît o geantă de reparat. Atunci, după ce-și făcea treaba, răsfoia ziarele și revistele, sau discuta cu ceilalți din atelier. Își aducea mîncarea de acasă și mînca împreună cu ei. În scurtele lui vizite, Vilquier îi adresa două-trei

complimente, mereu aceleași, și care, totuși, îl emoționau. Vilquier, da, era om, nu glumă!

Cei zece alergători de la *Triomphe* erau simpatici. Jacques îi ierta că-l ocărau uneori, recunoscînd că și el s-ar fi purtat la fel dacă ar fi fost în locul lor. Nu-i mai displăcea să plece la lucru. Prefera vasta cale de Grande-Armée, cartier cu magazine de biciclete și cu garaje, tuturor arterelor din L'Etoile. Seara, înainte de a se întoarce la Vincennes, admira fotografiile campionilor expuse la intrarea magazinului, tricourile de lux și mai ales bicicletele cu marca pe care o prețuia cel mai mult. Lîngă cadrul lor, o pancartă le arăta trecătorilor: *Pe această bicicletă „Triomphe" Jean Vion a cîștigat cursa Paris-Saint-Etienne,* și *Pe această bicicletă „Triomphe", Janin a cîștigat cursa Paris-Brive.*

O să-și aibă și el, curînd, portretul, tricoul și bicicleta în vitrină?

*
* *

Într-o seară, își găsi nevasta la pat. Alice o veghea.

— A avut o ameteală. Noroc că eram aici! Acum, cînd te-ai întors, plec.

El își scoase haina și se apropie de pat.

— Vezi, trebuia să te duci la doctor...

Încadrată de pletele-i lungi, fața bolnavei se ivea liniștită, palidă, iar buzele ei subțiri înăbușeau gemetele. Jacques nu îndrăzni s-o sărute. Se gîndea: „Ce rău arată!"

Obrajii Clairei erau slăbiți, brăzdați; două cute nemiloase, pornind din marginile nasului, se arcuiau și se uneau în colțurile gurii. Jacques se feri să întîlnească privirea bolnavei.

— Ai febră... — îi spuse el, luîndu-i mîna.

— Știi la ce mă gîndeam așteptîndu-te? La Saint-Ferréol. Acolo...

Și începu să suspine, fără ca el să aibă curajul s-o mîngîie. O criză de neurastenie sau numai o depresiune nervoasă? O să se vindece! Boala? Nu-

mai singurătatea și lipsa de bani o făceau s-o exagereze.

— Haide, liniștește-te ! îi spuse el dîndu-i batista.

Nu-l mira, ci, dimpotrivă, îl stingherea și-l supăra faptul că Claire era atît de firavă. Și, deși își dădea seama că e foarte urît, nimic nu-i putea schimba purtarea sau gîndurile. Își spunea : „Dacă te-ar vedea părinții !" Regreta că e alergătorul, fiul și soțul care era.

— Trebuie să mergi la Klein ! E un doctor grozav.

Claire acceptă să-l urmeze la Choisy, deși asta însemna o oboseală în plus, căci existau medici destul de buni și în cartierul Poligonului.

*

* *

A doua zi, pe la începutul după-amiezii, de cum ieșiră din gară, Jacques grăbi pasul și coborî capul. Claire ghici că nu ținea să-și salute cunoștințele.

Gilbert, în haine civile, îi însoțea.

Străbătură parcul și, curînd, arătîndu-le o clădire de ciment, cu trei etaje, Jacques spuse :

— Acolo e.

Sala de așteptare era aproape plină.

— Bună ziua — salută Gilbert, intrînd.

Tristul și scheletic adolescent care tușea și privea, între două accese de tuse, tablourile, se temea să intre la vizită. Tablourile acelea, niște pastorale, Jacques le cercetă cînd privirea nu-i mai fu atrasă de picioarele unei muieruște blonde, aplecată peste un *Ciné-Miroir*. În mijlocul canapelei, între un cvadragenar gras și sanguin și o bătrînă doamnă ocupată să croșeteze un ciorap, un tînăr muncitor în salopetă, nemișcat, încerca să-și stăpînească frica. Brațul drept îi lipsea.

— Avem ceva de așteptat — șușoti Gilbert.

Se deschise o ușă. Blondina se repezi în direcția doctorului. Ușa se închise.

„E cel mai bun medic din împrejurimi" — se gîndi Jacques încă o dată. Klein era celebru mai ales ca chirurg. Grăsuț, aproape chel, silueta, voioșia și

simplitatea lui pesemne că ajutaseră mult să-i creeze faima. O să o vindece oare pe Claire ?

Ea răsfoia o revistă. Trebuie că abia își stăpînea nervii. Jacques privi *Davidul* de pe cămin, apoi lănțișoarele de aramă prăfuite — două păsări fantastice înfruntîndu-se cu laba. Își șterse nasul și gestul acesta tulbură pesemne toate drojdiile care se depuseseră în el... Cognel edita o *Enciclopedie a corpului omenesc*. Toate bolile se aflau descrise acolo, iar urmările lor fotografiate. Ah ! cîtă silă și scîrbă stîrnește priveliștea cărnurilor deschise de buboaie și de pustule, ghemotoacele de chisturi, de fibromuri și de abcese ! Bolile erau dezgustătoare ! Toate ! Ele infectau nu numai carnea și creierii bolnavilor, ci, de asemenea, printr-o molipsire nedreaptă, și gîndurile celor mai apropiați lor.

Ușa se deschise. Tînărul care tușea mereu plecă. O să se vindece Claire ? *Nu era cumva prea tîrziu ?* La nevoie, Klein o s-o opereze. La cît s-o fi ridicînd plata doctorului ? Va să zică, abia începuse și el să cîștige un ban și, iată, va trebui să-l dea pe medicamente !

Domnul cel gras se ridică și intră în cabinetul medicului. Croșetele bătrînei doamne țăcăneau necontenit.

— Durează mult, nu-i așa ?

— Da — oftă Jacques.

— Te obișnuiești — spuse muncitorul. Eu vin aici de o lună, la fiecare două zile ! Încep să mă deprind cu așteptarea !

— Cum de ți s-a întîmplat ? întrebă Gilbert, arătînd mîneca vîrîtă în buzunarul hainei.

— Nu mai sînt în stare să povestesc. Uite, ia portofelul meu... Așa... Bun... uită-te în el ; găsești acolo o tăietură din ziar.

— Bine — spuse Gilbert.

Citi textul, apoi, cu o strîmbătură, i-l întinse și Clairei. Ea îi trecu imediat hîrtia lui Jacques. Acesta citi : GROAZNIC ACCIDENT DE MUNCĂ LA BERLIER, *unde unui muncitor i s-a smuls un braț.* —

Un strigăt îngrozitor și mai înainte chiar ca Pierre Luc, strungar la uzinele Berlier, să poată schița un gest de apărare, brațul i-a și fost înghițit de mașină. Atunci tovarășii lui au văzut o scenă cumplită: pe cînd victima urla de durere, mașina îi zdrobea fără milă brațul. Și, fără să poată face nimic, au văzut lucrul acesta înfiorător: mîna ciopîrțită era literalmente smulsă din umăr. Rănitul a fost transportat de urgență la Grande-Blanche, unde a fost imediat operat...

— Sînt scos la pensie — explică ciungul, palid de parcă ar fi retrăit atunci, din nou, accidentul. Dar acum sînt mutilat! Bun de nimic!... Nu găseam de lucru la Choisy și mi s-a propus la Lyon. Îmi zic de multe ori că mai bine aș fi făcut să fi rămas șomer aici decît să fiu strungar acolo... Păcat că nu sîntem zămisliți ca racii: mi-ar crește brațul la loc...

Curînd, ciungul intră în cabinet, în locul domnului celui gras. Bătrîna își puse lucrul în geantă.

— Bietul băiat! făcu ea. I se cicatrizează greu... Bărbatu-meu a pierdut un picior în război; dar la război barem știi că te duci ca să fii omorît sau schilodit... În 1919 găsise iar de lucru. Acum e șomer, de un an de zile. Patronul lui nu mai vrea decît oameni întregi. Și-atunci, am reînceput eu să lucrez. Dar din pricina asta mă simt tare rău. Vai, vai! Bietul băiat vorbea de raci: noi n-om fi zămisliți ca ei, dar patronii e sigur că sînt niște crabi!

— E rîndul dumitale — spuse Claire, văzînd că se deschide ușa.

— Eu nu stau mult. La revedere...

Gilbert se ridică și începu să umble de colo-colo.

— Nu te enerva — îi spuse soră-sa.

Jacques crezu că o să adauge. „Dacă aș fi eu în locul tău..." Dar nu...

Și dacă trebuia operată? Și dacă, după operație, avea să aibă o convalescență îndelungată? Se gîndi la scumpetea căilor ferate și a tarifurilor hotelurilor. Unde să plece, ca să nu coste prea mult? La

Mesnil ? Imposibil. Unde, atunci ? Va trebui ca el să-i trimită în fiecare lună cîte un mandat. Şi-o să-i coste enorm traiul aşa, departe unul de altul...

Se deschise uşa. Doctorul, binevoitor, trecu în sala de aşteptare.

— Cine e la rînd ?

Avea părul cărunt, fruntea înaltă, aproape fără nici o cută, vîrful nasului ridicat în sus, gura mică şi obrajii rumeni de sănătate. Inspira totodată şi simpatie, şi încredere.

— Intraţi, doamnă !

Uşa se închise şi Jacques se întrebă cum va arăta Claire cînd va ieşi din cabinet.

Pesemne că s-a dezbrăcat acolo... O fi goală ? *El* trebuie că o consulta acum... Şi dacă era ceva grav?

Şi dacă era mai mult decît grav ?

— De-am pleca odată ! spuse Gilbert.

— N-aveai decît să nu vii.

— Ştii bine că ea a vrut... Crezi că o să se vindece ?

— Habar n-am.

Jacques se lăsă să cadă într-un fotoliu.

— La urma urmei, puţin îţi pasă, ai ?

Deşi Gilbert pusese întrebarea aceasta cu o nepăsare voită, Jacques se simţi atins şi încercă să se ridice. Dar, apăsîndu-i umerii cu amîndouă mîinile, Gilbert îl reţinu în fotoliu.

— Ascultă...

— Lasă-mă în pace !

Jacques se desfăcu din mîinile lui. La ce bun să se certe ? Nu era nici locul, nici momentul. Se opri totuşi în faţa cumnatului său şi îl înfruntă, cu pumnii în şolduri.

— Ascultă — continuă Gilbert, fără să-şi părăsească liniştea blîndă — mi-ai iubit surioara. Acum, ea te stinghereşte... Dacă crezi cumva că asta nu se vede, te înşeli ! Iar dacă îţi închipui cumva că ea nu ştie, iar te înşeli ! Şi nu mai face mutra asta, ipocritule !

V

Claire își expuse radiografia stomacului la lumină.

— N-o mai pot privi atîta — se supără Jacques.

Ea se făcu că nu-l aude.

Tumoare la stomac. Diagnosticul doctorului Klein i se părea, cu toată gravitatea lui, prea simplu. Va supraviețui intervenției despre care chirurgul (care n-o mințise) vorbea ca despre ceva neîngrijorător? Jurîndu-se că va fi pentru ultima oară, ea privi, în imaginea aceasta de viscere cenușii și negre, forma care îi înfățișa stomacul. Un soi de inel întunecat astupa duodenul. *Aceasta* era boala.

— La ce te mai gîndești?

— Ceilalți medici ar fi trebuit să-mi facă radio...

— Nu-ți mai bate capul! Și la ei e ca pretutindeni: sînt unii care își fac meseria cum trebuie și mai sînt și ceilalți.

— Dar dacă ar fi fost ceva foarte grav? Există cazuri extrem de grave, despre care nu i se vorbește bolnavului... Nu pot să sufăr clișeul ăsta!

Degetele ei tremurătoare lăsau amprente pe marginile peliculei. Claire vîrî radiografia în geantă.

— Nu, nu, nu e grav! continuă Jacques cu înverșunare. Klein nu e un șarlatan. Te urci pe masă și el te vindecă; apoi stai o lună sau două la țară...

Clairei aproape că i se făcu scîrbă de el. Niciodată nu fusese atît de neplăcut, de cupid, de dornic de glorie și de tihnă. Îi privi mîinile pătate de unsoare, părul răvășit și obrajii umbriți de-o barbă nerasă de două zile. Oare în lipsa ei o să devină și mai nepăsător? Trei săptămîni de clinică... Ce necunoscut va regăsi la reîntoarcere?

— E ora unu... De obicei, la ora asta, ești la L'Etoile. Eu, mă gîndesc, stînd la fereastră...

Se apropie de fereastră. Norii grei acopereau cerul. Aerul mirosea a gaz, a benzină și a cauciuc.

— E adevărat că a pleca înseamnă a muri un pic...

— Asta e o porcărie poetică!

— Tot ce nu vrei tu să înțelegi e o porcărie!

— Exagerezi!

Jacques privi ceasul deșteptător:

— Vilquier o să fie aici peste o jumătate de ceas. E grozav că te duce cu mașina, nu-i așa?

— Mi-e teamă...

El făcu un gest scandalizat, care o dezlănțui.

— Și tu nu înțelegi asta, firește!

El îi apucă mîinile. Părea tare mîhnit. Și-i spuse, cu glas blînd:

— E pentru binele tău... Poți să ai încredere în Klein...

O cuprinse cu brațele și, cum căuta să o atragă spre cameră, ea se așeză pe taburet.

Jacques se ghemui în fața ei. Mîinile lui reci îi ridicară fusta, îi apăsară genunchii, și se urcară de-a lungul coapselor. După săptămîni de indiferență, dorința aceasta o indignă pe Claire, care își încrucișă picioarele.

— Lasă-mă... Dacă îți închipui că de asta îmi arde acum!...

El se ridică, furios, și plecă să se sprijine cu coatele de tocul ferestrei.

Ea se gîndi la vecinele pe care le întîlnise pe scară: „Așadar, vă operați? — Măcar de n-ar fi ceva grav!" De astă dată, cîteva dintre cele înfumurate binevoiseră s-o întrebe și să-i arate oare-

care simpatie dulceagă. Cine le informase? Alice, fără îndoială.

În așteptarea lui Vilquier, Claire se hotărî să se ducă să mai stea puțin de vorbă cu ea.

* * *

Contrar tuturor așteptărilor ei, preliminariile operației nu o impresionară pe Claire, care își reproșă pesimismul și respiră cu un fel de voluptate de îndată ce infirmiera îi aplică inhalatorul pe față.

Anestezicul își făcu imediat efectul.

Claire redeschise ochii într-o lume vaporoasă și mișcătoare. Întoarse capul. Decorul se răsturnă parcă, apoi reveni la loc, și pacienta avu impresia că se află într-o seră în care creșteau plante albe. Undeva, lîngă piept, simțea parcă tăciuni aprinși. Claire gemu și se întinse. Cînd se mișcă, își simți tot corpul în flăcări. Își reținu respirația: durerea îi devenea tot mai arzătoare, în timp ce un tam-tam de nestăvilit începu să-i bată în tească. Își înghiți saliva. Gustul ei neobișnuit îi făcu greață.

Durerea o sfîșie, i se fixă curînd în ceafă, lovind-o sacadat, fără să pară că ar vrea să slăbească. Claire făcu un efort să-și revină în fire, voi să se ridice, dar i se părea că e de plumb și că au legat-o de pat.

Gîndurile îi rătăciră multă vreme, haihui. Apoi ceața care o împrejmuia se risipi și realitatea i se ivi din nou, cu mare zgîrcenie; o fereastră fragmenta cerul, o umbră se apropia, devenea consistentă și căuta trăsăturile îngrijorate ale lui Gilbert...

* * *

În ciuda chinurilor pe care le îndură trei zile, gîndurile Clairei se menținură la un oarecare grad de încredere: o să se facă bine, apoi, după două-trei săptămîni de convalescență, o să-și caute o slujbă. Astfel, va trăi cît mai puțin cu putință în apartamentul de care avea groază acum.

Ajunsese chiar să-i ierte indiferența lui Jacques, învinovățindu-se că a fost prea slabă și prea severă cu el ; se învinovățea, de asemenea, că prea ținuse cu tot dinadinsul ca el să semene bărbatului pe care l-ar fi adorat : o ființă ireală.

Jacques veni, în prima seară, la căpătîiul ei și rămase acolo o jumătate de ceas. Ei i-ar fi plăcut să stea tăcut sau să-i vorbească despre *ei*. Dar Jacques îi povesti una din certurile lui cu Janin, pe chestia unei frîne montate pe-o bicicletă nouă. Comenta cu patimă povestea asta. Claire îl asculta, încercînd să uite chinurile care o ardeau, încercînd să uite gustul și mirosul de eter care îi umpluse capul.

Jacques își dădu seama deodată că nu trebuia s-o obosească, o sărută pe frunte și plecă.

A doua zi, îi aduse flori. Se mira că nu-l întîlnise încă pe Gilbert.

— A venit la amiază — îi spuse Claire. Ce bine că are un comandant înțelegător !...

— El ți-a adus astea ?

Îi arătă un buchet așezat pe noptieră.

— Da.

— În chestii d-astea e totdeauna mai tare decît mine !

Apoi Jacques inspectă camera, se apropie de fereastră, privi castanii din stradă. După aceea, întorcîndu-se spre Claire :

— E bine aici ! E cea mai bună clinică din sector...

Ea crezu că o să adauge : „Și nu-i scump !"

— Da, era *bine*. Infirmierele, fiica chirurgului în special, aveau grijă să nu ducă lipsă de nimic. Zilele nu i se păreau *prea* lungi. Și-apoi, nu trebuia oare să se resemneze ?

El nu deslușì nici urmă de ironie în frazele acestea șoptite.

— I-ai revăzut pe Blareau ?

— Sigur că da !

— Pe toți ?

Ea făcu semn din cap.

— Sînt foarte drăguți. Nu-i de loc ușor să vii aici, de la Vincennes.

Îi ură noapte bună, o sărută și plecă.

A doua zi, duminică, Jacques nu veni.

Gilbert își petrecu după-amiaza la căpătîiul bolnavei și-i spuse că soțul ei participa, cu Dupriez, la cursa americană de închidere, la Vel' d'Hiv'. Ea nu se miră că Jacques nu-i pomenise nimic de cursă : din partea lui, se aștepta la orice.

O trecură fiorii. Ceva imperceptibil, în străfundurile ei, în rană, o răscolea și o înjunghea îngrozitor.

— Îți e *cu adevărat* mai bine ?

— Da... În sfîrșit, așa cred...

Presimțea că dureroasa încercare nu se isprăvise încă. Și își repeta într-una : „Tu nu poți trăi fără zbucium !" Gilbert nu știa ce să facă cu mîinile, cu chipul. Ea nu îndrăzni să-i ceară să plece.

— Se împlinește un an de cînd l-am cunoscut pe Jacques...

I se păru că Gilbert ar vrea să-i destăinuiască ceva. Dar el se răzgîndi și oftă. I se părea prea monstruos ce avusese de gînd să-i spună ?

— De-ai ieși odată de-aici !

Ea închise pleoapele, în semn de aprobare. Ceas de ceas își simțea trupul tot mai toropit și mai istovit : parcă și-ar fi pierdut sau i s-ar fi coagulat sîngele. Se temea de desfăcutul și de refăcutul pansamentului. Se temea de noaptea care avea să vină. Se temea de tot ce-i putea spori nervozitatea, neliniștea adîncă și tristețea.

Somnul îi devenise extrem de fragil. Altădată putea să doarmă opt ore, ba chiar mai mult. Acum, cu toate injecțiile făcute seara de-o infirmieră, se deștepta cu mult înainte de revărsatul zorilor. Și de fiecare dată deșteptarea era la fel de îngrozitoare. Ce-i scurtase odihna ? Nu știa, dar trezirea îi era totdeauna urmată de-o ușoară trosnitură a mobilei sau a parchetului, de parcă cineva, călcînd cu pași de pîslă prin odaie, ar fi stat nemișcat s-o pîndească. Neîndrăznind să deschidă ochii, ea își

spunea : „Ești nebună, nu-i nimeni", dar nu se clintea, strîngînd dureros pleoapele și simțind cum îi bat tîmplele, incapabilă să-și stăpînească spaima. Lîngă ea, deșteptătorul se încăpățîna să fărîmițeze timpul. Claire își spunea : „Un deșteptător nu poate să trosnească", și, deodată, deșteptătorul bătea, de parcă ar fi știut că se gîndește la el. Iar podeaua scîrțîia și mai tare, ca și cum i-ar fi ghicit și ea spaima.

Ah ! vicleana și ferocea complicitate a lucrurilor nocturne ! Claire era leoarcă de sudoare : se simțea supravegheată, se simțea cercetată ; simțea deasupra ei un fel de răsuflare și doi ochi atenți. „Trebuie să mă prefac că dorm" — se convingea ea. Apoi : „Ai înnebunit ? Nu poate să te privească nimeni !" Ezita totuși să se miște, statuie de carne vîscoasă în golurile cearșafurilor pe care le simțea înghețate la picioare și fierbinți peste pîntec. „Da, e cineva, e cineva în cameră !" Renunță să se mai ascundă în giulgiuri, să mai sune infirmiera de serviciu. Țîșnite din tăcerea care mocnea în jurul ei, în jurul clinicii, în jurul orașului, bășicile de sunete ciudate se urcau spre cer, ca să se spargă acolo. Rarele automobile își amestecau îndepărtatul lor tril cu vîjîitul vîntului, cu foșnetele arborilor de pe alee, cu zvonurile de pe cîmpul d'Orly. Și erau atît de sinistre, încît îți venea să-ți astupi urechile...

— Ai să te vindeci repede. Apoi ai să pleci la țară...

Claire îi apucă mîinile lui Gilbert. Ca să se vindece, ar fi trebuit să nu-l mai iubească pe Jacques. Să-și spună : „Nu mai e aici, puțin îmi pasă...", sau, mai degrabă : „Cu atît mai bine".

Și cum să scape de ideea fixă care îi sfredelea inima : „N-ai să mai ieși vie de-aici" ?

*

* *

Boala se agravă. Claire nu știu ce complicație se ivi în cicatrizarea rănii. Infirmierele și doctorul,

întrebați, rugați să-i spună, pe cînd o coborau din nou în sala de operații, îi răspunseseră cu zîmbete încrezătoare și cu vorbe îndoielnice.

Claire rămase uimită cînd se trezi în cameră și află că trecuseră două zile de la cea de-a doua operație și că, după un delir îngrijorător, starea îi era acum satisfăcătoare. Soțului și fratelui ei nu li se dăduse voie s-o vadă ; de acum înainte, fiecare vizită nu putea depăși cinci minute.

Primul pas pe care îl recunoscu pe coridor fu al lui Jacques. El, așa cum de altfel ea se aștepta, nu prea se arătă darnic cu vorbe duioase.

— Infirmiera mi-a spus să nu te obosesc.

Se așeză și adăugă :

— Așa că, dă-mi mîna și să nu vorbim...

Asta îi convenea.

Gilbert intră și gestul lui Jacques îl înșelă.

— Te simți mai bine ? Știi, ne-ai speriat !

Claire clătină din cap. Avea un nod în gît.

— Bruna aceea înaltă e aceea care te îngrijește atît de bine ?

Claire clipi.

— E fiica chirurgului ?

— Nu-i mai pune atîtea întrebări ! se înfurie Jacques.

Gilbert oftă și nu-i răspunse.

— Ia loc, Gil — spuse Claire, arătîndu-i celălalt scaun.

Îi întinse și lui o mînă și-i privi pe amîndoi. Ei se înfruntau din ochi. Ea încercă să le abată gîndurile.

— Aș fi vrut o oglindă. Cum arăt ?

— Bine — spuse Gilbert.

Și era adevărat. Arăta ceva mai palidă, dar trăsăturile nu i se urîțiseră. Febra îi scăzuse.

— Dacă aș fi departe de-aici... sau dacă aș putea măcar să citesc... cărți pentru copii, cu poze multe...

Mărturisirea aceasta îl făcu pe Jacques să rîdă.

— Dacă vrei — hohoti el — pot să-ți aduc *Picioarele nichelate* sau *Cutezătorul*.

— De ce nu? zise Gilbert. În fond, e mai sănătos decît *L'Auto*...

Se deschise uşa.

— Acum trebuie s-o lăsaţi — le spuse înfirmiera.

* * *

Vindecarea Clairei mergea greu, şi Jacques se întreba adesea cum o să poată plăti ce i se cuvenea chirurgului. Într-o seară, îşi găsi soţia liniştită şi încrezătoare ; a doua zi dimineaţă, i se păru că totul merge mai rău : Claire era lividă, părul, pe la tîmple, îi era udat de broboane călduţe ; şuviţele i se lipeau de frunte ; ochii îi lăcrimau şi palmele îi ardeau.

— Mă întreb dacă am să scap — şopti ea.

— Sigur, sigur că da...

Claire gemea. Simţea cum o ard măruntaiele. Se căznea să respire regulat şi cît mai puţin cu putinţă, ca să stingă focul care ardea în ea. Ca să nu-l întîlnească pe Jacques, Gilbert o vizita la amiază. Familia Blareau nu venea decît joi seara.

Într-o zi, ea nu-şi văzu soţul.

— E firesc — îi spuse Gilbert — Jacques a avut de lucru pentru Vilquier. Nu ştii că mîine se aleargă Paris-Roubaix ?

* * *

Jacques veni peste două zile, dimineaţa, mîhnit de tot şi-i spuse de-a dreptul :

— Draga mea, iar sînt şomer.

Claire nu mai avu răgaz să se mire. Soţul îi era prea furios, prea fericit că poate să-i povestească întîmplarea.

— Ştii că Vilquier era mulţumit de mine. Dar Janin nu putea să mă sufere. Ca să alerge Paris-Roubaix a stăruit să-i pun eu la punct schimbătorul. I-l reglasem. Mergea. A rulat cu el zece kilometri. Şi a venit să mă caute. Lanţul nu trecea pe pasul mare. Aşa sînt schimbătoarele : cînd bicicleta şade

pe suport, lanțul sare bine ; cînd bicicleta merge, lanțul se înțepenește. Eu am reglat schimbătorul, dar s-a dereglat în timpul cursei... Janin a spus că e vina mea. Ne-am certat. Cum el e acum cel mai bine văzut dintre alergătorii de la *Triomphe*, i s-a dat lui dreptate... Vilquier m-a concediat. Dar n-avea grijă ! Mă descurc eu...

Jacques plecă cu spinarea încovoiată. Intră doctorul. Era la prima lui vizită.

— Bună ziua. Te simți mai bine, nu-i așa ?

Apoi, apropiindu-se de pat :

— Dumneata, care ești soție de ciclist, ce părere ai despre rezultatul Paris-Roubaix ? Îți încîlcește mintea, nu alta ! Lapébie sosește primul ; răsună *Marseilleza* ; o mulțime enormă îl aclamă pe învingător. Dar degeaba, căci e descalificat în profitul belgianului Rebry. De ce ? Pentru că francezul își schimbase bicicleta la cîțiva metri de sosire ! Cursa era făcută pentru încercarea bicicletelor, sau pentru încercarea puterii alergătorilor ? Lapébie a străbătut întregul traseu. A sosit în fruntea plutonului și a cîștigat. Ei bine, nu ! Atîta nu-i de ajuns. Trebuie să facă tot drumul pe-o bicicletă *Machin* sau *Truc*. Vezi, ciclismul profesionist e, înainte de orice, o afacere de biciclete. Și e scandalos...

— Da, e scandalos — murmură Claire.

A doua zi, cînd Gilbert intră în cameră, ea ghici că suferise un mare necaz.

— Ce ți s-a întîmplat ?

— Bărbatu-tău a venit ?

— Da.

— Ce ți-a spus ?

— Că duminică dimineață...

— Mda... Toate astea, ca să le ia ochii foștilor lui tovarăși ! Ți-a spus că a...

— Ce ? Că s-a înscris la cantina pentru săraci ?

Claire întoarse capul. Gilbert rămase tăcut, mototolindu-și boneta în pumni. Se grăbea să plece, fără doar și poate.

— Spune ! Spune odată !

El respiră greu.

— Sînt un ticălos!

Claire se ridică și-i prinse mîna.

— De ce, Gil?

— Nu trebuia să-ți vorbesc despre asta... Dar, înțelegi? Nu pot să-l sufăr!...

— Hai, îmbrățișează-mă! bîigui ea. Da, îmbrățișează-mă strîns. O să-mi facă mai bine decît îți închipui...

* * *

230 de concurenți, 18 cluburi participante la challenge: *Premiul bicicletelor Pérot* a fost un succes.

Itinerarul trecea prin Villeneuve-Saint-Georges, Beauregard, Limeil, Brévannes, Bonneuil și Choisy: 22 de kilometri ai unui circuit care trebuia făcut de cinci ori. La al doilea tur, lîngă Beauregard, Jacques, care conducea plutonul, sparse la roata din față. Din pricina asta își scoase numărul, schimbă camera și se reîntoarse la start.

Sacii de mînă se aflau depozitați la *Central-Sport*, lîngă stadion. Jacques se îndreptă agale într-acolo.

Tocmai se îmbrăca, în sala din dos a cafenelei, cînd auzi un zgomot neobișnuit. Deschise ușa și-l văzu pe Hévois înaintînd de-a lungul tejghelei. Agitîndu-și brațele și strigînd: „Faceți loc! Faceți loc!" conducătorul clubului îi împingea la o parte pe curioși. Femeile țipau. Gălăgia încetă o clipă pentru a face loc șoaptelor și reîncepu iar cînd Bohan, Idiard și Roncé intrară, sprijinindu-l pe Chupin, care nu se mai putea ține pe picioare.

— Adevărat ghinion! explică Bibi, ștergîndu-și cu dosul palmei saliva ațoasă de pe buze. Chupin aleargă totdeauna cu cască. Acum și-o uitase acasă!... S-a întîmplat la cîțiva pași de aici. Plutonul mergea în șir. El conducea. A spart, în față... Și-a făcut un salt!...

Cocoțîndu-se pe un scaun, Jacques îl zări, printre capetele celorlalți, pe Chupin, fără viață parcă, și gîfîind din greu. Avea o rană căscată la brațul drept. Sîngele îi năclăia părul. Bărbia îi fusese zdrelită de

pavaj. Nasul îi sîngera. Ochii îi exprimau uimirea și suferința. Rănitul bîigui ceva, ducîndu-și mîinile la cap.

— N-o să-l lăsăm aici — spuse Bibi, apropiind două mese.

— Hévois a anunțat clinica ?

— Firește ! Un prieten de-al lui Dilgard s-a oferit s-o facă...

— Ajută-mă să-l culcăm aici — strigă Bibi.

— Uitați-vă ce am la picioare ! urlă Chupin. Nu mai pot să le mișc... Of, ce mă dor !

Pérot, palid, sări și el.

— Organizasem cursa asta — le spuse el, speriat, celor de față. Totul mergea atît de bine !... A, ești aici, Fage ?

— Da. Am spart...

— Taică-tău e arbitru la Bonneuil. Îl aștepți ?

— Nu.

Nimic nu atrage mai bine clienții decît un accident.

— E o vorbă — mărturisi patronul : O dată nu înseamnă mereu. Astăzi o să-mi meargă treburile !

— Ești un dobitoc, Nénesse ! îi strigă Roncé, supărat.

Lumea se înghesuia să vadă rănitul. L-ar fi dezbrăcat, pipăit, dacă ar fi putut. Hévois își agită brațele de gorilă.

— Hai, dați-vă la o parte, dacă nu vreți s-aveți de-a face cu mine !

Înaintă spre tejghea și, adresîndu-se cafegiului :

— Zău, Nénesse, n-ar fi trebuit să lași pe nimeni să intre ! Dă-i afară pe toți, dacă vrei să nu fac bătaie...

Jacques se apropie de Chupin și-i privi picioarele.

— N-ai cine știe ce — spuse el. O tăietură afurisită la rotula dreaptă... Parcă s-ar vedea osul...

— Deștept mai ești că-i spui așa !

Și Pérot ceru alcool.

— Acum, acum !

Patroana, grasă și roșie la obraji, cu sticluțele în mînă și cu un pachet de vată la subsuoară, venea — calmă — în ajutor.

Chupin urlă de durere cînd i se scoase tricoul. Ca să i-l scoată, Mégain și Hévois făcură totuși minuni de gingășie. Cu buzele strînse, cu fruntea șiroind de sudoare, ei se strîmbară descoperind spatele însîngerat al tînărului.

Veni și Hinger.

— M-am lăsat păgubaș ! L-am văzut căzînd...

— Îmbracă-te, să nu răcești ! îi spuse Roncé ridicînd un cheag de sînge de pe nasul rănitului.

— Și ambulanța, ce-i cu ea ? strigă Hévois. Ar trebui să fie aici. I s-a telefonat de-o oră ! Ar fi trebuit să oprim o mașină și să ducem băiatul la clinică !

— În împrejurări de-astea, nu mai știi unde ți-e capul !

— O să mă ducă la spital ? se neliniști Chupin.

Apoi, ridicîndu-se deodată se împotrivi :

— Nu vreau la spital !... Și mama ? Ce-o să se facă ? E oarbă și paralizată !... Și cînd nu sînt acasă...

Gemu. Violența și deznădejdea lui păreau copilărești. Înțelese asta și-i păru rău. Hévois îi luă mîna :

— Acolo au să te îngrijească mai bine decît te-am îngriji noi, dragul meu. Nu-ți bate capul ! Uite, a venit și ambulanța *ta* !...

*

* *

În clipa cînd își plăti litra de apă minerală, Jacques observă că nu-și vîrîse încă portofelul în buzunar.

— Un minut — îi spuse el patronului.

Își deschise sacul. I se aflau acolo toate lucrușoarele, dar portofelul lipsea.

Își pipăi buzunarele, știind că face asta degeaba. Le pipăi de două, de trei ori, febril. Prostește. Cu desperare. Palid, cercetă iar sacul.

— Ei ? întrebă patronul, plecîndu-şi capul greoi peste tejghea.

Avea sprîncene groase şi zbîrlite, o mustaţă stufoasă şi nişte ochi de iepure.

— Mi s-a furat portofelul !

Cu o privire furioasă, Jacques se uită la toţi cei de faţă, care tăceau, interesaţi.

— Îl aveam în sac !

— Haide, haide, caută bine — încercă să-l sfătuiască Nénesse.

— ...am abandonat, şi cînd m-am îmbrăcat, mai era încă aici ! M-am dus să-mi văd prietenul rănit...

Abia mai putea respira. Patronul, plictisit, privea paharul şi băutura neplătită.

— E adevărat că au fost atîţia oameni aici, adineauri...

— Şi actele mele ? Legitimaţia mea ? Aveam şi bani ! Doamne, nu mai există nici un om cinstit pe lume ?

Lui Jacques îi părea rău că nu le ceruse lui Pérot, lui Hévois şi lui Bohan să-i păstreze hîrtiile. Altădată i le ţinea Pa. Din gură îi ieşi un val de blesteme adresate cicliştilor şi consumatorilor. Unul din ei, crezîndu-se bănuit, spuse :

— Eu abia am venit !

Un al doilea îşi susţinu nevinovăţia. Un altul constată :

— Pe cinstea mea, ai aerul că ne acuzi !

— Acuz pe toată lumea !

În fundul încăperii, Pentier, care făcuse toată cursa, nu izbutea să-şi scoată tricoul. Prévost îl ajuta să se despoaie, şi-l lăuda :

— Bine ! Cred că ai ieşit al 16-lea sau al 17-lea.

Pe trotuar se auzeau tropăielile spectatorilor, ca o adevărată ploaie.

Sosi Hévois, avînd la subsuoară un maldăr de numere pe care le puse pe masă. Roncé, Pérot şi Bohan, îngrijoraţi, şi doi oficiali de la U.V.F. îl urmau. Alergătorii îi asaltară :

— Nu ştiţi pe ce loc e 19 ?

— Dar 68 ?

— Spuneți, al cîtelea e Fontaine ?

— Gura ! Clasamentul se face aici, vedeți bine !

Jacques simți deodată pofta să se ia la bătaie cu oricare dintre clienți. Să-i caute pe toți în buzunare. Îi povesti lui Pérot ce necaz pățise.

— N-ai baftă !

Cum ? Doar atîta găsea bătrînul că trebuie să-i răspundă ? Alerga de cinci ani, și pentru prima oară era victima unui furt. Mai mult : niciodată nu fusese de față la vreun furt, și nu auzise nici un alergător plîngîndu-i-se că i-a dispărut ceva.

— Prea e de tot ! strigă el, apucîndu-l pe Pérot de reverul hainei. Trebuie făcut ceva !...

De ce i se șterpelise tocmai lui portofelul ? De ce nu fusese furat al lui Pentier, al lui Idiard sau al lui Nalot, care stăteau pe lîngă el fără să pară prea indignați ?

— Putem să-l ajutăm, băieți — hotărî Pérot. Să punem mînă de la mînă, toți.

— Eu sînt contra — se împotrivi Idiard, mușcînd dintr-un sandviș, bine umplut. Fage nu e din clubul nostru !

— Așa e — spuse și Dubois, împăturindu-și pantalonii. Bibi are dreptate.

— Mai bine mă duceam să alerg cu V.C.F. !

— Nu ți s-a cerut nimic !

— Prea te grozăveai, la plecare, cu tricoul tău alb și negru !

— Abia ne-ai răspuns la bună ziua !

În spatele lui, Jacques îi auzi pe arbitri numind alergătorii în ordinea sosirii. Avu loc o contestație :

— Eram înaintea ta — îi spuse un alergător altuia.

— Ai și mutră !

— Haide — interveni Mégain — nu vă mai certați pentru al patruzecî și șaptelea loc ! Vă pun la egalitate. E bine ?

Idiard își înfipse dinții în pîine și mușcă brusc.

— N-aveți decît să faceți cheta — mormăi el — eu unul nu dau !

— N-ai decît să nu dai ! se enervă Pérot. Dacă nu vrei să te lipseşti de cîţiva gologani, te priveşte !

— Nu sînt unghie-în-gît — spuse Dubois — dar să fim logici...

— Eu dau — hotărî Gossin.

Anunţase asta hotărît, cu un fel de bucurie liniştită, ca să-şi bată joc de Bibi şi de Dubois.

— Dau şi eu — spuse Delus.

Jacques îşi privi foştii colegi de club. Se aflau acolo aproape toţi : Idiard, Labre, Pentier, Nalot, Geneens, Rathé, Sanchi, Hinger, Peudot, Lozach şi Prévost. Rathé se clasase al treilea, Sanchi terminase al şaptelea. Nu zîmbea de loc ; în Spania, lucrurile mergeau prost...

Jacques strînse pumnii. „Dacă măcar aş fi alergat Paris-Amiens cu ei !" se gîndi el. Ce căuta la Choisy ? Bibi înţelesese. Voise să intre în cursă cu tricoul V.C.F.-ului ! Şi mai i se părea curios că unii dintre alergătorii de la C.C.C. nu voiau să participe la chetă !

— Dacă l-aş prinde pe ăla care m-a furat !

— Vezi să nu !

— Nevastă-mea e în clinica lui Klein de trei săptămîni. Vilquier m-a dat afară... Aveam cinci sute de franci...

Geneens scoase cincizeci de franci din portofel şi, punîndu-i în mînă, spuse :

— Hai, băieţi, faceţi un efort !

— Un efort de-ăsta... — bombăni Bibi.

Totuşi, îşi desfăcu portofelul şi scoase şi el cincizeci de franci. Apoi deschise gura :

— Scuteşte-ne de explicaţii, Bibi ! îi strigă Pérot, scotocindu-se în buzunare. Un gest face cîteodată mai mult decît paginile unui roman...

VI

În fața lui Jacques se înălța imobilul Boulenger, unde îi locuiau părinții.

Lăptăria fusese vopsită de curînd ; perdelele curelăriei erau trase ; David își poleise cele trei capete de cal de la prăvălie. Astea erau toate schimbările vizibile. La rarele ferestre unde nu atîrnau cîrpe puse la uscat, frînghiile împodobite cu cîrlige de rufe se întindeau pe mai multe șiruri.

„Așadar, intri" — își spuse el.

Blondina care ieșea din măcelărie, fără îndoială că era Wanda, sora lui Antoine Kratowski. Cît crescuse ! Și zău că era frumușică foc !... Dacă îl primeau după cum spera, avea să afle despre nunți, accidente, nașteri și morți...

— Cît de fericiți am fi putut fi !

Își rezemă bicicleta de ușa garajului. Pisica chioară se ivi și ea, frecînd pavajul cu pîntecele ; mișca din coadă, cu un fel de veselă mirare.

— Tot mai ești aici ?

Se aplecă și o mîngîie pe cap. Ea începu să toarcă. Jacques se ridică.

— Acum, drăguțo, mă așteaptă o treabă grea... Dar n-am de ales : ori asta, ori mizeria cruntă.

Și urcă scările.

Intră în apartament fără să bată. Uşa scîrţîi. Pingelele îi lipăiră pe linoleumul din coridor. Din bucătărie, Man întrebă :

— E cineva ?

Jacques nu răspunse şi continuă să meargă. Atunci ea se nelinişti.

— Te-ai şi întors, Adrien ?

— Nu, eu sînt — spuse Jacques.

Man tricota. Cînd îl văzu intrînd, scăpă totul din mîini. Îl privi înaintînd, fără să poată face un gest. Pe faţa ei, riduri şi iar riduri. Jacques nu le recunoscu decît pe cele de pe frunte, late, săpate parcă cu dalta ; altele noi i se aşternuseră pe obraji, lîngă gură ; îi împrejmuiseră ochii. Cum de putuse să îmbătrînească atît, doar în cîteva luni ?

— Jacques ! Oh, Jacques !

El îşi lipise capul de umărul ei. Nu îndrăznea s-o sărute. Ea plîngea ; lui nu-i plăceau lacrimile. Tremura, mai emoţionat decît se aşteptase. Man, palidă, abia îşi credea fericirea. Mîinile îi tremurau.

— Mi s-au muiat picioarele — spuse ea. Nu te mai aşteptam... La început, credeam că o să revii, după o săptămînă, chiar cu ea. V-am fi primit... Fii sigur...

— Am fost s-o văd. E la Klein... Şi, cum trec mereu pe-aici, mi-am zis : „Ai putea să te urci..."

— Atîtea şi atîtea luni fără tine...

Man îşi adună lucrul, un pulover albastru, cu împletitură mare, şi constată, mîhnită :

— Am scăpat ochiurile !

Apoi, evocînd vremurile fericite :

— Îţi aminteşti cînd îţi împleteam flanele ?

El coborî fruntea. Nu uitase nimic, dar ea îi spunea : „Îţi aminteşti ?" de parcă ar fi crezut că-şi pierduse tot, trăind departe de ei, pînă şi memoria.

— Seara, mai ales, ne-a fost tare greu... Nici nu îndrăzneam măcar să mîncăm felurile care îţi plăceau ţie ! Dar o să te reîntorci la noi, nu-i aşa ? O s-o aduci şi pe ea.

— A trebuit s-o opereze la stomac... Şi s-au ivit complicaţii... Şi n-am un ban, sînt şomer.

Ea parcă nici nu-l auzea. Surzise oare ?

— Şomer ! stărui el.

— Ai să-l găseşti pe taică-tău schimbat : oboseala, grijile. Are o slujbă bună. O să vină curînd. Mănînci cu noi ?

— Sigur.

Jacques se apropie de fereastră.

— Ţi-am pîndit venirea. Ca înainte. Îţi aduci aminte ?

Man înfipse cîrligele în ghemul de lînă. Jacques respira cu o încetineală voluptoasă mirosul casei, amestecul acesta de ceară veche, de flori veştejite şi de praf. Îşi simţea trupul ca de plumb. În curte, oamenii veneau şi plecau necontenit, iar de la celelalte etaje, se auzeau cîntece, strigăte, plînsete de copii şi certuri.

Se simţea fericit aici ! Avea cîte o privire înduioşată pentru fiecare fereastră, pentru pietrele din curte, pentru ţigle şi pentru cablurile electrice. De pretutindeni se împrăştia mirosul fripturilor. Ce plăcere să se afle aici ; şi să nu facă nimic. Şi să recunoască, de asemenea, că se simte din nou aici, în casa lui, tot atîta, dacă nu chiar mai mult decît la Vincennes.

— Va să zică, eşti şomer... Şi cum faci să mănînci ?

— Mă descurc. Mă duc la cantina săracilor... Bucătarul mi-e prieten... Uite că vine...

Pa se schimbase oare tot atît de mult ca Man ? Îşi rezemase bicicleta de uşa garajului şi se apropia de cea aflată acolo. Citi numele de pe inelul prins la baza ghidonului, ridică ochii spre cer şi porni în fugă...

Curînd, uşa scîrţîi şi, gîfîind, cu braţele întinse, Pa intră.

— Jacques, băieţaşul meu !

Îşi strînseră muşchii, umerii. Se îmbrăţişară.

— Băiatul meu !

Se priveau la lumină. Pa îi văzuse fotografiile prin ziare: îl zărise în plutoane, dar să-l strîngă în brațe, să știe că a terminat cu trecutul îi pricinuia atîta bucurie, încît clipea din ochi. Amuțise. Tăcerea era atît de adîncă în preajma lor, încît Pa mărturisi:

— Doamne, ce bine e! N-ai putut să te reîntorci mai demult?

— Nu îndrăzneam...

În tigaie sfîrîia untul. Jacques își puse haina pe spătarul unui scaun și Pa îi strigă nevestei:

— Ei, acum îți ai băiatul! Ești mulțumită?

— Mai întrebi?

Jacques se spălă pe mîini și-i trecu prosopul lui taică-său. După ce le spuse că Claire trebuia să revină lunea viitoare la Vincennes, se pregătea tocmai să le vorbească despre lipsa lui de bani, cînd Man îi umplu farfuria.

— Mănîncă. Avem tot timpul să vorbim!

— Îmi place să mănînc iar tocănița ta!

Jacques își dădu seama că făcuse o greșeală. Vorbise, de parcă ar fi vrut să-i facă să creadă că Claire îl lăsase să moară de foame.

— Claire gătește bine — mai spuse el. Of, dacă n-am fi avut atîtea lovituri de îndurat!...

Vorbise apăsat, dar Pa și Man păreau că nu-l auziseră.

— Și munca?

— Am fost dat afară de la Cognel; dat afară de la Vilquier. Sînt mereu pe liber.

— N-ai ceva pentru el, Adrien, la uzină?

— Ai haz! Azi dimineață au dat afară șase. Și n-o să primească unu, chiar dacă mi-e fiu!

Apoi, întorcîndu-se spre Jacques:

— M-au numit șef de turnătorie. Chosnieux ține o sucursală a firmei la Bruxelles. Cu muncitori mai puțini, am sporit producția. Asta e muncă, nu glumă! Am șaizeci de flăcăi sub mînă, și sînt și femei... Merge!

Jacques aproape că nu se miră auzindu-l vorbind cu atîta înflăcărare și autoritate. Pa se admira totdeauna, la fel ca acum, dacă nu și mai mult.

— Cu cincisprezece oameni mai puțin, am șarje superioare cu două sau trei tone celor ale lui Chosnieux !

— Și oamenii pe care i-au dat afară, n-ai făcut nimic pentru ei ?

— Algerieni ! Aș fi preferat să dau afară băieții din Choisy în locul lor. Sînt destui nepricepuți în topitorie ! Dar direcția a spus : „Mai întîi algerienii !"

Pa scoase o gazetă din buzunar. Jacques rămase uimit :

— Ei, drăcie ! Acum citești *Le Matin* ?

Pa desfăcu ziarul de parcă nu l-ar fi auzit.

Bătu cu dosul palmei în pagina sportivă.

— I-ai văzut pe Le Grevès ? Și pe Tonin ? Sînt tari francezii, în momentul ăsta ! Și Vietto, ia spune, l-ai văzut pe Vietto ?...

— I-am văzut, dar dacă n-aș avea necazuri, cred că aș putea face minuni.

— Alergi ?

— Da. Duminică. Alerg Paris-Arras. Cînd n-o să mai am de plătit povestea asta cu doctorul, o să meargă mai bine.

— Și cît îți trebuie ? întrebă Pa.

Jacques șovăi, apoi, cu un fel de dezmeticire :

— Trei sau patru mii...

— Ți-i împrumut. O să mi-i dați înapoi cînd veți putea...

* * *

La începutul după-amiezii, reîntorcîndu-se la Vincennes, Jacques se hotărî să se culce și să nu se scoale decît pentru cină. Își pipăia din cînd în cînd noul portofel. Zîmbea. Era salvat. De acum înainte va avea un moral de învingător.

Imediat ce împinse ușa, constată că în locuința lui mirosea urît. Nu era mirosul de casă închisă,

obișnuit după o absență ; mirosea ca la cazarmă. Obloanele de la ferestre erau închise. Jacques bîjbîi, temîndu-se să regăsească dezordinea și murdăria. Strivind ceva — poate o coajă de pîine — se dojeni în gînd că nu mai măturase de cînd îi plecase nevasta.

Răsuci comutatorul : mobilele erau pline de praf. Un pleoscăit îi aminti că garnitura robinetului trebuia schimbată. Se întoarse, vru să întindă mîna ca să-l închidă de tot, dar se răzgîndi : chiuveta în care picura apa era plină cu un lichid cenușiu, vîscos ; uitase s-o golească după ce se spălase. Jgheabul, căruia murdăria și spuma de săpun îi astupase scurgerea, era plin ochi ; un firicel subțire începuse să se scurgă pe jos.

Jacques ridică privirea. În fiecare ungher al odăii fremătau pînze de praf.

Cîteva farfurii și crătiți zăceau pe masă, lîngă mașina de ras și pămătuf. Vinul, care se scursese de sub pahare și sticle, lăsase largi cercuțe sîngerii pe mușama. Jacques le frecă cu degetul, fără să le poată șterge.

Se așeză pe-un scaun. Îi era silă să ia mătura și fărașul.

— Ce viață !

I se făcu poftă de-un pahar cu vin. Deschise bufetul. Sila îi spori la vederea cîtorva coltuce de pîine unse cu unt rînced. Trînti ușa bufetului. Simțea o milă ciudată față de sine însuși : păcătoasă viață mai ducea ! Merita să se compătimească.

Dormi liniștit. Și cînd se duse la brutărie, pe la șapte seara, îl întîlni pe Gilbert în colțul străzii Donjonului.

— Noroc ! Ia spune, ar fi neapărat nevoie, după cîte se pare, de-o scuturătură strașnică la tine. Mi-a spus portăreasa. Azi dimineață au venit de la gaze, să citească contorul. Tu nu erai acasă, și a deschis ușa cu paspartuul...

— N-am slugă să-mi facă curat !

— Ia te uită ! — bombăni Gilbert — ai nevoie de slugi acum ?

* * *

Claire o rugase pe domnişoara Klein s-o lase în faţa turnului castelului. Conducătoarea, care voia s-o ajute să ajungă acasă, o dojenise :

— Eşti nebună ! Era vorba să te însoţesc...

— Da, dar m-am răzgîndit. Haide, opriţi, fiţi bună !

— Cum vrei, dar să ştii că nu faci bine !

— Dimpotrivă, eu cred că da.

Maşina trase la trotuar. Claire luă valiza pe care i-o întindea domnişoara Klein, închise uşa, privi cum se depărtează Peugeot-ul, apoi, întorcîndu-se, observă că nimic, sau aproape nimic, nu se schimbase în preajma castelului.

Castanii de pe alee fuseseră curăţaţi, iar statuile fuseseră liberate de mărăcinii care se căţăraseră pe pietre. Faţada Edenului fusese zugrăvită din nou. Vuietul claxoanelor şi al automobilelor o speriară ; se dezobişnuise de ele.

Claire merse cîţiva paşi, apoi se opri : cineva alerga în urma ei. Să fi fost Jacques ? Îşi puse valiza jos şi aşteptă. Era Louis.

— Bună ziua, Claire. Te-am văzut de departe, dar mă întrebam dacă eşti tu.

O îmbrăţişă, apoi, luîndu-i valiza :

— Lasă-mi-o mie !

Claire zîmbea nervos, încîntată că regăseşte voioşia lui Louis şi felul lui de-a vorbi. Întîlnirea aceasta era un semn bun.

Cum ea se temea să nu-l facă să întîrzie, muncitorul îşi agită mîna stîngă învelită într-un bandaj gros, cît o mănuşă de baie.

— Ieri am păţit-o. Mai am o săptămînă liberă... Trei sute de kilograme mi s-au rostogolit peste mînă... Am vîrfurile degetelor făcute zob...

— Pe Jacques nu l-ai văzut ?

— Nu.

— Trebuia să vină să mă ia...
— Știi, nu prea îl vedem des...
— Ce face?
— Se pare că se antrenează serios...
— Credeam că-și caută de lucru...

Louis zîmbi și clătină din cap: îi părea rău că o vede atît de naivă. Ea se pregătea tocmai să înceapă iar cu întrebările, cînd, amintindu-și că trebuie să-i spună cîteva vorbe bune, Louis exclamă:

— Arăți grozav! Ești reparată acum...
— Așa sper și eu. Cum mai merge pe-aici?
— Prost! Dar au să se îndrepte lucrurile.
— Ce-mi place mai mult la tine e încrederea...

Dincolo de plăcerea de-a se fi reîntors la Vincennes și de a se afla împreună cu Louis, Clairei îi era groază să-l revadă pe Jacques. Se temea să nu-l dezamăgească sau să nu-i displacă într-atîta, încît să nu se mai poată înțelege niciodată. O fi și mai egoist acum? Și mai orgolios? Ca să se încurajeze, Claire își spuse: „Ce proastă sînt! El a pregătit totul pentru reîntoarcerea mea... Fără îndoială că vrea să-mi facă o surpriză... sau o fi poate la Choisy? Ar fi trebuit să-l aștept..." Și cu toate că gîndurile acestea o înseninară îndată, avu din nou senzația că se expunea unei primejdii cumplite.

Mulțumirea reîntoarcerii nu-i înlătura sila pe care i-o insuflaseră, la clinică, vizitele scurte, sărutările ușuratice și cuvintele sotului ei. S-o fi deprins el cu singurătatea? I se părea îngrozitor că fusese la părinți, ca să-i stoarcă de bani...

— Și lumea se întreabă cum au să se termine toate astea. Cred că la iarnă o să fie lată rău... Îți dai seama că o conopidă cumpărată cu doi cenți la țară se vinde aici cu trei franci și douăzeci și cinci!

Traversară piața Poligonului și Claire încetini pasul, sigură că în curînd va fi deznădăjduită.

Se hotărî să se poarte firesc și vesel totodată, ca să-l recucerească pe Jacques. Vanitatea ideii acesteia i se ivi imediat, adîncindu-i teama.

— Cît m-am jucat aici, pe piața asta, cînd toate mergeau bine! Ți-aduci aminte? Gilbert și prietenii lui făceau ture de pistă în jurul copacilor. Noi, fetele, ne jucam cu păpușile pe bănci...

Și-și înălță spre Louis privirea limpede.

— Ce-i mai rău, e că pe-atunci voiam să îmbătrînesc! Eram convinsă că la douăzeci de ani viața e frumoasă!... Și că o să fie și mai frumoasă cînd mă voi mărita!

— Cînd ești mic, îți faci totdeauna planuri. Știi că *el* a cîștigat cursa Paris-Arras?

— Da, a venit ieri seară. Pe la unsprezece. Eu dormeam, și m-a trezit...

— Am ajuns...

În fața porții deschise, neliniștea Clairei spori.

— Nu te simți bine? se îngrijoră Louis.

— Ba da!

Mințea. Inima îi bătea să-i spargă pieptul. Stomacul, parcă i-l lovea cineva cu o săpăligă. Se încăpățîna să zîmbească, dar toată ființa i se încovoiase parcă. Louis îi puse pe umăr mîna lui mare și bandajată.

— Trebuie să te urci și să te odihnești, fetițo. Și va trebui să faci tot posibilul să pleci în convalescență, la țară...

Vechiul linoleum de pe coridor fusese înlocuit cu un covor, iar în fața primei trepte a scării fusese pus un ștergar de paie.

— E drăguț acum, nu? glumi Louis, în spatele Clairei. Îți duc valiza la noi. Urcă, și nu te frămînta degeaba.

Claire ajunse în fața ușii *lor*. Se clătina. I-ar fi plăcut ca pașii să-i sune vesel. Dar sunetul lor se repercuta lugubru în golul scării.

El venea, tîrîndu-și papucii.

Claire nu savură decît o clipă de bucurie deplină: aceea de a-l zări pe cînd îi deschidea.

— O, tu erai ? Tocmai voiam să vin să te iau. Eram obosit... N-am auzit cînd a sunat ceasul... M-am gîndit că o să mă aştepţi...

O strînse moale la piept. Nici nu-i dădu măcar prin minte s-o sărute.

— Intră ! Hai, intră ! Nostimă mai eşti !

Bucătăria era murdară. Privi de o parte şi de alta a oglinzii atîrnate de ivărul ferestrei geamurile pătate de pastă de dinţi. Pe jos fusese spălat, dar pe plită se mai afla un strat gros de praf. Uşiţa spălătorului era plină de grăsime lîngă zăvor. Desenele de pe mişama abia dacă se mai desluşeau. Cu ce o fi frecat-o ? Pe reşou, crăticioara pe care Jacques o folosise într-una pentru fiert laptele începuse să prindă coajă.

— Ia loc !

Trase un taburet de sub masă, apoi îl vîrî la loc : pe taburet se afla un vraf de ziare.

— Nu, scoate-ţi mantoul, să ţi-l duc în odaie. Ia scaunul ăsta.

Jacques deschise fereastra, pe cînd Claire îl asculta, supusă. Şi cum el o privea ţintă, ea nu se putu stăpîni să nu-l întrebe :

— Chiar aşa mult m-am schimbat ?

Şi, văzînd cum i se crispau degetele, adăugă repede :

— O, nu spune nimic ! Te rog, nu spune nimic !

Sîngele parcă îi îngheţase în vine. Făcu un efort, se ridică şi se apropie de Jacques. La ce se uita el atît de stăruitor ? La fruntea ei palidă şi zbîrcită ? La părul ei spălăcit ? La obrajii ei ofiliţi ?

El o sărută în grabă, cu ochii închişi ; atît de jalnic, încît ea îl respinse şi-i întoarse spatele.

* * *

Camera suferise transformări groaznice. Jacques înfipsese două piroane enorme în pereţi. De ele agăţase un cadru de pistă. Pe dulap, scînteiau două roţi. Casca lui de sprinter acoperea pendula. O cravată atîrna de mînerul uşii ; o cămaşă cu gulerul

murdar acoperea spătarul unui scaun. Carpetele fuseseră răsucite și împinse spre perete.

Deși o durea, Claire îngenunche. Găsise ceea ce se așteptase să găsească. Sub canapea, printre mîțișorii de praf, se aflau un creion, o coajă de pîine, niște mărunțiș, o bilă de naftalină și un roman, doldora de praf!

Claire deschise încetișor ușa bucătăriei.

Pe un scaun, Jacques citea *L'Auto*. Scîrțîitul podelei îl făcu să ridice capul. Văzu că nevastă-sa era într-adevăr acolo și că se sprijinea de un pervaz. Se ridică și, cu brațele întinse, dădu fuga spre ea.

— Nu te simți bine?

O făcu să se așeze și ea gemu, cu fruntea rezemată de masă.

— Haide, haide... Ce ți-a venit?

Jacques vorbea. Vorbea! Repeta aceleași cuvinte, cu un glas aspru, plictisit:

— O să-ți trebuie odihnă... N-avea grijă... Ai să vezi: o să ne reluăm viața de mai 'nainte...

Încercă să-i ridice capul.

— Trebuia să mă aștepți... Eram frînt... Nu poți cîștiga fără oboseală... Zău că n-am auzit deșteptătorul... Odihnește-te...

— Crezi că acum odaia asta e cu adevărat odihnitoare?

— Luasem obiceiuri de burlac.

Jacques rîdea, dar era rușinat.

— Nu-i grav, și-apoi, trebuia neapărat!

Ea încercă să se convingă că un bărbat singur devine neglijent și ține să aibă la îndemînă, într-un spațiu restrîns, toate lucrurile de care are nevoie. Dar Gilbert trăia singur, și la el, totuși, era curat!

Claire se înăbușea de atîta plîns, și junghiurile îi sfîșiau stomacul cînd ridica glasul ca să-și acopere gemetele. Jacques se mira: de ce s-o fi supărînd degeaba pe el? Că nu venise s-o ia? Dar ea ar fi trebuit să-l aștepte! Doar nu se vine acasă așa, pe neașteptate...

* * *

Jacques se împotrivi cînd Claire îi ceru să-şi ducă materialul în pivniţă. El, ca să se simtă bine, avea nevoie să-şi vadă bicicletele ! Ea îi ţinu piept ameninţîndu-l că, dacă refuză, se mută la Gilbert.

Jacques se supuse, nemulţumit.

În casă se iviră iar ordinea şi curăţenia. Iar Claire, de cum se apropia soţul de ea, se purta ca o surdomută.

Jacques încerca — cel puţin aşa pretindea — să-şi găsească de lucru, dar serile nu-i mai erau bîntuite de deznădejde şi de crizele pe care Claire i le cunoscuse în februarie. Era limpede că-şi petrecea zilele antrenîndu-se. Cina, se culca şi dormea somn greu.

Era ca şi cum ar fi avut camere separate...

La părinţi se ducea des. Şi se întorcea de acolo cu faţa îngrijorată. Dacă ea îl întreba, răspunsurile lui în doi peri „n-avea grijă", îi dovedeau că familia Fage tot nu putea s-o sufere. Ea îi ceruse să meargă împreună ca să le mulţumească pentru cele trei mii de franci pe care le împrumutaseră. Jacques se împotrivise. Atunci Claire voise să le scrie :

— Îţi pierzi vremea degeaba ! Ei ştiu că le eşti recunoscătoare !

Claire se împăcă cu gîndul că va trece drept o ingrată.

Paul Ruinet îi dădea soţului ei unele prime care, adăugate la indemnizaţia de şomaj, le îngăduia să-şi ducă zilele. Claire se restabilea, se simţea mai solidă pe picioare. Uneori, îngîna cîte un cîntec, mai mult din obişnuinţă decît din chef. Făcuse cam peste tot cereri de primire în slujbă : ofertele îi erau puse la dosar, i se făgăduia că are să i se răspundă în scris. Jacques spunea că îşi pierde vremea degeaba.

Zece sau douăsprezece rînduri de la bătrînii din Mesnil-Racoin îi aduceau Clairei, din cînd în cînd, un pic de bucurie. I-ar fi plăcut să-şi petreacă con-

valescența lîngă ei. I se părea că o ședere — măcar de o săptămînă — la aer curat, i-ar fi grăbit însănătoșirea deplină. Dacă ei nu-i propuneau să vină, însemna oare că fiul lor îi convinsese ?

Trecură săptămîni întregi, monotone, deși vremea era frumoasă. Cînd avea liber, Gilbert venea să cineze la opt. Jacques era atunci culcat.

Și se fereau să vorbească de *el.*

VII

...Fage e un alergător extraordinar. După un început de sezon mediocru, a cîştigat majoritatea clasicelor de amatori: Paris—Arras, Paris—Saint-Quentin, Paris—Riva—Bella. Circuitul Seine-et-Oise în două etape. Marele Premiu C.N.C., Marele Premiu Totol, Campionatul departamentului Ile-de-France! Neputînd să participe la Campionatul Franţei, din motive familiale — soţia lui, grav anemiată, se află într-o stare alarmantă — Fage a trebuit să-şi decline selecţionarea pentru Campionatul lumii de la Leipzig, la 18 august, în urma unei căderi în cursa Paris—Meaux—Paris... Se ştie că selecţionaţii noştri: Deforge, Mauret şi Goujon nu-l pot îngriji pe Pellenaers. Doar un „bătăios" ca Fage i-ar fi putut aduce o victorie Franţei...

(Jean MAYER; *L'Auto*, 10 septembrie 1934)

* * *

...De şapte ori pe locul întîi, de patru ori pe locul doi, de trei ori pe locul trei, iată bilanţul sezonului 1934 pentru Fage. Cu acestea, poate face „saltul" la profesionişti. La amatori nu prea mai are ce demonstra.

N-o să trădăm un secret spunînd că Fage e în tratative cu Lemaire pentru intrarea la PRIMIOR, *începînd din luna viitoare...*

(Paul ESPEIT ; *Cyclo-Sport*, 13 septembrie 1934)

* * *

...Fage este fără îndoială cel mai bun rutier amator din cîți avem. Și nu i-a fost de loc greu să-l învingă pe Maton în Premiul Suresnes.

Fără doar și poate că Fage va face o carieră frumoasă la profesioniști și sîntem convinși că, în iarna aceasta, vom avea de multe ori ocazia să-i lăudăm meritele în fața cititorilor noștri.

(Jean ARNAULT ; *Le Miroir des Sports*, 17 septembrie 1934)

* * *

„— S-a terminat totul între Fage și mine, ne-a declarat Paul Ruinet. Eu aș fi dorit să rămînă amator pînă la Jocurile Olimpice, de la Berlin, dar pe el nu-l interesează decît banii. Totuși, îl privesc plecînd de la V.C.F. fără tristețe : n-avea nici un prieten aici. Regret totodată că cumnatul său, Montier, a fost silit să abandoneze pentru moment competiția, ca să-și facă serviciul militar. Și el (sic) era un alergător tare dar, ce vreți, Montier își are orgoliul lui : decît să fie mediocru, preferă să nu alerge".

(Jacques DUCHEMIN ; *L'Auto*, 22 septembrie 1934)

* * *

...Reprezentanții constructorilor de biciclete vor angaja alergători care să le reprezinte firmele în competițiile rutiere din sezonul 1935. Se poate spune că au și început s-o facă, deoarece primul alergător angajat a fost Jacques Fage, care a profitat de noua lui victorie de la Argenteuil ca să discute imediat după aceea cu Lemaire, directorul bicicletelor PRIMIOR.

(René BIERRE ; *Match*, 24 septembrie 1934)

VIII

În ultima joi din septembrie, pe cînd se întorcea din piață, Claire avu surpriza să-și vadă soțul alergînd în întîmpinarea ei. Jacques flutura în mînă o hîrtie albastră, în care ea recunoscu o telegramă.

— De la Mesnil. Citește-o...

Claire citi: *Bunicii decedați. Vino urgent...*

Tînăra coborî capul și rămase încremenită, doborîtă de uimire și de durere.

— Vino! îi spuse Jacques.

Era și el grozav de palid, dar nu prea părea nici mîhnit și nici mirat de moartea aceasta dublă. Și, pe cînd el o ducea spre casă, Claire bîigui:

— Cum de s-a întîmplat?... Amîndoi...

Jacques făcu un gest de ignoranță, de plictiseală; poate de agasare. Ea se căzni să-și stăpînească lacrimile în timp ce el începu să-i explice cît e de neplăcută o călătorie cu trenul. Claire se simțea istovită; tremura. Coșul cu tîrguieli o deșelase.

— Ce-ai cumpărat?

— Cartofi...

— Ca totdeauna!

— Găsește de lucru, și ne lipsim de ei...

El se prefăcu că n-o aude și, luîndu-i povara, începu, furios:

— De-aici pînă la Mesnil sînt aproape șaizeci de kilometri cu bicicleta! Și uită-te ce-i sus...

Arătă cerul căptușit cu nori negri. Claire trebui să se oprească locului, însă mîhnirea încercată îi sporise și-i cuprinsese inima.

— Nu mai plînge... Se uită lumea la noi... Și ar putea crede... Sigur că țineai mult la ei...

Și Jacques adăugă :

— Nu fiindcă e departe, dar cu norii ăștia... Prost al naibii ! Cum mă îmbogățesc, îmi și iau mașină.

Uita că disputase pe ploaie curse de două sute de kilometri.

Uita că se aflau într-o stare de sărăcie din care nu prea se zbătea să scape.

Claire nici nu ținu măcar să-i amintească toate astea. La ce bun ? De altfel, Jacques își amintise că Fred, prietenul lui Gilbert, avea motocicletă.

— Nu văd de ce nu mi-ar împrumuta-o, într-o asemenea împrejurare.

Jacques plecă la Montreuil și se reîntoarse cu motocicleta. În lipsa lui, Claire pregătise o valiză.

— Tu nu ești obligată să vii...

— Țin neapărat — spuse ea cu hotărîre.

— Atunci să ne grăbim. S-a făcut douăsprezece. Aș fi putut să mănînc, dar...

Porni în viteză pe străzile alunecoase și nesigure, frînînd, accelerînd brusc, ocărîndu-i pe automobiliștii lenevoși și nepricepuți, înjurînd norii, neștiind nici cum și nici pe cine să-și verse mînia inexplicabilă.

Ținîndu-se strîns de mînerul șeii, Claire se căznea să-și apere obrajii de vînt și de ploaie.

Se opriră în fața imobilului Boulenger. Jacques urcă în goană scările, la ai lui, dar se reîntoarse necăjit : părinții plecaseră.

Jacques porni motorul. Claire strigă, încercînd să întreacă huruitul motocicletei :

— Ar fi trebuit să mă prezinți alor tăi...

— Lasă ! Nu-i nimic ! Urcă-te !

Supusă, Claire se urcă la locul ei și închise ochii, temîndu-se că Jacques va reîncepe să alerge cu toată viteza, că-i pîndește vreun accident...

Motocicleta trepida și tresărea. Jacques claxona într-una. Uneori părea că enervarea lui se transmitea motorului. La un moment dat, încetini o clipă, ca să spună :

— Nu mai plouă.

Apoi dădu iar viteză.

Claire întorcea capul cînd într-o parte, cînd într-alta sufocată, cu părul răvășit de aerul care vîjîia pe lîngă ea. Cînd încercă să deschidă pleoapele, care o dureau, și să vadă cît drum străbătuseră, își dădu seama cu mirare că intrau în Ferté-Alois.

— Repede ai mai mers !

— Cu șaptezeci !

— Asta e nebunie curată !

— Așa ți se pare ? Uite, într-o duminică am evadat la cotitura asta... Și ceilalți m-au pierdut din ochi...

Era mîndru de isprava lui. La urma urmei, avea de ce să fie mîndru.

Claire observă totuși că din zi în zi Jacques vădea tot mai mult un soi de trivialitate, deși își dădea uneori „aere" de om respectabil — de campion confirmat poate. Dacă nesiguranța vieții lor pe ea o chinuia — el o găsea mereu prea ursuză ! — în schimb, buzele lui păreau veșnic zîmbitoare. Iar purtările lui, din ce în ce mai alese față de lume, nu se datorau faptului că încerca să-și desăvîrșească educația cam neglijată, ci numai orgoliului care îi sporea într-una. Jacques nu-și dădea măcar seama în ce măsură limbajul lui grosolan îi contrazicea „manierele" distinse.

— Ce mai zi ! făcu el.

Ce le pricinuise moartea bătrînilor ? Căci, oricum, să moară amîndoi odată... O clipă, Claire se gîndi la sinucidere, dar eventualitatea aceasta i se păruse stupidă : bătrînii n-aveau nici un motiv să-și grăbească sfîrșitul.

Fără să-i pese de zdruncinăturile care puteau s-o doboare, Jacques accelera pînă cînd ieșiră din

oraș, apoi, drumul nemaifiind pavat, se strecură printre două șiruri de platani.

— Acum nu mai avem mult. Te simți bine?

Claire nu-i răspunse. Știa că o să se clatine pe picioare cînd se va coborî de pe motocicletă, și că o să-și ducă mîinile la pîntece. Știa că Jacques o s-o privească plictisit, gata s-o jignească...

Începu urcușul cel lung de la Mesnil-Racoin. Claire închise iar ochii. Mîhnirea și neliniștea îi strîngeau grumazul. Oare socrii sosiseră înaintea lor?

— Am ajuns!

Jacques frînă. Claire coborî de pe motocicletă. Se clătina. O țărancă uriașă și îmbrăcată în negru ieși din casă. Cu buzele ei groase, cu nasul ei turtit și cu dinții ei mari, femeia asta părea o negresă albă.

— Sînteți nepoții lor! strigă ea. Vă recunosc, domnule. Îmi ziceam eu: telegrama o primesc de dimineață și pînă seara sînt aici!

O măsură cu privirea pe Claire și adăugă:

— Am găsit adresele într-un carnețel...

— Cum de-au murit?

— Păi, le plăceau grozav ciupercile. Moșul s-a dus alaltăieri dimineață să culeagă cîteva, de colo...

Femeia arătă cu degetul o colină gheboșată, în zare:

— Și nu se pricepeau să le aleagă. În grămadă erau și unele *vininoase*... De obicei, moșul îmi arăta mie ce culegea, dar de data asta eram dusă la Etampes, la fiică-mea, care tocmai a născut al treilea copil... Așa că...

Femeia își vîrî mîinile în buzunarele rochiei. Claire o urmă, în timp ce Jacques își instala motocicleta în fața unei ferestre.

— Au fost găsiți azi dimineață, într-un hal fără de hal — spuse țăranca, lepădîndu-și saboții. Se vede treaba că i-a apucat peste noapte. Căzuseră din pat. Oamenii i-au îmbrăcat și i-au întins cum s-au priceput. A trecut și părintele pe aici. Bătrî-

nul nu era credincios, dar nevastă-sa se împărtășea adeseori, împreună cu mine... Haideți!

În cameră mirosea a seu și a tămîie. Totul era învăluit în penumbră. Frunzișul foșnea îndărătul obloanelor pe jumătate închise. La căpătîiul patului ardeau două lumînări. Morții, întinși pe o cuvertură de pînză albastră, mototolită, țineau cîte un crucifix între degetele anevoie încleștate. Jacques intră și se rezemă de perete. Era palid și tremura.

— Acum plec — șușoti femeia.

„Erau oameni tare cumsecade" — se gîndi Claire.

Ar fi vrut să le strige în gura mare cît îi fuseseră de dragi. De-acum, bătrînii n-aveau să-i mai țină parte pe lîngă fiul lor.

Se întoarse spre Jacques. Era îndurerat? Nu, dar se temea de morți. Privirea Clairei fu atrasă de chipul bătrînului și se desprinse cu greu de mustața lui zbîrlită, de gura lui încleștată, de pleoapele vinete și de nasul subțire, care părea că se dilată în jocul lumînărilor. Bunica părea necăjită că trebuie să se supună încremenirii veșnice.

Jacques ieși din odaie. Ieși și Claire. În bucătărie, se aflau niște vase murdare. Claire aprinse focul, puse apă la încălzit; apoi mătură, spălă podelele și întinse ziare peste ele. Jacques se aplecă să citească unul din ziarele de pe jos. Era un *Cyclo-Sport*.

— Îi abonase tata — explică el. Uite un articol despre mine...

Și rupse o foaie umedă.

— O ai lipită în caiet!...

— Dar nu strică să am două...

Claire ridică din umeri și începu să spele vasele.

Într-o farfurie găsi resturile ciupercilor cu pricina. I se făcu greață; și tocmai se pregătea să iasă puțin afară, cînd ușa de la intrare se deschise: Adrien Fage și soția lui se iviră în prag.

— Cum de s-au prăpădit? întrebă Pa.

Jacques se grăbi să-i răspundă. Claire își privi soacra.

Doamna Fage ținea ochii plecați și-și mușca din cînd în cînd buzele. Părea sfioasă. Purta un taior negru și o pălărie al cărei voal, mototolit, îi atîrna pînă la brîu. Nu știa ce să facă cu geanta și cu valiza. Claire ar fi vrut să i le ia din mîini și s-o roage să se așeze pe scaun. Dar asta ar fi însemnat să facă pe gazda și să-și supere socrul.

— Sînt acolo — spuse Jacques, arătînd odaia.

Porniră într-acolo. Claire se pregătea să-i însoțească, dar ei o poftiră, cu un gest, să rămînă locului. Atunci ea se apropie de prag.

Adrien Fage bombăni din pricina lumînărilor și a crucifixului. Stătură neclintiți, el și soția lui, ca și cum neclintirea le-ar fi dovedit durerea, apoi Man își lăsă valiza, se ghemui lîngă soțul ei și începură să plîngă. Jacques se întoarse. Plîngea și el : părinții îi transmiseseră marea lor mîhnire.

Urmă o clipă de tăcere, care n-o miră de loc pe Claire. Fără doar și poate că amintirile începuseră să-și ia zborul în jurul celor trei ființe îndurerate. Claire își dădu seama că n-avea nici un rost acolo, și că ei n-au să-și amestece jalea cu a ei.

Ca să-și ia o batistă, soacră-sa deschise un dulap de stejar, pe care se aflau înșiruite niște oale. Pe rafturi, zăceau grămadă cearșafurile, ștergarele, hainele împăturite și albumele... Începînd de azi, familia Fage avea o casă la țară. Au să vină des aici, la odihnă ?

— O ! Portofelul lor ! Ar fi putut să-l fure cineva.

Simone Fage își privi soțul, care nu-și mai lua ochii de la răposați și vîrî portofelul în geantă.

— Ce palidă ești ! îi spuse ea apoi Clairei.

De ce îi spunea asta ? Căci și ea era la fel de palidă...

Claire se grăbi să iasă din odaia în care, fără voie, făcuse un pas. Abia mai putea să respire. Se așeză lîngă fereastră. Cînd veniseră în vizită la Mesnil, acolo o dusese bunica...

Începu să plîngă din ce în ce mai tare. Jacques și părinții lui se apropiară. Simone Fage își țuguie

buzele. Voia să spună ceva? Firește. Dar Jacques i-o luă înainte:

— Lasă, Claire! Nu mai plînge!

Adrien Fage îi întoarse spatele. Nevasta lui izbuti cu greu să spună:

— Mulțumesc pentru ce ai făcut.

Stăpînindu-și emoția, Claire se ridică și se apropie de Pa.

— Femeia care ne aștepta...

— Am să mă duc s-o văd — îi spuse el, tăios.

Și, ca să-i arate că tot n-o iertase, îi mai întoarse spatele o dată.

— Zău, Adrien... — încercă Man.

Pa se întoarse, în sfîrșit. Avea pe buze un fel de zîmbet nedeslușit. Încerca să se scuze?

— Rămîi aici — îi spuse el Clairei, întinzînd degetul spre ea. Noi... (și arătă cu bărbia spre nevastă-sa și spre fiu-său) ne ducem să facem formalitățile...

— Vreți să vă pregătesc ceva demîncare?

— Nu ne e foame...

Simone Fage se gîndi puțin, apoi spuse deodată, cu un glas care părea îngrijorat:

— Vai, Adrien, dar nu-i decît o odaie liberă aici! Cum o să facem?...

*

* *

Cînd tîmplarul veni să ia măsurile pentru sicrie, familia Fage se așeza la masă. Pa îl însoți pe om în odaia răposaților și Claire îi auzi discutînd despre brad, despre stejar și despre fag. Cînd ieșiră de-acolo, Claire îi întinse omleta socrului ei. El i-o dădu lui Jacques. Acesta își luă o porție destul de mare.

Mîncară tăcuți.

Se priveau pe furiș, făceau gesturi bruște și săvîrșeau stîngăcii. În sfîrșit, Simone Fage, după ce șterse vinul vărsat de fiul ei, puse patru mere pe mușama.

— Trebuie să-i veghem... — începu ea.

— Să-i veghem! Să-i veghem, Simone! Doar n-or să fugă!

Claire strînse masa. Tocmai vîra tacîmurile în lighean cînd soacră-sa, care o ajuta, îi şopti:

— Nu-l judeca greşit! E om cumsecade... Şi-apoi, are necazuri la uzină. Se sabotează tot ce face...

— Viaţa e atît de trecătoare — spunea Jacques.

Iar taică-său îl aproba:

— Eram cinci. Am mai rămas trei...

Un automobil care trecea prin faţa casei înfioră o clipă noaptea roşiatică. Huruitul lui se transformă în pocnete.

— Noaptea asta... — începu Simone Fage.

— Ce-i cu noaptea asta? strigă Pa. Cred că nu-i nevoie să stăm toţi patru. Ar trebui să facem cu schimbul. Pînă poimîine tot nu-i îngropăm...

Se îndreptă spre noră-sa, şi-i spuse rece:

— Îţi mulţumim că ai venit.

Ea se forţă să fie amabilă:

— Ţineam mult la ei...

— Bieţii bătrîni...

Obrajii lui Pa se roşiseră, faţa îi era trasă. Se vedea cît de colo că durerea îi era sinceră. Clairei i se făcu milă de el.

— Ţin să vă mulţumesc că ne-aţi împrumutat bani pentru clinică...

El se împotrivi, spunînd că patru mii de franci nu însemna mare lucru.

Ea ar fi vrut să rectifice: „Trei mii", dar îl văzu pe Jacques, ruşinat, coborînd capul.

Deci *asta* era noua lui bicicletă de curse, *oferită* de Ruinet?

*
* *

— De s-ar face odată ziuă — şopti Jacques.

Şi cum Claire tresărise, adăugă:

— Dormeai?

De cîtă vreme se aflau singuri, în faţa uşii deschise a odăii? De trei ore? Deasupra lor, scîndurile scîrţîiau din cînd în cînd. Un cîine scheuna în

curte. Așezată într-un scaun incomod, cu picioarele întinse sub o pătură, Claire tremura necontenit.

— Vezi, te frămîntai...

— Te rog să taci!

— Oricum, v-ați împăcat, în sfîrșit...

Se mira că ea nu-i împărtășește satisfacția. Se mișcă puțin. Scaunul scîrțîi.

— Sînt trei mii, și nu patru — spuse el deodată, scurt.

Ea nu-i răspunse.

Se făcea din ce în ce mai frig.

În casă și în inima ei.

IX

S-a făcut: Jacques Fage a semnat contractul de profesionist care îl leagă, pe timp de un an, de firma Primior. *Lemaire, directorul său sportiv, e cît se poate de bucuros. „Fage, spunea el, e cea mai bună achiziție pe care am făcut-o în toată cariera mea".*

Nici o îndoială în privința asta.

(Julien RAMBERT; *Le Matin*, 1 octombrie 1934)

* * *

...și declar deschis: Fage este de pe acum în măsură să participe la viitorul Tur al Franței! Și cine știe dacă nu va deveni urmașul lui Speicher și al lui Antonin Magne, la palmaresul marilor probe?

(Jean MAYER; *L'Auto*, 15 octombrie 1934)

* * *

...Fage? Și-a ținut frumoasele promisiuni din sezonul '33. Și are o rezistență formidabilă. „Să n-aud de pistă! ne-a spus el. Mă antrenez mereu,

numai pe drum. Am să fiu în formă la Circuitul Parisului".

(Marcel ROUDIER ; *Vélo,* 13 decembrie 1934)

* * *

În pragul lui 1935, între alte profeții, pot să declar următoarele : „Fage, ex-„veșnicul-pedalator", va face un sezon de toată frumusețea !

(M. CHASTEL ; *L'Humanité,* 12 ianuarie 1935)

* * *

...Cît despre ghinionistul din Paris-Nice, Jacques Fage, el ne-a declarat : „Al zecelea... Păcat ! Dacă nu spărgeam de trei ori în prima etapă și nu cădeam în a doua, aș fi cîștigat..."

Aceasta e și părerea noastră și iată de ce îl socotim favorit în Criteriumul Național de duminica viitoare, 7 aprilie.

(Olivier MARECHAL ; *L'Oeuvre,* 2 aprilie 1935)

X

La jumătatea lui aprilie, zilele frumoase reîncepură. Ferestrele caselor se deschiseră lăsînd să se audă cîntecele gospodinelor, legate la cap pentru „curățenia cea mare". Veșmintele de iarnă fură vîrîte în dulapuri. În locul lor, se iviră fustele, bluzele și rochiile în culori vii. Prin livezile înflorite, grădinarii văruiră trunchiurile pomilor. Datinile primăverii fură îndeplinite.

Stadioanele, terenurile, străzile se umplură. Pe terasele cafenelelor nu mai găseai un loc liber. Și totuși șomajul se agravase, iar sinuciderile deveniseră mai numeroase decît în lunile precedente.

La începutul anului, un sîngeros incident de frontieră îi pusese față în față pe italieni cu soldații Negusului. Oamenii începuseră să se intereseze pe unde or fi situate Abisinia, Ual-Ual și Addis-Abeba, teatrul acestui măcel.

Televiziunea pasiona publicul. Se află cu uimire că în Anglia era vorba ca ea să devină mai ușor accesibilă. Și, imediat, mințile se aprinseră; de s-ar vinde la prețuri „convenabile", atunci nu s-ar mai duce lumea la cinema!

Se sărbători tricentenarul Academiei Franceze, apoi lumea se pasionă după un film în culori: La Cucaracha. O nouă hîrtie de cincizeci de franci fu pusă în circulație...

Mergeau oare în alte părți lucrurile mai bine decît în Franța? Cu siguranță că nu. În Grecia, războiul civil făcea prăpăd. În Havana, tancurile pătrunseseră în Universitate, centru de rezistență al unei greve. Anglia și America se încurcau din ce în ce într-o criză economică care nu părea că are de gînd să mai înceteze. Ziarele aveau despre ce să scrie: armata Reichului trecea de la 400 000 la 800 000 de oameni; 2 500 de avioane cu cruci încîrligate puteau, dacă voiau, să opereze o „ofensivă fulgerătoare" asupra Franței, a Poloniei sau a țărilor din Balcani.

Evenimentul cel mai așteptat îl constitui lansarea transatlanticului NORMANDIE. *În ziua de 20, dacă fluxul va fi destul de puternic ca să permită ieșirea din bazinul de la Saint-Nazaire... și dacă muncitorii nu vor declara grevă,* NORMANDIE, *cel mai mare pachebot din lume, va porni spre Hâvre,* anunțau ziarele.

Lui Jacques, puțin îi păsa de toate aceste evenimente. N-avea timp să-l preocupe altceva în afară de propria lui persoană.

— Dacă fac un sezon bun — spunea el — îmi cumpăr un *Licorne* de unsprezece cai putere. Nu-i scump de loc: optsprezece mii de franci!

Claire se prăpădea din zi în zi. Ochii ei își pierduseră strălucirea, iar trupul i se ofilise parcă. Vocea îi prinsese o răgușeală care îi displăcea lui Jacques.

— Vorbești cu un ton... Ești supărată pe mine? se mira el uneori.

Prezența lui Jacques îi era de ajuns ca s-o enerveze. Păstra în minte numeroasele, halucinantele imagini ale primelor întîlniri și ale vacanței petrecute împreună la Saint-Ferréol. Cu o limpezime neobosită, Claire le sucea pe toate fețele. Dar, de îndată ce Jacques începea să-i vorbească despre cursele lui, se depărta de el.

Cîteodată, în vreo după-amiază cînd nu se antrena, Jacques pleca „să dea o raită" pe la Choisy. Cînd îl vedea, Pérot nu părea nici bucuros, nici supărat.

— Ei — se mira el — ai mai venit pe-aici ? Cum merge ?

Jacques îi vorbea despre „forma" şi despre planurile lui şi ale adversarilor, înfuriindu-se imediat ce bătrînul nu se mai interesa de el. Oare nu era el onoarea clubului, primul profesionist dat de C.C.C. ? Cînd, pe la şase, Idiard, Chupin şi ceilalţi îşi făceau apariţia, îşi lua rămas bun de la constructor, făgăduindu-şi să nu mai calce prin dugheana lui. Dar se reîntorcea totuşi, căci Pérot era într-adevăr singurul om care nu-l întrerupea niciodată, ca să-i vorbească despre Claire şi despre evenimentele fără legătură cu ciclismul.

Cînd îşi vizita părinţii, zăbovea la ei, şi pleca spre Vincennes întristîndu-se la gîndul că o să-şi revadă nevasta.

Faptul că ea slăbise atît, foşnetul paginilor romanelor pe care Claire le citea, rarele ei întrebări despre viaţa dinafară (nu mai ieşea aproape de loc din casă) îi deveniseră odioase. Nu înţelegea cum de putuse Claire să se schimbe atît. Şi atît de repede !

Acum nu mai îndrăznea, ca atunci cînd fusese convalescentă, să rîdă de „stomacul ei de oaie", sau de „cancerul ei închipuit". Un simţămînt nedesluşit, compus din vinovăţie, detaşare, uneori chiar din silă, îl năpădea în prezenţa ei. Şi era fericit că Gilbert se mutase la Strasbourg. În faţa cumnatului, simţea numai jenă...

*
* *

În seara aceea, Jacques se întoarse acasă mai tîrziu decît de obicei. Era ora zece : la stăruinţele lui Bohan şi ale lui Pa, luase parte la o reuniune a C.C.C.-ului.

Claire, în capot, stătea lungită pe pat. Jacques se aştepta la o întrebare măcar; dar ea nu-şi ridică ochii de pe carte.

— Începe ploaia — spuse el.

Îşi scoase haina şi-o puse pe un scaun.

— Zău că mai bine e aici!

De vreo două săptămîni, locuiau la etajul doi, într-un apartament cu cinci încăperi. Vechii locatari se retrăseseră la Tarbes. Cei 5 800 de franci, chiria anuală, nu i se păreau prea mult. Acum putea să-i plătească! Zugrăvise toate odăile şi cumpărase mobile moderne — „din placaj ordinar" — spunea Claire — o bucătărie electrică şi un frigider; cîştigase cursa Paris-Nantes.

— E ceva demîncare?

— Da.

Îşi privi atent nevasta. Vinele de la tîmple i se umflaseră. Avea buzele palide, nesănătoase. Ea îl privi cu un aer năuc, apoi întoarse capul.

Pe pat se afla un ziar. Jacques citi cuvintele acestea care, pentru el, n-aveau nici un sens: *Expoziţia de artă italiană... Cincizeci de ani de la moartea lui Victor Hugo... Tot oraşul vorbeşte... Pe bordul transatlanticului* NORMANDIE... *Mineri pe scena teatrului* VIEUX-COLOMBIER *sau* „GRISOU", *de Pierre Brasseur...*

Apoi ridică privirea şi făcu:

— Hm!

Iar Claire, închizînd cartea, îi spuse cu glas şters:

— Ce mai e nou prin oraş?

— Nimic... absolut nimic... Ai mîncat?

— Puţin...

Claire abia dacă mai mînca; dar îi era mereu sete şi bea apă de la gheaţă. Sub capotul mototolit, Jacques îi ghici sînii moi, claviculele ieşite în afară şi oasele şoldurilor. Cum ea nu-i vorbea decît despre boala ei, el ar fi jurat că nu face asta ca să se mai uşureze, ci doar ca să-l scoată din sărite.

— Uitasem, ai o invitație pe bufet... Roudier dă autografe pe primul lui roman, într-o librărie de pe rue du Bac...

— Cînd ?

— Joi la patru...

— Joi... — șopti el.

— Mergem ?

— Nu... Imposibil... Știi doar că Fangeot și cu mine avem antrenament.

Aproape țipase. De aceea își domoli glasul :

— Trebuie să facem recunoașterea finișului pentru Bordeaux-Paris. Lemaire ne duce cu camioneta pînă la Arthenay. Acolo dă jos cele două motociclete și facem Arthenay-Paris pe îndelete. Dar poți să te duci singură...

— Firește...

— Ce-i cu tine ? Mă privești într-un fel...

Ea ridică ușor din umeri, părînd că ia drept martor tavanul.

— Nu te privesc în nici un „fel". Te privesc...

Ea vorbea. Lui îi era foame și se întreba ce i-o fi pregătit demîncare. Ea vorbea ! El abia o asculta. Reproșurile ei ? Le cunoștea pe de rost și puțin îi păsa de ele. Doamne, cine ar fi bănuit că o să ajungă atît de plictisitoare într-o bună zi ?

Acum erau înstăriți ! Claire avea tot ce putea să-și dorească o femeie... Și uite ce mutre făcea ! Mobilele și celelalte lucruri, cărțile, rochiile, nu le furase ! Ar fi putut să se bucure de ele. Și cînd colo...

Ea îi transmitea stîngherealа și chiar sila ei. El știa că nu-l mai iubește ; ea știa că n-o mai iubește. Se suportau unul pe altul...

— ...O, ție sigur că puțin îți pasă de toate ! Ești în formă !

— Bine — făcu Jacques — bine...

O fi cumva bolnavă ? Păi ar putea să se ducă la un doctor. Și chiar la zece, dacă ar fi vrut...

Acum avea cu ce să-i plătească !

XI

Al cincisprezecelea în cursa Milano-San-Remo, al zecelea în Paris-Nice, al şaselea în Criteriumul Naţional, primul în Paris-Nantes, al cincilea în Paris-Roubaix şi al doilea în Paris-Bruxelles. Jacques Fage a adăugat astăzi un nou prim-loc la palmaresul său de profesionist: Hamburg-Berlin. „Un aperitiv înainte de Bordeau-Paris" — ne-a spus el, cu sinceritatea aceea pe care unii o iau drept înfumurare...

(Octave MAURIES; *Le Matin, 13 mai 1935)*

*
* *

...A fost o cursă patetică, unul din cele mai frumoase derby-uri la care am asistat vreodată.

Nimeni nu se aştepta ca unul dintre favoriţi, Fage, să fie atît de superior faţă de adversari în primii 300 de kilometri ai acestui extraordinar Bordeaux-Paris. Cu prilejul acesta a putut fi reluată vechea expresie „călăreţul singuratic". Printre toţi ziariştii însărcinaţi să facă darea de seamă a derby-ului nu există unul care să nu fi notat, pe fila albă a criticii, expresia „călăreţul singuratic", fără de care nu ne-am putea face o idee exactă despre cursa lui Fage.

În cap încă de la primul kilometru, choisyanul n-a încetat să-şi sporească avansul, pe care a reuşit să-l ducă la 20 de minute, la kilometrul 302!

S-a crezut atunci că se ştie rezultatul cursei. Cu capul plecat peste roata din faţă, tras parcă de nas, ca o prăjină pe bicicletă, ca un adevărat Don Quijote al ciclismului, Fage se îndrepta spre locul de sosire, împins de uralele miilor de spectatori. Trebuia oare să nu se mai gîndească la ceilalţi concurenţi? Nu! Căci, în ciuda avansului luat, De Caluwé şi Moineau nu se aflau departe. Bertin, întîrziat, cîştiga secunde preţioase. O pană de motocicletă îl lăsase fără antrenor la plecare. Şi pierduse peste un minut. Iar minutul acesta, Geo îl acoperea cu pedalări largi; ca un ciclist armonios care vrea să-şi justifice victoria din Criteriumul Aşilor pe 1934 şi pe care descurajarea nu poate să-l atingă, pentru că gloria nu i-a sucit încă mintile.

Şi avansul lui Fage se topi! Bertin izbuti să-l ajungă la Sainte-Maure.

Atunci, între cei doi se dezlănţui un duel înverşunat, pentru primul loc. Cei care au avut rarul privilegiu să-l urmărească de la un capăt la altul, au putut vedea un spectacol măreţ. Tînărul lup Fage îşi arăta colţii. Iar celălalt, arţăgos, se apăra. De cincisprezece ori reveni Bertin la atac. Şi de fiecare dată Fage, încleştîndu-se şi mai mult pe bicicletă, strigă răguşit: „Dă-i drumu'!" către antrenor — care îi e tată — şi mări distanţa. Dar, neobosit, sigur de sine, Bertin se ivea din nou.

Şi pornea iar...

Deodată, Fage ajunse la capătul puterilor. Îndîrjirea lui Bertin, entuziasmul şi voinţa lui îi veniseră de hac alergătorului de la PRIMIOR.

În valea Chevreuse, Fage, istovit, stors, pedală cu un curaj demn de dat ca exemplu. S-ar fi zis că i se părea dezonorant să sosească pe locul doi!

Chinurile flăcăului acestuia ne îndurerau. Taicăsău îşi întorcea spre „Jacquot" faţa îăbăcită şi mîhnită. Ar fi vrut să-şi oprească băiatul, ale cărui

chinuri îi smulgeau lacrimi, dar vechiul lui temperament de luptător îl împiedica să rostească cuvintele pe care băiatul le aştepta ridicîndu-şi privirile rugătoare spre cel ce îi transmisese dragostea pentru ciclism.

Şi drama istovirii avea să se petreacă din nou, de data aceasta cu Bertin, la ieşirea din Versailles.

Alergătorul de la Continental avea un minut avans faţă de De Caluwé, care îl ajunsese din urmă pe Fage. Mai rămăseseră de străbătut zece kilometri. Cîteva minute de cursă. O nimica toată... Bertin avea să fie Asul derby-ului. Spectatorii se bucurau, căci, la urma urmei, dovedise un curaj admirabil, are o clasă sigură, iar viitorul îi e asigurat în greaua carieră de rutier. Dar muşchii îi erau sleiţi... Ochii i se tulburară, capul, prins parcă pe un arc, începu să i se clatine la dreapta şi la stînga, iar obrajii i se scofîlciră. De Caluwé îl depăşi ca o săgeată. De Caluwé, arţăgos ca de obicei, un De Caluwé nou, reamintindu-l pe cel din zilele lui cele mai bune; un De Caluwé în plină sănătate, bine pregătit şi antrenat într-un mod superior...

(Marcel LE BOSC; *Le Miroir des Sports*, 20 mai 1935)

*
* *

...Pentru eşecul lui Fage, unii dau o explicaţie tehnică: pasul prea mare. S-ar putea să fie aşa. Dar Fage, învins, nu e lipsit de merite. N-a făcut el oare tot ce i-a fost cu putinţă ca să adauge Bordeaux-Paris la palmaresul său?

Şi vom păstra multă vreme amintirea atacului lui Bertin asupra lui Jacques Fage.

Numai un tînăr ca Fage putea să dea dovadă de atîta îndrăzneală.

Ceasul lui încă n-a sosit. Şi va sosi. Inevitabil. Fage are prea multe calităţi ca să nu se impună într-o bună zi. În Turul din acest an, poate. Căci Fage urcă, creşte pe zi ce trece, iar numele lui a şi

fost repetat pînă acum de-o mie de ori în Parc des Princes.

(Jean de LASCOUMETTES ; *Match*, 20 mai 1935)

*

* *

...după ce a spart în al doilea tur al circuitului, cei o sută de mii de spectatori de la Monthéry l-au adoptat pe Fage. Dacă n-ar fi depins decît de ei, mînzul de la PRIMIOR *ar fi îmbrăcat tricoul tricolor ; dar era scris ca acest campionat al Franței să-i fie fatal.*

La al șaselea tur, atunci cînd, după o goană furioasă, Fage tocmai se alipise din nou plutonului care urca coasta Lapize, Speicher și Bertin evadară. Aplauzele și uralele se stinseră dintr-o dată : clătinîndu-se pe bicicletă ca un om beat — de oboseală sau de șampanie ? — ex-protejatul lui Ruinet, pe care mulți îl credeau superior rivalilor săi, rămase în echilibru pe pantă ! Entuziasmul stîrnit de revenirea lui a făcut loc unei profunde uluiri cînd s-a transmis, de-a lungul pistei, vestea că Fage a abandonat...

...Sleirea neașteptată a lui Fage mă uimește. La șaptesprezece zile de la plecarea în Turul Franței mai e oare în formă ?

(Jean MAYER ; *L'Auto*, 17 iunie 1935)

*

* *

...Fage avea ceva de demonstrat participînd la greaua cursă Paris-Vichy, o săptămînă după eșecul său în campionatul Franței ? Nimic, după a noastră părere, în afară de patima lui pentru celebritate. Firește, Jean Aerts l-a învins cu greu, dar alergătorul lui PRIMIOR *își risipește fără socoteală energia. Să-l rugăm deci să se mai odihnească puțin înainte de plecarea în Turul Franței... dacă ține să-și cinstească selecționarea...*

(René BOYSE ; *Match*, 24 iunie 1935)

XII

Se auzi o bătaie în uşă.

— Nu te deranja — îi spuse Jacques nevestei. Mă duc eu.

Uşa se deschise înainte ca el s-o fi atins.

— E fratele tău — anunţă Jacques, făcîndu-i loc lui Gilbert să intre.

Gilbert alergă în salon. Ca să nu vadă scena de duioşie, care îl exaspera, Jacques zăbovi mai mult decît ar fi trebuit ca să închidă uşa.

— Cum o mai duci ? făcu el, revenind lîngă Claire şi Gilbert.

— Bine. Am patru zile permisie.

Gilbert părea obosit. „Poate nu obosit, ci neliniştit... frămîntat de ceva" — se gîndi Jacques. „E adevărat că nu mai poate participa la curse..." Pe cînd îşi desfăcea moletierele, militarul îşi destăinui pricina îngrijorării.

— Merge prost ! Se spune că o să fie război. Aţi văzut cum China şi Japonia...

— Da' de unde ! Şi-apoi, cu cine o să avem război ?

— Cu Germania, sigur — spuse Claire.

— Cu Germania ! (Jacques se strîmbă.) Eu am fost în Germania ! I-am văzut pe naziştii ! Douăzeci de mii de oameni m-au aplaudat, cînd am cîştigat la Berlin.

— Ce mai fac soții Blareau? întrebă Gilbert, ca să schimbe vorba.

— Louis se agită toată ziua cu politica — spuse Claire.

— Acum nu prea mai dă pe acasă!

Gilbert se ridică, se întinse, apoi își fricționă picioarele.

— Ce porcărie și moletierele astea! Mergem să-i vedem puțin!

— Dacă vrei — spuse Claire.

— N-ai mîncat încă! se împotrivi Jacques.

— Ba am mîncat două sandvișuri. Și mi-e de ajuns atît.

*

* *

Louis, Alice și Jean tocmai terminaseră masa. Alice strîngea farfuriile; Louis aduse cărțile.

— O singură partidă! spuse Jacques. Și o belotă...

— Mda — mormăi Louis, începînd să împartă.

— Mare mizerie! făcu Gilbert, privindu-și cărțile din mînă. Pas.

— Pas — spuse Louis.

— Pas — repetă Alice, tristă.

Jean plecă în odaia lui.

— A doua oară pas — spuse Gilbert. Nu pare vesel puștiul!

Louis, Alice și Jacques repetară, toți odată:

— De două ori pas.

Puseră cărțile pe masă. Louis le amestecă și Alice tăie. Gilbert începu să le împartă.

— Jean nu vrea să plece cu colonia — spuse Alice. Dar faptul că n-avem bani și pentru noi nu e un motiv să-l lipsim pe el de vacanță! Ah! dacă Louis ar avea două săptămîni de concediu cu plată...

— Atîta vreme cît politica... Terță de nouar.

— Eu am una la as! anunță Jacques triumfător.

— Firește, firește... așii...

— Da, Gilbert. Aşii! În orice caz, eu n-am vreme de pierdut cu politica... Riga... Ca să crezi în politică, trebuie să fii mare naiv! Belotă!... Rebelotă...

Jacques se uită la Blareau şi continuă:

— Tu, firește, eşti un om cinstit! Dar dacă te-ai vedea într-o bună zi la tribună, aş vrea să ştiu dacă ai mai gîndi ca acum...

— Şi încă cum! strigă Louis.

O dată mai mult, Jacques îşi rosti crezul:

— Fiecare să se descurce singur!

Uitase imobilul Boulenger, îşi uitase copilăria, spaimele trase în unele seri cînd beţivii îşi băteau nevestele pe paliere sau pe scări. Uitase de Kratowski şi de fetiţele care se ofereau în garaj, pentru o bucăţică de ciocolată. Acum avea din ce trăi. Puţin îi păsa de lume. Ba chiar uitase că poliţiştii îl cotonogiseră într-o zi de 9 februarie...

— Şase şi cu opt paisprezece, şi cu doi şaisprezece, şi cu cinci douăzeci şi unu — număra Louis. Mă faci să rîd, Jacques. Ai ajuns al dracului de egoist!

— Eu — spuse Alice — vreau ca Jean al meu să trăiască fericit. Aş vrea să-i pot plăti şcoala. Cu C.A.P.-ul nu ajungi departe. Jean visează să se facă învăţător. Şi aş vrea să izbutească.

— N-avea grijă, Alice, curînd au să se schimbe toate.

Şi Louis începu să enumere virtuţile Frontului Popular. Îi lăudă pe Thorez, pe Cachin. Tîrfa asta de societate republicană, o să vadă ea! Republica? Parcă nici n-ar exista! Un biet bust prăfuit, pus la vedere, în primării... La 30 mai, Flandin fusese răsturnat, la 4 iunie Bouisson fusese răsturnat. Şi acum e la putere Laval...

— Dar au să se schimbe toate — repetă Alice.

O clipă, certitudinea asta aproape că o transfigură.

— Am încredere în el. Am încredere în... tovarăşii lui. Viaţa e din ce în ce mai scumpă.

Dacă n-aș munci pe la vecini, nu știu unde am ajunge. Terță la valet...

— Chintă! anunță Jacques. Nu trebuie să te bizui decît pe tine. Să nu aștepți nimic de la lume!

Claire se ridică de pe scaun. Se îngălbenise de tot.

— Haide, nu vă enervați — spuse ea.

— Fiecare să se descurce singur — se încăpățînă Jacques.

— Acum un an gîndeai altfel!

— Se mai schimbă omul. Acum, cînd cîștig parale, n-am nici un chef să mi le împart cu toți neputincioșii!

— Tu, Jacques, ai un ideal — spuse Louis. Idealul ăsta ești tu, sau mai degrabă banii.

— Da.

— Dar numai atît nu-i de ajuns. Eu mă gîndesc la Jean. La toți copiii. La cei care nu vor avea picioarele tale. La cei care nu vor deveni în vecii vecilor profesioniști și care sînt osîndiți să tragă din greu prin fabrici și prin birouri, toată viața lor, adesea pentru o fărîmă de pîine! Ție ți-ajunge să faci într-o duminică două sau trei sute de kilometri, ca să cîștigi cît cîștig eu în șase luni, sau chiar mai mult. E drept asta? Spune cinstit, e drept? Și nu crezi, spune, nu crezi că eforturile mele de la uzină, toată săptămîna, prețuiesc cît eforturile tale de duminică?

— Firește că prețuiesc. Dar trebuie înțeles...

— Ce trebuie înțeles? Vorbești ca și cum ai fi un campion formidabil. Dar ai răbdare: forma nu durează cît lumea. Eu m-am gîndit totdeauna la alții cît m-am gîndit și la mine. Suferințele lor sînt și ale mele. Și cred că cu cîțiva gologani mai mult în casă îți poți permite să chemi doctorul ceva mai des, și nu în ultima clipă, și că nu ne-ar face rău cîteva fripturi pe săptămînă. Și că aș fi grozav de fericit să plec în concediu cu puștiul și cu Alice! Ei bine, toate astea le-am putea dobîndi prin unire!

— Şi ?

— Şi ? Trebuie să ne unim ! Doar nu sîntem obligaţi, fiindcă orînduirea e scîrboasă, s-o acceptăm aşa cum e, şi să continuăm s-o facem scîrboasă !

— Oricum — adăugă el — la noi sînt multe de îndreptat, şi Frontul Popular o să le îndrepte !

— Iar un război o să vină să le dărîme pe toate — se mînie Gilbert. Aţi citit ziarele ? Hitler...

— Cine ştie ce ne aşteaptă ? spuse Claire.

De la începutul anului, toate mergeau alandala. Societatea Naţiunilor dăduse faliment. Germanii urlau despre încercuire şi se reînarmau.

— Război n-o să fie — vorbi Jacques.

Cînd se gîndea la război, Gilbert simţea o imensă povară pe umeri. „Vreau să devin profesionist, şi poate că o să fie război ! Aş vrea să continuî să alerg, şi nu mai e cu putinţă !"

Zidurile erau pline de afişe. *Jos stagiul militar de doi ani* — proclama unul din ele, înfăţişînd o cruce sub care se putea citi : *1913, serviciul militar de trei ani ; 1914, războiul ; 1935, serviciul militar de doi ani. Şi apoi ?...*

— Da, şi apoi ?

— Peste trei zile, am să fiu la Lille — spuse Jacques.

Nu mai părea atît de mulţumit acum.

— Şi l-au selecţionat pe Bertin în echipa Franţei ! Fiindcă a cîştigat cursa Paris-Lyon ! Atît a cîştigat tot anul ăsta !

— Iar noi am cîştigat partida — spuse Louis, obosit. Cu patru puncte diferenţă ! Cam puţin... Acum am să mă culc. Tu unde dormi, Gilbert ?

Gilbert aştepta o invitaţie de la Claire, dar ea tăcu. După aceea, nu mai îndrăzni să i se uite în ochi.

*

* *

Cîteva bătăi în uşă îl treziră în toiul nopţii. Gilbert se sculă. Era Jacques.

— Claire se simte rău de tot. N-ai putea să telefonezi la Choisy? Klein mi-a spus să-l chem cînd nu s-o simți bine... Îi am numărul... Eu trebuie să rămîn lîngă ea...

— Asta mai lipsea!

— Găsești tu o cîrciumă deschisă. Uite, am scris numărul aici...

* * *

Luminile din Vincennes se stingeau. Cheile scîrțîiau în broaște. Pe avenue de Paris, cafeneaua *Terminus* era închisă. Gilbert pedală mai departe. Ca să citească, pe oblonul cafenelei următoare: *Închis de la 25 iunie la 25 iulie.*

Traversă șoseaua. *Cafeneaua Sporturilor?* Se amăgise crezînd că e deschisă: lumina unui felinar îngălbenea geamurile...

Gilbert frînă în fața unei alte cafenele: *La Antoine.* După perdelele trase, patronul își făcea socotelile. Gilbert ciocăni și scuturâ zăbrelele.

— Deschide!

Omul dădu din cap:

— E închis!

Gilbert își pierdu răbdarea:

— Vreau să telefonez...

— N-am telefon.

— Îl văd pe tejghea! Deschide, trebuie să chem un medic!

— E unul peste drum — spuse omul, calm. Da, peste drum. Doctorul Martin...

— Doamne! Deschide odată! Trebuie să chem doctorul *meu!*

Jaluzelele scrîșniră deasupra lui Gilbert. Se auziră voci neliniștite: „un soldățoi nebun!" — „Un bețivan!" El bătea și striga cît putea de tare:

— Toate cafenelele sînt închise... Deschideți odată!

Sus, cineva rîse:

— Asta e bine, pentru tine!

— Ai și găsit ora să plictisești oamenii!

— E beat turtă !

— Stai că i-o fac eu...

Cineva turnă o cană cu apă peste umerii lui Gilbert.

Se auziră rîsete. Gilbert se uită în sus.

— Ticăloşilor !, se înfurie el. Ticăloşilor ! Fi-v-ar...

— Poliţia ! strigă o femeie, încîntată, de la etajul întîi.

Poliţiştii ! Erau chemaţi, de la ferestre... Şi veneau... Trebuia să le dea explicaţii acum. Cel mai bine ar fi fost s-o şteargă. Şi o şterse. Poliţiştii fluierau. Îi strigau : „stai !..."

Gilbert întoarse capul. Poliţiştii pedalau după el.

Ajunse lîngă pădure. Poliţiştii, deşi rămaşi departe, îl urmăreau mereu.

— Şi dacă mi se sparge un cauciuc ?

Întunericul pădurii îl acoperi. Dintr-o parte bătea vîntul. Gilbert îşi descheie gulerul vestonului. Aerul proaspăt i se lipi parcă de piept.

— Ticăloşii ! Ah, nemernicii !

Un orologiu bătu miezul nopţii. Dacă ar găsi măcar o cafenea deschisă la ora asta...

Coborî pe Charenton şi traversă Marna. Toate cafenelele erau închise.

— Aş putea să ajung la Choisy în zece minute — constată el cu glas tare.

Să meargă acolo.

Apăsă deci pedalele.

Din ce în ce mai repede. Suferea cumplit. Ah, bolovanii ăştia ! Coborî pe străzi întunecate. Nemernicii ! Mîine o să se ducă la cafeneaua aceea şi o să-i tragă cîteva palme patronului. Nu : o palmă, o să-i ajungă... O să încerce să afle numele locatarilor de la etajul întîi. Şi-apoi... Şi-apoi ?

— Tîmpenii... — îşi spuse Gilbert.

Ajunse la podul suspendat de la Vitry şi, trecînd Sena, se luptă cu oboseala. „Prea am gonit !" Se sufoca. Îi vîjîiau tîmplele. Se gîndi că nu-şi văzuse sora înainte de a pleca şi-i păru rău. Ca

să se liniștească, își spuse că ea o să reziste mai mult decît își închipuiesc toți.

Se chinui să gonească pînă la Choisy și, cînd trebui să treacă panta de la gară, era atît de istovit, încît trebui s-o urce pe jos.

* * *

Ajuns în fața clinicii, Gilbert se opri o clipă să răsufle și să-și șteargă sudoarea care îi înțepa ochii.

— E trecut de miezul nopții. Doctorul s-o fi culcat. O să trebuie să-i explic...

Urcă treptele peronului, aruncă o privire în odăița unde, cînd o însoțise pe Claire, zărise infirmierele.

— Nimeni!

Rătăci pe coridoarele sonore. Sub o ușă, o luminiță îl făcu să spere. Deschise ușa. Era w.c.-ul.

Se întoarse de unde pornise.

Oare trebuia să strige ca să fie auzit aici?

Tuși, își tîrșîi tălpile pe cimentul coridorului. În sfîrșit, la primul etaj auzi un pas de femeie. Gilbert urcă două-trei trepte și se opri. Da, trebuie că era o infirmieră. Urcă scara în goană.

— Hei! Domnișoară!

Ea se întoarse. Era brună, înaltă, zîmbitoare. Gilbert îi povesti de ce venise. Printr-o ușă întredeschisă i se păru că ghicește oameni culcați în întuneric, atenți.

— Sînt fiica doctorului Klein. Tata s-a dus la culcare. Nu fi îngrijorat. Așteaptă-mă o clipă, să-mi anunț colega...

Tînăra se urcă pînă la etajul trei. Gilbert o auzi discutînd pe șoptite, apoi o văzu coborînd și o urmă într-un culoar. Acolo, ea împinse două uși.

— Așteaptă-mă aici!

Gilbert se lăsă să cadă în fotoliul din cabinetul de lucru. Tremura și avea impresia că se topește. Tînăra reveni.

— Tata sosește îndată. Mergi cu noi în automobil. Așa, o să ajungi mai repede...

— Dar bicicleta mea...

— O legăm de portbagaj.

— Bine — spuse Gilbert — bine... mulțumesc... Spuneți-mi cinstit... Are cancer, nu-i așa?

— Da.

— Și o să trebuie s-o mai operați o dată?

— Dacă va fi necesar, tata o să încerce... Dar mă tem să...

— Boala asta nu se vindecă, așa-i?

Fata nu-i răspunse, și Gilbert se temu la gîndul că va trebui să dea ochii cu sora sa.

* * *

Gilbert se apropie în vîrful picioarelor de Claire și îi zîmbi.

— Te simți mai bine?

Ea își închise ochii înroșiți, cu pleoape subțiri și pale, ca ale păsărilor. El nu mai îndrăzni să adauge nimic. Se simțea vinovat: „Ar fi trebuit s-o vezi mai des. Să-i ridici moralul..." Se gîndi apoi că o ființă omenească nu e o mașină. De altfel, Claire își pierduse de multă vreme moralul.

Acum, se afla aproape, prea aproape de fața aceasta slăbită, pe care nu îndrăznise niciodată s-o privească atent. Putea să-i vadă adîncimea ridurilor și să se mire de paliditatea ei. Putea să înțeleagă ce amărăciune strînsese gura vineție, a cărei roșeață și rîsete și le reamintea... Întoarse capul și, cum doctorul tocmai intra, fugi pe coridor.

Jacques și Louis veniră lîngă el.

— Ia spune, Gilbert — șopti Jacques — ce naiba ai făcut? Ai fi putut...

— Toate cafenelele erau închise!

— Și ce ți-a spus doctorul?

— Că e foarte grav...

Domnișoara Klein și tatăl ei se apropiară. Doctorul anunță că starea bolnavei era alarmantă. Și

apoi? Ah! ce spunea el n-avea nici o importanță! Jacques și Louis îl auzeau. Asta era de ajuns!

Gilbert se rezemă de ușa bucătăriei.

— Zău așa, Jacques cîștiga parale frumoase! Își cumpărase dintr-o dată și frigider, și bucătărie electrică, și sufragerie, și dormitor!

Gilbert se gîndi: „Nu banii fac fericirea omului... Ei ar fi putut să fie fericiți..."

Îi tremurau picioarele. Umbra lui Jacques și a lui Louis se iviră o clipă pe perete, apoi dispărură. Auzi șoapte:

— ...o șansă... se poate opera...

— ...supravegheată... mănîncă puțin... plictiseala...

— Trebuie transportată...

Ar fi vrut să se afle cît mai departe.

XIII

În fiecare seară, zmîngălite direct pe vitrinele magazinelor de biciclete sau scrise pe hîrtie ori pe tăbliţe atîrnate la uşile cafenelelor, rezultatele etapei şi clasamentul general al Turului Franţei îi făceau pe cei din Vincennes să se adune cu grămada cînd ieşeau de prin birouri, şantiere sau uzine. Curiozitatea aceasta masivă era explicabilă : în echipa Franţei se afla un concetăţean de-al lor.

La şapte şi jumătate, prin toate ferestrele deschise răsunau comentariile radioreporterilor. *Paris-P.T.T., Marseille-Provence, Radio-Strasbourg* emiteau în aceeaşi clipă. Printre numele citate, ascultătorii pîndeau numele lui Fage. Cursa lui devenise o preocupare comunală.

Auditorii se judecau după fluctuaţiile probei şi, de asemenea, după purtarea vecinilor lor.

— Ehei, Veronique, ai văzut, familia Julien, din faţă, îl ascultă pe Alex Virot !

— Zău aşa ! Şi cînd mă gîndesc că doamna Julien îmi spunea, mai ieri, la brutărie, că bărbatu-său nu poate suferi bicicletele...

— Ţi-am spus eu că sînt ipocriţi !

Cînd reportajele încetau, curţile, străzile, palierele se umpleau de zarva discuţiilor : erau analizate comentariile.

— Ei, l-ai văzut pe Amberg? Ce-ți spuneam eu?...

— Sigur, aleargă frumos, dar cursa abia e la început.

— În orice caz, nu mai e mult pînă îmbracă Magne tricoul galben.

— Și Fage? Pentru primul lui Tur, merge destul de bine...

Se descopereau afinități:

— Nu știam că Merviel e favoritul dumitale. Știi, e și al meu. Aleargă, nu glumă!

— Mie îmi place Ruozzi... fiindcă e frumos și are părul ondulat — mărturisea o midinetă.

— E un neamț cu un nume complicat... Thierbach?

— Ia mai zi-l o dată!

— Thierbach.

— Ăsta nu-i nume! E străvut curat!

Și se descopereau și dușmănii:

— Vietto n-o să facă niciodată nimic!

— Asta rămîne de văzut! Și-apoi, te-am întrebat eu ceva? Nu. Atunci?

— O să-i vezi dumneata pe italieni...

— Nu fac doi bani. Ți-o spun eu. Camusso e o cîrpă...

— Nu uita că și eu sînt italian, domnule François...

— Atunci de ce nu pleci în țara dumitale? Ducele te-ar primi cu brațele deschise!...

Prin curți, copiii, folosind biciclete și trotinete, luau niște viraje grozave și strigau:

— Eu sînt Antoine Magne!

— Și eu am să fiu Vervaecke. Vrei sau nu?

În fiecare dimineață, cititul ziarelor stîrnea discuții. Cititorii se vedeau în cursă. În pluton. În fruntea plutonului. Și, pe măsură ce alergătorii se deplasau spre sud, dînd peste cap pronosticurile, discuțiile deveneau și mai îndîrjite:

— Firește, ar fi trebuit să mă gîndesc la Fage. Doar e din Vincennes!

— Și a cîștigat două curse anul ăsta!

— Eu l-am văzut la campionatul Franței, la Montlhéry. Nu face doi bani! Se răsucea că vai de el la urcuș.

— Aș vrea să te văd pe dumneata în locul lui!

În cafenelele și în atelierele foburgului Saint-Honoré, între orele douăsprezece și unu, fetele îi scriau scrisori de dragoste lui Fage. În prăvăliile negustorilor de biciclete, ciciliștii de pistă și veteranii vorbeau de ei înșiși.

— Eu l-am bătut pe Bertin într-o duminică...

— Eu, într-o zi, am evadat cu Leducq...

— Nu-l asculta, Lulu, că se bărbierește...

— Și sora-ta?

— Soră-mea dă din șolduri...

Și fiecare regreta că nu aleargă pe drumul mare.

Că nu poartă tricoul galben.

Că nu e campion.

Și fiecare fată regreta că nu e logodnica sau nevasta vreunuia dintre alergători...

*

* *

De la Lille, Romain Maës, un belgian, purta tricoul galben. Avea să-l piardă pînă la Paris? La cea de-a doua etapă, între Lille și Charleville, fuseseră împrăștiate niște cuie pe drum. O sută de cauciucuri sparte! Fage fu una dintre victime. Gluma proastă de după Lille îi entuziasmă pe șolticii din Est, și drumul fu acoperit cu cioburi de sticlă la ieșirea din Metz.

În a patra etapă, Metz-Belgort, Fage evadă imediat după plecare. Ca să asculte reportajul de la douăsprezece și jumătate, Louis Blareau stătea în cafeneaua Dubac, peste drum de poarta uzinelor Renault. O cafenea mediocră, murdară, strîmtă, dar care avea avantajul unui enorm aparat de radio pus între două rînduri de sticle. Cum ieșea din uzină, personalul „sportiv" al imensei firme dădea fuga să-l asculte acolo pe Jean Antoine.

— Dragi ascultători, în clipa cînd l-am părăsit, Fage conducea cu un avans de un minut și șaptesprezece secunde plutonul, în fruntea căruia se aflau Sylvère Maës și Morelli...

Cafeneau era plină de muncitori, de muncitoare, de dactilografe, de desenatori, formînd două tabere distincte: muncitorii, așezați la mese, funcționarii stînd în picioare, la tejgheaua unde patronul se agita umplînd halbele și turnînd limonada în pahare.

— Un pahar de vin alb — strigă un veteran.

Ici-colo, se auzi: „ssst!". Urmă zgomotul paharelor puse pe zincul tejghelei, și un soi de gîlgîit.

*

— Deci, cum vă spuneam, ne-am postat la ieșirea din Charmes, un sat care... își merită numele... Fage?... Azi dimineață pedala minunat și nimeni nu îndrăznea să gonească după el. Dar noi știam că evadarea aceasta va fi vremelnică. Pentru două motive: mai întîi vîntul puternic care sufla din față îngreuna sarcina evadatului; și apoi starea actuală a lui Fage. Precizez: starea lui morală... Știți că, la două zile înainte de plecarea Turului, el nu era sigur dacă o să participe sau nu la marea probă. Soția lui e atît de grav bolnavă, încît voia să rămînă la căpătîiul ei... Și-a revenit în fire numai datorită lui Lemaire, directorul său sportiv. „Dragă Fage — i-a spus acesta — dacă ai fi fost în uzină, cu toate necazurile tale, tot ar fi trebuit să muncești... Meseria ta e bicicleta..." Dar, dragi ascultători, trebuie să-mi întrerup comentariul: sosește mașina directorului cursei. Fage trebuie să fie și el pe aproape. La capătul aleii zăresc oameni care se agită și pe care poliția abia poate să-i țină locului... Iată motocicletele care îl escortau pe Fage în clipa cînd l-am părăsit, și iată-l și pe el! Trece prin fața noastră... Dar iată că mulțimea se agită iar... Din nou urale... Acum țîșnește prin fața mea în-

tregul pluton... Bertin conduce... Îi zăresc pe Lowie, Antoine Magne, Tierbach, Speicher, Vietto... Fage are acum cincizeci și cinci de secunde avans, și e deci sigur că va fi ajuns din urmă. Vă dau întîlnire la Belfort, pe la patru și jumătate, și deseară, la șapte și jumătate, cînd veți asculta comentariile celei de-a patra etape...

* * *

— Ei, Gilbert — întrebă Malrat, un sergent — ce părere ai?

— Cred că Fage e un alergător destul de ciudat...

— Și sora ta cum o duce?

— La fel de prost... Telefonez în fiecare dimineață la clinică.

Uitîndu-și o clipă tristețea, Gilbert își aminti de vremea cînd, împreună cu Claire, se ducea să asiste la pregătirile probei. Hoinăreau prin fobur-gul Montmartre, priveau cicliștii care își marcau bicicletele, dădeau tîrcoale directorilor sportivi, mecanicilor, ziariștilor. Își luau cu ei carnetele de autografe și doreau din toată inima să vină ziua cînd Gilbert va avea dreptul să-și pună semnătura lîngă cele pe care le culegeau.

Iar acum, soțul Clairei participă la Tur! Și va fi ajuns peste cinci sau zece minute...

Ah! dacă ar fi putut să evadeze cu el! Și-ar fi alergat fiecare, pe rînd, kilometrul lui. „Kilometrul tău? Ești nebun?" Era el oare în stare să participe la Tur? Jacques a făcut progrese, și tu nu... Și o să fie ajuns din urmă... Da... Gilbert se simți și mai trist...

Seara, cînd se întinse pe patul lui din cazarmă, era tare mîhnit că-și comparase toată ziua viața cu viața cumnatului său.

Malrat răsuci butonul postului de radio. Jean Antoine, după ce dădu clasamentul, comentă etapa :

— *...Totuși, Fage ne-a dezamăgit. Știu că există argumente în favoarea lui. Nopțile de insomnie și, înainte de plecare, o ceartă cu Bertin...*

Gilbert răsuci butonul. Și vocea lui Jean Antoine răsună și mai tare:

— *...Da, înainte de plecare, cei doi alergători au ajuns la pumni și la ocări. Nu cunoaștem motivul certei... Dar nu-i de mirare că Bertin a gonit atîta ca să-l ajungă din urmă pe Fage, care îi este coechipier!*

Gilbert închise postul.

— Dacă pînă și Georges se amestecă!...

XIV

La o săptămînă după plecarea Turului, *La Presse*, în ediția de amiază, publică, sub o manșetă bătătoare la ochi, fotografia Clairei zăcînd pe patul din clinică. Datorită bunăvoinței cui izbutise fotograful să pătrundă în camera muribundei? Gilbert își puse întrebarea aceasta, recunoscînd totodată că doctorul Klein n-ar fi fost în stare să favorizeze o încercare atît de josnică.

— Fără îndoială că a pălăvrăgit vreo infirmieră — spuse Malrat.

— Poate. Știi, ziariștii sînt foarte șireți...

A doua zi, doamna Fage deveni o mare vedetă a actualității. Mai multe ziare, neavînd fotografia muribundei, o publicară pe a soțului ei. Se nimeri ca toate aceste clișee să-l înfățișeze pe Jacques voios și mulțumit de sine. Cît despre reporterul ziarului *La Presse*, fiind și el din Choisy, fusese încunoștiințat de soția lui, care, aflîndu-se în tratament într-o cameră vecină cu a Clairei, îi anunțase „pomana". Reporterul profitase de ea. Putea să facă altfel, cînd meseria îi cerea să-i informeze pe oameni?

Jacques continuă Turul. Telefona în fiecare seară la clinică. Spunea că o să abandoneze, dar Gilbert bănuia că nu ține de loc să părăsească cursa. Ziariștii scriau coloane întregi despre cazul lui. Ah! superbul campion! Alergătorul eroic,

care, deși străbătea o etapă grea, cerea în fiecare seară vești despre soția lui! Doi dintre ei — cei mai de seamă — nu șovăiră să amintească de Corneille: conflictul dintre Dragoste și Datorie fu evocat!

După Alpi, Fage era al optsprezecelea în clasamentul general, la două minute de Bertin și la douăzeci de minute de lider: Romain Maës. În privința lui, oamenii din Vincennes se împărțiseră în două tabere: cei care doreau să continue cursa și cei care așteptau în fiecare zi să abandoneze, ca să nu piardă stima pentru el.

Într-o cafenea de lîngă *Eden*, unde Gilbert și Louis se așezaseră la o masă, în seara aceea, niște zidari discutau despre Tur.

— Fage e o scîrbă! spuse un adolescent oacheș, cu obrajii mînjiți de var.

Gilbert, care se afla într-o scurtă permisie, strînse pumnii.

— Lasă-i să pălăvrăgească — îl sfătui Louis, pe cînd cei din cafenea se luaseră la harță pe socoteala lui Jacques.

Gilbert sorbi din pahar, iar Louis începu să-i vorbească de Claire. Fusese s-o vadă în ajun.

— Îi atîrnau brațele afară din pat. Era transpirată. Febra nu-i putea fi oprită. I s-au făcut injecții, degeaba... Lîngă ea, pe-o măsuță, e fotografia lui Jacques...

— Adineauri, cînd am trecut pe la ea, dormea — oftă Gilbert.

Fereastra era deschisă. Gilbert rămăsese zece minute acolo, ascultînd cum ciripeau păsărelele în tufele de pe alee. Vremea era minunată.

— Cînd deschide ochii, nu știu ce să-i spun...

Louis mărturisi că nu îndrăznește să rostească minciunile acelea cumplite cu care de obicei li se împuie urechile muribunzilor. Fraze ca: „Ai să te faci bine... Arăți mult mai bine decît ieri... Ai să scapi curînd de-aici..." nu i se potriveau lui. Îi era silă să pomenească de Jacques. Ar fi trebuit ca

el să stea acolo, la căpătîiul patului, să-i țină mîna, în locul infirmierei.

Adrien Fage și soția lui veniseră de două ori să-și vadă nora. Dar, după spusele infirmierei, nu vorbiseră decît despre fiul lor...

*
* *

Peste două zile, seara, Gilbert reveni la Choisy. Pe scara clinicii o întîlni pe Louise, infirmiera.

— Ești lac de sudoare. Ai alergat...

— Sînt obișnuit. Credeți că o să reziste pînă se reîntoarce cumnatu-meu ?

— Are o voință admirabilă. Injecțiile o susțin...

Gilbert se simțea jenat. Albeața, curățenia, tăcerea din clinică îl impresionau. Știa că poate vorbi deschis cu infirmiera aceasta : se simpatizaseră de la prima vedere, dar calmul și inteligența ei îl intimidau. La căpătîiul Clairei se simțeau amîndoi solidari, dar în afara camerei, Louise îl domina.

— Nu vreți să veniți cu mine ? Nu-mi place să stau singur cu ea !

Intrară în camera în care Claire se văieta. Îi aranjară pernele, apoi Louise îi dădu un pahar cu apă minerală. Claire nu suporta nici un aliment, nici măcar zeamă de portocale.

Bolnava întrebă cu glas stins despre cursă și despre Jacques, și pe cînd Gilbert îi răspundea — Jacques se clasase al șaptelea în etapă — ea îl asculta cumplit de atentă.

Slăbise, vinele i se umflaseră. Fața i se făcuse mai ovală, mai albă, și lucea de sudoare. Avea o privire de nesuportat.

Ce putea să-i mai spună ? Gilbert se simțea din ce în ce mai neputincios și mai stingherit. Ce putea să-i spună în afară de faptul că Jacques nu era atît de ticălos, că voia să abandoneze, dar că îl sileau să continue ; că era un băiat bun, pe care el nu încercase niciodată să-l înțeleagă. Claire nu-l asculta : își avea gîndurile ei. Dar, de cum

tăcea, îl îndemna, clipind din ochi, să vorbească mai departe. Gilbert tremura, într-atît de imens era efortul pe care îl făcea ca să pară firesc...

Bolnava horcăi. Neliniştită, Louise se aplecă spre ea.

— Aş vrea să mai beau...

— Imediat — spuse Louise.

Infirmiera era roşcovană şi avea aceeaşi talie şi aceeaşi vioiciune ca a Clairei de odinioară. Gilbert se întrebă chiar dacă nu-i era tocmai din pricina asta simpatică. Ea îi sprijini Clairei capul şi-i dădu să bea. Din nou Claire începu lupta cu durerile.

— ...injecţia — ceru ea.

Louise luă din sertarul noptierei o seringă şi o fiolă. Gilbert întoarse capul şi porni spre fereastră. Acolo, se prinse cu mîna de-o zăbrea.

Ghici că Louise dădea la o parte cearşaful şi şi-o închipui căutînd unde să înfigă acul. O admiră: el n-ar fi fost în stare să facă meseria asta.

Înţelese că bolnava se agita.

— Linişteşte-te, linişteşte-te! rosti Louise.

Întorcîndu-se, în sfîrşit, Gilbert se forţă să-şi privească sora. Obrajii Clairei se mumificaseră. În gura ei deschisă, albul dinţilor şi cel a gingiilor se confundau. O mînă i se încleştase pe o cută a aşternutului. Doar mîna aceasta mai părea vie.

Gilbert îşi imagină zvîcnirile, junghiurile, muşcăturile durerii care îi bîntuiau surioara, cînd ea deschise ochii. Pupilele bolnavei căutară spre dreapta şi spre stînga. Buzele i se albiseră. Gilbert simţi că se înăbuşă.

— Eşti aici! se miră ea cu glas stins.

Gilbert se simţea mai stupid şi mai lipsit de curaj decît în oricare dintre vizitele făcute pînă atunci.

Claire îşi birui încetul cu încetul durerea şi lui i se păru că devenea, printr-un efort supraomenesc, mai pămînteană, mai vie.

— Ţi-e mai bine acum — spuse el — dar dormi, dormi!

Stărui ca ea să închidă ochii. Louise îi atinse brațul.

— Va să zică, s-a agravat — șopti el, întorcîndu-se spre infirmieră.

Cuprinsă de delir — primul delir — Claire o întrebase pe Louise dacă era culcată. Încercase să se dea jos din patul pe care febra ei îl transformase în etuvă. Eforturile o istoviseră. Acum zăcea moale ca o cîrpă.

Louise îl privea atentă pe Gilbert. Ochii ei erau verzi, frumoși. O fi măritată? El nu-i părea indiferent.

— Pesemne că vă par fricos...

— Nu pot să sufăr oamenii care fac pe curajoșii...

— Trebuie curaj pentru ce faci dumneata.

Ea clătină din cap:

— Dacă te obișnuiești...

— Mai are mult de trăit?

— Nu. Trei sau patru zile. Hai, nu mai sta aici! Văd că-ți face rău.

El nu se împotrivi.

Cimentul de pe coridor răsună sub tălpile lor. Un miros de eter, de boală părea că țîșnește pe sub uși. De la ultimul etaj, se auzi un răcnet de durere.

— E o femeie care naște — spuse Louise. Și cu asta te obișnuiești... Îi cunoști bine pe socrii surioarei dumitale?

— Nu.

Claire nu-i povestise niciodată prea multe despre ei.

— Sînt oameni de treabă — spuse Louise. Dar tactul e o virtute rară. Iată, am ajuns...

Îi deschise ușa care dădea afară. Gilbert regretă că o părăsește.

*

* *

Cît timp Turul continuă, Claire se îndîrji să trăiască.

În ajunul etapei Caen-Paris, viața, care o părăsise picătură cu picătură, începu să i se stingă.

— Mă tem că nu apucă dimineața — șopti Louise.

— Atunci am s-o veghez — spuse Blareau. Iată — adăugă el, întinzîndu-i o hîrtie infirmierei — aici e adresa fratelui ei, care se află la cazarmă, în Strasbourg. Vrei să-i trimiți o telegramă ?

XV

Zgomotul claxoanelor sfîşia strigătele mulţimii. Escortat de motocicletele poliţiei şi de ale presei, Jacques gonea printr-un dublu zid de mîini care aplaudau.

Cu cît se apropia mai mult de Paris, cu atît strigătele de „Haide!" şi de „Nu te lăsa!" sporeau. Departe, în faţa lui, se întîlneau şi se uneau cele două şiruri de oameni.

Trebuia să ţină pînă la parc!

Picioarele lui plăteau goana aceasta cu o îngreunare tenace, în clipa cînd încurajările mulţimii trebuia să le uşureze. Niciodată nu suferise atît! Mai ales de stomac. Un fel de animal i se cuibărise parcă acolo. Îl zgîria, se potolea o clipă, şi-l zgîria apoi şi mai tare. Niciodată nu simţise durerea asta. „Şi totuşi n-am mîncat nimic stricat!" Cele două picioare de pui din sacul de merinde şi apa minerală din bidon n-aveau de loc miros îndoielnic!

„Emoţia. Nu-i decît emoţia!..."

— Vai! Doamne, ce-i cu mine?

Durerile îl cuprindeau, mai sălbatice. Animalul se trezise. Acum îl muşca. Îşi dublase ferocitatea.

Jacques schimbă pasul şi se simţi ceva mai bine.

— Trebuie să cîştigi!... Trebuie să cîştigi!... bombăni el.

Pleoapele lui roşii clipiră. *Se văzu* şi îşi zîmbi: „Am să cîştig!" O să-şi facă turul de sosire şi, dacă va cîştiga, turul de onoare. Apoi o să se lungească pe peluză...

Şi pedală mai repede, înviorat de ideea odihnei.

Etapă după etapă, pretenţiile i se spulberaseră. Spusese: „Maës? Camusso? Spreicher? Nu mă sperie!" Dar trebuise să li se supună. Declarase: „Galibier, Tourmalet, Aubisque şi Telegraph? Nu mă îngrijorează!" Şi, la toate hopurile mai grele, trebuise să-şi plătească din plin lăudăroşenia.

Pedala în sacade, cu spinarea încovoiată; i se înfierbîntase capul şi nişte dureri cumplite, vestitoare de cîrcei, îi chinuiau pulpele dogorite de soare. Îşi simţea saliva, care i se învîrtoşea pe buze. Uneori, ameţeala îl făcea să se clatine pe bicicletă...

La dorinţa de a învinge, care îl făcuse să ţîşnească din pluton chiar de pe străzile din Caen, se adăuga, cu cît se apropia mai mult de Parc, grija unei defecţiuni posibile. „Cîţi or fi în urmărirea mea şi la cîte minute?" Gîndurile, unele mai mohorîte decît altele, îl consternau.

Va cîştiga etapa aceasta! Îşi va justifica selecţionarea. O să-i înfunde pe ziarişti!

Se gîndi la rarele scrisori de încurajare pe care le primise în timpul cursei. Şi la cele, numeroase, în care i se spunea că e un ticălos. Din pricina Clairei.

Le Coeur-Volant.

Escaladă coasta, pedalînd în picioare. Un soi de zîmbet îi descoperi dinţii: era încurajat, mulţimea aproape că îi atingea tricoul. Numele i se auzea în dreapta, în stînga, înainte şi înapoia lui.

„De-ar veni coborîrea!" Se simţea erou. Şi totuşi durerea din pîntece începu iar. Mai puternică. Parcă un rac l-ar fi strîns în cleşti, l-ar fi sfîşiat şi acum, sătul de stomac, i-ar fi atacat baza plămînilor.

O să izbutească?

Întoarse repede capul. Ce ascundea oare ecranul pestriţ al maşinilor?

— Ori îți păstrezi moralul, ori te-ai ars !

Aplecat peste portiera Talbot-ului lui *Vélo*, Roudier zbiera : „Hai, Jacques !"

— Gîndește-te la nevastă-ta ! strigă cineva.

Oboseala îi chinuia țeasta. Durerea începea la ceafă și apăsa din greu...

— Te-ai purtat ca un ticălos cu Claire ! Dar ea...

Ca și cum durerile care îi sfîșiau pieptul nu i-ar fi fost de ajuns !...

În zare, Parisul...

Atent, cu mîinile în josul ghidonului, Jacques își dădu drumul, și jos, la capătul coastei, își reluă cadența. Cei care nu-l cunoșteau îi cercetau numărul :

— 8. E Fage !

— Hai, Fage !

Victoria atît de rîvnită era la îndemîna lui.

Pe pavajele din Sèvres, i se păru că bicicleta se îngreuia. Capătul drumului se pierdea într-o harababură de clădiri, garduri, copaci și panouri de reclamă.

O să reziste ?

În spatele lui, un motociclist strigă :

— La patruzeci și cinci de secunde, un pluton de cincisprezece inși ! Cu Maës...

Vuietul mulțimii înghiți restul.

Patruzeci și cinci de secunde ! Nimica toată !

La Caen evadase ; ceilalți îl ajunseseră din urmă. El dăduse viteză și-i lăsase pe drum. O sută cincizeci de kilometri de goană și numai patruzeci și cinci de secunde avans !

Gemea de furie și de durere. Simțea că nu mai are puteri. Nimic să-l susțină ! Un gol progresiv, necruțător, un fel de pierdere a vieții. O agonie care se grăbea.

Din ce în ce mai mult.

Inima și-o simțea mai grea decît picioarele.

Între două zvîcniri de durere și două leșinuri parcă, își spuse :

— Dă-i bătaie ! N-o să...

Se îneca. Nu mai avea suflu. Totul se întuneca, fără milă.

Plînse. Își plînse vanitoasa evadare, foamea de glorie. Și istovirea.

Nu mai avea putere. Îi vîjîia capul. Nu mai vedea la un pas, și zgomotele pe care le auzea, fără voia lui, deveneau asurzitoare, și-i chinuiau timpanele. Niciodată nu fusese atît de sleit.

— Haide... e... e... Fa... a... a... ge...

Mai păstra o umbră de speranță că va cîștiga. Îi ghicea, departe, anunțați de strigătele intermitente, pe cei cincisprezece lansați în urmărirea lui. Oboseala părea că i-a vîrît în spate o pîrghie cu care îi ridica rînd pe rînd omoplații. Apoi îi biciuia șalele, îi răscolea durerile din stomac. În tîmple, parcă cineva ar fi lovit un gong.

O cotitură, ultima.

Parcul își înalță spre cer corola de beton.

De-a lungul grilajelor, la ferestrele caselor unde se așezaseră, pe terasele unde gesticulau, oamenii, înnebuniți parcă, îi strigau numele.

Pătrunsese în tunelul velodromului.

Ca prin farmec, motocicletele, mașinile, zarva mulțimii, durerile, teama dispărură...

Ascultă șoapta lanțului atingînd piciorul, și vuietul craterului care fierbea, în așteptarea sosirii lui, discuțiile care aveau să se schimbe într-o uriașă erupție voioasă.

Un „Ah !" formidabil, de uimire și de satisfacție, salută intrarea învingătorului și crescu, pe cînd el pedala.

Un al doilea „Ah !", de surpriză acum, anunță apariția plutonului.

Face pedala, gemînd de plăcere.

De o parte și de alta a liniei : cronometrorii, ziariștii și buchetele de flori.

Gloria !

Cîștigă cu treizeci de metri avans.

Își desfăcu curelele ratrapelor, lăsă jos bicicleta și, cum prevăzuse, se lungi pe peluza răvășită.

Îl ridicară.

El rîdea.

I se dădu un buchet.

Îl împinseră spre Pa și Man, așezați în primul rînd de bănci. Se îmbrățișară toți trei. Scena fu filmată.

Paul Ruinet apăru.

— Am spus totdeauna că Fage e un alergător serios — anunță el, fără putință de replică.

Și bătu cu palma umărul campionului.

— Sînt mort ! oftă Fage.

Pérot se ivi și-i sfîșie vălul fericirii :

— Dă fuga la Choisy ! Haide ! Ești așteptat ! Repede !...

— Repede, repede ! bombăni Jacques. Lasă-mă cel puțin să sosesc !

* * *

Cînd Pérot intră în clinică, infirmierele care discutau în fața ascensorului se mirară grozav. Era ciufulit, furios.

Și singur.

Constructorul urcă scara cît putu mai repede, spre camera Clairei. Louise, infirmiera, Gilbert, Blareau și soția lui îl înconjurară..

— Vine ? întrebă Gilbert.

Și arătă pe pernă, capul nemișcat, ca de ceară.

— Sosești la timp — șopti Alice. Dar Jacques ?

— O să vină... A cîștigat etapa.

— Ah ! făcu Gilbert.

— Sfîrșitul se apropie — șușoti infirmiera. Dacă mai ține cîteva minute...

— Și eu nu știu cînd o să vină Jacques — mărturisi Pérot, furios. Era atîta lume în jurul lui...

Bătrînul se apropie încet de pat și privi brațele firave, înțepenite parcă pe cearșafuri. După zarva

și agitația de pe velodrom, aici totul părea groaznic de încremenit. Pe măsuță, Jacques zîmbea. Pérot cunoștea fotografia aceasta. Fusese făcută la sosirea în cursa Milano-San-Remo...

— I-am spus lui Paul Ruinet să-l aducă cu automobilul. Nu mi-a răspuns. Atunci m-am dus să-l caut pe Roudier. Ăsta nu putea. Atunci i-am lăsat motocicleta mea lui Hévois, și am luat un taxi...

— Îți mulțumesc — spuse Gilbert, frămîntîndu-și capela.

— N-ai pentru ce !

Pérot își opri o clipă respirația. Cînd te gîndești cît de vie și frumoasă fusese fata asta, și că acum nu mai era decît *atît !* Simțea că în spatele lui, infirmiera și soții Blareau așteptau, atenți.

Claire deschise ochii și rosti, îngrozitor de greu :

— Jacques !

Gilbert îi apucă mîinile. Ea încercă să spună ceva, dar nu izbuti. Ochii i se holbară. Pérot îi privi fruntea, tîmplele pe care i se lipiseră șuvițe de păr, nasul ascuțit, buzele albe. Se sili să rămînă cu fața la ea. Spuse :

— Jacques o să vină acuma...

Și adăugă cu un glas pe care și-l voia admirativ, dar care tremura și abia dacă putea fi auzit :

— A avut o etapă grea !...

Claire tresări o clipă, apoi se înțepeni, lăsînd să-i alunece capul spre stînga. Obrajii i se făcură cenușii. Infirmiera se apropie de ea.

Pérot se plecă și mai mult.

Soții Blareau suspinară.

Atunci se auziră pași grăbiți.

Ușa se deschise brusc și Jacques, cu un buchet de flori în mînă, se năpusti în odaie.

— Florile ai să i le pui pe sicriu — se înfurie Gilbert.

Apoi, îmbrîncindu-și cumnatul, ieși.

XVI

După scara întunecoasă pe care o urcase fără grabă, camera i se păru lui Jacques iluminată. Totuşi, jaluzelele erau, aşa cum se cuvine, pe jumătate închise.

— Trebuie să mă mut din baraca asta. Prea e murdară! Portăresei puţin îi pasă; locatarilor, la fel... Iar eu nu mai am ce căuta aici!

I se strînse inima. Cioclii coborîseră sicriul, dar se mai cunoştea locul unde fusese pus, pe aşternut...

Jacques îşi şterse fruntea şi se apropie de fereastră.

Cîţiva trecători traversau piaţa spre casa în care locuia. Pe foişorul cel mare al castelului se mişcau umbre. Mişcarea lor îl interesă.

— Unde o să mă duc, acum?...

Aici se simţea prizonier...

Îl chinuia conştiinţa. Se simţea prost, mîhnit. Şi de ce? Oftă. De-ar veni odată singurătatea!

Gilbert intră, cu ochii roşii de plîns, cu părul răvăşit. Se tăiase la gît cînd se bărbierise. Purta haine civile. Mergea cu fruntea plecată. După el venea Louis.

Jacques se întrebă dacă trebuia să le vorbească, dacă Gilbert n-o să socotească asta drept o pîngărire. Nemişcarea şi tăcerea nu-i erau pe placul lui Louis; acesta se îndreptă spre fereastră.

— Ce vreme?

Afară burniţa.

— E lume jos — continuă el, aplecîndu-se să privească. Vreo treizeci de persoane...

— Cît e ceasul?

— Zece şi douăzeci.

„Atunci nu mai durează mult!" se gîndi Jacques. Şi, din nou, se simţi îmboldit să-i vorbească lui Gilbert, dar renunţă. Dacă ar fi fost dusă de la clinică la cimitirul din Choisy... Dar Gilbert şi Alice hotărîseră altfel... Şi el se supusese... Obrajii, urechile îi ardeau. Tremura; doar nu faci patru mii trei sute de kilometri fără să te resimţi...

Se gîndi că i-ar trebui o batistă curată. Deschise dulapul. Vraful de batiste se afla lîngă ceea ce Claire numea albumul cu amintiri. Îl răsfoi. Între primele două file se usca o violetă. Ceva mai încolo, citi pe un tichet de metro găurit la Bastille şi lipit între două fotografii făcute la Saint-Ferréol, *Amintire din ziua de 8 iunie 1933*. Ce făcuseră oare în ziua aceea?

Puse albumul la loc şi se apropie de Louis.

Jos, veneau oameni, imposibil de recunoscut din pricina umbrelelor.

Se auzi un huruit de roţi, în piaţă. Se ivi dricul, tras de doi cai, în galop.

Dricarul avea bicornul pus pieziş.

* * *

Convoiul se urni. Pe anunţul mortuar fusese specificat: *nici flori, nici coroane*. Oamenii se supuseseră dorinţei răposatei...

Jacques privea vitrinele.

La Eden se juca *Tot oraşul vorbeşte*... Un film bun. O să se ducă să-l vadă, la Paris... Datinile doliului, ce prostii...

Pa mergea la dreapta lui, Gilbert la stînga. Din urmă, auzea din cînd în cînd vaietele şi mersul ostenit al lui Alice.

Era zdrobit de oboseală. Un militar salută. Cîteva femei își făcură cruce. Un măturător se opri locului și-și scoase șapca.

Jacques se întoarse. Bertin părea adînc mîhnit. Adineauri, cînd se aflaseră o clipă singuri, îi spusese: „Și eu, Fage, și eu o iubeam". Se stăpînise să nu-l alunge. Apoi constatase că puțin îi păsa de toate. Nu mai avea ură în el, ci un calm orgolios în care i se rînduiau, într-o ordine multă vreme zădărîtă, planurile, dorințele, necazurile.

Roțile dricului se învîrteau atît de agale, încît li s-ar fi putut număra spițele. Lui i se rupseseră trei spițe cînd coborîse pe Tourmalet...

Se mira; nu-i sporea de loc mîhnirea. Ba chiar, era aceasta mîhnire adevărată? Haide, trebuia să recunoască, el și Claire se aflaseră pe două drumuri deosebite. N-ar fi trebuit să se întîlnească niciodată.

Și nici să se iubească.

Dar se iubiseră oare?

Trecură doi copii, încovoiați pe bicicletele lor de curse. Unul avea cămașă galbenă...

Cînd te gîndești că toți adversarii lui din Tur participau acum la reuniuni pe piste, în provincie! Mîine, abia mîine, o să poată și el alerga. Nu ducea lipsă de contracte: Arcachon, Limoges, Bordeaux, Pau, Bruxelles...

O să aibă timp să uite!

O să-și coasă un petic negru pe tricou. Și atunci, publicul o să-l stimeze cu adevărat...

O întrebare îl mîhni: oare n-o să-i fie urît singur?

Își cîntări tristețea care putea să-l cuprindă, astă-seară, cînd avea să se culce în patul gol din camera pentru oaspeți, nefolosită niciodată. Își închipui spaimele nopții, sudoarea și halucinațiile pe care numai lumina și lectura le împrăștie.

Hotărî să meargă cu părinții la Choisy și să se culce în camera lui de copil.

Cineva tuși. Pesemne că Lemaire.

Ziariștii vor scrie un articolaș despre înmormîntare. Ciudat fel de a vorbi despre tine!...

Cînd te gîndești că biata Claire o să putrezească în cutia asta!

El o iubise, apoi se mîndrise că și ea îl iubește la fel de mult. Apoi o iubise mai puțin... La ce bun, acum, să mai scoată la iveală maioneza asta sentimentală?

La ce bun reproșurile, regretele?

Fără să vrea, Gilbert îl atinse cu cotul și se trase la o parte.

— N-am ciumă!

— Asta nu se știe — bombăni Gilbert.

Aleea Castelului părea că nu se mai sfîrșește odată. Au să ajungă curînd pe strada bisericii? Treceau prin fața Justiției și a Păcii. Nu cumva au de gînd s-o ia pe strada Sudului?

Convoiul coti. Jacques întoarse capul. Mai spre coadă, doi ziariști discutau: Claude Hémon, de la *L'Auto*, și Marcel Gabriel de la *Miroir*. Un automobil duduia în urma lor.

Jacques se simțea prost în hainele lui negre. Louis i le adusese cu împrumut de la un prieten care fusese chelner. Pantalonii îi erau scurți; haina, dimpotrivă, largă, fusese croită pentru un pîntec voluminos. Ar fi putut să-și cumpere un costum, dar un costum pentru o singură ceremonie nu face să-ți iei. Și apoi, recunoscu asta, cu cît cîștiga mai bine, cu atît devenea mai zgîrcit.

Strada se lărgi. Acum se vedea biserica.

Dacă ar fi depins numai de el, Jacques și-ar fi înmormîntat nevasta fără pompă. Dar Gilbert protestase. Adevărată negustorie înmormîntările astea! A Clairei îl costa trei mii de franci! „Cu mare pompă" — spusese slujbașul de la pompele funebre. Clasa întîi, a doua și a treia. Ca la tren...

* * *

Sfinții zîmbeau în lumina blîndă a vitraliilor, și uriașa boltă părea adormită.

Trecu o călugăriță, tăcută. Păzitorul, pesemne că așa i se spunea, dacă nu cumva era paracliserul — purta o tichie de notar și o vargă neagră cu măciulie de argint. Jacques îl urmă în vîrful picioarelor.

Cu cît se apropia mai mult de altar, lumini mai numeroase, mai colorate scoteau la iveală chipurile statuilor cu degete, aripi și aureole mîncate de vreme. Privi dantela coloanelor, nișa în care Fecioara cu ochi de pechinez moțăia liniștită; apoi, în fața lui Crist: un soi de pîrcălab roz, ascetic, care părea că-și desface brațele, ca să spună: „Stop!"

„Cînd te gîndești că ea e în cutia aia! N-am ce căuta aici! Și toți oamenii ăștia, care se uită la mine..."

Liniștea din biserică nu se potrivea firii lui. Îi trebuia zarvă și aplauze. Apăru preotul, tînăr și umil.

— Parcă ar fi Geneens...

Orga porni să cînte.

Jacques trebui să se ridice, să se așeze, să se ridice și să se așeze din nou. Timpul trecea, mînat de muzica solemnă.

Cînd ieși din biserică, se simți fericit. La aer!

Trebuise să scuture sfeștocul, apoi să strîngă zeci de mîini; să răspundă la șoapte care însemnau... Ce?... Nu putea să sufere cuvîntul condoleanțe. Nu putea să sufere clopoțelul pe care îl agita un băiețaș în timpul slujbei, ca un arbitru, pe velodrom, în momentul ultimului tur. Și, de asemenea, nu putea să sufere acel „mulțumesc! mulțumesc!" pe care Gilbert, plîngînd, îl împărțea necunoscuților din cartier...

*

* *

— Am și ajuns la cimitir! se miră Pa.

Da, ajunseseră.

Din fericire !

Ploua tot mai tare. Mărăcinii și zorelele sălbatice, cu florile veștede, se încîlceau pe morminte le părăsite. Copitele cailor și roțile dricului împrăștiau prundișul de pe alei...

Louis, Gilbert și Alice plîngeau.

„Lipsește Jean" — se gîndi Jacques.

Nu îndrăzni să se uite la gropari.

Cei ce însoțiseră convoiul se împrăștiară.

Routier, Ruinet, Lemaire, Hémon și Gabriel plecară ultimii, cu părere de rău parcă.

— Hai să plecăm — spuse deodată Man. S-a sfîrșit !

— Hai, Jacques — șopti Pa.

Îl luară fiecare de cîte un braț.

La capătul aleii, Gilbert, Louis și Alice, fără să-i arunce o privire măcar, se îndreptară spre ieșire.

— Haide, Jacques — repetă Man. S-a sfîrșit !

Redactor responsabil : E. Şişmanian
Tehnoredactor : G. Chiru

Dat la cules 29.12.1962. Bun de tipar 26.02.1963. Apărut 1963. Comanda nr. 5206. Tiraj 20.160. Broşate 18.100 + legate 2060. Hîrtie semivelină de 63 g/m², 540×840/16. Coli editoriale 25. Coli de tipar 30. A.T. 3103/83. C.Z. pentru bibliotecile mici 8(A)(R).

Tiparul executat sub comanda nr. 30.066 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti — R.P.R.

Lei 12

EDITURA TINERETULUI